

Minette Walters

Pomračeni um

*Nitko nije tako dobar da u njemu nema nikakva zla,
ni tako loš da ne bi ništa vrijedio.*

MICHAEL CRICHTON

1.

*Park Colliton, Highdown, Bournemouth
Ponedjeljak, 4. svibnja 1970., 13 i 30*

Nije to bio osobit park, jedva pola jutra sparušene trave blizu Colliton Waya kamo su ujutro i navečer ljudi iz tog kraja vodili pse. Tijekom dana ondje nije bilo gotovo nikoga, osim djece koja su pobjegla iz škole pa su se motala oko stabala uz ograde. Policija je onamo rijetko zalazila, a osim toga, između jedinoga ulaza i huligana bilo je sto metara čistine. Kad bi dva predebela policajca krenula prema njima, klinci bi već davno zbrisali, preskočivši niske ograde, i ušli u vrtove što su tvorili stražnji obod. Kad bi se to dogodilo, vlasnici kuća sasuli bi na policiju ogorčene pritužbe, a policija, kojoj se nije dalo baviti sitnicama, obično je mlade puštala na miru.

Ovako su razmišljali: dok su u parku, ne krađu, i bolje je zažmiriti i usredotočiti se na gradsko središte. Ciničnom policijskom umu bježanje iz škole bilo je pri dnu ljestvice kriminalnog ponašanja.

Smješten u siromašnijem dijelu Highdowna, Colliton Way nije bio na cijeni.

Nezaposlenost je bila velika, pohađanje škole slabo, a gradnja novih zgrada na pustopoljini iza njega, koje su obećavale radna mjesta i kuće, zapela je. Gradila se jedino tvornica alata Brackham & Wright, koja je trebala zamijeniti sadašnju, zastarjelu zgradu u Glazeborough Roadu. Za njezine radnike, od kojih su mnogi živjeli u Colliton Wayu, nije to bila nikakva utjeha, jer najnovija tehnologija i automatizacija uvijek donose višak radne snage.

Najustrajnije su iz škole bježala tri dječaka. Bili su karizmatični. Ipak, nitko nije dovodio u pitanje da su glavni, opasno nasilni kad bi tko u to posumnjao. Zbog toga su magnetski privlačili nesretnu djecu koja su velikodušnost pobrkala s ljubavlju, a okrutnost s uvažavanjem, i nitko od te djece nije shvaćao kako su ti dječaci oštećeni. Kako i bi, kad to nisu znali ni oni sami? Iako su znali tek nešto malo čitati i pisati, zainteresirani samo za trenutačno zadovoljenje i nesposobni vladati svojim nasilničkim porivima, mislili su da sami vuku konce svojih života.

Taj svibanjski ponedjeljak bio je jednako besciljan kao i mnogi prije njega. Dječaci su već toliko izostajali iz škole, da ih majke više nisu ni pokušavale izvući iz postelje. Bolje da ih ne diraju, tako su te žene razmišljale, nego da dobiju batine jer su njihovi pretjerano narasli sinovi bijesni kad ih bude. Dečki nisu mogli ustati. Nijedan od njih

nije dolazio kući prije sitnih sati - ako bi uopće došli kući - i uvijek su bili tako pijani, da bi pali u stupor. Sve su tri majke nekoliko puta tražile da ih uzmu u zavod, ali njihova odlučnost nikada nije predugo trajala. Zbog straha od osvete i pogrešne ljubavi za problematične prvorođence, uvijek bi se predomislile. Da su uza se imale muškarce možda je moglo biti drugačije, ali nisu, pa su žene radile ono što su im sinovi govorili.

Dečki su u gradskom središtu pokupili dvije trinaestogodišnjakinje i doveli ih u park. Mršava djevojčica, koja je sa sobom vodila desetogodišnjeg brata, nije ih zanimala; druga, dobro razvijen curetak koketnih očiju, jest. Djevojčice su sjedile na klupi, jedna drugoj sučelice, koljena privučenih do brade, dok su im se nožni prsti dodirivali, a četiri dječaka izvalila su se na travu pokraj njihovih nogu i zurila im u gaćice. U čizmama do koljena, mini suknjama i kačkanim prozirnim majicama i crnim grudnjacima ispod, djevojčice su točno znale u čemu leži njihova moć i to ih je zabavljalo. Razgovarale su o seksu i otvoreno ignorirale dječake.

Dječaci nisu marili. Jedan drugome dodavali su bocu ukradene votke i nisu pokazivali nikakvo zanimanje za nezrelo koketiranje, jer bez završnog poteza dosadan je bio svaki sport.

Iako nisu pokazivali zanimanje, zadirkivala ih je da su djevci, a viša djevojčica, Cill, spustila je noge na tlo i povukla suknju preko stražnjice. – Ovo je glupo – rekla je. – Idemo, Lou. Hajmo u grad.

Njezina prijateljica, sitna neuhranjena dvojnica crno namazanih očiju i blijedo ružičastih usana, također je povukla suknju i ustala. Obje su oponašale stil Cathy McGowan iz njihove omiljene emisije pop glazbe Ready, Steady, Go! Na bokovima su nosile remenje, a ispeglana kosa padala im je u gustim pramenovima na čelo. Cill, kojoj je lice bilo dovoljno izražajno da to podnese, to je pristajalo, a Lou, koja je bila sitna kao Twiggy, htjela se ošišati na dječaćku frizuru. Cill joj nije dala. Dio njihova dogovora o prijateljstvu bilo je da izgledaju jednako, ili barem onoliko koliko slične mogu biti dobro razvijena tinejdžerica ijedna koja je u grudnjak morala gurati papirnate rupčice. - Onda, ideš? - rekla je Cill Louinu desetogodišnjem bratu gurkajući ga vrhom čizme. - Tata će te objesiti ako te murja uhvati, Billy. Još ćeš vidjeti.

- Pusti me - promrmljao je mali pripito.

- Isuse! - Zbog pića je postala svadljiva i prezirno je pogledala polegnuta tijela. - Kakvi kretenski bijednici. Ja i Lou smo popile isto koliko vi, ali nismo se nadrmale.

- Ne izazivaj - rekao je jedan od dječaka. Nije bio najviši, ali u njezinoj nezrelosti izgledao joj je, onako tamnokos i tamnook, kao Paul McCartney.

Drugi, crvenokos i pjegav, podigao je ruku prema Louinu bedru. - Flundra - podrugljivo je doviknuo i čvrsto je stegnuo.

Zajaukala je, odmaknula se i zavikala na njega. - Junfer, jun-fer, junfer! - ponavljala je. - Nikad nećeš dobiti, previše si gadan. - Uhvatio ju je za nogu. Htjela je da je pusti, pa je zajaukala prema Cill: - Srušit će me.

Viša djevojčica stavila je čizmu na njegova prsa. - Pusti je!

Zarežao je i pustio je. - Što ste očekivale? Jeste flundre, je 1' tako?

Visokom petom prešla mu je preko bradavice, kao da će ga ubosti – Što si rekao?

Ponovi!

Bio je očito u pubertetu, s dlačicama iznad gornje usne i vrata prepuna akni, i previše pijan da bi ga nešto zastrašilo. - Ti si debela flundra - lijeno je promrmljao - i toliko su te često povalili, da bi ti mog'o parkirat' auto u picu. Hoćeš da pokušam?

Njegovi prijatelji su se prevalili na trbuh i sa zanimanjem gledali prizor. Za djevojku s više iskustva bio bi to znak upozorenja, ali Cill je bila početnica. Stala je svom težinom na potpeticu, oslonila se na nju i odskočila prije no što ju je uspio uhvatiti. -I da mi više nikad nisi rekao da sam debela, jer ću ti drugi put stati na pimpek.

Crvenokosi se primio za prsa. - Daj, to boli!

- I treba, idiote. - Pokazala je bradom prema Lou, koja se počela udaljavati.

Ali, Lou se nije mogla tek tako izvući. Bila je stisnuta na klupi i, kada je tamnokosi dječak nasrnuo na nju, izgubila je ravnotežu. Kad je pala, zgrabio ju je za ruke i raširio joj ruke i noge na travi. Počela je prestrašeno vikati i Cill je potrčala natrag. Njihove majke trebale su ih upozoriti na to kako je opasno podizati testosteron, ali jedini savjet koji je dobila i jedna i druga bio je: ako se nosiš kao drolja, netko će te silovati, a onda ćeš sama biti kriva.

Cill je bila uvjerena da je dovoljno iskusna, a zapravo je ona bila naivnija. Zbog životinjskog nagona Lou se odmah ukočila i uzbuđenim adolescentima nije više bila zanimljiva. Cill se odlučno branila i našla se u središtu napada. Sve vrijeme vikala je Billyju da ode po pomoć, ali je on, desetogodišnjak i uz to pijan, mogao samo nijemo gledati.

Cill je odustala kad su je uhvatili za kosu i odvukli među drveće. Bol je bila tako neopisiva, da su joj suze udarile po našminkanom licu. Takvu bol nikada prije nije doživjela. Htjela su je sva trojica - bila je drska i izazovna - i smjenjivali su se jedan za drugim. Crnokosi ju je silovao dvaput. Bila je premlada da razumije psihološku traumu, ali joj je trganje odjeće - koju je toliko voljela i koju je tako željela imati - znoj, vrućina i sparina - nasilna pobjedonosna lica dok su je opetovano silovali, više uništavalo nego njihovo uzbuđeno, kratkotrajno prodiranje u nju.

- To je zadnji put da mi je netko rekao da sam junfer - rekao je riđokosi, koji je stao nad nju i trijumfalno povukao zatvarač na hlačama.

Crnokosi ju je udario nogom. - Kučka! Ako odeš na murju, dobit ćeš još. Jasno? Sa zakašnjelim osjećajem za samoobranu, Cill je zažmirila i isključila ga. Znala je svakog od njih po imenu, iako to nikada neće reći. Tata bje ubio da dozna da je silovana, a u policiji joj ionako ne bi povjerovali. Bilo je to usred bijeloga dana u parku u Boumemouthu, a nitko nije učinio ništa da joj pomogne. Maglovito se pitala je li cesta predaleko, da prolaznici mogu vidjeti što se događa, a onda počela žaliti što se tako izazovno odjenula. Imala je mama pravo -stvarno je to sama skrivila - ali Cill je samo htjela da ljudi kažu kako je lijepa.

Lou je dopuzala po travi i legla uz nju. - Otišli su - prošaptala je i svoju sitnu ruku uvukla u Cillinu. -Jesi dobro?

Neeee! Bio je to vrisak koji će joj danima odzvanjati u glavi. -Aha. A ti?

Djevojčica se sklupčala i glavu položila na Cillina prsa. - Tata će te izlupati kad dozna.

- Neću mu reći.

- Što ako zatrudniš?

- Ubit ću ga.

- Billy će reći našoj mami.

- Onda ću i njega ubiti. - Odgurnula je Lou i sjela. - Gdje je on?

- Tamo. - Pokazala je glavom prema klupi. - Nisi smjela stati na njega, Cill. Mama kaže da je uvijek ženska kriva kad se muški raznjupa.

Cill je povukla potrzanu majicu preko golih grudi i gledala u djevičansku krv na svojim bedrima. Sada joj nije trebalo predavanje o tome kako je kriva, htjela je otići kući tako da je nitko ne vidi. Odjednom je zgrabila Lou za kosu i čvrsto je ovila oko pesnice. - To se ne bi dogodilo da ga nisi zezala da je junfer. A .. sad mi lijepo namoči, ili ćeš me opet ostaviti na cjedilu.

Djevojčici su navrle suze na oči. - Boli me - rekla je molećivo.

- Aha - ravnodušno je rekla Cill.

- Nisam ja kriva što se to dogodilo.

- E pa, jesi. Ti si im govorila da su junferi. Koja si ti kučka, Lou, a i ništa nisi učinila da ih zaustaviš.

- Bilo me je strah.

- I mene je bilo... ali sam se vratila.

Lou je u nelagodi slegnula ramenima. - Ne bi imalo nikakvog smisla da obje dobijemo.

- Točno - rekla je Cill i još malo zategnula kosu, tako da joj je člancima pritiskala glavu.

- Ali ako me ti ili Billy ikad odate, vidjet ćete. - Suznih očiju, gledala je Lou ravno u oči.

- Razumiješ? Jer ako me tata još jedanput sredi, odlazim... i nikad se više ne vraćam.

Njihove obitelji i nastavnici primijetili su da se odnos među dvjema djevojčicama ohladio. Otac Louise Burton pokušao je nekoliko puta doznati što se dogodilo, ali je Lou, koja je i dalje gnjavila da se hoće ošišati na dječaćku frizuru, slegnula ramenima i rekla da je Cill našla drugu prijateljicu. Billy je svaki put pobjegao iz sobe, ali ni ocu ni majci nije palo na pamet da bi on nešto znao. A i nije ih baš toliko zanimalo da bi previše ispitali. Sada, kad nije bila pod Cillinim utjecajem, Louise se opet odijevala onako kako priliči trinaestogodišnjakinji, a kratko razdoblje bježanja iz škole, zbog kojeg je na sebe skrenula neugodnu pozornost školske ravnateljice, sada je prestao. Roditelji Priscille Trevelyan bili su jednako sretni zbog tog prekida. Njihova kći je postala u pubertetu teška, a bespogovorna podložnost Louise Burton to je samo potaknula. Gospodin Trevelyan, razočaran zbog toga što Cill nije htjela prionuti na učenje i uznemiren zbog njezine rane zrelosti, primijenio je čvrstu stegu da bi je obuzdao, a naglo zahladnjenje odnosa između dviju djevojčica doživio je kao olakšanje, ali se nikad nije spomenulo. Brinulo ga je da će govor o tome ponovno potaknuti ovisnost i zlovolju je pripisao je raskinutom prijateljstvu, ali prelazio je preko toga jer je ponovno počela pohađati školu.

Nastavnice su bile manje zadovoljne, kada je u petak 29. svibnja, na satu tjelesnog, među djevojčicama izbila svađa. Tri tjedna nisu razgovarale, a onda je Louise rekla nešto što je Priscillu potaknulo da reagira. Žestoko su se pograbile, a manja djevojčica izvukla je deblji kraj dok ih napokon bijesni nastavnik tjelesnog nije rastavio i odveo k ravnateljici. Priscilla je stajala ukočena pogleda i samo je šutjela, dok je Louise kroz jecaje govorila o tome da ju je čupala za kosu i da ju je pokušala nagovoriti da opet markiraju. Ravnateljica, koja joj nije povjerovala, ipak je donijela odluku, jer se ova nije ispričala ili dala objašnjenje, da Priscillu treba kazniti jednotjednom suspenzijom, dok je Louise prošla s opomenom.

Kako se moglo i predvidjeti, Cillin otac je svoje neodobravanje izrazio batinama, i ona je, kako je zaprijetila, pobjegla rano u subotu 30. svibnja. Kad su ga u policiji upitali je

li postojao neki razlog zbog čega bi njegova kći utekla, g. Trevelyan opisao je kaznu kao „nekoliko pljuski“, a inače ne može objasniti to neobično ponašanje. Nikada prije nije to učinila, imala je dobar dom i dobro je učila. Da, prije je bilo nekih problema s bježanjem iz škole, ali za to je bio kriv školski sustav. Priscilli su brzo dodijala predavanja koja su bila prilagođena manje bistrim učenicima.

Louise, koju je ispitivala suosjećajna policajka, rekla je najprije da će je Cill ubiti ako kaže istinu, a onda je ispričala za silovanje. Nije znala reći kako se dječaci zovu, ali su ih na temelju opisa pohvatili i pretražili njihove kuće tražeći bilo kakav trag nestale djevojčice. Rekli su da ne znaju ni za kakvo silovanje, Priscillu Trevelyan i Louise Burton, i nisu nađeni nikakvi dokazi koji bi ih povezali s napadom ili s djevojčicama. Louise nije znala kako se zovu, dala je samo neodređene opise, nije se sjećala kako su bili odjeveni, a Priscilla je kačkanu majicu, mini-suknju i gaćice bacila. U policiji nisu povjerovali u silovanje, ni kad je Louise u suzama tvrdila da je Cill bila sama. Kriva, jer se napila i izazivala. Možda je bilo pipanja, ali ne i pravog grupnog silovanja. Međutim, budući da je glavni kamen smutnje bila odsutnost navodne žrtve, dječake su nakon saslušanja u ponedjeljak, 1. lipnja, u 13.23 pustili. U sedamdesetima se silovanje shvaćalo manje ozbiljno.

Slijedi izvadak iz jednog poglavlja knjige dr. Jonathana Hughesa

„Važna studija o sudskim zabrudama“ - Jeremy Crossley

Jonathan Hughes, 34, rodio se u Londonu, gdje sada živi. Godine 1992. diplomirao je s posebnim pohvalama na oxfordskom sveučilištu i napisao studiju o Bliskom istoku. Predaje poredbenu religiju i međusobne konflikte. Njegove prve dvije knjige, Rasni stereotipi iz 1995. i Progonstvo iz 1997. istražuju probleme getoizacije i društvene isključenosti. U knjizi Pomračeni um preispituje neke sramotne slučajeve nepravičnih sudskih odluka u 20. stoljeću, u kojima je sustav zloupotrijebio prava nezaštićenih optuženika. U njoj kritizira zapadne demokracije, koje smatraju da su njihov moral i krepost neupitni.

Dr. Hughes je gostujući profesor na Odsjeku za europsku antropologiju na londonskom sveučilištu.

Howard Stamp - žrtva ili ubojica?

Mnogi bi se složili da je brutalno umorstvo pedesetsedmogodišnje Grace Jefferies, koje se dogodilo u lipnju 1970. u Bournemouthu u Dorsetu, još jedan primjer u kojem je pritisak javnosti utjecao na policijsku istragu. Kada je tisak s ogorčenjem objavio vijest o tome da je povučena, invalidna Grace izmasakrirana i izbodena, javnost je poludjela i tražila od policije da nađe krivca. U naslovima tekstova od subote 6. lipnja 1970. povlačile su se usporedbe sa slučajem obitelji Manson, koje se dogodilo ni godinu prije kada je ubijena Sharon Tate.¹

„Kako se približava suđenje Mansonu, policija sumnja na jednako umorstvo“; „Baka mučena kao u kalifornijskom krvoproliću“; „Orgija krvoločnosti“; „Zidovi premazani krvlju“. Moramo pretpostaviti da su te tvrdnje potekle iz policije, jer su previše slične da bi se krivnja svalila na novinare. Ako je tako, bile su kriminalno pogrešne. Za razliku od Sharon Tate, koja je ubijena zajedno sa svojih petero gostiju, Grace je bila sama kad je umorena, a riječ „umrljani“ bila je maštovit opis za arterijsku krv kojom su bili poprskani Graceini zidovi. Stjecao se dojam da je policija iz Bournemoutha našla nešto slično poruci „Svinja“, ispisanoj krvlju na ulaznim vratima kuće Sharon Tate. Ne bez razloga, javnost je bila prestrašena. Dvadeset četiri sata nakon „umorstva Tate“ u Los Angelesu 9. kolovoza 1969. uslijedili su „ubojice Bianca“, svijet je bio zgranut. Novine su postale

1 *Suđenje Charlesu Mansonu, Susan Atkins, Lesliju Van Houtenu i Patriciji Krenwinkel počelo je šest tjedana poslije. 24. srpnja 1970.*

opsjednute „kultom strave, izazvanom utjecajem droge“ nakon što su isplivale pojedinosti o detaljima pokolja. Optuživale su Beatlese zbog pjesme „Helter Skelter“, kao i Vijetnamski rat, kalifornijski pokret „djece cvijeća“, Woodstock, dugu kosu, pušenje marihuane i slobodnu ljubav. Pomisao da su te američke bolesti prešle Atlantik i očitovale se u okrutnom umorstvu u mirnom Bournemouthu, bila je tako šokantna, da su svi odahnuli kada je u nedjelju 7. lipnja Howard Stamp priznao. Nije se radilo o nekoj bandi. Bilo je to nešto „domaće“. Stamp, duševno zaostao dvadesetogodišnjak s vrlo uočljivom zečjom usnom, bio je Gracein unuk. Bio je sklon bježanju iz škole, ponašao se bizarno, odbijao raditi i bio je nezdravo opsjednut rock sastavom Cream, naročito bubnjarom Gingerom Bakerom. Trideset šest sati držali su ga radi saslušanja i u nedjelju u četiri ujutro napokon je priznao umorstvo. Odvjetnika nije bilo, a budući da je bio nepismen, izjavu su napisali umjesto njega. Bio je to posve jasan slučaj, optuženik je poslan na suđenje i u kolovozu 1971. osuđen.

Uznemirujuće sličnosti

Tako jasni slučajevi doveli su i do osude Timothyja Evansa i Dereka Bentleya u 1950-ima, te kasnijih osuda Stephena Downinga za umorstvo Wendy Sewell 1973. i Stefana Kiszka za umorstvo Lesleya Molseeda 1975. Kao i Stamp, sva četvorica bili su nepismeni ili polupismeni s tjelesnim ili duševnim nesposobnostima, i svi su bili krajnje prijemljivi na sugestije policije.

Timothy Evans, koji je u vrijeme presude imao dvadeset šest godina, bio je duševno zaostao i nepismen; Derek Bentley, devetnaestogodišnjak, bio je mentalno hendikepiran; Downing, tjelesno nezreli sedamnaestogodišnjak, bio je i u intelektualnom pogledu jedanaestogodišnjak; a Kiszko, dvadeset četiri godine star, imao je sindrom XYY, hipogonadizam i nerazvijene testise te su ga opisivali kao „dijete u tijelu muškarca“. Trima od tih ljudi bile su uskraćene usluge odvjetnika i dali

su priznanja koja su poslije povukli, tvrdeći da im je policija silom iznudila izjave ili ih sama napisala; četvrti, Derek Bentley, koji je bio uhićen kada je Christopher Craig, optužen zajedno s njim, ustrijelio pozornika Sidneya Milesa, optužio je policiju da laže kad tvrdi da je Craigu naredio da počini to umorstvo i stoga je bio kriv za „sudjelovanje u zločinu“.

Budući da su policija i tužiteljstvo bili uvjereni u to da je svaki od njih kriv, istrage su bile manjkave i dokazi su se prešućivali. Iako je tada bilo priznato da su sva četvorica emocionalno nezrela i da imaju poteškoće učenja, tijekom njihovih saslušanja i na suđenjima se ti elementi nisu uzimali u obzir. Dapače, mnogi bi rekli upravo suprotno: njihova ranjivost bila je iskorištena kako bi se što prije došlo do optužnice. Bile su potrebne godine da ih se oslobodi krivnje - u Bentleyevu slučaju gotovo pola stoljeća - a sada su poznati kao žrtve četiri najzloglasnije zablude pravosuđa u dvadesetom stoljeću.

Reforme sustava

Dva zakona, Zakon o policijskim i kaznenim dokazima iz 1984. i Zakon o kaznenom postupku i istrazi iz 1996., sa zakašnjenjem su regulirala mnoga pitanja koja su postavljena u saslušanjima u slučaju Downing i Kiszko, iako u vrijeme Zakona iz 1984. nijedan ni drugi slučaj nije bio preispitan. Glavni poticaj za tu reformu bila je gotovo sigurno „Operacija rođak“, interna policijska istraga tijekom 1970-ih, koja je razotkrila zastrašujuće razmjere korupcije u policiji. Kao posljedica, u zatvoru je završio viši policijski inspektor Ken Drury iz Letećeg odreda, kao i još dvanaestorica detektiva Scotland Yarda, jer su primali mito za krivotvorenje dokaza.

Povjerenje javnosti u policiju bilo je nepopravljivo narušeno, i kada su iznesene sumnje u pravičnost pojedinih osuda javnost je postala nezadovoljna cijelim kaznenim sustavom., Najpoznatiji slučajevi za koje se tvrdilo da su primjeri pogrešaka sudstva, bili su guildfordska četvorica - pušteni 1989; birminghamska šestorica - pušteni 1991. i bridgewaterska četvorica - puštena 1997. godine. Poznati slučajevi nepravično osuđenih i puštenih uključivali su i cardiffske trojice te trojice M25. Godine 1999. poništeno je trideset osuda kada je otkriveno da je kriminalistička policija Westmidlandsa izmislila dokaze, mučila osumnjičenike i pisala lažna priznanja. U trenutku dok ovo pišem, u postupku su još deseci pritužbi.

Stephen Downing

Prije no što ga je 2002. godine prizivni sud oslobodio, Stephen Downing odslužio je dvadeset osam godina. Sitna, povučena sedamnaestogodišnjaka s intelektualnim poteškoćama detektivi su ispitivali devet sati prije no što je, gotovo potpuno iscrpljen, pristao potpisati izjavu u kojoj priznaje da je u Bakewellyu, Derbyshire, gdje je radio, drškom pijuka izudarao neku mladu ženu. Nije bilo odvjetnika koji bi tinejdžera savjetovao, a ni njegovu ocu nisu dopustili vidjeti ga. U vrijeme kad je tu izjavu potpisao, Wendy Sewell, žrtva, bila je bez svijesti ali još živa, a detektivi su mladića uvjerali da će ga Wendy, ako nije kriv, osloboditi krivnje kad dođe k sebi. Dva dana poslije umrla je i Downing je optužen za njezino umorstvo.

Izjavu je odmah povukao, ali je njegovo priznanje postalo glavni oslonac za tužiteljstvo na Kraljevskom sudu u Nottinghamu sljedeće godine. Odlučeno je da je kriv i dobio je doživotnu, uz preporuku da odsluži sedamnaest godina. To bi značilo da ga se može pustiti 1989., ali kako je ustrajno poricao krivnju, njegove su molbe bile odbijene. Britanski kazneni sustav počiva na postavci da je kajanje preduvjet za uvjetno puštanje na slobodu, i zato se zatvorenik koji poriče umorstvo ne uzima u obzir. Nevinim muškarcima i ženama koji su spremni dobar glas staviti iznad života provedenog u zatvoru, to je pravilo nepremostiva zapreka.

Gotovo tri desetljeća poslije umorstva Wendy Sewell, predsjedavajući prizivni sudac, vrhovni sudac Pili, objavio je da su u Downingovu saslušanju počinjene pogreške. Sud ne može biti siguran, rekao je, da su prva priznanja g. Downinga policiji pouzdana i iz toga slijedi da je njegova osuda „nepouzdana“. Downing su vratili slobodu i dobar glas, ali preko pramca Prizivnoga suda poslani su znaci upozorenja. Don Hale, borbeni novinar koji je sedam godina pokušavao skrenuti pozornost javnosti na Downingov jad, rekao je: „Mene zabrinjava to koliko još sličnih slučajeva leži zakopano u zatvorskom sustavu.“

Stefan Kiszko

Jedan takav primjer bio je slučaj Stefana Kiszka, kojeg je policija 1975. saslušavala zbog umorstva jedanaestogodišnje Lesley Molseed u Rochdalenu. Uvjeren u Kiszkovu krivnju, policija nije uzela u obzir nezrelost i socijalnu zaostalost, zbog kojih je cijeloga života bio zlostavljan, nisu mu objasnili da ima pravo na odvjetnika i nisu mu dali da se vidi s majkom (koja mu je bila jedini prijatelj) te, sve dok nije prošlo dugo od kada su zaključili da je glavni osumnjičeni, na to nisu upozorili. Kada je napokon priznao, to je učinio zato jer su mu rekli da će smjeti kući čim im kaže ono što žele čuti.

I on je, kao i Downing, priznanje odmah povukao ali priznanje je također postalo glavna točka optužbe. Dio Kiszkove izjave bilo je lažno priznanje da se nekoliko tjedana prije pokazao dvjema tinejdžericama, koje su znale kako se zove i koje su ga identificirale. Šesnaest godina poslije, kada je Prizivni sud Kiszka oslobodio, te su dvije djevojke, sada odrasle žene, priznale da su priču izmislile nakon što su vidjele kako neki taksist mokri u blizini.

Budući da je imao sindrom XYY, Kiszko je bio sterilan. Policija je to 1975. znala jer uzorak Kiszkova sjemena uzetog tijekom istrage nije sadržavao spermu. A patolog koji je ispitivao odjeću Lesly Molseed, našao je spermu u sjemenu na njezinu donjem rublju. Policija taj dokaz nije podastrla obrani i sudu, a otkriven je tek kada je 1990. naloženo ponovno ispitivanje slučaja. Dvije godine poslije, kada je prizivni sud razmotrio Kiszkov slučaj, vrhovni sudac Lane rekao je: „Dokazano je da taj čovjek ne može imati sjeme. Sjeme 'koje su našli'... na gaćicama i suknji te djevojčice, nije moglo pripadati tom muškarcu i zato on ne može biti njezin ubojica.“

Kiszka su odmah pustili na slobodu. Međutim, zbog brutalnog odnosa drugih zatvorenika, koji su ga često tukli, odlutao je u svijet tlapnji, gdje je sve bilo puno urota. Uvjeren da je njegova majka - osamljen i uporan glas izvana koji je tvrdio da je nevin - bila dio urote da ga osude, morao je proći devetomjesečnu rehabilitaciju prije

no što se smio vratiti kući na njezinu skrb. Umro je nakon godine i pol, uništena tjelesnog i duševnog zdravlja, a šest mjeseci poslije umrla je i gospođa Kiszko. Javnost je bila zgrožena odnosom prema Kiszku, iako su rijetki shvaćali da su u vrijeme kada je djevojčica bila umorena, hajkom povećali pritisak na policiju da nađe krivca.

Howard Stamp

Zbog nemilosrdnog zlostavljanja u školi zbog zečje usne i nepravilna govora, Stamp je rijetko odlazio na nastavu. Na suđenju opisan kao osoba koja se „kloni rada“, povukao se u samonametnutu osamu, bojeći se izaći „svaki put kad je otišao iz kuće, zadirivali su ga“, rekla je Stampova majka u njegovu obranu.

Danas bismo rekli da je bio osoba niskog samopoštovanja. Osim što je očito da je patio od poremećaja hranjenja - bio je strahovito mršav i nerazvijen – imao je naviku rezati se britvom po rukama. Njegova majka, koja nije razumjela ili nije znala što bi s tim poteškoćama u ponašanju za koje se u šezdesetima gotovo i nije znalo, preklinjala je svojeg liječnika opće prakse da ga pošalje u psihijatrijsku kliniku prije nego što „britvom napadne koga drugoga“.

Upravo zbog tog zahtjeva policija je bila uvjerena da je kriv za brutalno umorstvo svoje pedesetsedmogodišnje bake Grace Jefferies, u srijedu 3. lipnja 1970. Grace je nađena u „lokvi krvi“ u svojem domu u Ulici Mullin u Highdownu, na granici između Bournemoutha i Poolea, s trideset tri ubodne rane i posjekotine. U tisku se govorilo o „umorstvu s tisuću zamaha“, jer je većinu ozljeda, koje nisu bile smrtno, imala na rukama i nogama, što je upućivalo na zaključak da je neko vrijeme mučena prije no što joj je prerezan vrat. Prema patologu, iz toga se moralo zaključiti da se pokušavala popeti u svoju spavaću sobu na katu, dok ju je mučitelj rezao po rukama i nogama kuhinjskim nožem.

Sumnja je pala na Stampa kad su se javili svjedoci koji su rekli da su ga u srijedu 3. lipnja, dva dana prije no što je njezino tijelo nađeno, u petak 5. lipnja, vidjeli kako istrčava iz Graceine kuće. Činilo se da krvave mrlje na njegovoj odjeći potvrđuju krivnju, a nakon trideset šest sata ispitivanja, priznao je umorstvo. Kao i Downing i Kiszko, ni on nije imao uza se odvjetnika i nedugo zatim povukao je priznanje. Priznao je da je istrčao iz Graceine kuće, ali je tvrdio da je baka već bila mrtva kad je ušao otključavši svojim ključem. Prestravljen onim što je zatekao, pobjegao je kući i zaključao se u sobu, previše potresen da ikome kaže što je vidio. Prošlo je još četrdeset osam sati prije nego je poštari prijavio da su zastori kod Grace već nekoliko dana navučeni.

Činilo se da je slučaj jasan, no u dokazima je bilo mnogo nedosljednosti. Prema prvoj patologovoj procjeni, kad je leš pronađen testove su pravili na četrdeset osam sati, da bi podatak uskladili s izjavama svjedoka. Na suđenju je patolog tu pogrešku objasnio kao „omašku u pisanju“, a obrana ga nije pritisnula. Za sto osamdeset stupnjeva promijenio je svoj iskaz i poštari koji je policiju upozorio na Graciene navučene zastore, koji je rekao daje, kada je rekao „nekoliko dana“, mislio na „najviše dva“. Obrana ni u tom slučaju nije inzistirala.

Mrlje osušene krvi na koljenima Stampovih hlača i manšetama košulje odgovarale su njegovoj drugoj tvrdnji: da je kleknuo pokraj bakina tijela (dva dana poslije umorstva, ako je prva patologova procjena bila točna) kako bi vidio je li mrtva. Manje se uklapaju u tvrdnje policije i tužitelja da se okupao kako bi isprao Graceinu krv, a zatim se, presvučen u čistu odjeću, na odlasku očešao o zid poprskan krvlju. da je to bilo točno, krv bi na nekim mjestima još bila dovoljno žitka da je vlakna upiju, i to na Stampovim leđima, stražnjici, ramenima ili bedrima, a ne na koljenima i manšetama.

Obrana je pokušala pobiti dokaze sudske medicine, od kojih se većina odnosila na kosu i osušenu pjenu, koju su našli na rubu kade i oko odvoda. Tužitelj je smatrao da se Stamp uronio u vodu nakon umorstva kako bi se oprao. Obje strane složile su se da je ubojica, tko god bio, morao biti sav krvav. Tužitelj je tvrdio da je Stamp umorstvo počinio gol ili da je krvavu odjeću odnio iz kuće. Posljednja pretpostavka postala je vjerodostojna nakon što je neki svjedok rekao kako je vidio Stampa kako bježeći iz kuće nosi crnu plastičnu vreću. (Ta vreća, unatoč intenzivnoj policijskoj potrazi, nikada nije nađena.)

U ostacima pjene nađeni su tragovi Graceine krvne grupe, a vlasi su identificirane kao Stampove. Uz to, na vratima kupaonice i na zahodskoj dasci nađeni su Stampovi otisci prstiju. Adam Fanshaw, odvjetnik optuženoga, uspio je u zahtjevu da se iz dokaznog materijala izuzmu otisci prstiju, tvrdeći da je Stamp redovito dolazio u kuću.

Patolog obrane, dr. John Foyle, utemeljeno je nastupio protiv tvrdnje da kosa pripada Stampu i pritom naveo profesora Keitha Simpsona, poznatoga patologa Ministarstva unutarnjih poslova, koji je tijekom suđenja Leckeyu 1943. rekao:

Riječ „identično“ ne mora značiti da vlasi pripadaju istoj osobi, nego samo to da mogu pripadati. To je najviše što se može reći o tome. Identične vlasi nisu tako uvjerljiv dokaz kao otisci prstiju, jer sadrže mnogo manje detalja.

Nažalost, dr. Foyle je pokleknuo pod unakrsnim ispitivanjem, kada se nije uspio obraniti od tužitelja koji mu se rugao da je neiskusni i da mu je stalo do publiciteta. U štetnoj potpunoj promjeni mišljenja iz koje se dalo zaključiti da su dlake Stampove, rekao je da je jednako tako moguće da su „dlake ostale u kadi nekom prethodnom prigodom“.

Stampova majka Wynne bila je sinu slab svjedok i nije uopće trebala biti pozvana. Plašljiva i male inteligencije, iznosila je svoje dokaze mucajući i nije razumjela dobar dio pitanja koja su joj bila postavljena. Svoj dan na sudu iskoristila je da istakne vlastite probleme - „Meni je bilo grozno zbog Howardovih fizičkih i mentalnih problema... nitko ne zna s čim sam ja morala podnositi... za ljude kao što sam ja morala bi postojati pomoć...“ Nije mogla objasniti zašto je Howard u srijedu bio kod Grace kad je tog popodneva trebao početi raditi u Jannerway & Co (mjesna mljekara), osim što je rekla da je „lijen“. Usprkos tome, čvrsto se držala svojeg uvjerenja da Howard baki ne bi nikad našao. „Uvijek je k njoj odlazio kad je bio deprimiran. Ona ga je razumjela jer je i ona imala zečju usnu. To je u obitelji.“

Grace je zbog invalidnosti (zečju usnu nije liječila pa je imala velikih poteškoća u govoru) bila povučena kao i njezin unuk. Godine 1928., kao petnaestogodišnjakinja išla je za sluškinju, a godinu poslije rodila je Wynne. O ocu se nije ništa znalo, iako se iz toga što je ostala raditi kod iste obitelji i što je smjela zadržati dijete upućuje na zaključak da ju je silovao netko iz te kuće. Deset godina poslije, u dvadeset šestoj, udala se za Arthura Jefferies, kojem su bile četrdeset tri, pomorskog trgovca koji je

posvojio Wynne i našao im dom u Highdownu, Bournemouth, gdje je Grace živjela do kraja života.

Za Grace je bilo tragično to što je 1942. Arthur poginuo u napadu na sjevernomorski konvoj i tako je, ne napunivši ni tridesetu, postala udovica. Tri godine poslije Wynn je, kad je imala tek šesnaest godina, upoznala Freda Stampa, poljskog radnika iz Bere Regisa u Dorsetu i udala se za njega. No, brak je trajao kratko - Wynne je mislila da je „grdoća“ njihova djeteta kriva za raspad - pa su se majka i sin vratili u Bournemouth, gdje su živjeli u općinskom stanu u Colliton Wayu, ni kilometar od Graceine kuće u Ulici Mullin. Iako nema dokaza da se Grace i Wynne nisu slagale, čini se da dvije žene nisu mnogo komunicirale.

Susjedi su Grace opisali kao „čudnu“, „ekscentričnu“, „nekako pomaknutu“, „povučenu“, „ne baš prijaznu“. Bila je vjerojatno sve to skupa, jer se, kao i njezin unuk, zacijelo teško uklapala u društvo. Svakako joj je malo ljudi dolazilo, iako je Wynne nije posjećivala najvjerojatnije zato što nije imala auto i što je bila za stalno zaposlena u odjelu pakiranja tvornice alata Brackham & Wright u Glazeborough Roadu.

Postoje neki dokazi da je Stamp odlazio k baki svaki put kad bi markirao školu.

Susjedi su spomenuli da su u 1950-ima tijekom ljeta viđali u vrtu neko dijete. U tom slučaju, Grace to nikada nije rekla njegovoj majci ili školskim vlastima, i to je Stampa zacijelo uvjerilo da je njegova baka sigurno utočište od nasilnika. Kako je rastao, sigurno je češće dolazio, i zato su ga svjedoci, koji su ga vidjeli kako bježi, tako lako prepoznali. „To je bio onaj njezin mršavi unuk“, rekao je jedan. „Umjesto da ide raditi, radije se skrivao kod Grace.“

Na suđenju je tužilaštvo tvrdilo da je Stampova nestabilnost i poremećenost dosegla takve razmjere, da ga se Grace počela bojati. Kao dokaz, naveli su pismo Wynne, u kojem je napisala: „Howard je počeo vikati na mene, iako zna da me to plaši. Rekla sam mu da ću obavijestiti policiju ako nastavi.“ Dalje u istom pismu, u dijelu koji tužitelj nije naveo, dodala je: „Rekla sam mu, kad bi samo mogao upoznati neku dobru djevojku, bolje bi se osjećao, ali rekao mi je da zasutim. Trebala si razgovarati s policijom kad su mu se smijali zbog zlostavljanja. Kaže da je sve to gubljenje vremena, ali Arthura sam srela, zar ne?“

Obrana to nije upotrijebila, iako su to morali učiniti iz dva razloga. Prvo, Grace je sigurno htjela reći ovo: Howard je opet vikao na mene i to me plaši jer ne znam kako mu pomoći. Uspjela sam ga nagovoriti da prestane kad sam mu zaprijetila policijom. Obje znamo koliko ih se boji. Ismijali su ga kada im je rekao da ga zlostavljaju, i od tada im ne vjeruje. Drugo, ako je Stampa policija plašila, onda nije bilo pouzdano ništa od onog što je rekao tijekom saslušanja. Dapače, iz njegova priznanja se može zaključiti da mu je bilo draže šokirati ih priznanjem brutalnog umorstva, nego da mu se izruguju jer se od straha zaključao u svoju sobu.

Stampov slučaj nije nikada ponovno otvoren, jer se 1973. objesio. Međutim, čak i najpovršnija usporedba između svjedočenja Wynne Stamp i slučaja kako ga je predstavilo tužilaštvo, postoje uznemirujuće razlike. Wynne je za sina rekla da ga „novac ne zanima jer mrzi odlaziti u trgovine“. Tužitelj je rekao da je „svaka ladica u Graceinoj kući bila izvađena, bilo u potrazi za novcem i dragocjenostima ili zato što je Grace možda uznemirila provalnika.“ Wynne je rekla da nije bila „dobra domaćica“ i da je njezin sin uvijek „pospremao“ za njom. Tužitelj je rekao da je Graceina kuća bila „divljački uništena“. Wynne je rekla da se njezin sin sramio izrezanih ruku i da ih je od

nje skrivao džemperima i košuljama dugih rukava. Tužitelj je rekao da će „čovjek koji je uživao u vlastitom rezanju, uživati u ozljeđivanju žene koja ga se boji“.

Nema sumnje da je Stampa njegov tim za obranu ostavio na cjedilu, a neizbježan zaključak jest da su u njegovu krivnju bili uvjereni jednako policija i optužba. Teško je razumjeti zašto. Koliko god bio lišen socijalnih vještina, koliko god neprivlačno izgledao, očito je bio ranjiv mladić s vrlo niskim samopoštovanjem i ozbiljnim emocionalnim poteškoćama. Optužbi bi odgovarala teorija da je bio nedijagnosticiran shizofreničar koji je jednoga dana u napadaju bolesnih ideja napao ženu koja ga je voljela.

Nema dokaza koji bi to potkrijepili. Dva psihijatra pogledala su ga kako bi ustanovili može li govoriti na sudu, i nijedan nije dijagnosticirao shizofreniju. Psihijatri optužbe zaključili su da je Stamp „zaokupljen sobom i introvertiran, ali inače normalan.“

Psihijatar obrane zaključio je da je „depresivan i suicidalan“.

Howard je nepismen i s niskim IQ-om, što znači da teško shvaća jednostavne upute... Duboko je rezerviran, naročito kad govori o sebi, odbija gledati sugovornika u oči i rukama zaklanja donji dio lica. Ta smetenost, koja je zapravo opsesija, može se pripisati loše rekonstruiranoj zečjoj usni... Howard ima simptome agorafobije i redovito pokazuje osjećaj manje vrijednosti... Budući da se boji policajaca i drugih zatvorenika, boravak u istražnom zatvoru otežava te emocionalne poteškoće... ti osjećaji nedostatnosti čine ga depresivnim i suicidalnim.

Zabrinjava me njegovo pomanjkanje pouzdanja u sebe i u odnose s drugima. Uopće nema *amour propre* i čini se da misli kako zaslužuje kaznu. Iz tog razloga je tijekom adolescencije i poslije redovito rezaao ruke i sada odbija jesti u zatvoru. Uvjeren sam da pati od *anorexia nervosa*, i to već neko vrijeme, poremećaja jedenja koji je u mladih muškaraca rijedak, ali nije nepoznat. Poremećaj počinje kada se pojedinac uvjeri da je neprivlačan... U Howardovu slučaju, glavni razlog koji je tome pridonjeo očito je deformacija usne.

... Smatram da nije u stanju izaći pred sud, jer nije sposoban za nužno objektivno gledanje ako se treba suočiti s optužbom. Osim toga, bit će toliko uznemiren javnim nastupom na sudu, da neće moći funkcionirati.³

Preporuke psihijatra obrane odbacili su i zaključeno je da je Stamp u stanju izaći pred sud.

S onim što danas znamo o poremećajima hranjenja, mladić je vjerojatno imao poteškoće tjelesne dismorfije. Ona je povezana s opsesivno-kompulzivnim poremećajem i nije oblik anoreksije ili bulimije, iako su s pogoršanjem bolesti samoozljeđivanje i odbijanje jela tipični simptomi. Opsesija se u većini slučajeva odnosi na izgled lica - mane mogu biti stvarne, izmišljene ili preuveličane - i osoba se boji da će u društvu drugih ljudi doživjeti podsmijeh. Poremećaj obično počinje u adolescenciji, postaje kroničan i, ako se ne liječi, može dovesti do osamljenosti, izolacije, teške depresije i čak samoubojstva.

Ako je to ono od čega je Stamp patio, onda je manje vjerojatno da je ubio svoju baku. Ona je bila osoba s kojom mu je bilo dobro, jer je i sama imala slične poteškoće. Iako nije imala zečju usnu, njezine poteškoće u govoru bile su veće od njegovih, imala je jednako malo prijatelja i jednako tako nije voljela izlaziti. Bili su isti, oboje su radije izabrali osamljenost nego porugu, i zbog toga je pogrešno mišljenje da bi se Stampova osobnost mogla tako drastično promijeniti da s okrenutosti na sebe, ograničenoj na

samoozljeđivanje, opsjednutost sobom i samo-omalovažavanje, postane osoba koja će raniti i izbosti jedinu osobu koja ga je štitila.

Čak i ako ga je Grace pokušala prodrmati da izađe iz depresije predlažući da „nađe dobru djevojku“, jer je njoj bilo bolje nakon što je „dobila Arthura“, a Stamp se razljutio, čini se da je samo vikao. Možda je Wynne pokušala predložiti isto s jednakim rezultatom.

Na suđenju je rekla: „Više je volio žene nego muškarce, ali on se njima nije sviđao. Zato se ljutio.“

Tužilaštvo je to protumačilo kao „mržnju prema ženama -prema jednoj ženi, njegovoj baki Grace Jefferies, koja ga se prestrašila“, no vjerojatnije je da je Stamp, kad su ga majka i baka nagovarale da nađe djevojku, doživio razočaranje i znao je kako bi taj pokušaj bio bolan i uzaludan. Svakako, njegovo samoubojstvo tri godine poslije bio je dokaz da se nije uspijevaio sprijateljiti ni s jednim ni s drugim spolom. U službenoj istrazi je zatvorski čuvar rekao: „Bio je vrlo plašljiv. Zbog toga su ga drugi zatvorenici uzeli na zub. Iz ćelije nije izlazio, osim po naređenju.“

Možemo samo zamišljati koliko je Stamp bio osamljen i očajan, kad je čak i njegova majka vjerovala da je kriv. „Prestala sam odlaziti u posjete kad su ga premjestili u Dartmoor“, rekla je Wynne u istrazi. „Nismo jedno drugom imali što reći i bilo je daleko.“ Mrtvozornik, koji je vjerojatno htio isključiti svaku mogućnost da su ga ubili drugi zatvorenici, pitao je Wynne misli li da je Howard bio netko tko bi se ubio.

Odgovorila je: „Imao je mnogo na savjesti.“

A je li?

Policija govori o tome da će otvoriti neke stare slučajeve, no zbog ograničenih sredstava i manjka vremena zbog sve veće stope kriminala, nema realnih izgleda da će biti optužen netko drugi. Premalo je podataka evidentirano i vrlo malo materijalnih dokaza da se četvrt stoljeća nakon događaja podigne optužnica protiv nekog drugog. Nedvojbeno je - zato reforme u zakonodavstvu - da policija, ako misli da je čovjek kriv, ne troši vrijeme na traženje dokaza koji će ga osloboditi krivnje. Uz to, a to je vezano za suđenje, sjećanja svjedoka koji se u to doba nisu očitovali ili nikada nisu zatražena, smatrat će se dvadeset ili trideset godina poslije „nepouzdanim“.

Usprkos tome, od 1987. godine, kada je u Engleskoj uvedeno ispitivanje DNK,4 jezičac vage nagnuo se prema ubojicama koji su se „izvukli“. Iako do sada nijedna sudska pogreška nije bila zadovoljavajuće ispravljena, u nekom neriješenim slučajevima umorstva postignute su zakašnjele osude.

Godine 1970. dokazivanje na osnovi DNK bilo je još dalek san, no iz novinskih tekstova o suđenju u travnju 1971. može se zaključiti da je policija iz Graceine kuće uzela dokazni materijal koji bi Stamp čak i danas mogao osloboditi krivnje.

„Tužitelj smatra da je majica, koju su našli u kući, pripadala Stampu. Obrana je to poricala, iako je Wynne Stamp poslije priznala da je njezin sin imao jednu 'takvu'.“ (The Times, utorak 13. travnja 1971.) „Odbačene rukavice povezane s krvavom orgijom.“ (naslovnica -Sun, srijeda 14. travnja 1971.) „U kanti za smeće blizu doma

Grace Jefferies nađen je par krvlju umrljanih rukavica za koje se smatra da pripadaju žrtvi. Policija misli da ih je nosio njezin ubojica, i da ih je poslije bacio.“ (Daily Telegraph, srijeda 14. travnja 1971.) „Skriveni adut optužbe jest da je kosa, nađena u kadi Grace Jefferies, identificirana kao optuženikova. Dr. James Studeley (patolog Ministarstva unutarnjih poslova) izjavio je da su vlasi identične Stampovim.“ (The Times, srijeda 14. travnja 1971.)

„Adam Fanshaw, odvjetnik obrane, zanijekao je da je kosa uzeta iz Graceine kade pripadala Stampu. 'Optuženi se u kući svoje bake nikada nije kupao', rekao je, 'i zato svaka sličnost između optuženikove kose i kose koja je uzeta iz kade, koju je dokazao dr. Studeley (patolog Ministarstva unutarnjih poslova), mora biti slučajna.'“ (Daily Telegraph, četvrtak 15. travnja 1971.) „U svojem završnom govoru odvjetnik Adam Fanshaw je rekao: 'Dr. Foyle (patolog obrane) je dokazao da optuženikova kosa vrstom, bojom i oblikom odgovara kosi njegove majke, ali nitko ne kaže da je umorstvo počinila Wynne Stamp. Tužilaštvu nije uspjelo dokazati da su vlasi nađene u kadi optuženikove, nego samo to da su slične. Zločin je mogla počinuti bilo koja riđokosa osoba... Međutim, jednako je tako moguće da su optuženikove

4 Prvi čovjek u povijesti, koji je osuđen na temelju dokaza s DNK, bio je Robert

vlasi pale u kadu tijekom nekog od prethodnih posjeta.'“ (The Times, petak 16. travnja 1971.)

Ta je neodlučnost za Stampov slučaj bila štetna. Obrana Fanshawa, koji će poslije postati sudac višega suda, bila je nedosljedna. Našavši se u dvojbi, jer je njegov klijent uporno tvrdio da se u bakinoj kući nikada nije kupao, poroti je ponudio alternativna objašnjenja. Kosa nije Stampova, ali ako porota zaključi da jest, onda je sigurno slučajno upala u kadu. Međutim, Wynne Stamp je posvjedočila da njezin sin nije bio u bakinoj kući u vremenu od četvrtka 28. svibnja do srijede 3. lipnja. Budući da je tvrdila i to da je njezina majka bila previše pedantna da bi kadu ostavila prljavu, Howardova kosa mogla je „slučajno“ upasti samo u srijedu. Porota se, što nije bilo besmisleno, odlučila za tvrdnje tužilaštva, naime da je u kadi bilo previše kose da bi se radilo o slučajnosti. Bilo ju je toliko, koliko ostane samo nakon što netko uroni glavu u vodu i istrlja je šamponom.

Ako je vjerovati patologovoj drugoj ocjeni, zločin se dogodio između 12 i 14 sati u srijedu, 3. lipnja 1970. Na temelju uzoraka krvi na stubama, zidovima i podu, ocijenjeno je da je Grace umirala sat ili dva, a to se dobro uklapalo u iskaze svjedoka koji su rekli da su vidjeli Stampa. Susjeda ga je vidjela kako u 11 i 45 izlazi iz bakine kuće. Rekla je da je „izgledao normalno“, iako nije znala reći kako je bio odjeven. Svi svjedoci koji su rekli da su ga vidjeli kako izlazi iz bakine kuće, rekli su da je to bilo između 14 i 14 i 30, a njihovi opisi odjeće bili su slični: „bijela majica, preko plavih traperica“, „košulja i hlače“, „bijela majica i levisice“. Svi su se složili da se ponašao „čudno“. Jedan je rekao da je „trčao kao luđak“. A drugi: „Nije gledao kamo ide, i zaletio se u stražnji dio parkiranog automobila.“ Treći: „Pokušao je skriti lice, ali sam ga vidio kada se okrenuo u stranu. Pogled mu je bio izbezumljen.“

Nitko nije rekao da je imao mokru kosu, niti da je izgledao drugačije nego inače. A trebali su, ako su tvrdnje optužbe bile ispravne. Stamp je izgledom oponašao svojeg junaka, Gintera

Bakera, legendarnog bubnjara rock sastava Cream iz 1960-ih. Na fotografiji koju je njegova majka snimila tri mjeseca prije umorstva, vidimo Stampa blijeda, upala lica, zarasla u brkove i bradu, čupave zamršene kose koja mu pada na lice i ramena. Wynne je rekla daju je rijetko prao jer se „ukovrčala kad bi se osušila pa mu je stršala oko glave“. Rekla je također da ju je „mazao vazelinom da bi bila teža“. Adam Fanshow je u svojem rezimeu skrenuo pozornost na ta protuslovlja - „ako je optuženik oprao kosu šamponom, kad je izašao iz kuće morala je biti mokra ili stršati... na kosi u kadi nije bilo ostataka vazelina.“ Ali, to na porotu nije ostavilo dojam.

Možda su porotnici mislili da je razbarušena i zamršena kosa isto. Možda su zaključili da Stampova uredna vanjština na suđenju - nagovorili su ga da se obrije i ošiša, da ostavi dječjački dojam - ne odgovara opisu koji je dala njegova majka, koja je rekla kako „uvijek stavlja kosu preko lica da sakrije usnu“. U svakom slučaju, prihvatili su tvrdnju tužitelja da šampon, koji je deterdžent, rastvara vazelin, proizvod na bazi petroleja, iako je obrana pokušavala dokazati da bi ostaci vazelina ostali na unutarnjim stijenkama kade.

Povrh svega, Stampova identifikacijska fotografija, snimljena četiri dana nakon što se navodno okupao, pokazuje da je izgledao jednako kao na fotografiji koja je nastala tri mjeseca prije. Blijedo, ispijeno lice, gusti brkovi i brada te zamršena kosa do ramena, namazana vazelinom.

Proturječni dokazi

Stamp u Graceinu kuću nije mogao doći prije 12 sati, a otići nije mogao prije 14 i 30. Tako bi imao dva i pol sata da se posvađa s bakom, unakazi je i izbode i na kraju joj prereze vrat, okupa se, obriše otiske prstiju sa slavine u kupaonici (bila je čista), porazbija stvari po kući kako bi se mislilo da je netko drugi kriv, navuče zastore i zatvori vrata.

Čak i ako se uzme da je sve to bilo moguće u razmjerno kratkom vremenu, morao se također sjetiti da nakon odlaska baci rukavice u kantu za smeće. Ipak, svjedoci su rekli da se ponašao neobično, da je trčao kao lud, udarao u stvari, te da mu je pogled bio luđački i unezvijeren. Drugim riječima, čovjek u panici.

Teško je shvatiti kako se taj luđački bijeg usred ljetnog po-podneva može uskladiti s pribranim ponašanjem, koje mu pripisuju neposredno nakon umorstva. Zašto bi na sebe privlačio pozornost nakon što je otišao s mjesta događaja ako se, ma koliko nespretno, potrudio prikriti tragove? Doista, zašto je morao tako brzo otići iz kuće? Wynne je rekla da se od bake rijetko vraćao prije sitnih sati - „zajedno su gledali telku“ - pa zašto nije isto to učinio toga dana? Tada bi ne samo imao više vremena da ostavi lažni trag, nego bi se također mogao iskristi pod okriljem noći.

Očitije objašnjenje njegova bijega jest da je njegova druga tvrdnja bila točna. Ušao je u bakinu kuću i ono što je zatekao toliko ga je potreslo da je u strahu otrčao kući i zaključao se u svoju sobu.

Kada je bila ubijena Grace Jefferies?

Prema patologovoj prvoj procjeni, koja je poslije odbačena kao „omaška u pisanju“, Grace je umrla u ponedjeljak 1. lipnja 1970. U poštarovoj izjavi, koju je dao na suđenju, bilo je rečeno da su zastori bili već danima navučeni prije no što je u petak, 5. lipnja policiji odlučio reći da ga to brine. Krvavi tragovi na Stampovoj odjeći opisani su kao „mrlje“, što upućuje na osušenu krv. U svojem drugom iskazu Stamp je rekao: „Znao sam da je baka mrtva čim sam joj gurnuo ruku. Bila je hladna i prsti su se otvorili. Kad sam dodirnuo njezino rame, bilo je ukočeno.“

Na osnovi toga možemo početi određivati vremenski okvir. *Rigor mortis* počinje nakon tri do četiri sata u malim mišićima lica, ruku i stopala, a zatim zahvaća veće mišiće. Prema Stampovu opisu, ukočenosti je još bilo u velikom mišiću ramena, ali je počela popuštati u manjim mišićima šake.

Budući da je to kemijski proces, na njega mogu utjecati različiti čimbenici: temperatura okoline, tjelesna temperatura, bolest, djelatnost prije smrti, uvjeti u kojima ostane truplo. Tijelo koje se opisuje kao hladno i ukočeno, mrtvo je obično između dvanaest i trideset šest sati, a tijelo koje se opisuje kao hladno ali ne i ukočeno, moglo je biti mrtvo do sedamdeset dva sata. Hladnoća i debljina odgađaju početak i time proširuju ukupan vremenski okvir. Okolna toplina i velika metabolička aktivnost ubrzavaju početak tog procesa, pa se vrijeme skraćuje.

S obzirom na te varijable, rigor je slab pokazatelj vremena smrti. U Graceinu primjeru, radilo se o čimbenicima sa suprotnim djelovanjem. Bila je krupna žena, ali je u satu prije smrti metabolička aktivnost zacijelo bila velika jer se pokušavala obraniti od mučitelja. Bilo je ljeto i vani je bilo toplo; međutim, da bi se zaštitila od sunca bila je navukla zastore i policajci su rekli da je kuća bila „hladna“ kad su ušli. Zbog gubitka krvi tlak bi joj morao pasti, a strah bi potaknuo metabolizam.

Jedini zapisi o nalazima dr. Studeleya kojima raspolažemo, potječu iz novina:

„Patolog je potanko izložio post mortem rezultate i rekao da su u skladu s pretpostavkom da je gđa Jefferies bila mrtva oko četrdeset osam sati prije nego je pregledao tijelo. ...U unakrsnom ispitivanju savjetnik obrane doveo je u pitanje neke njegove zaključke. 'Nije li točno', upitao je, 'da mrlje na truhu govore kako je raspadanje trajalo dulje od dva dana?' Dr. Studeley je to porekao. 'Taj proces traje dulje kada je tijelo izloženo zraku.' Zatim je Fanshaw upitao zašto nije našao nikakve dokaze o *rigoru mortisu*. 'Grace Jefferies je bila krupna žena. Niste li očekivali ostatak ukočenosti većih mišića?' 'Nipošto', rekao je dr. Studeley. 'Vrijeme je bilo toplo, a gđa Jefferies je prije smrti strašno patila. U takvim su okolnostima početak i trajanje *rigora* razmjerno brzi.' „ (Daily Telegraph, utorak 13. travnja 1971.) „Uzevši u obzir razvoj svega činjenice odgovaraju pretpostavci da je gđa Jefferies umrla tijekom prijepodneva ili popodneva 3. lipnja. Odbacio je tvrdnje obrane da su neki njegovi zaključci prijeporni.“ (The Times, utorak 13. travnja 1971.)

Dr. Foyle, koji je svjedočio za obranu, procijenio je da je smrt nastupila dvadeset četiri do trideset šest sati prije. Međutim, pokolebao se pod unakrsnim ispitivanjem.

„Patolog obrane dokazivao je da je raspadanje već previše napredovalo da bi se održala ocjena o četrdeset osam sati. 'Zelene mrlje pojavljuju se na desnoj strani truhu u prvim danima. Poslije toga se mrlje šire i truh se počinje nadimati od plinova.' Istaknuo je da se u bilješkama dr. Studeleya s obdukcije spominju 'proširene mrlje i određena nadutost'. 'To više odgovara vremenu smrti od prije tri do četiri dana', zaključio je. Kada ga je tužiteljjev odvjetnik upitao je li tijelo sam pogledao, dr. Foyle je

priznao da nije.“ (Daily Telegraph, srijeda 14. travanj 1971.) „Dr. Foyle je rekao kako misli da je optuženikov iskaz 'zvučao uvjerljivo'. 'Prema opisu g. Stampa može se zaključiti da u vrijeme kada je našao tijelo proces *rigor mortis* nije bio završen. To bi odgovaralo mojoj procjeni da je gđa Jefferies umrla tijekom noći 1. lipnja ili najkasnije navečer 2. lipnja.' Upitan u unakrsnom ispitivanju je li vidio tijelo, rekao je da nije. 'To je pitanje interpretacije', rekao je. 'Pod pretpostavkom da je dr. Studeley točno zabilježio svoje nalaze, ne mogu se složiti s njegovim zaključcima. U takvim slučajevima uvijek je teško ustanoviti vrijeme smrti, noja uopće ne dvojim da je gđa Jefferies ubijena mnogo prije no što se tvrdi.' No, pod pritiskom tužiteljeva odvjetnika dr. Foyle se složio da zaključci dr. Studeleya nisu 'izvan granica mogućnosti'.“ (The Times, srijeda 14. travnja 1971.)

Zanimljivo je da je tužiteljev odvjetnik, Robert Tring QC, spomenuo „omašku u pisanju“ dr. Studeleya.

„Robert Tring upitao je svjedoka zašto je u svojim bilješkama o obdukciji zapisao četiri dana, ako sada tvrdi da je gđa Jefferies bila mrtva samo dva dana. Dr. Studeley je rekao da je to bila 'omaška u pisanju', koju je u službenom izvještaju ispravio.“ (The Times, srijeda 14. travnja 1971.)

Teško je shvatiti zašto se Adam Fanshaw nije pozvao na tu pogrešku kada je njegov vlastiti patolog tvrdio da je vjerojatnija procjena 3-4 dana. Jedno je objašnjenje da je planirao opozvati dr. Studeleya nakon što je njegov patolog uspješno dokazao mogućnost noći 1. lipnja/ dana 2. lipnja, i/ili tu pogrešku upotrijebiti kao okosnicu svojeg završnog izlaganja. Drugo je objašnjenje da se nije želio zamjeriti poroti time što će vremešnom patologu spočitnuti pomanjkanje pribranosti i izjaviti da je Studeley promijenio mišljenje zbog pritiska policije. I u jednom i u drugom slučaju, tlo mu je izmaknuto pod nogama kada se dr. Foyle složio da Studeleyevi nalazi nisu „u granicama mogućeg“.

Nije bilo nikakve potrebe da Foyle pregleda tijelo. Uzrok smrti nije bio sporan; sporno je bilo vrijeme smrti. Stamp je imao alibi za 1. i 2. lipnja - Wynne je uzela dvodnevno „bolovanje“ kako bi ga „nagovorila da nađe posao“ - i Grace je mogao posjetiti tek 3. lipnja. Usprkos tome, čak i da je obrana inzistirala na vlastitoj obdukciji, na što su imali pravo, to ne bi pomoglo.

Važni čimbenici pri određivanju vremena smrti - temperatura okoline, *rigor mortis*, *algor mortis* (tjelesna temperatura), *livor mortis* (mrtvačke mrlje), *autoliza* i *truljenje* (znakovi raspadanja) - upotrebljivi su samo pri prvom pregledu tijela, ne nakon tjedan dana držanja u hladnjaku. Također, nije bilo razloga za pretpostavku da su Studeleyevi podaci pogrešni. Važna činjenica iznijeta na suđenju bile su „proširene mrlje i određena nadutost“ trbuha. Ako to, kako je tvrdio Foyle, više odgovara trodnevnom ili četverodnevnom raspadanju, onda su podaci o *algor mortis* važni⁵ i mogu objasniti zašto je uvjeren da je Grace umrla „mnogo prije“. Jednostavno rečeno, ako bi očitavanja pokazala da temperatura raste iz sata u sat, to bi značilo da se

⁵ Poslije smrti se tjelesna temperatura snižava, dok ne dosegne temperaturu okoline. Taj proces traje od osam do dvanaest sati na koži i dvadeset četiri do trideset šest sati u unutrašnjosti tijela. Kad počne truljenje (oko dva dana poslije smrti),

Graceino tijelo već ohladilo na okolnu temperaturu i da je njegova temperatura počela ponovno rasti.

Bez drugih podataka možemo samo nagađati o čemu se raspravljalo, ali činjenica da je do toga uopće došlo, možda ipak navodi na to da su se podaci mogli različito tumačiti.

Tko je ubio Grace Jefferies? I zašto?

Iako su tužitelji tvrdili da je Stamp ispreturao bakine ladice u potrazi za novcem ili da je htio prikazati da je to netko drugi učinio, nema dokaza da je Grace imala išta što bi vrijedilo ukrasti. Wynne je mislila da je „držala neki novac u kutiji za cipele“, ali nije se mogla sjetiti ničega drugog što je moglo biti ukradeno. Bilo je logično upitati samoga Stampa, jer je Graceinu kuću poznao bolje od ikoga, a kako je on bio glavni osumnjičenik, to nije bilo moguće.

Za kuću je bilo rečeno da je „opustošena“, a kratak opis dao je policajac koji je provalio kroz ulazna vrata.

„Znao sam da nešto nije u redu kad sam vidio prostorije u prizemlju. Svuda je vladao nered. Sve je bilo slomljeno: stolci, zrcala, čak su biljke bile iščupane iz lonaca. Izgledalo je kao da je neki klinac podivljao. Uznemirio sam se kad sam ugledao krv na stubama.“ (The Times, ponedjeljak 12. travnja 1971.)

Tužitelji su pretpostavili da je Stamp izgubio živce i da je počeo razbijati sve oko sebe, a kada mu je baka to zamjerila, slijedio ju je na kat s kuhinjskim nožem. Ali ako je Stamp nevin, što nam govori to divljanje po kući? Je li to učinjeno iz obijesti? Iz razočaranja? Ljtnje? Kakva osoba uništava tuđu imovinu?

Istraživanja upućuju na to da bi to bio mlad muškarac koji bježi iz škole i koji se druži s drugim mladim delinkventima. Živi u obitelji s mnogo problema, gdje vlada slaba ili nikakva stega i gdje ga nitko ne nadzire. Njegove karakterne crte su agresivnost, naglost, sebičnost, nesposobnost da se stavi u položaj drugih ljudi te nesposobnost predviđanja, a zbog svega toga teško mu je razumjeti posljedice svojih postupaka i zato postupava emotivno i hirovito.

To se ogleda u policajčevoj napomeni: „Izgledalo je kao da je neki klinac podivljao.“ Stamp se svakako uklapao u jedno od nabrojanih pravila. Stalno je bježao iz škole, ali je prema karakternim crtama bio suprotnost delinkventu. Previše se bojao izlaziti, previše dobro je znao što ljudi misle da bi zaboravio na svoj deformitet, previše je bio svjestan posljedice svojih postupaka da bi pokušao naći djevojku. Dapače, poriv za uništavanjem bio je usmjeren prema njemu samome. Ako je ubio baku vjerojatnije je bilo da bi policija zatekla dva trupla kada su provalili u kuću: Grace prerezana vrata i Howarda, izrezanih ruku prije nego što pokajnički zarez u zapešće i tako se konačno smiri.

I tužitelj i branitelj složili su se da se nakon umorstva netko kovrčave riđe kose okupao. Obrana je navela sličnosti između Wynneine i Howardove kose, ne zato jer je htjela reći da je Wynne umorila Grace, nego da pokaže kako je 1970. metoda kose bila nepouzdana za identifikaciju.⁶

Da su bilo Grace ili Wynne imale sestre ili braću, bilo bi razloga da se posumnja na njih, ali Wynne je bila jedinica i nema podataka da je Grace imala braće ili sestara. Gen za riđu kosu možda je potekao od Wynneina nepoznata oca, no čini se da je svaka veza

s njim bila vrlo brzo prekinuta i nije vjerojatno da bi on ili njegova kasnija djeca potražili Grace da je ubiju.

Vjerojatnije je da je Stamp bio žrtva nesretne slučajnosti. Riđa kosa je osobina koju imaju mnogi Britanci i često su kovrčavi. Čini se da joj je to jedno od svojstava. Neki od slavnihi riđokosih ljudi bili su Henrik VIII., kraljica Elizabeta I., Vincent van Gogh, Ginger Baker, Art Garfunkel, Bette Midler,

6 Istrage na temelju DNK uvedene su 1987. i postale su jednom od najpouzdanijih

Mick Hucknall. Da bi se shvatilo kako se ta slučajnost mogla dogoditi, važno je sjetiti se riječi profesora Simpsona: „Identična kosa nije uvjerljiv dokaz kao otisci prsta, jer sadrži mnogo manje podataka.“

Na kraju, najuvjerljiviji dokaz o Stampovoj nevinosti za taj zločin su netaknute slavine na kadi i okrvavljene rukavice u košu za otpatke. One nepogrešivo upućuju na to da je u Graceinoj kući bio netko drugi. Rukavice su bile upotrijebljene za pretraživanje ladica, uništavanje kuće i držanje noža kojim ju je izbo, a slavine su se morale očistiti jer je ubojica skinuo rukavice kad je ušao u kadu.

Tužilaštvo je Howarda Stampa prikazalo kao gnjevna mladića niske inteligencije, koji je jednoga dana poludio i nasrnuo na voljenu baku, koja ga je štitila. Da bi se prikrilo navukao je rukavice, okupao se, obrisao svoje otiske prstiju sa slavine, ali ne i s drugih površina. Zašto? Njegovi otisci bili su nađeni na drugim mjestima u kupaonici, čak na zahodskoj dasci, ali ako je, nakon zločina, zaključio da ih ne smije ostaviti na slavini kod kade, zašto je uporno tvrdio da se nikada nije okupao? Oni koji su ga omalovažavali, rekli bi da nije bio dovoljno pametan da učini bilo što drugo. U početku je sve priznao, a onda brzo porekao. Štoviše, tužitelji su zaključili da je njegovo poricanje bilo prešutno priznanje krivnje.

„U svojoj završnoj riječi, Robert Tring... je poroti skrenuo pozornost na dokaze iz kade. 'Optuženik tvrdi da je nikad nije upotrijebio', rekao je, 'no mi smo pokazali da jest. Morate se upitati zašto je lagao, jer jedino bi se čovjek koji je kriv bojao priznati da se okupao u kući Grace Jeffries'.“ (Daily Telegraph, petak 16. travnja 1971.)

Na Stampovu žalost, porota je to prihvatila zdravo za gotovo, umjesto da se upita kako to, ako je bio spreman izjaviti da je njegovo priznanje bilo iznuđeno, da nije bio jednako spreman „spomenuti“ da se nedavno okupao. Pogrešno bi bilo da je njegov odvjetnik iznio takvo što iako nema sumnje da o tim očitim proturječjima s kojima se njegov klijent suočio govorio na način da su implikacije bile jasne. „Moj posao bio bi, Howarde, kudikamo lakši da si koristio bakinu kadu. Jesi li siguran da nisi nikada?“ Ne bi li čovjek koji je kriv odmah prihvatio takvu priliku?

U svjetlu pravosudnih pogrešaka u slučajevima Evans, Bentley, Kiszko i Downing, Stampov slučaj nije moguće ispitati ako nemamo slične pogreške. On je bio nezreo muškarac s teškoćama čitanja i pisanja, koji je osuđen na temelju povučenog priznanja i spornih dokaza. Pitanje je čak je li uopće razumio za što mu sude, a kamoli da bi imao dovoljno jasne misli da bi bio sposoban za uspješnu obranu.

Manje od tri godine poslije njegova suđenja Howard Stamp je bio mrtav, naveden na samoubojstvo osamljenošću i očajem. U svojem razmjerno kratkom životu rugali su mu se i zlostavljali ga zbog zečje usne, ismijavali ga zbog gluposti, optužili ga i osudili

za umorstvo jedine osobe koja ga je štitila, a zatim ga pustili da se sam brine za sebe u okrutnim uvjetima zatvora. Većina ljudi bi rekla da je kazna bila primjerena, ako je ubio svoju baku. A ako bi sutra dokazi na temelju DNK pokazali da nije, svi bi zgroženo digli ruke.⁷

⁷ Svatko tko zna nešto vezano za umorstvo Grace Jefferies i/ili za presudu Howardu Stampu, može se obratiti na dr. Jonathana Hughesa, c/o Spicer & Hardy

Dodatak

Kad sam se posavjetovao s Michaelom Williamsom, profesorom behaviorističke znanosti na Sveučilištu u Durhamu, opisao mi je profil ubojice Grace Jefferies. „Na temelju nedostatnih činjenica, izveo sam neke općenite zaključke. Inače bih otišao na mjesto događaja i proučio sve raspoložive dokaze. To je očito nemoguće kada je riječ o događaju koji se zbio prije trideset godina, i zato je dobar dio profila tog zločinca utemeljeno nagađanje. U proteklom desetljeću je profiliranje žrtve dobilo na važnosti, jer se shvatilo da način ponašanja žrtve može također pomoći da dobijemo podatke o ubojici. Bez više podataka o karakteru i o načinu života Grace Jefferies, moje zaključivanje je samo nagađanje.“

To umorstvo bilo je izoliran događaj, a ne dio niza. Kako nije bilo dokaza o provali, a Grace je bila opisana kao „povučena“, opravdano je pretpostaviti da je ubojicu poznavala. Zato je otvorila vrata. Budući da se prema unuku ponašala zaštitnički, možemo pretpostaviti da je pazila i na sebe, što znači da je posjetitelj bio netko tko je redovito dolazio ili netko koga je poznavala iz susjedstva. Kad je ušao u kuću, ubojica možda nije imao na umu umorstvo, ali kad je bio unutra, podivljao je. Počeo je uništavati iz razočaranja, vjerojatno kada je shvatio da nema ničega što bi bilo vrijedno ukrasti. Graceine govorne mane možda su bile povod za mučenje. Rane joj je zadao zato da je natjera da „govori“ (jer ga je to zabavljalo ili zato jer je htio da mu kaže gdje skriva novac). Ne misleći na prolazak vremena i posljedice, da ga u kući, okupao se da bi sprao sa sebe njezinu krv.

Uzmemo li da Howard Stamp nije krivac, znači da se zločin dogodio prije podneva 3. lipnja 1970. To bi značilo da je ubojica imao više vremena. Važan element je bilo navlačenje zastora, što znači da je tijekom noći bio u kući i da se bojao da će ga netko vidjeti. To je također objašnjenje zašto je mogao dolaziti i odlaziti a da ga nitko ne zamijeti. Usprkos tome, Grace vjerojatno ne bi otvorila vrata nakon mraka ako nije mislila da je posjetitelj „siguran“, a to upućuje na zaključak o nekom suučesniku, gotovo sigurno djevojci, koju je Grace poznavala i koja je imala dobar razlog za dolazak. Ako je ta djevojka ostala i vidjela zločin, sigurno je doživjela jednaki strah kao i Grace; ako je otišla nakon što je njezin dečko ušao, onda ju je bilo lako uvjeriti u njegovu nevinost i/ili prestrašena toliko da je šutjela. U oba slučaja, djevojka ne bi policiji ništa rekla.

Važna obilježja zločina jesu: očekivanje da je ondje bilo nečega što je vrijedilo ukrasti; slabo poznavanje metoda sudske medicine (za sobom je ostavio dokaze); nagli bijes koji nije mogao kontrolirati (počeo je uništavati pokućstvo); okrutnost (mučio je svoju

žrtvu); neiskustvo (nije mislio da će biti sav okrvavljen); nije ga brinulo da bi ga mogli zateći na djelu (poslije se okupao).

Ubojica je bio nezrela osoba poremećena uma i s problemima gnjeva/čuvstava ...Možda je bio drogiran, omamljen od pića ili ljepila. Mislio je da će Grace biti lak „plijen“ i bio je neprirodno uvjeren da ga neće uhvatiti. Običavao je prijetiti - „uvali me u nevolje, i jao tebi“ - i očekivao je da će ga slušati. To upućuje na prezir prema ljudima općenito, posebno na prezir prema policiji i na prijašnje kriminalno ponašanje. Ništa nije unaprijed isplanirao - čuo je da se govori kako Grace drži gotovinu kod kuće, ali se nije potrudio provjeriti je li to točno. Bio je naviknut provoditi svoju volju i, kad ne bi bilo po njegovom, postao bi nasilan.

Danas bi bio u kasnim četrdesetima i imao bi probleme s pićem ili drogom. Ima, ili je imao, riđu kosu i vjerojatno je bio u zatvoru. Kao tinejdžer živio je u Ulici Mullin u Highdownu u Bournemouthu ili u blizini te ulice. Pripadao je obitelji neradnika, koju susjedi nisu voljeli. U školu je rijetko odlazio i redovito je upadao u nevolje s policijom. Bio je dovoljno privlačan da ima djevojku (vjerojatno zato jer je bio u zanimljivoj bandi). U odnosu je bio dominantan, iako je ona vjerojatno bila bistrija od njega. Budući da je nepismen ili polupismen, nezaposlen je ili radi kao nekvalificiran radnik. Lako se razljuti. Ako živi s partnericom i djecom, boje ga se; ako ne, onda postoje neke žene i djeca, koji se skrivaju.

Profesor Williams dodao je upozorenje: „Od policije nije bilo nerazumno da se usredotoči na Stampa kao prvoga osumnjičenoga. On je jedini redovito odlazio k Grace, s njim se osjećala sigurno, bio je nezadovoljan samim sobom i svojim životom i bio je poznat po tome da se lako razljuti. Njegova krivnja ostaje pod znakom pitanja, iako se slažem s Jonathanom Hughesom da se vremenski okvir čini moguć da je počinio umorstvo.

Izbor iz više od 100 pisama koja je primio Jonathan Hughes

Tithe Cottage
West Stainghton
Dorset DT2 UVY
Nedjelja, 12. kolovoza 2001.

Poštovani dr. Hughes,

upravo sam završio s čitanjem vaše knjige „Pomračeni um“. Naročito me zanimalo poglavlje o umorstvu Grace Jefferies, jer smo u to vrijeme žena i ja živjeli u Bournemouthu. Kao što znate, to je bio slavni slučaj, koji je punio novinske stupce u

zemlji. Doista, nešto tako grozno nije se dogodilo u gradu još od 1946., kada je Neville Heath zvjerski ubio Doreen Marshall.

Uza sve poštovanje, ne mogu se složiti s vašim mišljenjem da je Howard Stamp bio nevin. Žena i ja osobno smo poznavali jednu njegovu nastavnicu iz osnovne škole St David, koja je rekla da je od svoje šeste godine „naopak“. Iako priznajem da to ne može biti dokaz da je kriv, mislim da učitelji imaju osjećaj za te stvari.

Bojim se da ste podlegli trenutačnoj modi i da opraštate grijeh, bilo tako što krivnju svaljujete na nekog drugog ili grešnika prikazujete kao žrtvu okolnosti. S poštovanjem

Odgovoreno 15. 9. 2001. s pitanjem o imenu nastavnice.

Ponovljeno 3. 10. i 14. 11. 2001.

Bez odgovora.

Stiglo 15. 9. 2001. Bez adrese i potpisa.

Barry Morton provjeren - premlad (1970. imao je 2 godine).

Bournemouth

Dragi dr. Hughes,

s Howardom Stampom sam išao u školu. Sve vrijeme su ga mučili. Doduše, nije baš često dolazio. Ponekad, kad bi njegovu majku natjerali školski inspektori, dovukla ga je za uši. Nije bila dobra žena, stalno ga je udarala. Bilo mi je grozno, jer su se loše ponašali prema njemu. Nazivali su ga pogrđnim imenima. Čak su nastavnici bili odvratni prema njemu. Nikad nisam vjerovao da je ubio baku, iako ne znam tko je to učinio. Srdačan pozdrav,

Jan

Nisam mogao odgovoriti, jer nije bilo punoga imena i adrese.

OPĆINSKO VIJEĆE G. GARDENER

Ul. Mullin 25, Highdoivn, Boumemouth, Dorset BH15 6VX

dr. Jonathan Hughes

c/o Spicer & Hardy Autors' Agents

Ul. Blundell 25

London W4 9TP

17. prosinca 2002.

Poštovani Jonathane Hughes,

pošto sam prije nekoliko tjedana čula razgovor s Vama na Radiju 4, potaknuli ste me da kupim Vašu knjigu *Pomračeni um*. Primijetit ćete da stanujem u ulici u kojoj je bila ubijena Grace Jefferies, iako su, kao što sigurno znate, njezina i dvije susjedne kuće 1972. srušene sa zemljom kako bi se dobio prostor za stambene zgrade. Ja sam se 1985. doselila iz Londona; tada je priča o njoj već bila zaboravljena. Za nju sam doznala nakon niza provala u ulici, kad je neka susjeda rekla da toliko policije nije vidjela

otkako su našli Graceino truplo. Prirodno, bila sam znatiželjna i ispričala mi je sve pojedinosti.

Bournemouth je više od stoljeća na glasu kao mirno mjesto s velikim vilama, prekrasnim plažama i konzervativnim (i s malim i s velikim k) sklonostima, kamo odlazi viši sloj u mirovinu. On je na neki način i dalje takav, ali razvoj uslužnih djelatnosti - financije, osiguranje, turizam - kao i osnivanje sveučilišta 1992. te uspjeh međunarodne zračne luke, donio je gradu mnoga nova radna mjesta. Danas se smatra jednim od najživahnijih gradova na južnoj obali.

S obzirom na to, teško je predočiti sebi „geto“, kakav je bio Highdown u šezdesetim godinama. Stisnut između Poolea i Bournemoutha, bio je odlagalište za problematične obitelji u kojima su dva, ponekad tri naraštaja živjela od socijalne pomoći. Većina je živjela u općinskim stanovima, a 35 posto onih koji su imali vlastiti dom bile su udovice ili umirovljeni braćni parovi, koji su živjeli od skromnih mirovina. U usporedbi s bogatijim četvrtima, stopa kriminala bila je nerazmjerno visoka, iako se obično radilo o krađi imovine i ničim izazvanom vandalizmu, a ne o uličnom razbojstvu i krađi automobila, koji danas prevladavaju u drugim gradovima. Time se donekle može objasniti zašto su mještani bili potreseni zbog Graceina umorstva. Vlasnici kuća uvijek su se bojali siromašnih obitelji pred svojim pragom, ali naučili su se zaključavati vrata i štititi svoje vlasništvo. Umorstvo u „kalifornijskom stilu“ bilo je nešto posve drugo, a posebno zato jer je žrtva bila povučena udovica, koja je imala malo prijatelja. U knjizi se na to osvrćete, ali nipošto ne u dovoljnoj mjeri. Panika koju su izazvali novinski naslovi u subotu, nakon što je truplo otkriveno, bila je nevjerojatna.

Policajce su po cijelom Bournemouthu opsjedale prestrašene žene, uvjerenе da su sljedeće na redu. Iz Highdowna su se mnoge udovice iselile i odlazile živjeti k sinovima ili kćerima, samo da izbjegnu susret s luđakom. Većina se sjećala kako je Neville Heath, jedan od prvih „serijskih ubojica“, koji je ubio Doreen Marshall. Još su se živo sjećali i presude Janu Bradyju i Myri Hindley za umorstvo Moorsovih u travnju 1966. U Americi se spremalo suđenje Charlesu Mansonu i njegovima. Činilo se da će u svijetu biti sve više višestrukih ubojica.

Kažete da je, nakon uhićenja i optužbe protiv Howarda Stampa, „javnost vidno odahnula“, ali ljudi su se mogli opustiti tek kad su na suđenju izneseni dokazi. Susjeda mi je rekla kako su svi mislili da su uhitili pogrešnu osobu. Za Stampa je rekla da je bio čovjek koji „ni mrava ne bi zgazio, a kamoli nekog ubio“. Zapravo, svi su mislili da ga je policija zastrašila i tako ga prisilila na priznanje, naročito zato jer se nitko od svjedoka koji su ga vidjeli kako bježi nije sjećao da je na njegovoj odjeći bilo krvi. I dalje je vladao strah da je pravi ubojica još na slobodi.

Kako objašnjavate u knjizi, dokazi na sudskoj medicini nisu samo okrenuli porotu protiv Stampa, nego i uvjerali mještane da mora biti kriv. Previdjeli ste jednu pojedinost - da je dr. James Studeley, koji je radio za tužilaštvo, u tridesetim godinama učio kod Bernarda Spilsburyja - „oca sudske medicine“. Tužitelji su to dobro iskoristili u unakrsnom ispitivanju dr. Foylea, koji je u odnosu na njega bio „amater“, jer se školovao u Australiji kod nekog „nepoznatog“. U jednom trenutku, mu je tužitelj Robert Tring rekao neka navede ime nekog patologa s kojim je radio i za kojeg je možda čuo netko od porotnika. To nije mogao i samo je mogao reći da je čitao njihove radove. Budući da se to događalo nakon sličnog pitanja koje su postavili Studeleyu,

koji je naveo ne samo Spilsburyja, nego i sira Sidneya Smitha, profesora Keitha Simpsona, dr. Francis Campsa, koji su u kasnim četrdesetima osnovali „Udruženje za sudsku medicinu“, Foyle je ispao bezveznjak.

Njegovo navođenje komentara Keitha Simpsona o „identičnoj kosi“ posebno je izgubilo na vjerodostojnosti kad mu je Studeley uzvratilo Simpsonovim primjedbama s nekog drugog suđenja. „Dokazi na temelju identične kose korisni su kada sve drugo upućuje u istome smjeru.“ U Stampovu slučaju, naravno, to „sve drugo“ bilo je njegovo priznanje.

Odobravam vaša nastojanja da skrenete pozornost javnosti na Stampov slučaj, iako sam iz vašeg intervjua na radiju shvatila da do sada niste imali mnogo uspjeha. Na temelju vlastitog istraživanja, slažem se s vama da je osuđen na temelju iznuđenog priznanja i nepouzdatih dokaza. Međutim, bez drugog osumnjičenika, to će biti teško dokazati. Na žalost, jedina susjeda koja je ovdje živjela 1970. umrla je prije pet godina, a iako mislim da je Wynne Stamp još živa, nisam uspjela doznati kamo je otišla. Priča se da je promijenila prezime da izbjegne publicitet, ali za to nemam čvrstih dokaza. Ako vam na bilo koji način mogu pomoći, slobodno mi se javite pismom.

S poštovanjem

George Gardener

Odgovor na pismo 5. 1. 2003. U nastavku prepiske dogovoren je sastanak za 13. 2. 2003. u gostionici Kod kralja i dvorana u Highdownu,

2.

*Zračna luka Heathrow,
London Srijeda, 12. veljače 2003. u 23 sata.*

Vijesti te večeri bile su neugodne. Vlada je naredila da se oko zračne luke Heathrow postavi čelični prsten. Uz vanjski rub bili su, prijeteće parkirani, laki izvidnički tenkovi, a vojnici i naoružani policajci patrolirali su po terminalima. London se doimao zloslutno. Kao bez vodstva. Prijetnja skorog rata s Irakom - ako je bilo vjerovati BBC-ju i glasinama, nezaustavljiv rat - tištala je i brinula njegove stanovnike. Mnogi su smatrali da argumenti za preventivan udar protiv jedne oslabljene države i načetog diktatora nisu postojali, i malotko je razumio zašto je nužno upotrijebiti oružje protiv Saddama Husseina kad je petnaest mjeseci neprijatelj bila Al Qaida. Govorkalo se o raskolu u Vladi, a premijer nikada nije bio nepopularan kao tada. Vlada je izgledala slaba, jer su zbog neuspjelih pregovora vatrogasci odlučili štrajkati, pa su morali vojnike s prve crte pozvati doma k crpkama za vodu. Ljudi su potišteno

govorili o povratku na „britansku bolest“ sedamdesetih godina, kada su štrajkovi bili dio svakodnevice. Kao razlog zbog kojeg bi vatrogasci trebali ostati na poslu, navodilo se domoljublje. Zrak je bio nabijen optužbama da se država opredijelila za jednu stranu...

Osjećao je to svaki putnik koji se te večeri vraćao kući preko Heathrowa. Upozorili su ih da očekuju tenkove i vojsku, no stvarnost vojnika ukočenih lica i naoružanih policajaca na terminalima i oko njih bila je šokantna. U usporedbi s tim blijed-jele su vojne diktature protiv kojih bi se trebali mobilizirati, a sumnjičaviji među njima pitali su se o političkoj koristi neodređenih terorističkih prijetnji, tako sličnih ratu. Bila je to pametna promidžba, ako se htjelo zastrašiti nenaklonjeno stanovništvo i natjerati ga da prihvati nužnost preventivnih udara.

Tako je sigurno mislio dr. Jonathan Hughes, koji se u jedanaest sati te večeri, umoran i ljutit, pojavio na četvrtom terminalu, izašao kroz izlazna vrata i željno zapalio cigaretu. Bio je naočit, visok muškarac, kratko podšišane tamne kose i s naočalama zlatnih okvira, ali te večeri izgledao je bolestan i izmučen. I na početku i na kraju putovanja imao je nevolja: četiri sata provjeravanja u zračnoj luci JFK i dugi redovi za kontrolu putovnica na Heathrowu. Kad je vidio tenkove, svladalo ga je malodušje i pomislio je kako je demagozima lako raspirivati vjersku i rasnu mržnju.

U New Yorku je bilo loše, tu je bilo još gore. Gledao je neku ženu, koja je nosila hidžab, kako prelazi pločnik prema njemu, hodajući spuštene glave, a napeta ramena odavala su strah. Od 11.9. zračne luke su bile neugodna mjesta, i nisu samo policajci i useljenički službenici sumnjičavo gledali svakoga s arapskim crtama ili u islamskoj odjeći.

Muslimanka je možda osjetila Jonathanov pogled, jer je podigla pogled kada je prilazila. Njezin blijedozelen hidžab, omotan poput redovničkog vela oko čela, lica i na vratu, obavio je svoju zadaću: oduzeti joj svu draž, i Jonathan se još jedanput pitao zašto se toliko mnogo žena radije pokriva, umjesto da muškarce natjeraju da se dolično ponašaju. U trenucima kao što je bio taj, hidžab je tako očito govorio o njezinoj vjeri, da je bilo opasno. Osjetio je uobičajen prezir prema muslimanskim muškarcima. Oni od svojih žena traže ne samo da preuzmu odgovornost za vlastitu čistoću - „žena mora biti pokrivena, jer kad izađe, gleda je vrag“ - nego su i sami prevelike kukavice da razglase svoju vjeru. Gdje je muška verzija pokrivala?

Žena je hitrim korakom prošla mimo, spustivši pogled čim se srela s njegovim bijesnim pogledom. Ako je očekivala razumijevanje, nije imala sreće. Jonathan je studirao poredbenu religiju, ali samo iz akademskih razloga. Nijednoj religiji nije se divio u kojoj se vjerski sustavi sukobljavaju zato jer je čovjekova agresivnost neukrotiva. Bog je samo izlika za sukob, kao kapitalizam ili komunizam, i bilo mu je smiješno kad su se političari za svoje postupke pozivali na moral. U ubijanju ljudi nema morala - geni seljaka su za ljudski rod jednako vrijedni kao i predsjednikovi - samo puke koristi.

Bacio je cigaretu i zgnječio je nogom, i dok je pogledom pratio ženu, na licu mu se vidjela razdraženost. Duboko je prezirao simboliku hidžaba - svaki muškarac je potencijalni silovatelj. Bio je izmučen zbog vremenske razlike i ciničan nakon tjedna u New Yorku, gdje se o palestinskoj državi i problemima islamskoga fundamentalizma nije moguće razumno razgovarati, i povratak kući duboko ga je potištiio. Možda je Hiram Johnson rekao da je istina prva žrtva rata, no Jonathanu, opterećenom

predrasudama, činilo se da je prva žrtva snošljivost. Po njegovu mišljenju, od napada na Svjetski trgovački centar i Pentagon svijet je poludio.

3.

Highdown, Bournemouth *Četvrtak, 13. veljače 2003.*

Ujutro se nije osjećao ništa bolje. Ako ni zbog čega drugoga, bio je još potišteniji jer te noći nije spavao. Dan bi morao iskoristiti da se oporavi, a ne da se na smrt iscrpljuje, jer George Gardener očekuje sastanak s njim. Howard Stamp zanimao ga je samo iz intelektualnih razloga - nemaran pravosudni sustav znak je zamorene demokracije - ali nije imao namjeru počinjati križarski rat da bi oprao ime nekog pojedinca. Bio je čovjek od knjige, ne čovjek od akcije. Tupo je zurio kroz prozor vlaka i pitao se zašto taj sastanak nije na vrijeme otkazao.

Svaki put kad je vlak usporio, staklo se zatreslo od susnježice koju je nosio leden istočnjak. Drugi putnici, koji se nisu htjeli sresti s njegovim pogledom, ustrajno su čitali novine. Bio je mrk čovjek, a zbog naočala se doimao stariji od svoje trideset četiri godine. Naočale su bile samo za ukras, vid mu je bio besprijekoran, i nosio ih je zato jer je htio da ga shvaćaju ozbiljno kao znanstvenika. Mrzio je slabo podučavanje i lijenost uma i bio je poznat po zakulisnim sukobima na katedri. Zbog toga je imao malo prijatelja, no to je značilo da je njegov intelektualni ugled bio priznat. Suputnike je njegov mrzovoljan, mračan pogled plašio.

„Zaboga, Jone, svi te shvaćaju ozbiljno... ne bi se usudili drugačije...“ U vrtovima i parkovima na rubu grada, na jezerima i ribnjacima stvorile su se debele naslage leda, no kada se Jonathan napokon, poslije dugog čekanja na lokalni vlak na glavnom kolodvoru, led na pločniku već se topila. Vlasnici trgovina, koji su već osjećali posljedice straha od rata i utjecaj kretanja na burzi, potišteno su gledali kroz izloge, jer su zbog ledenog vjetrova kupci ostali kod kuće. Navečer će vrijeme biti najvažnija vijest u lokalnom dnevniku, jer je Udruženje starijih osoba pozvalo da umirovljenici dobiju dodatak za plaćanje računa za grijanje. U Dorsetu temperatura rijetko padne ispod ničice, zato se toliko starijih ljudi odlučuje doći živjeti tu.

„Blair je poslao tenkove“, pisalo je na panou pred novinskim kioskom na pola puta za Highdown Road. Kiosk je bio mala, neugledna trgovina u nizu jadnih kuća ravna krova. Jonathan je pogledao naslovnice novina na stalcima u unutrašnjosti. Stara vijest o tenkovima na Heathrowu. Rat je još bio lažan. Prešao je pokrajnju ulicu i stao u zavjetrinu neke kuće, da pogleda plan grada, proklinjući se što je došao. Od vremenske razlike tijelo nije moglo zadržati toplinu, a lagani mantil bio je nepromočiv kao gaza. A uza sve to, u želucu mu je krčalo, jer od osam navečer prethodnog dana nije jeo.

Stisnuo je oči zbog vjetrova i susnježice kako bi na ploči pročitao ime ulice i požalio što nije bio dovoljno pametan da pročita vremensku prognozu. Počeo se ljutiti na Georgea Gardenera. U posljednjem pismu vijećnik je rekao da je gostionica Kod kralja i dvorana nedaleko od postaje u Branksomeu, no vjerojatno je član društva ljubitelja pješačenja i svakog vikenda za užitek propješači četrdeset kilometara. Jonathanu je kratka šetnja

značila nekoliko ulica, a ne dugo probijanje kroz snježnu oluju. Prsti su mu se ukočili, cipele su mu propuštale, a uz to nije vjerovao da će ta potraga bilo kamo odvesti. Svladala ga je potpuna potištenost.

Izvadio je cigaretu i dlanovima zaklonio plamen upaljača. Vjetar ga je odmah ugasio. Bilo je to znakovito za taj dan. Slijediti tragove Howarda Stampa trideset godina nakon njegove smrti zato da bi mogao razgovarati s nekim koga ne poznaje, bilo je besmisleno. Ponovno je kresnuo upaljač, ali s istim uspjehom, i predbacio sebi što je Andrewu Spiceru dopustio da u knjigu uvrsti adresu na koju mu se ljudi mogu javiti. „Ako vjeruješ u ono što pišeš, onda učini nešto“, rekao je Andrew. „A ako ne vjeruješ, onda nemoj nas podučavati o nepravdi.“ Jonathan je bacio cigaretu u odvod i pokušao potisnuti srdžbu.

Što uopće Andrew zna o nepravdi? Jonathan bi ga morao povesti u New York i upoznati ga s nekim svojim crnoputim i islamskim prijateljima, koji su toliko prestrašeni da se ne usuđuju van. Kad pošalju postrojbe u Zaljev, naraste broj zločina iz mržnje. Kad nisu zabrinuti zbog rata, bijelci su zabrinuti za svoja ulaganja. U tim trenucima nije dobro biti američki Arapin ili američki musliman. Na meti su čak i Židovi, zbog izraelske očite nepopustljivi u pitanju palestinske države. Na udaru su bili i sjevernoafrički studenti sa stipendijama. Jonathan je to itekako dobro znao. Bio je na pogrebu Jean-Baptistea Kamila, svojega dvadesettrogodišnjega studenta, koji je za put zamolio pogrešnoga čovjeka.

Razvedeni Andrew Spicer, bivši student Etona, koji od rođenja nije morao brinuti ni za što, nikada neće doživjeti takvu diskriminaciju. Vječito je zadirkivao Jonathana.

„Vrijeme je da izađeš iz svoje kule bjelokosne i da uprljaš ruke“, rekao mu je kada je pročitao pismo s potpisom George Gardener. „To će biti dobar nastavak ako možeš dokazati svoju teoriju, a ni ja neću imati problema pri isplati akontacije.“

Jonathan je bio neodlučan. - To će potrajati.

- Novac ti treba.

To je bilo točno... - Toliko baš i ne. - Svakako ne toliko, da izda još jednu knjigu koju bi urednički „začinio“ Andrew. Ozbiljna studija o nepravdi pretvorila se tako u besramno komercijalnu knjigu. - Posljednju si uništio.

- Da je bilo po tvojoj zamisli, ne bi se prodavala. A ovako si lijepo na njoj zaradio. Ako kreneš u kampanju za Howarda, možda zaradiš i više. Pogledaj *Rillington Place 10* Ludovica Kennedyja. Po njoj su snimili film. - Andrew je sklopio debele šake na radnom stolu. - Treba ti novac, Jone. Od plaće na fakultetu ne možeš kupovati odijela Paula Smitha i svake večeri izlaziti vani.

Novac. S njime možeš zaključati gnjev u kutiju i postati osoba kakva želiš biti. Bez njega si nitko. Jonathan je pogledao na plan grada. Laknulo mu je kad je vidio da je Friar Road sljedeća ulica lijevo i spuštene glave nastavio se probijati dalje. BMW-a, koji je za njim tiho krenuo uz pločnik, nije vidio.

Gostionica Kod kralja i dvorana bila je na uglu - tamno viktorijansko zdanje sa zidovima ukrašenim šljunkom i s reklamama u prozorima za živu glazbu subotom i popuste za jelo starijim mještanima ponedjeljkom, srijedom i petkom. Jonathan se osjećao još jadnije. Mrzio je jeftine i vesele gostionice. Nije bilo nikakve sumnje da je

gostionica bila mjesto gdje su stajali autobusi koji voze umirovljenike na jednodnevne izlete na more. Ili, još gore, svratiste za one koji tu žive. Puštat će Veru Lynn i pjesmu „The white Cliffs of Dover“ i „We'll Meet Again“, hrana će biti neukusna, a vino, ako ga uopće imaju, bit će kiseliš. Trebao je ustrajati i tražiti da se nađu u restoranu u gradu, ali možda bi tada morao sam platiti račun. Uzdahnuo je i ramenom otvorio vrata u točionicu i s iznenađenjem shvatio da je gotovo prazna.

Na barskoj stolici sjedio je stariji muškarac, pijuckao pivo i gledao u prazno. U kutu je sjedio par srednjih godina; primaknutih glava. Kada je ušao, svi su ga pogledali, ali kako nisu ništa rekli, zaključio je da nitko od njih nije George Gardener. Posluge nije bilo. Provirio je kroz vrata na kojima je pisalo „salon“, no osim bilijarskog stola, prostorija je bila prazna. Činilo se da za jelo imaju samo sendviče vrste koji su se nalazile na popisu pribijenom na drvenu ploču; jedino vino je bilo u začepljenim bocama iza blagajne. Mjesto na kojem se toči jeftino svijetlo pivo, bez bolje hrane, i Jonathan se pitao kakav bi ga čovjek izabrao za sastanak. Stari laburist, mračno je zaključio, koji još uvijek vodi klasnu borbu.

Promrzao i mokar, izvukao se iz balonera i sjeo za šank. Kao da se naknadno sjetio, skinuo je naočale i stavio ih u džep na prsima. Sada ga je najmanje brinulo hoće li izgledati učeno. To što je bio u odijelu s potpisom i u košulji po mjeri, bila je pogreška.Izgledao je kao paun u kokošinjcu – u gostionici Kod Kralja uklopio se kao što bi se stari pivopija uklopio u Covent Garden. Osjetio je da je starac sišao sa stolca i primaknuo se bliže. Pazio je da izbjegne njegov pogled. Za čavrljanje nije nikada bio raspoložen - za to nije imao dara - a osobito ne s nepoznatim čovjekom koji je izgledao kao da mu je pivo glavna hrana. Isušene ruke su se toliko tresle, da je oronuli metuzalem morao objema pridržavati čašu.

- Takvi kao ti ovdje baš i ne zalaze.

Jonathan se pretvarao da nije čuo. Nije trebalo biti velike pameti da bi se shvatilo što je mislio pod „takvi“ i pitao se zašto te stvari uvijek izgovaraju starci.

Koščat prst upro ga je u mišicu. - Vama govorim.

Jonathan je spustio na pod kožnu aktovku i iz džepa balonera izvadio kutiju cigareta. - Kako to mislite, „takvi“? - upitao je i spustio glavu prema upaljaču. - Takvi, koji nose odijela? - Okrenuo je glavu i upadljivo pogledao u prst kojim ga je starac ubadao u ruku. - Ili takvi, koji vrlo brzo planu? - Desnu šaku stegnuo je u pesnicu i položio je na šank.

Starac, koji je možda zamijenio prsten pečatnjak s bokserom, malo se odmaknuo. - Gazda je izašao - rekao je. - Stalno mu govorim da gubi goste, ali njega za to nije briga. Prije vas, bio je tu još jedan par.

-Hm.

- Trebali biste se sami poslužiti. Royu neće smetati... ako ćete platiti, naravno.

-Hm.

- Možda ne volite pivo? Niste navikli, ha?

-Hm.

- Niste baš razgovorljivi, a? Maca vam je pojela jezik? Jonathan se suzdržao. Nije kriv stari što je on previše dobro

odjeven za tu prigodu. Trebao je rasporediti vrijeme tako da, prije odlaska u operu, na večernju predstavu Verdija, stigne kući i presvuče se. - Ne žuri mi se. Imam sastanak s nekim, zove se George Gardener. Poznajete ga? On je tu vijećnik.

Suzne oči načas su zasjale, vjerojatno pri pomisli na to da će stari laburistički dinosaur i paun biti nezgodan spoj.

- Možda.

- On često dolazi ovamo?

- Dođe dvaput na tjedan. Sjedne tamo i sluša žalopojke. -Pokazao je glavom prema stolu pokraj prozora. - Kaže da je to ordinacija ili takva nekakva glupost. Ja mislim, da je to čisto gubljenje vremena. Kako će jedan vijećnik povećati socijalnu, ha? To je posao za vladu.

Jonathan je neodređeno kimnuo.

- Neka lijepo dignu riti i potraže posao - progundao je starac. - Nema smisla gnjaviti nekog tko ne može učiniti ništa.

-Jasno.

- I što će vam George? Treba vam stan?

-Ne.

- To je dobro. Takvi si mogu priuštiti da od općine otkupe stan... a ovakvi kao ja, koji nemaju ni prebijene pare, mi moramo na koljenima moliti da nas ne bace van. - Zurio je u svoje pivo. - To nije pravo.

-Ne.

Odjednom je iz njega izbila ratobornost, kao da su ga razjarili jednosložni odgovori. Ilije to bilo zbog hladnoće u zraku -prostorija se nije grijala. - Kako bi ti to znao? - prasnuo je. -Odakle ste?

- Iz Londona.

Starac je prezrivo frknuo. - Iz Timbuktua, prije bi se reklo.

- To je samo dva sata vožnje vlakom - mirno je rekao Jonathan. -Jutros sam putovao. Nije bilo tako naporno.

Za nagradu je dobio sumnjičav pogled. - Vi to od mene pravite budalu?

-Ne.

- I bolje vam je. Ja sam se borio u ratu, da bi takvi kao vi mogli nešto postići. Imam odličja.

Jonathan je zamišljeno povukao iz cigarete. Bilo bi pametno prebaciti se za jedan od stolova, ali staroj sirovini bogami neće priuštiti to zadovoljstvo. Senilnost je mrzio iz dna duše. Ona je sirova, sebična i ništa ne pridonosi čovjekovu napretku. Zapravo, upravo suprotno. On je rušilačka sila, u obitelji i u društvu, zbog nezasičnih zahtjeva koje postavlja na sljedeći naraštaj.

Prst se ponovno zabio u njega. - Slušate vi mene?

Jonathan je duboko udahnuo na nos, a zatim naglo zamahnuo rukom i zgrabio krhko zapešće. - Nemojte to raditi - rekao je i pritisnuo mu ruku na šank. - Promrzao sam, moker, umoran i nisam najbolje volje. - Popustio je stisak. Suosjećam s vašim stambenim problemima, ali to nije moj posao. Predlažem da o tome razgovarate sa svojim poslanikom u Parlamentu, iako će vam on vjerojatno reći da budete zahvalni poreznim obveznicima, kao što sam ja, jer cijeli život živite od socijalne pomoći.

- Nemojte vi mene podučavati - prasnuo je starac. - Imam ja svoja prava. Više nego što ćete ih vi ikad imati. Ja sam kršćanin, da, a ovo je kršćanska zemlja... ili bi bila, da nismo stalno otvarali vrata bezbožnicima.

- Gnjava te čovjek? - upitao je kršan, tamnokos muškarac, koji se pojavio na vratima salona.

Jonathan je odmahnuo.

- Nisam rekao tebi, stari. Rekao sam svojem stalnom gostu. Ne trpim kad napadaju stare ljude. A osobito kad to rade dotepenci u kicoškim krpama.

Bilo je kao da je dobio udarac u prepone. Jonathan nitko nije već godinama nazvao dotepencem.

- Malo si pretjerao - rekao je starac. - Dat će te još na sud, Roy, pazi što govoriš.

- Zašto ti je držao ruku? Htio te tući?

- Ne - pošteno je priznao Jim. - Nije mu se sviđalo da ga dodirujem.

- Onda se ispričavam. Nisam htio vrijeđati - rekao je Roy, podigao dasku za prolaz i otišao iza šanka. - Trebao sam reći tamnoputi. - Stajao je prekriženih ruku, agresivno stisnutih očiju, kao da je krigla piva posljednje što bi dao tom gostu. - Što ćeš?

- Ništa. - Jonathan je drhtavom rukom zgnječio cigaretu u pepeljari i uzeo svoj baloner.

- Radije ću otići u grad. - Iz džepa je izvadio posjetnicu i bacio je na šank. - Ako dođe George Gardener, recite mu da me može dobiti na taj broj mobitela. Bit ću tu još za ručak, a onda odlazim.

Gostioničarev izraz se promijenio. - Isuse! Ti si Jonathan Hughes? Čuj, stari, žao mi je. Trebao si reći.

- Što?

- Tko si, za boga miloga. Očekivao sam bijelca. Zna li George da si obojen?

Jonathan je još jednom udahnuo, da se smiri. - Neka vas to ne brine - rekao je, navukao promočeni baloner i podigao aktovku. - To će mi biti dobro iskustvo. - Uzeo je svoju posjetnicu i stavio je u džep. - Kad bolje promislim, možete svojem prijatelju reći da sam se predomislio. Neću se s njim sastati. Ne sviđa mi se njegovo društvo. - Krenuo je prema izlazu.

Gostioničar je povikao za njim: - Čekaj, stari... - Ali Jonathan je otvorio vrata i njegove riječi izgubile su se u vjetru.

Poslije dvjesto metara bijesna hoda usporio je i malo se smirio. Rekao je sebi da mora poslušati vlastiti savjet i sve ubrojiti u iskustvo. Nije se to dogodilo prvi put, a neće biti ni posljednji. Svaki put kada je ulazio u zemlju, revni službenici Ureda za useljavanje pomno su proučavali njegovu putovnicu. Naučio je držati jezik za zubima, naročito nakon događaja 11. rujna, ali i dalje ga je izluđivalo. Dok je bio dijete, zakuhao bi od mržnje na svako poniženje - glupi rasisti... najgore smeće... glupi prostaci - ali nikada ni riječ nije izrekao glasno.

Ako je vjerovati Andrewu, morao je. Zadržavanje bijesa u mladosti dovelo je do potiskivanja.

- Stari, nikad se nisi usprotivio kad su te kinjili. U članku ili pismu do smrti ćeš braniti svoje mišljenje, ali oči u oči nećeš se suočiti. Bog zna zašto. Dovoljno si agresivan... barem na papiru.

- Svakoga dana se suočavam s kolegama i studentima.

- Gdje je sigurno. Tvoji te studenti nikada neće pretući. Jo-ne, ti si podijeljena ličnost. Iznutra si rotvajler, a izvana poslušni pudl.

- Oni su psi.

- Ne cjepidlači. Napisat ćeš pogubne kritike svojih kolega -zato te studenti smatraju svojini junakom - ali na ulici bježiš od suočavanja. Potrošiš bogatstvo na elegantnu

odjeću, da te svi uoče, a onda, kad te uoče, zgrbiš se i staviš staračke naočale. Odlaziš u operu, ali uvijek ideš sam jer misliš da ćeš se, ako nekog pozoveš, uplesti u vezu. Šteta da s petnaest godina nisi naletio na kakvoga skinheada. Već toliko dugo potiskuješ osjećaje, da ih više i nemaš.

- Odakle ti to da su samo bijelci problem? Oni iz Jamajke i Kine nisu bili ništa bolji, a i bili su u većim grupama. - Prisjećajući se nekog davnog događaja, Jonathanovo je lice otvrdnulo. - Bili su nepismeni i glupi, a engleski su govorili tako loše da se nije dalo razumjeti. - Cinično je slegnuo ramenima. - Pa sad ti budi napola Iranac, napola Libijac u toj sredini... i to s tamnom kožom, bjelačkim crtama i s engleskim imenom, za koje svi misle da na njega nemaš pravo. Vjeruj mi, pogneš glavu i radiš kao lud, da se izvučeš iz toga. Ne pada ti na pamet da na koga zamahneš.

- Za jednog antropologa, Jone, priličan si čovjekomrzac.

- Nema to veze s antropologijom. Apstraktna znanost ne uzrokuje mržnju.

- A što je uzrokuje?

Rat, pomislio je Jonathan. Otkako su počeli sumnjati u njegovu putovnicu, njegova srdžba i agresija naglo su narasle. Negdje u podsvijesti, stalno se bojao da će, izgubi li ga, izgubiti sve. Kao i uvijek, potapšao se po džepu na prsima, uvjeriti se da je tu. Pokret je postao tako automatski, da je postao kao tik.

Uz pločnik, u njegovoj ravni, približio se neki automobil. Bio je starinski mini cooper, a stražnja sjedala bila su prepuna knjiga i spisa. - Oprostite... oprostite! - povikala je neka žena kreštavim glasom i spustila prozor. - Jeste li vi Jonathan Hughes? - Sada je govorila uz neugodno prodorne samoglasnike. - Oprostite... oprostite mi!

Jonathan se nije osvrtao.

Čuo je kako su kočnice zaškripale kada ga je počela slijediti pogrešnom stranom ceste.

- Stanite, molim vas! - povikala je i obišla parkiran automobil.

- Ah, upomoć! - Njezin krik dopro je do njega kad se iz susnježice pred njom pojavilo dostavno vozilo i pritisnula je kočnicu.

U nevjerici, Jonathan je stisnuo oči i čekao da se dogodi neizbježno. Imala je sreću. Vozač dostavnog vozila reagirao je jednako brzo kao ona i zaustavio se metar od njezina auta. Njegovo mišljenje o ženama za upravljačem, koje je izgovorio kroz prednje staklo s prstom uperenim uvis, nije se moglo čuti, ali bilo je jasno i nimalo laskavo. Naročito nije volio debele vozačice. Zamahnuvši pesnicom, vratio se i zatim otišao.

Jonathan se sagnuo i pogledao kroz prozor automobila. - Bolje da skrenete na drugu stranu, prije nego dođe još tko - rekao je. - Pričekat ću.

Lice joj je bilo crveno i tresla se, ali bila je dovoljno prisebna da ga poslušala. - O, bože, to je bilo glupo - rekla je kada je otvorila vrata i izašla. - Žao mi je, tako mi je žao. Što ćete samo misliti? - Bila je u podstavljenom crvenom jakni s patent-zatvaračem, u gumenim čizmama i s kričavo zelenim vunanim šeširom, koji joj je bio nabijen na glavu kao rimska kaciga, a ništa od toga nije pristajalo ni njezinoj građi ni puti. Izgledala je kao zdepast vrtni patuljak i Jonathan se pitao je li se ikada pogledala u zrcalo. Procijenio je da joj je šezdesetak godina.

- Što želite? - upitao je.

- Ja sam George Gardener. - Pružila je ruku s izrazom isprike, koju je on preko volje stisnuo. - Ne mogu vam reći koliko mi je neugodno zbog ovoga. Mogla bih ubiti Roya i Jima, jer su bili tako blesavi. Za Jima se neću ispričavati - taj je sa svima neotesan - ali

Roy je, bojim se, mislio da ste neki preprodavač kokaina. - Napravila je grimasu. - Policija nas stalno upozorava na neke bande iz Londona, koje dolaze ovamo, pa je mislio da ste jedan od njih.

- I zbog toga bih se trebao bolje osjećati?

Njezini ogrubjeli obrazi još su se više zacrvenjeli. - Samo sam vam htjela objasniti zašto je tako govorio.

-Ja sam mislio da kokainom trguje mafija s Jamajke. Izgledam li ja kao jamajčanin?„

- Ne, ali... pa dobro, imate vrlo englesko ime, ali baš ne izgledate kao Englez - rekla je u jednom dahu.

Jonathana se to nije dojmilo. - A vi imate vrlo muško ime, gospođo Gardener, ali ja ne vrijeđam ženu zato što sam očekivao da ću se sastati s muškarcem. - Cinično je nakrivio usta. -Misli li vaš prijatelj da svi bijelci, koji uđu u njegovu gostionicu, preprodaju drogu?

Nije odmah odgovorila. Razmišljala je što bi rekla. - Ako vam ne smeta da ponovim njegove riječi, ali da, misli... ako su kicoši u šminkerskim odijelima... a policajci su mu rekli da su ti dileri bijelci. Takvi ljudi ne zalaze u njegovu gostionicu. -Počela je kršiti ruke. -Molim vas, nemojte se ljutiti. Roy nije rasist, samo je pokušavao objasniti zašto vas nije prepoznao. Silno se trudi da gostionicu obrani od droge, i zato su mu gosti uglavnom starci i ništa ne zaradi. Lokal nije u modi. Mladi ne bi onamo kročili ni mrtvi.

Jonathan joj je to rado vjerovao. Ne bi u Kralja i dvorane odlazio da mu i plate. Ali, čudio se njezinoj naivnosti i bio bi najradije ponovio razgovor sa svojega gledišta. Za njega nije bilo sumnje u to da je Roy pravi rasist, ali nije imalo smisla prepirati se o tome. - U redu - rekao je i kratko kimnuo. - Ne ljutim se.

- Znači, idete natrag? - željno je upitala.

- Ne. Smrzavam se i nisam od onih koji žive od piva i sendviča, gospođo Gardener. Potražit ću nešto s konkretnijim jelovnikom.

Uzdahnula je. - Zapravo sam gospođica. Ali voljela bih da me zovete George.

Zašto se nije iznenadio? Nijedan normalan muškarac ne bi htio uza se takvu srdačnu, malu seljankušu s groznim smislom za modu i nezgrapnim tijelom.

- Roy je posebno za vas pripravio varivo - rekla mu je. - Dobar je kuhar -stvarno - i dao nam je posebnu sobu. I zapalio peć. Kod kralja i dvorana sam izabrala zato što je Roy poznao Howarda Stampa. - Molećivo je spustila dlan na njegovu ruku. - Sve je pošlo ukrivo, jer auto nije htio upaliti. Zbog hladnoće.

Mislio je da će se smrznuti. Gledajte, prema statistici, najmanje dvoje mojih birača slomit će do večeras kuk, a pedeset posto ostalih drhtat će ispod pokrivača jer se boje povećati račun za grijanje.

Jonathan je mogao reći da mu se Bournemouth sve manje i manje dopada, ali je oklijevao kad je spomenula Howarda Stampa i vidjela je na njegovu licu da ga zanima.

- Ah, sjajno! - rekla je plješćući rukama kao novorođeni kršćanin. - Upadajte, ja vozim. U tom trenutku gotovo je sve skupa htio odbaciti. - Radije ću pješice, hvala.

- Ma, dajte - rekla je i pogurnula ga oko prednjeg dijela automobila. - Roy mi treba napuniti bateriju, zato nema smisla da auto ostavim tu. Nemojte se brinuti za ono što je govorio vozač kombija. Vid mi je dobar i već godinama imam vozačku. Osim toga, obično ne vozim pogrešnom stranom ceste.

Činilo se da ne razumije riječ „ne“ i on se, onako visok, rezignirano uvukao na skućeno suvozačko sjedalo. Rekla je da joj je žao da ne može izvući sjedalo, jer mini je bio kao ormar za spise i nije bilo dovoljno mjesta. Jonathan je koljenima gotovo doticao bradu i kiselo se nasmiješio. Bio je zahvalan samo za to što ga nitko od njegovih studenata ne može vidjeti. Odlazak u sumnjive četvrti doista nije spadalo u stil dr. Hughesa. Za vožnje u gostionicu George je cvrkutala kao ptičica, parkirala je u stražnjem dvorištu, a zatim mu skrbno pomagala da se opet izvuče te ga odvela u sobu na katu, gdje je morao slušati gazdine isprike.

Nije prošlo onako dobro kako se nadala. Roy Trent nije bio čovjek koji bi se ponizio, a Jonathan, koji se s vlastitim rasizmom borio na način koji bijelci ne bi mogli razumjeti, odmah se ponovno uvrijedio kad mu je rekao da je tamnopus. Unatoč tamnoj puti, nikad nije mislio o sebi da je crnac, samo Arap. Još se više uzrujao kada ga je George pogurnula naprijed, udarivši ga u leđa velikom plastičnom vrećom koju je uzela sa stražnjeg sjedišta automobila. Ona je izgledala kao skitnica, gostioničar je izgledao kao da tjednima nije oprao ruke, i Jonathan, koji je po prirodi bio pedantan, zgrozio se na samu pomisao da jede njegovu hranu.

„Vjerojatno bih se s rasizmom mogao pomiriti ... S njim se ne slažem, ali mislim da razumijem kako je nastao. Ono što mrzim, to je snobizam. Jone, toliko si napuhan jer si pametan. Misliš da si zbog nje iznad svih drugih... ali pametni ljudi ne ponašaju se pokroviteljski prema svakom koga sretnu...“

4.

Unutra, dva su se muškarca promatrala kao dvije sive gorile koje se spremaju boriti za ženku. Roy Trent, koji je bio u neugodnom položaju, jer je klečao i pokušavao razgorjeti vatru, ali bilo mu je doista stalo do debelog malog patuljka iza Jonathana, pa je prvi popustio. - Čuj, stari, žao mi je - rekao je stavljajući lopatom ugljen u kamin. - Vidio sam velikoga tamnopusog tipa kako drži staroga Jima za ruku i postrance ga gleda, pa sam pomislio, sranje, odjeven je kao šminker i govori kao onaj Lawrence Olivier. Mislim, to nije normalno, je 1' tako? Svi mi znamo da je Jim stari folirant, ali mi se isključimo i pustimo ga da priča. Zapravo, kriva je George. Rekla mi je samo to da dolazi neki pisac - neki čovjek, koji je pisao o sirotom Howardu - pa sam očekivao nekog malog, zbiganog tipa u komandosici. Mislim, Howard baš nije tema za naslovnice, ne? - Procjenjivački je pogledao Jonathana. - Neugodno je zapravo to što nemaš strano ime. Hoću reći, Jonathan Hughes - pravo pravcato englesko ime, zar ne? Gle, da se zoveš Muhamed ili Ali, ne bi bilo problema. - Ustao je i ruke crne od ugljena obrisao o hlače. - Isprika prihvaćena? - upitao je i ispružio desnicu.

Jonathan, koji je dobro znao da ga namjerno izaziva, spremno je prihvatio ruku i čvrsto mu stegnuo šaku. - Pod uvjetom da vi prihvatite moju.

U Royevim očima zabljesnula je razdraženost, ali odgovorio je ljubazno. — U redu. A za što bi se ti ispričao?

— Za pogrešne prosudbe o bijelcima — odgovorio je Jonathan. - To mi je loša navika. Meni svi izgledate jednaki.

— Samo naprijed, sve ću podnijeti. O čemu se radi?

— Nijemci su dobro obrazovani, Francuzi dobro odjeveni.

- Budući da Britanci nisu ništa od toga, uvijek griješim kad imam posla s njima. - Svukao je baloner i objesio ga na kuku pokraj vrata, a zatim poravnao sako i nadao se da me se tkanina na laktovima ne sjaji. - Ispričavam se zbog odjeće. Nosim je iz poštovanja prema osobi s kojom sam dogovorio sastanak. - Osjetio je kako se George iza njega nelagodno uzvrpoljila. - No, trebao sam znati da je to neprimjereno. Naravno, da se vaša gostionica zove Prase i blato, ne bi bilo problema, znao bih što mogu očekivati. Ali, Kod kralja i dvorana činilo se da je nešto otmjeno.

Zavladala je duga stanka, u kojoj je Roy zamišljeno trljao pesnicu. - Samo da se zna, stari, pa da drugi put ne pogriješiš. Ne možeš znati kakav je lokal po imenu. Prase i blato mogla bi biti najbolja krčma u kojoj si ikada bio.

Jonathan se malo nasmiješio. - Hvala što ste me prosvijetlili

- promrmljao je. - Kad je čovjek tamnoput i stranac, vrlo mu je teško razumjeti zamršenu englesku tradiciju davanja imena.

Roy je agresivno isturio bradu. - Izostavili ste naše dobre osobine. Mi ne doživljavamo život onako ozbiljno kao Nijemci... ne bunimo se kao Francuzi... ne iseljavamo se a svaku sitnicu kao Irci... i ne obožavamo novac kao Amerikanci. - Povukao je staru vestu preko trbuha od piva. - Ali, da se loše odijevamo priznajem. A koje ste vi nacionalnosti?

- Britanske, kao i vi, gospodine Trent.

- Samo što sam ja Englez.

Soba je bila malena, sa stolom prostrtim za dvoje i s dva kožna naslonjača sa svake strane kamina. Jonathan je pokazao na stolicu i ponudio George da sjedne. - Mogu uzeti vaš kaput?

Stisnula je ruke preko grudi. - Ne, u redu je.

Pitao se što nosi ispod. Pidžamu? Ne bi ga iznenadilo. Taj dan ništa ga ne bi iznenadilo. - Slobodno sjednem?

- Izvolite.

Elegantno je prekrizio noge i nataknuo naočale. -Ako vas zanimaju moji rasni korijeni, gospodine Trent, reći ću vam da je moj otac Iranac, a majčini su iz sjeverne Afrike. Britanac sam zato što sam se tu rodio i imam putovnicu Ujedinjenoga Kraljevstva. U školu sam išao u Londonu, dobio sam mjesto na Oxfordu i sada sam gostujući predavač europske antropologije na londonskom sveučilištu. Tečno govorim engleski, francuski i farsi, i snalazim se s njemačkim i španjolskim. -Stavio je ruke pod bradu. - A kakvi su vaši korijeni? Rekao bih da ima u vama mnogo velške krvi.

- Nimalo - sumnjičavo je odvratio krupni muškarac. - Moji roditelji su iz Dorseta.

- Zanimljivo. A ipak su vaši keltski geni tako jaki.

- Po čemu to zaključujete?

- Po obliku tijela, građi, boji očiju, tipu lica. Pravi Englez imao bi anglosaksonska obilježja. Bio bi viši i svjetlije puti, s plavim ili sivim očima i sitnijih kostiju. Vi imate izrazite keltske crte - kovrčavu tamnu kosu i smeđe oči - a oblik vašeg tijela je endomorfan. Zato su Skandinavci nazivali Velšane „trollovi“, jer su bili niski, tamni, kosmati i velikih trbuha. - Pogledao je George, kada se potihom nasmijuljila. - Rekao bih da ste najmanje sedamdeset pet posto Velšanin, gospodine Trent.

- To je glupost - ljutito je odvratio drugi muškarac. - Ne možete reći za čovjeka da je Englez samo po tome kako izgleda. Ja sam debeo zato jer previše jedem. I nisam zbog toga prokleti Velšanin.

Jonathan je rukama dodirnuo čelo u znak isprike. - Ispričavam se. Nisam znao da vam je takav problem to što ste Velšanin. To je još jedan dio engleske duše, koju nikada nisam razumio. Mislio sam da ne volite Skote i Irce.

- Nisam Velšanin.

George je uzrujano odmahнула rukom. - Samo te zadirkuje, Roy. Angli i Sasi bili su germanski narodi, koji su u četvrtom stoljeću napali Englesku... kada i Juti i Vikinzi. Juti su bili Danci, a Vikinzi Norvežani. Prije toga osvojili su nas Rimljani - koji su bili Talijani - a sedam stoljeća poslije osvojili su nas Normani, koji su bili Francuzi. - Stisnutih očiju, molećivo je pogledala Jonathana. - Dr. Hughes se šalio s endomorfnošću - ja sam takva, ti si takav - To nema nikakve veze s nacionalnošću, kao što ni boja kože nema veze. Za većinu nas, Roy, nacionalnost je pitanje izbora... a ne pravo koje se stječe rođenjem.

- A ne, za mene nije - rekao je tvrdoglavo. - Ja sam se tu rodio. Oni koji traže azil, oni traže nešto bolje.

George je malodušno slegnula ramenima, kao da joj njegova ksenofobija nije ništa novo. - Priznaj barem to, Roy, da su ekonomsku migraciju izmislili bijelci. Svatko tko je otišao u Ameriku, tražio je bolji život.

Jonathan je vidio kako je Roy još više nakrivio usta. Najradije bi mu bio rekao da pripadaju istoj rasnoj skupini, kavkaskoj - nenegroidnim narodima Europe, Srednjeg Istoka, sjeverne Afrike i zapadne Azije - što uključuje Velšane - no to bi ga samo raspalilo. Umjesto toga sažalio se nad zajapurenim George-inim licem i pružio ruku. - Da počnemo iznova? Bojim se da sam vrlo loše volje od sinoć, kad sam doletio iz New Yorka. Izmučio me jedan službenik na imigracijskom odjelu. Pitao me je što mislim o Osami bin Ladenu. Kada sam odbio odgovoriti, zadržao me još sat vremena dok je provjeravao je li moja putovnica prava.

Roy je prihvatio ruku pomirenja. - Zašto nisi htio odgovoriti?

- Zato jer na to postoji samo jedan odgovor. Čak i fanatični bin Ladenovi pristaše teško da bi to priznali.

Roy je shvatio što je htio reći. - Je li bijelcima postavljao isto pitanje?

- Što mislite?

- Nije.

Jonathan je kimnuo. - Čovjek se nauči s time živjeti, gospodine Trent. U vremenima kao što su ova, kada su ljudi prestrašeni, uvijek se pretpostavlja da ste krivi ako se vaše lice ne uklapa. Vrlo mučno. To se Ircima, koji žive u Engleskoj, dogodilo svaki put kad je eksplodirala neka bomba koju je postavila IRA. Dogodilo se Howardu Stampu, kada su ljudi mislili da Highdownom hara ubojica u stilu Mansona.

No, spomen Howarda Stampa izazvao je trenutačno hladnoću.

- Što se dolje zbiva. Da vam donesem nešto za piće? Smijete piti alkohol? George je uz varivo predložila Gevrey-Chambertin, ali možda bi ti popio nešto drugo? Ne bih htio povrijediti tvoje vjerske osjećaje ili tako nešto.

- Ja sam ateist - rekao je Jonathan gledajući ga. - Gevrey-Chambertin zvuči izvrsno. Hvala.

- Brzo se vraćam. - U prolazu je potapšao George po ruci. - Ako uskoro ne skineš tu jaknu, stara - promrmljao je, dovoljno glasno da se čuje - sama ćeš se zapaliti... a ni taj šešir ti neće biti od koristi, vjeruj mi. Ako te netko bude procjenjivao po izgledu, bolje da što prije odeš.

Trent je zatvorio vrata za sobom, ali je još minutu-dvije slušao prije no što je otišao. - Njegova prva primjedba o Hughesu bila je točna. - Dotepenec u kicoškim krpama. - To mu kod George sigurno neće previše koristiti. Osim svega, još je stalno oslovljava s gospođa Gardener. Sa smiješkom na licu, sišao je niza stube i otvorio vrata kuhinje, a tada se smiješak pretvorio u ljutnju kada je ugledao svoju bivšu ženu koja je gledala televizijski zaslon u kutu.

- Što ćeš ti tu, koga vraga? - ljutito je upitao. - Rekao sam ti da ne dolaziš.

Pogledala ga je. - Htjela sam vidjeti slavnoga pisca.

- Zašto?

- Da ga drugi put mogu prepoznati. Ne vjerujem ti, Roy. Nikad ti nisam vjerovala. Kada si mi namjeravao reći da je tamnoput?

- To ni sam nisam znao. - Trenutak je gledao u nju, a zatim uzeo dvije vinske čaše iz ormara za posuđe i stavio ih na pladanj. Godine su prema njoj bile milostive, dok se na George vidjela sve do jedne. Razlika je bila u karakteru. George je ružna, skromna i ljubazna; njegova bivša je atraktivna kučka.

Igrala se resama svojeg kašmirskog šala. -Jadnik u komandosici, rekao si, koji ne zna ništa osim onoga što je pročitao u starim novinama. Umjesto toga, pojavljuje se Denzel Washington.

- Baš me briga! Dovoljno je taman da bude crnac. - Ženine svijetle oči napadno su se stisnule. - Tvoja prijateljica će se potrgati da mu pomogne, bez obzira tko bio. Ona je dobra duša, zaboga, a svetac bi morao biti dobar s crnjama.

- Da, ali ovaj je bahati gad. Mislim da George nije baš oduševljena. - Odjednom se nacerio. - Za to možeš meni zahvaliti. Otpravio sam ga i prije nego je stigla, a sad mora pred njim puzati.

Činilo se da ženu to zanima.

- To si namjerno učinio?

Pokazao je glavom prema zaslonu. - Činilo se da vrijedi pokušati. Gledao sam onu staru budalu Jima Longhursta kako ga deset minuta podbada, a onda sam se pojavio i dotukao ga. Lako se vrijeđa... ali to ga ne sprječava da svisoka gleda na nižu klasu. Prema jednoj staroj George odnosi se kao da je nekakvo smeće.

- Gledala sam kako je išla za njim. Samo da joj se pruži prilika, polizala bi mu ono crno dupe.

Royje prezrivo frknuo. — Ti možda bi... ona ne.

- Zgodan je.

- Meni izgleda kao svodnik - rekao je Roy i obrisao ruku o hlače, kao da je bila kužna. - To kod George neće upaliti. Nju zanima jedino što može učiniti u vezi s Howardom.

-Jesi li siguran da ništa ne zna?

Roy je slegnuo ramenima i uzeo Gevrey-Chambertin. - Što se tu ima znati? Ako Grace nije ubio Howard, onda ju je ubio neko drugi s riđom kosom. Najviše što mogu postići je da operu ime tog malog jasnika. - Stavio je bocu na pladanj s otvaračem. - Ali nema nikakve šanse da optuže koga drugoga. -Ošinuo ju je pogledom. - Osim ako ti znaš nešto što ja ne znam, Cill.

- Ne zovi me tako - odsjekla je. - Što je s DNK? Spominje ga u knjizi.

Osjećao je jačinu njezinoga nemira. - Nema ga na čemu provjeriti — mirno je odgovorio. — Nakon Howardove smrti sve su dokaze uništili.

- Ali nisu rekli da su sve spalili. - Podigao je pladanj i progurao se pokraj nje. - A sad briši, prije nego te tko vidi.

- Pretpostavljam da ste ga čuli - uzdahnula je George kada su se vrata zatvorila za Royem. Jonathan je kimnuo.

- No, dobro. - Povukla je šešir s glave, a od statičkog elektriciteta kratka oštra kosa zastršala je u zrak. - Posvađala sam se s frizerkom - objasnila je ispričavajući se, a zatim svukla jaknu i pokazala star žuti pulover, sprijeda s mrljama od motornog ulja i jednako prljave sive tajice, utaknute u čizme. - Trenutačno sam u noćnoj smjeni, pa sam se probudila tek u jedanaest. Mislila sam najprije provjeriti auto i zatim se presvući, ali onda se nije dao upaliti ... - Slažem se s vama da je uljudno kad se čovjek prikladno odjene, doktore Hughes, ali nisam imala vremena za to. Nadala sam se da ste stari i kratkovidni profesor... i da nećete zamijetiti.

Kosa joj je izgledala kao da je bila na kemoterapiji i pitao se uključuje li ta bolja odjeća i vlasulju. Ustao je i gurnuo naprijed drugi naslonjač. - Jedini razlog zbog kojeg sam u odijelu, gospođo Gardener, jest to što večeras idem na Verdijeva Falstaffa. - Nasmiješio se kad je ponovno sjeo, no to je bila više automatska uljudnost nego prijateljska gesta. - Priznajmo barem da prvi dojam ponekad vara... i počnimo odatle.

Odmah je ponovno živnula. - Ah, hvala bogu - rekla je uzbuđeno i sjela na stolicu. - Počela sam se pitati kako ćemo preživjeti to jelo, ako moram sve vrijeme paziti na svaku riječ. Prenemaganje mi nije jača strana... to ste vjerojatno već primijetili. - Govorila je bez naglaska, osim kad bi podignula glas, a tada su samoglasnici odavali londonsko podrijetlo. - Moja jadna majka očajavala je zbog mene. Htjela je dražesnu kćer, koja se uglađeno ponaša, a dobila je slona u trgovini s porculanom.

- Još je živa?

- Ne. Kad mi je bilo četrnaest godina, umrla je od raka dojke. — Ponovno je načinila grimasu usana u čudovišne oblike kao nekakav tik, i Jonathan je pomislio kako je nevjerojatno ružna. - Dugo je болоvala, pa me praktički odgajao otac. I on je bio priprost, pa tako nikada nisam ništa naučila.

- Čime se bavio?

Blago se nasmiješila i pomaknula naprijed, na rub stolice. - Bio je poštar.

Jonathan je ispružio noge prema vatri i naslonio se natrag, da poveća razdaljinu među njima. - Još je živ?

Odmahnula je glavom. - Srčani udar prije petnaest godina. Tada sam digla sidro i došla u Bournemouth. Bojim se da ni s jedne strane nisam naslijedila osobito zdrave gene. Ako doživim starost, to će biti čudo, iako neću biti previše nesretna ako je ne doživim - rekla je mirno. - Starost donosi velike jade.

- A Jim je odličan primjer - Jonathan je rekao hladno.

Oči su joj vragoljasto zasjale. - Nije starost kriva za to. Roy kaže da je oduvijek takav. Je li vam rekao za odličja? Jonathan je kimnuo.

- Čovjek bi ga morao žaliti. Ima spuštenu stopala, pa je rat proveo prazneći kante za smeće. Tu priču o odličjima ispričao je toliko puta, da mislim kako u nju i sam vjeruje, ali žalosno je kad netko mora izmišljati jer mu je život bio takvo razočaranje.

- Njezine svijetloplave oči pomno su ga ispitivale. - Moj otac je uvijek govorio da je svadljivost najteži križ, koji mora nositi čovjek. Što se više protiv njega borite, teži postaje.

Pitao se je li mu se to ona ruga. - Kako to da radite noću? Što radite?

- Ništa posebno važno. Radim u staračkom domu.
- Kao bolničarka?
- Samo kao pomoćnica. Kada sam živjela u Londonu, bila sam porezna inspektorica. - Nasmiješila se na izraz njegova lica.
- Nemamo svi rogove, znate. Neki od nas su posve pristojni.
- Zašto ste napustili taj posao? Zar niste mogli prijeći u neki ovdašnji porezni ured?
- Činilo se da je pravo vrijeme da preispitam što mi je najvažnije. Svi moji pacijenti imaju nevjerovatnu maštu, koja nije nikako povezana s logikom ili stvarnošću. Imam jednu staru gospođu, koja je uvjerenjena da joj je muž bio umoren. Svima govori kako su ga ljutiti susjedi toljagom pretukli na smrt. Jonathan je izgledao kao da sumnja. - Zar je to ne uzrujava?
- Samo kad joj se kaže da nije istina. Kad je hrani neka mlada naivna bolničarka, koristi svojih petnaest minuta slave za priču. Kad joj ljudi objasne da ima slabo pamćenje, naduri se. To je kao kad biste Michaelu Jacksonu rekli da je crn. - Stisnula je oči. - Ah, bože! Baš sam bedasta. Nisam htjela upotrijebiti tu riječ. Oprostite!
- Samo nemojte reći onu riječ sa v - rekao je Jonathan i prikrio ljutnju.
- Koju?
- Velški.
Piskutavo se nasmijala. - Ah, bože! To je bilo smiješno, zar ne? Što ne valja s Velšanima, za boga miloga?
- Kralj Offa izgradio je u osmom stoljeću jarak, da ih zadrži u Walesu - rekao je podsmješljivo. - Mislim da ima neke veze s tim.
Ponovno se zahihotala. -1 kako ste znali da će Roy onako reagirati?
-Jer hoće da ga doživljavaju kao Engleza. Da sam ga optužio da je Skot ili Irac, bio bi jednako ljutit. Vjerojatno ne voli ni Lankaširce ili Jorkširce, pa se to što on povezuje sa engleskim, odnosi uglavnom na zapad države. - Podigao je obrvu. - Kad bi ga jače pritegnuli, priznao bi da mu je najdraži kraj Dorset. To je jedino pleme kojem želi pripadati.
Trenutak je proučavala njegovo lice. - A vi, dr. Hughes? Kojem plemenu biste vi željeli pripadati?
Na to pitanje nije mogao odgovoriti. Zapravo, lakše je bilo navesti plemena kojima ne želi pripadati - crnim, bijelim, žutim, smeđim, mulatima - nego reći kojemu želi. Otac je htio da prizna njegove korijene, majka njezine, pa mu je preostalo samo da izvuče najbolje iz toga što je Britanac. A to nije bilo lako. Lako bi bilo njegovim zaraćenim roditeljima da su ostali u svojim zemljama, umjesto da emigriram u Englesku i zatim čekaju osamnaest godina da jedno drugom kažu koliko se mrze. Da se Jonathan rodio u domovini jednog ili drugog roditelja, možda bi imao osjećaj pripadnosti. Umjesto toga ostavili su ga bez kormila, samo s tričavom putovnicom kao dokazom tko je i stoje.
Uzeo je svoju aktovku. - Hoćemo li razgovarati o Howardu Stampu? Mislio sam da bi vas mogla zanimati neka pisma koja sam dobio.
- Ako želite - složila se George.
- Zbog njega smo tu - podsjetio ju je Jonathan.
- Ah, sumnjam - rekla je. - Ne mogu se sjetiti nijednog primjera kad sam imala samo jedan razlog za bilo što. A vi?

Uz škljocaj, otvorio je aktovku. Nije s njom namjeravao filozofirati. - Pisala mi je žena koja je s njim išla u školu - Jan - ali mi nije napisala adresu ili prezime. Možda bi Roy mogao znati tko je. U jednom drugom pismu spominje se nastavnica. Ako je još živa, bilo bi korisno potražiti je. - Izvadio je pisma i pružio joj ih.

George ih nije odmah pročitala. - Jeste li ikada pomislili da je Howard bio na svijetu samo zato da bude žrtveni jarac? Tužno je to, ne čini vam se?

Jonathan je prelistavao ostala pisma. Sad će mu početi govoriti kako su putovi Božji nepoznati. - Mene više zanimaju propusti policijskog i pravosudnog sustava - rekao je pokroviteljski - naročito kad se moraju baviti nezrelim osobama ili optuženicima koji su iz drugih kultura, koji imaju poteškoća s jezikom.

- Shvaćam - rekla je kratko i spustila glavu nad prvi list papira.

5.

Zbog Gevrey-Chambertina George se još više zajapurila, što je Roy zamijetio kad se pojavio s ručkom. - Moraš pripaziti - upozorio ju je. - Ako ne budeš pazila, kaznit će te za vožnju u pijanom stanju.

Bio je prema njoj nespretno skrban i Jonathan se pitao kakva je zapravo priroda njihova odnosa. Trentove komentare svakako je dobrohotnije doživljavala nego što bi on, ali za njega je prijateljstvo podrazumijevalo uzajamno poštovanje. Sve manje od toga, nije prijateljstvo. - Umrjet ćeš kao osamljen starac - upozorio ga je Andrew jednom zgodom. - Odanost je vrednija od poštovanja.

- Ista stvar.

- Teško. Tvoji prijatelji ulizice ni u snu ne bi ukazali na tvoje mane.

- Zašto misliš da su ulizice?

- Zato jer ih pomno biraš. Tebi treba divljenje, Jone. To je velika mana u tvom karakteru.

- A što si onda ti?

- Odan prijatelj iz oxfordskih dana - tvoj jedini prijatelj s Oxforda. Morao bi o tome razmisliti. Možda je to zbog moje komocije, premda sumnjam da ima više veze s tim što sam dvadeset centimetara niži od tebe, što sam preuzeo obiteljski biznis i što sam varao ženu.

- A to bi značilo?

- Da me možeš gledati svisoka, i doslovno i u prenesenom značenju, i to da nikada nisam ugrozio tvoje samopoštovanje. Moj poslovni uspjeh, takav kakav je, očito je stvar nasljedstva, a moj propali brak znači da ne znam zadržati žene ništa bolje od tebe.,, Zanimljiv je to paradoks u tvom karakteru. Za sebe tražiš poštovanje, ali ne možeš ga dati. U trenutku kad zaključiš da te netko zasjenjuje, ideš dalje.

Pretpostavljam da to činiš iz straha od neuspjeha, a ne iz ljubomore na tuđu sreću, ali čudan je to način na koji usmjeravaš život.

Jonathan je gledao George, koja se hladila pismom i osjetio naglu navalu prijezira. Skrenuo je pogled da ga prikrije i ozbiljno se zapitao je li s njim sve u redu. Imao je osjećaj da je daleko od te sobe, od ljudi u njoj, čak od sebe samog - taj stupanj odvojenosti nije bio normalan simptom promjene vremenske zone. Pitao se da nije vino krivo. Svaki put kad je prinio čašu usnama, kroz ruku su mu prošli čudni trzaji,

slični električnim šokovima, iako se činilo da ih primjećuje samo on. „Ne možeš više tako... morao bi otići k liječniku...“ U sobi je bilo pretopio. Izvadio je rupčić i s gornje usne otro kapljicu znoja. - Koliko sam shvatio, očito ste poznavali Howarda Stampa - rekao je Royu, koji je postavljao stol.

- Ovisi o tome što misliš pod „poznavao“, stari. Tu i tamo svratio bi u dućan mog tate i pokupio stvari za baku, ali nikad nije mnogo govorio, pa nismo baš bili bliski.

- Gdje je bio taj dućan?

- Kad si dolazio, sigurno si prošao pokraj njega. Kiosk u Highdown Roadu.

Jonathan se sjetio. -Je li bio stariji od vas? da je živ, bio bi u srednjim pedesetima.

-Aha - nevoljko se složio Roy nesusretljivo i iz ormara uzeo posude za sol i papar. - Ne bi to čovjek tada pomislio. Imao je nekakve jadne brkove i rijetku bradicu, ali nikada nije izgledao u skladu sa svojim godinama. Bio je pravi kilavac... nije čak ni mutirao. Moj tata ga je zvao „vrapčja prsa“ i rekao mu neka nabavi neku knjigu o jačanju tijela... Ali nije. - Zašutio je i zamislio se. - A morao je. Imao bi više samopouzdanja da je bio jači.

- Prije ste rekli „siroti Howard“. Pretpostavio sam da ste s njim donekle suosjećali.

- Kad pomislim sada, jesam - stalno su ga mučili - ali u to vrijeme... - Zastao je i odmahnuo glavom. - Čovjek si nije mogao priuštiti da s njim kontaktira. Današnja mladež misli da su oni izmislili ulične bande, ali to postoji već desetljećima. Samo slabić bi priznao prijateljstvo s Howardom.

- Klasična taktika mučenja - promrmljao je Jonathan blago. - Scila izolacije i Haribda straha.

Roy je prestao raditi. - Scila - CM? - je pogodila u žicu. -Kad bi govorio engleski - rekao je oprezno - znao bih što hoćeš reći.

- Scila i Haribda su bila šestoglava čudovišta, koja su živjela na stijenama u Sredozemnom moru - rekla je George. - U HomeRoyoj Odiseji, Odisej je morao proći lađom između njih, kako ga nijedna ne bi uhvatila.

Roy je vidno odahnuo. - Valjda imaš pravo - rekao je otegnuto - ali to ipak nije engleski.

- Howard je bio pritiješnjen - objasnio je Jonathan. - Ponižavali su ga, jer nije imao prijatelja, a prijatelja nije imao jer su ga ponižavali. Nije imao kamo, nego povući se u sebe. Vanjski znak njegove tjeskobe bilo je to što se rezao po rukama.

Roy je slegnuo ramenima. - Nisam ja za to bio kriv, stari. Ne možeš reći da smo svi mi krivi, jer se Howard nije znao boriti za sebe. Sve su zadirivali, ali je većina naučila nositi se s tim. -S grijaha je uzeo varivo i stavio ga na podložak u sredini stola. -Dobar tek - rekao je i ponovno nestao.

-Je li i on bio jedan od tih koji su ga mučili? - upitao je Jonathan i nehotice stegnuo pesnicu na naslonu stolice.

George je to opazila i osjetila je oštrinu u njegovu glasu. -Vjerojatno - iskreno je odgovorila. - Ali, tada su to činila sva djeca. Mislim da ne bi bilo pošteno reći da je samo Roy bio napadač. Bio je pet ili šest godina mlađi od Howarda, a to znači da nije bio u školi s njim. A nasilnici u školi bili su najgori. - Podigla se iz naslonjača i prišla stolu. - Možda žrtveni jarac nije dobar opis. Možda bi bilo bolje reći da je ispaštao za tuđe grijehe. Prvi je na svojim plećima ponio grijehove Zidova i zatim su ga prognali u pustinju, a drugoga izbičevali zbog tuđih prijestupa. U oba slučaja, krivac je izbjegao kaznu. Vrlo zamršen koncept.

- Ali star. - I Jonathan je ustao. - Isus je umro na križu, da ponese grijeha svijeta na sebi. Ili sam to pogrešno shvatio?

Blago se nasmiješila. - Znae da niste - rekla je i odmotala svoj ubrus. - Ali postoji razlika između sina Božjega koji svijet odrješuje i nekog jadnog jarca od kojeg se to oekuje. - Uzela je njegov tanjur i zgrabila žlicom varivo od janjetine. - Evo još jedne životinjske ųrtve - našalila se i dodala mu tanjur. - Povrće uzmite sami. Koliko znam, ono nikada nije moralo okajavati bilo čije grijeha. Ili griješim, dr. Hughes?

Bilo je tijekom jela još toga. Ozbiljne primjedbe, prepletene sa zadirkivanjem. Činilo se da mu hoće pokazati kako je široko obrazovana i pustio je da uglavnom ona govori, a on se silio jesti janjeći složenac. Tek, kao i obično, nije imao i za pet minuta odgurnuo je dopola pun tanjur i zapalio cigaretu. Nije je upitao za dopuštenje, jer se bojao da će ga odbiti. Htio je svući sako, ali brinulo ga je da će zamijetiti izlizane manšete na košulji.

Svako malo pokušao je prekinuti njezino brbljanje. Njega su zanimala činjenice. Postoji li još Howardova osnovna škola? Imaju li još dokumente? Koju je srednju školu pohađao? Postoji li ona? Bi li se u njoj mogli naći dokumenti? Spremno je odgovarala, a onda bi odmah skrenula s teme. To ga je sve više smetalo. Rado bje podsjetio da je to sastanak na kojem su trebali razmijeniti informacije, da ga je ona sama potaknula, ali nije znao kako to učiniti, jer nije bio naviknut na brbljive sredovječne ųene koje se krevelje i hihoću pod utjecajem pića.

Poslije pola sata odgurnula je svoj tanjur u stranu i grubim se laktovima naslonila na stol. - Ako nemate ništa protiv, sad bih ja postavila neka pitanja.

- O čemu?

- O vama. - Njegovo lice na to se odmah smračilo. Zatresla je glavom. - Nisu to osobna pitanja, dr. Hughes, nego pitanja o tome zašto vas je zainteresirao Howardov slučaj. Na primjer, kako ste na njega naišli i gdje ste ga istraživali? Slučajevi Downing i Kiszko bili su prilično dobro poznati i prije nego su im poništili presude, ali zanimanje za Howarda zamrlo je s njegovom smrću. Ne spominju ga u knjigama ili na mreži.

- Dakle, što vas je dovelo do njega?

- Knjiga - rekao je Jonathan nepotrebno naglasivši riječ. - Iako je, doduše, dostupna samo u sveučilišnim knjižnicama. Kliničke studije dr. Andrewa Lawsona. Objavljena je 1975. i već godinama nema novih izdanja. To je zbirka psihijatrijskih procjena, a jedna od njih je Stampova. Navodim je u Pomračenom umu... referenca je u napomeni. - Ponovno se mehanički nasmiješio. - Uvijek polazim od pretpostavke da i moje čitatelje zanimaju bibliografski izvori, ali očitogriješim.

Georgino lice postalo je još crvenije. - Nisam znala da vas je baš to potaknulo. Mogu li znati zašto?

Slegnuo je ramenima. - Mislio sam da sam to objasnio onim što sam napisao. Postoje sličnosti između Stampova slučaja i drugih slučajeva koje sam potanko opisao. Činilo mi se očitogriješim da bi njegovu presudu, da je živ, poništili.

Kimnula je. - Većina vaših podataka potječe iz novinskih članaka. Samo ste to istraživali?

Odmah je shvatio kritiku. - To je uobičajen način istraživanja, gospodo Gardener... ali ne, uz to sam se još dopisivao s Adamom Fanshawom, a on me povezo sa Stampovim odvjetnikom. Sada su obojica u mirovini, ali objasnili su mi neke stvari koje nisam znao, osobito o Graceinu životu. Branitelj mi je poslao kopiju pisma koje su pročitali na

suđenju, a koje sadržava neke zanimljive podatke na koje se pozivam u svojoj knjizi. Također, tražio sam njegov psihološki profil.

Poigravala se rubom svojeg tanjura. - Jeste li ikada razmišljali o prednostima koje imate zbog tamne puti? - naglo je upitala.

Namrštio se. - Molim?

- Većina pristojnih ljudi ne bi htjela da ih smatraju rasistima. To vam ponekad sigurno ide na ruku?

Bilo je to još jedno skretanje s teme, ali nije razumio kamo vodi. - Ne razumijem.

Za trenutak je zadržala njegov pogled. - Pretpostavljam da većina školovanih bijelaca, kad vas prvi put sretnu, pokaže zanimanje za .to što govorite... čak i ako im je dosadno. Nije li to prednost tamne puti? Predebela žena srednjih godina ne bi doživjela jednaku uljudnost. - Slabašno se nasmiješila. - Ali, debljina je stvar izbora, a boja kože nije.

- Doista ne znam, gospođo Gardener. Vi ste prva osoba koja mi je zamjerila da sam dosadan. Ne razumijem kakve to veze ima s Howardom.

- Pitala sam se, koliko je sam pridonio svojem zlostavljanju - rekla je zamišljeno. - Koliko bilo tko sam pridonosi svojem zlostavljanju?

- Ne pridonosi. Howard je postao meta zbog svoje zečje usne. Tu nije mogao ništa, kao što tamnoputi i Azijci ne mogu ništa jer imaju tamnu put. Zlostavljanje je oblik nasilja - a nasilnici uvijek biraju najlakše mete.

Vratila se istraživanju. - Jeste li se služili samo dokumentima? Zar niste nikada pomislili da dođete u Bournemouth i potražite ljude koji su poznavali Howarda? Još jedna kritika. - Ne, do danas ne. Ali nisam išao ni u Rochdale istraživati slučaj Kiszko, niti u Bakewell zbog slučaja Downing.

- Nije vam se činilo važno?

-Ja sam stručnjak za ispitivanje i analiziranje dostupnih dokumenata, ne za lupanje po vratima i potragu za davno izgubljenim svjedocima. Stampov slučaj bio je samo jedno poglavlje u opsežnoj knjizi, koju sam pisao više od godinu dana. Mislio sam da postoji dovoljno dokumentiranih dokaza da mogu postaviti tezu o nepoštenom suđenju, s čime ste se očito složili, inače mi ne biste pisali. Sada se radi o tome da porazgovaramo o slučaju.

- Ne bih vas htjela uvrijediti - rekla je. - Samo me zanima kako jedan znanstvenik prilazi takvoj temi. I sama sam htjela studirati na nekom uglednom sveučilištu, ali potkraj šezdesetih to za jednu poštarovu kći nije bilo jednostavno.

Ah, Misli li ona da je potkraj osamdesetih bilo lako jednom mješancu dobiti mjesto na Oxfordu? - U knjizi sam dao svoju adresu upravo zato jer mislim da je važno naći ljude, zbogom danas sam tu. - Izvadio je još jednu cigaretu. - Iako se čini da ne napredujem osobito.

- To je samo zato što mislite da je vaša tema važnija od moje. Zapalio je cigaretu. - Zašto tako mislite?

- Govor tijela.

„Za boga miloga, prestani biti tako krut. Izgledaš kao da si progutao metlu.“

Na silu se nasmiješio. - Hoće li vam smetati ako skinem sako?

Primijetila je da se znoji. - Izvolite. - Promatrala ga je kako ustaje i brižljivo prazni džepove, a zatim pažljivo prebacuje sako od kvalitetne vune na naslon stolice.

Novčanik, putovnicu i dvije kemijske stavio je u aktovku, a potom otkopčao rukave

košulje i zasukao ih. Zanimljiv postupak, pomislila je - vrlo pavlovski. - Razlog zbog kojeg ta pitanja postavljam - nastavila je kad je ponovno sjeo za stol -jest to što sam ja, za razliku od vas, išla od vrata do vrata... svako malo, otkako sam čula za Howardovu priču. - Iz torbe koju je donijela sa sobom uzela je fascikl. - To su moje bilješke.

Fascikl je bio debeo dobrih pet centimetara. - Mogu pogledati?

- Ne još - rekla je iznenađujuće čvrsto. - Voljela bih da mi najprije kažete što namjeravate s njima.

- Pod pretpostavkom da ću doznati nešto što ne znam - i, naravno, uz vaše dopuštenje - uvrstit ću ih u novu knjigu.

- O čemu? O Howardu... ili o pogreškama pravosudnog sustava?

- O obojem, ali najviše o Howardu.

- Mogu li znati zašto?

Jonathan nije vidio razlog zašto ne bi bio iskren. - Mojega agenta dojmilo se koliko sam pisama primio - od kojih nisu sva dobrohotna - no čini se da za Howarda vlada prilično zanimanje.

- I vaš agent misli da će se knjiga dobro prodavati? Kimnuo je.

- To je dobro. - Rukama je poduprla bradu. A sada dopustite da vam kažem zašto mene taj slučaj zanima. Kako sam rekla u prvom pismu, za njega sam čula od jedne susjede, koja je Grace poznavala iz viđenja. Bile su znanice, ali ne i prijateljice i nisu se družile. Kad god je govorila o umorstvu svima je stalno ponavljala kako je to grozno i kako je događaj utjecao na ulicu. Rekla je da se mjesecima nije usuđivala izaći, i da su prošle još godine prije no što se prestala bojati da će je netko ubiti kad otvori vrata... drugim riječima, još dugo nakon što je Howard bio osuđen. - Nakratko je zašutjela, uronivši u svoje misli.

- Pitala sam je, vjeruje li da su uhvatili pravog čovjeka - nastavila je - i rekla je da ne. Druge je uvjerilo njegovo priznanje i dokazi, ali nju nije. - Položila je ruku na fascikl. - Bila je jedan od svjedoka i rekla je da je Howarda vidjela na dan umorstva, ali je nisu pozvali na suđenje. Tada joj je zbog toga laknulo, jer nikada prije nije bila na sudu, i bojala se da je policija svojim ispitivanjem zastrašuje. Poslije se pitala zašto su njezino svjedočenje isključili. O tome je čak pisala svojem poslaniku u parlamentu, ali odgovora nije dobila. - Načinila je grimasu. - Ništa neobično, ali ako se uzme u obzir što je imala reći, trebali su je poslušati. - Ponovno je zašutjela.

-A to je bilo?

- Da je vidjela kako Howard dolazi, a ne kako odlazi. Prala je prozor u dnevnoj sobi i vidjela kako je svojim ključem ušao u bakinu kuću. Imala je upaljen radio i slušala je prve popodneve vijesti na Domaćem radiju. Spiker je odjavio emisiju netom postoje Howard zatvorio vrata. - George se nestrpljivo nasmiješila, shvativši da nije razumio. - Godine 1970. Radio 4 zvao se Domaći radio, a vijesti su završavale u dva popodne. Nakon toga išli su Strijelci, i moj otac ih je svakoga dana poslušao. Lupnu-laje člancima po rubu stola. - Stvarno nema šanse da je Howard u pola sata učinio sve to za što su ga optužili.

Jonathan je osjetio uzbuđenje. -Je li ta žena dala izjavu?

- Da. Iskoristila sam svoje veze u povjerenstvu na policiji da dođem do originala, ali nije nam uspjelo. Ako taj spis i postoji, nitko ne zna gdje je - najvjerojatnije su ga poslije Howardove smrti uništili. Međutim, imam verziju koju mi je susjeda 1997. izdiktirala po sjećanju. Nije svaka riječ jednaka, jasno, ali potpisala je i službeno smo je ovjerile

kod bilježnika. - Uzdahnula je. -Jadnica. Umrula je brzo nakon toga, s osjećajem krivnje da nije pomogla.

Otresao je pepeo na tanjur. -A zašto nije?

- Jer je bila skromna ženica, koja je bezrezervno vjerovala policiji. Prije suđenja mislila je da njezino svjedočenje nije dovoljno važno da bi je pozvali na suđenje, a poslije ju je to počelo brinuti. Rekla je da je razgovarala s lokalnim policajcem, koji joj je rekao da je slučaj riješen. Pokušala je doći do Wynnea, ali ona se već preselila zbog uzmeirenosti javnosti... onda se Howard objesio.

- I odustala je ?

- Da.

- Kada je pisala tom poslaniku?

- Tri dana prije Howardove smrti. Mislila je da joj zato nije odgovorio. Onda sam došla ja i još jednom je uznemirila. -Zastala je. -Još ne znam je li to bilo u redu. Uspjela je sebe uvjeriti da ne bi priznao ako to nije učinio, i savjest bi joj bila lakša da je u to mogla i dalje vjerovati.

- Niste vi krivi.

Tiho se nasmijala. - Iznenadili biste se za što sve mogu ja sebe okrivljavati, dr. Hughes. Trenutačno se mučim zato jer auto nije upalio. Kažu da dobar početak jamči dobar kraj, pa onda mora vrijediti i obratno... slab početak, a onda sve pođe nizbrdo.

Jonathan na njezino objašnjenje nije rekao ništa. S njegova gledišta, stvari su se znatno popravile otkako je počela ozbiljno shvaćati njihov sastanak, i pitao se koliko se još dugo namjerava ispričavati. Englezi su poznati po tome što se stalno brinu za ono što su rekli. Iz aktovke je uzeo notes i kemijsku. - Kako se zvala vaša susjeda?

Njezine plave oči za tren su proučavale njegove crte, prije nego stoje, s očitim žaljenjem, iskrivila lice u bolan izraz isprike.

- Ah, bože, bojim se da je tu kraj, dr. Hughes. Mislim da vam neću reći i da vam neću dati svoje bilješke. Dala sam vam neke podatke koji upućuje na Howardovu nevinost, jer mi je neugodno što sam vas dovukla tako daleko da bih vas poslala natrag praznih ruku. Ali, želite li tu knjigu napisati, morat ćete se još dobrano namučiti — kao što sam se ja mučila.

Nije ništa rekao, samo ju je gledao prijezirom, a ona je nelagodno slegnula ramenima. -

Uvjerena sam da ćete misliti kako se radi o rasizmu, ali nije tako. Petnaest godina provela sam istražujući Howardov slučaj, a posljednjih deset pokušavajući potaknuti zanimanje javnosti. Bila sam tako optimistična kad sam na Radiju 4 čula vaš intervju i pročitala vašu knjigu, ali sada... - Zašutjela je i odmahнула glavom.

Cinično se nasmijao. - Ali sada, kad znate da je knjiga potaknula zanimanje i da bi mogla biti komercijalno uspješna -dovršio je umjesto nje - pokušali biste je sami napisati. Jeste li ikada prije nešto napisali, gospođo Gardener? Znao, to nije lako.

Vratila je fascikl u torbu, ustala i uzela kaput. - Pogrešno ste me shvatili. Razlog zbog kojeg vam neću dati podatke, dr. Hughes, jest to što mi se ne sviđate. - Slegnula je ramenima. - Vi svoju boju kože iskorištavate zato da zastrašujete ljude, a u mojoj je knjizi to oblik zloupotrebe. Da sam bolje odjevena ili da nisam zakasnila, možda se prema meni ne biste odnosili kao prema zadnjem smeću, iako sumnjam. Kako je moj otac volio reći: Što možeš drugo očekivati od svinje nego roktanje?

6.

Kad je pet minuta poslije pošao za njom u prizemlje, od George nije bilo traga, ali je njezin mini još bio parkiran ondje gdje ga je ostavila, na dvorištu, sa žicom koja je vodila od punjača baterije pod haubom do utičnice u kuhinji. Susnježica je prešla u kišu, a on je neodlučno stajao na stražnjim vratima i pitao se što da učini. Da ode? da je potraži i ispriča se? Za što? Optužbu za zloupotrebu uopće nije razumio. Progutao je Royeva poniženja, čak je, najprijaznije što je mogao, prihvatio njegovu ispriku. Što je još mogao učiniti? Za ručkom sigurno nije nametao svoju boju kože.

Usprkos tome, očito je rekao nešto što ju je razljutilo, iako nije imao pojma što je to bilo. Sigurno ne ono kada je rekao da bi mogla sama napisati knjigu, jer je do tada već bila odlučila. Niti je doveo u pitanje ijednu njezinu pretpostavku - razlog zbog kojeg su se obično vrijeđali njegovi kolege. Možda se uvrijedila jer, zbog žestoke boli u želucu, nije mogao pojesti Trentovo varivo puno svinjske masti? Njegova priroda bila bi da je prikliješti i pokaže logiku njezinog položaja. Ako je htjela da se o Howardovu slučaju govori u javnosti, tada je manje važno sviđa li joj se Jonathan ili ne ako to može postići. Ali, reagirala je čuvstveno i nije mu se činilo vjerojatno da bi cijenila podu-ku iz logike. Iz kuhinje su se čuli sve jači glasovi. - ... boga miloga, ženo. Tiše govori - rekao je Roy odlučno. - Ako ne paziš, Jim će svima pričati što govoriš.

-1 što onda?

- Tužit će te za klevetu.

- Baš me briga. Roy, on čak nije posebno bistar, samo običan bedak koji se naučio pravilno govoriti. Ne vjerujem mu ni riječi. Neka me vrag odnese ako je taj ikada bio na Oxfordu - prije bih rekla na politehnici. Bog zna kako je dobio doktorat.

- Isuse! Hoćeš li se ti smiriti, curo!

- Zašto bih? Nije me pitao ni jesam li što studirala, jer me otpisao kao poštarovu kći. Trebao si vidjeti njegovu reakciju kad sam mu rekla što je tata radio, odmah se među nama otvorila provalija.

- Zašto misliš da je bedak? Meni više izgleda kao kakav svodnik.

- Zato jer nikada nisi živio u Londonu. Čovjeka možeš izvući iz grada, Roy, ali grad nikada ne možeš izvući iz čovjeka. Trebala sam znati, rođena sam i odrasla u tom prokletom gradu. Njegova naglaska je puna kuća. Lažan je, običan mali šarmer koji će radije iskoristiti druge nego sam obaviti posao. Ne zanima njega pravda, hoće samo zaraditi. Tako sam ljuta, Roy.

- Prije bi bilo - razočarana. - Čulo se kako po podu škripe noge stolice. - Živni, curo. Bit će ih još. Kako ti kažeš, trebalo je pedeset godina da Derek Bentley dobije oprost.

- Ali, Roy, ja nemam pedeset godina.

- Onda ćeš morati sama dokazati krivnju, dušo. Smiri se. Riješit ću ga se, a onda idem pogledati bateriju. Već je prošlo više od sata, mora biti puna.

Čulo se otvaranje vrata i Jonathan se okrenuo prema njima, neuobičajeno zabrinuta lica. Bol u trbuhu bila je kao da mu kiselina izjeda želudac i proklinjao se što nije ponio neke tablete za probavu. Progutao je žuč i za bol okrivio varivo. Roy se nasmiješio, jer mu je bilo neugodno zbog Georgeine ocjene njegova karaktera.

- Dobro je, stari - rekao je i zatvorio kuhinjska vrata za sobom. - Ne ujedam. Jako pada, pa sam došao pitati želiš li na postaju taksijem. Ako sad nazovem, doći će za desetak minuta. Možeš pričekati u baru ili se vratiti gore na kat. - Osmijeh mu je postao još širi.

- Dok držim George u kuhinji, siguran si.

Jonathan je traljavo pokušao vratiti moral na visinu. - Ne razumijem čime sam je tako uzrujao.

- Onda imaš temu za razmišljanje dok se budeš vozio vlakom.

- Zašto mi je pisala, ako neće dati podatke?

- Zato jer već godinama pokušava naći nekog kod koga će potaknuti zanimanje. Kad te čula na radiju, bila je sva sretna. Mislila je da ćeš ti biti taj, koji će nešto pokrenuti.

- I jesam.

- George ne misli tako. Što se nje tiče, tebe zanima samo korist. Howard neka se slobodno objesi, samo ako od toga imaš koristi. George ne gleda tako na stvari. Nikada nije tako gledala.

- Rado ću priznati njezin doprinos. Ako njezini podaci budu pomogli, platit ću joj postotak od honorara.

Roy je odmahnuo glavom. - Ti stvarno ne razumiješ, je li? Pola sata potrošila je na isprike zbog mog dugog jezika, a onda je shvatila da si ti još zadržiji od mene. Tek toliko da se zna, ima dvije fakultetske diplome -jednu iz psihologije ijednu iz kriminologije - i u Sussexu je doktorirala iz behaviorističke znanosti. - Glas mu je opet zvučao veselo. - Nisi smio poći od predrasuda, stari. George je i previše skromna da upotrebljava titulu - za razliku od tebe - iako na to ima jednako pravo. Razlika je u tome što je ona svoju stekla mukotrпно: učila je navečer, nakon posla. Ti si svoju stekao na lak način: besplatno -plaćali su te takvi, kakva je George. Isplati se kod nas biti crn.

- Varate se - mirno je rekao Jonathan.

- Ona misli da ne. Ne bi smio gledati ljude svisoka, stari, ako hoćeš da s tobom surađuju. Ona je dobra cura, potrgala bi se za svakoga, ali nasilnike ne voli, ne voli ljude koji iskorištavaju, i ne voli snobove. - Okrenuo je palac nadolje. -A ti si sve to troje. Nego... hoćeš li taksi ili ideš pješice?

Dok se vraćao po Highdown Roadu, optužba za nasilje Jonathanu je dala najviše za misliti. Iza njegove nesigurnosti uvijek se skrivao gnjev, koji je ponekad izbio u nekontroliranim izljevima bijesa na majku i senilnoga djeda, ali za sebe nikada nije mislio da je nasilnik. Ta oznaka bila je rezervirana za njegova oca, čije je razočaranje zastrašujuće brzo prelazilo u nasilje.

U Clarencea Hughesa nije bilo radosti, tek svakodnevno rintanje za općinu, koje mu je ubijalo dušu i poticalo u njemu bijes prema jedinim ljudima koji nisu bili krivi - obitelji.

Iako ga je zbog toga mrzio, Jonathan je od ranog djetinjstva razumio što je uzrok očevoj ogorčenosti. Clarence je htio nešto u životu postići, ali doseljavanje u Britaniju ne samo da mu nije dalo priliku za razvoj, nego je bio uništavajući potez. Nije bio glup čovjek, ali njegov engleski s jakim naglaskom i to što nije imao škole zatvorili su mu vrata zanimanja koja bi mu donijela ugled. Umjesto toga, obavljao je fizičke poslove i skrivao prijezir za ljude s kojima je radio. Žrtva tako potisnutih osjećaja bila je obitelj, naročito njegov jedinac, u kojeg su položili sve nade u bolju budućnost.

Teret tih očekivanja Jonathana je rano naučio kako urediti život, a svoje je tajne skrivao kao kradljivac. Za majku, bio je omiljen dječak koji iz škole dolazi kasno jer posjećuje prijatelje. Za oca, bio je inteligentan, marljiv učenik, koji je poslije nastave radio u školskoj knjižnici. Za nastavnike, bio je sin indijskog pravника i ugandske liječnice, koje je Idi Amin u sedamdesetima protjerao i zaplijenio im imovinu. Za svoje neprijatelje, bio je nevidljiv.

Istina - da se skriva po školskim zahodima jer se previše boji otići kući, i da je priču o roditeljima izmislio je ih se srami -izbljedjela je čak i u njegovim mislima. Bilo je lakše izmišljati priče o tome da ga svi vole i da su morali pobjeći iz domovine, nego razmišljati o svojoj plašljivosti i žudnji za poštovanjem. Postalo mu je čak ugodno u uložiti žrtve. Svako novo poniženje značilo je nov urez na štapu osvete, i to mu je davalo snagu.

U kojem je trenutku odlučio maštu pretvoriti u stvarnost, nije znao. Kada je dobio mjesto na Oxfordu? Kada je počeo oponašati otegnute samoglasnike i jasnu dikciju gornje srednje klase? Kada je shvatio da je privid bogatstva gotovo jednak bogatstvu samome? Ili da je mit o dobrom odgoju mogao izgraditi jednostavno tako da obitelj isključi iz života? Možda to nije bio jedan trenutak, možda je pad u patološko zavaravanje bio tako postupan, da se nijedna laž nije činila tako strašnom da zbog nje prestane.

„Zašto odbijaš ljude? Bojiš li se da će uočiti tvoje mane? I, što onda? Nitko nije savršen...”

Dok je prolazio, pročitao je novi plakat pred novinskim kioskom: „SAD optužen za nasilničku diplomaciju.“ Pedant u njemu razmišljao je o povezivanju riječi „nasilništvo“ i „diplomacija“. To dvoje ne može se povezati... ili se ne bi smjelo. Jedno upućuje na grubo neznanje, drugo na vještu pamet, iako je u lažnom ratu zveckanje oružjem moćna propaganda i za prijatelje i za neprijatelje.

Jonathan se sjećao koliko je samo puta njegov otac jadikovao nad sobom, nad tim što je postao to što je postao, ali to nije promijenilo njegovo ponašanje. Strah od njegove teške ruke -moćnije oružje od ruke same - bio je glavno sredstvo i u njegovu braku i u odgoju jedinca. Nepravdu je doživljavao zato jer je Jonathanov senilni djed unuka neprestano zamjenjivao s omrznutim zetom. S hrabrošću kakvu nije imao ni u mladim danima, starac je dečka napadao za očeve grijeha, a majka je pritom držala prst na usnama i pogledom ga preklinjala neka pusti da se tata ispuše. - To je dobra medicina - rekla bi. - Sada će zaspati.

Klipsao je dalje i prijezir prema majci kao zmija mu se stezao oko srca. Bila je neškolovana seljanka, koja je puzala pred svojim blesavim ocem i samo na riječima obavljala dužnosti prema sinu. Što ja tu mogu? Ja sam samo žena. Clarence to neće dopustiti... Clarence će se naljuti... Clarence ima probleme... Clarence će me istući... Clarence... Clarence... Clarence...

„Žene te razbješnjuju, Jone. ..Jednoga dana prijeći ćeš granicu i nećeš toga biti svjestan dok ne bude prekasno...”

Na postaji u Branksomeu vlakovi su dolazili i odlazili, no Jonathan se osjećao previše slabo da bi opazio. Stajao je zaklonjen, naslanjao se na zid opuštenih udova i lagano se njihao, s aktovkom stisnutom uza se, gledajući pred sebe. Odlazeći, mnogi su putnici otišli prijaviti muškarca, koji izgleda kao Arap, koji se jako i neobično ponaša. Šef postaje pomno ga je proučio kroz

prozor i pitao se što da učini. Bilo mu je nazamislivo da bi bombaš samoubojica izabrao za cilj njegovu postaju, no onda je samoga sebe podsjetio na to da se palestinski bombaši raznose po autobusima; vlakovi su samo drugačiji oblik prijevoza. Upravo je htio nazvati prometnu policiju, kada je neka putnica prišla muškarcu i prodrmala mu ruku.

-Jeste li dobro? -Jonathana je prijazno upitala tamnokosa žena, posegnula za njegovom desnom rukom i srdačno je stisnula. Nosila je skup ogrtač podignuta ovratnika i kašmirski šal, omotan oko vrata tako da joj se nije vidio donji dio lica. - Izgledate kao da ćete se srušiti. Mogu li vam kako pomoći?

Nakratko ju je pogledao, a onda se ponovno zagledao u peron. Svaki put kad bi pomaknuo oči, uhvatila bi ga slabost. Uvjeravao se da je to zbog toga što nekoliko tjedana ne spava noću, zbog promjene vremenske zone. Proći će, govorio je sebi već gotovo cijeli sat. Sve na kraju prođe. Ali, tupa bol u želucu govorila je da je nešto gorega.

Žena je stala ispred njega. - Morate govoriti sa mnom - poticala ga je. - Gledaju vas dva policajca. - Bila je lijepa, ali na umjetan način - većinom zbog šminke - no činilo se da je istinski zabrinuta. Jonathan, koji je vidio da ga svi drugi u širokom luku obilaze, pitao se zašto se zamara s njime.

Policajci...?Još se čvršće naslonio na zid. — Dobro mi je — uspio je izustiti.

Nasmijala se i rukom u rukavici dodirnula njegovu ruku, kao da pozdravlja starog prijatelja. - Nasmiješite se i malo glumite - rekla je. - Sumnjivi ste im. - Nagnula je glavu prema ulazu na peron. - Tamo su, iza onog zida i boje se da u torbi imate bombu.

Bombu...? Besmislenost toga silovito je pogodila, iako je osjetio da je nešto u njegovoj glavi popušta — prvi potporni zid, koji drži njegove osjećaje. U aktovki je imao samo novčanik, neka pisma o Howardu Stampu, ulaznicu za Kraljevu operu i putovnicu.

Ako se samo jedna laž otkrije...- Odakle im to?

- Tamnopusi ste - rekla je bez uvijanja - znojite se kao svinja i izgledate na smrt prestrašeni. Danas murji ne treba mnogo da se uznemiri.

Srušio se još jedan zid. Zašto ga svi nazivaju crncem? Zašto ga svi uspoređuju sa svinjom? Iz želuca je sunula histerija, tražeći izlaz, a onda se pretvorila u bolne suze koje su grunule na oči. Bilo ga je strah i znojio se, jer nije znao što mu se događa.

Pokušao se vratiti objašnjenju s promjenom vremenske zone. Nitko, tko je tako umoran, ne bi mogao bez posljedica izdržati pogreb umorenog mladića, protuarapski fanatizam, neprijateljski raspoložene imigracijske službenike, tenkove, vojnike, stroge usidjelice, prljave gostioničare... rat. Ali, znao je da to nije istina. Istina je bila da se njegova izmišljena osobnost raspada pred posve nepoznatom osobom, jer je netko prema njemu napokon pokazao malo prijaznosti.

Žena je prišla bliže i zapahnuo ga je njezin miris. — Čini mi se da ste malo previše popili, ali ako nećete da se policija počne raspitivati, govorite mi nešto, pretvarajte se da se poznajemo... još bolje, dajte mi svoju aktovku. - Ispružila je ruku. - To im je upalo u oči. Ako mi dopustite da je otvorim, otići će.

Pružio joj je aktovku i odjednom mu se zavrtjelo. - Nisam pijan.

- E pa, tako bogami izgledate. - Naslonila je aktovku na koljeno i pritisnula kopče. Kožnati poklopac se otvorio i svatko je mogao vidjeti što je unutra. Hitrim prstima

prekapala je po pismima, a onda ih sve izvadila i dala mu ih. - Pogledajte me - rekla mu je. - Pretvarajte se da smo imali dogovor. Izaberite nešto i dajte mi.

Pribrao se, pogledao dolje i osjetio mučninu koja mu se penjala u grlo. - Tko ste vi?

- Sad nije važno. Samo mi dajte list papira. Dobro. - Uzela je list i pažljivo ga pogledala.

- Govorite sa mnom. Recite rabarbara, što god hoćete, ali barem ostavite dojam da razgovaramo.

Kako zna da policija misli kako u aktovki ima bombu? -Rabarbara?

- što?

-Rabarbara... rabarbara... rabarbara.

Pokazala je neku riječ u pismu i nasmiješila mu se. - Sad se vi nasmijte. Ljudi koji se smiju, ne raznose vlakove.

-Ja ne želim dići vlak u zrak. Ja sam britanski profesor. U aktovki je moja putovnica. Dovoljno je da je pokažem.

- Ipak će vas ispitivati. Svi su govorili o nekom luđaku Arapu, koji stoji na peronu. Ja sam se prikrala okolo, inače me ne bi pustili.

- Zašto se vi ne bojite?

- Znam tko ste. Vidjela sam vas u Kralju i dvoranima. Jonathan se pokušavao sjetiti. U baru je bio neki par, sjećao se, ali nije mu se činilo da je tamo bila ta žena. - Ne sjećam vas se.

Stavila je pisma u aktovku i stisnula je pod ruku. - Velik je prostor tamo - rekla je tajnovito i pogledala prema ulazu na peron. - Mislim da je sada sve u redu. Izgleda da su otišli. Dođite, tamo možete sjesti. - Uхватила ga je pod ruku i povelala ga po peronu. - Bit će vam bolje ako sjednete. Ionako ste već mokri, pa vam neće smetati još malo vode na stražnjici. - Posjela ga je na metalnu klupu i sjela pokraj njega. -Je li Roy rekao nešto što vas je uzrujalo? Ponekad je pravi mamlaz.

Jonathan se naslonio natrag i zagledao u nebo. Osjetio je da slabost popušta. Kiša je jenjala i, iako je bilo još vrlo hladno, kroz oblake se probijalo slabašno sunce. Njezin miris, privlačan, punio mu je nosnice, i prvi put u više mjeseci godila mu je blizina žene. Nije to znao objasniti, nije ni pokušavao, samo je bio zahvalan za ljudski dodir. - On vam je prijatelj?

- Zapravo i nije. Poznajem njegovu bivšu ženu, pa zato znam za njegove mane. Poznat je po tome što mu je jezik brži od pameti. Je li rekao nešto uvredljivo?

„Kod nas se isplati biti crn...“ Je li istina ikada bila uvreda? Neobično, Jonathan je počeo čovjeka braniti. -Ako i jest, vjerojatno nije bilo namjerno.

- Ne bih se u to kladila - rekla je i nasmijala se. - Možda nije najpametniji dvonožac na svijetu, ali zna ljudima zaci pod kožu. Nemojte se zbog toga uzrujavati. On uživa ako misli da je pogodio u slabu točku.

Unatoč skupoj odjeći, nije mu se činilo da je iz imućne obitelji. U glasu joj se osjećalo grleno dorsetsko „r“, slično kao kod Roya Trenta. - To i vama čini?

- Svima. Zato i ima tako malo gostiju.

Objašnjenje je bilo drugačije od onoga koje je dala George, no Jonathanu se više sviđalo. - Poznajete vijećnicu Gardener?

- Royevu curu? Samo iz viđenja. - Okrenula se prema njemu. - Nije vas valjda ona uzrujala? Poslije raka okrenula se vjeri - hoće da svijet prihvati Isusa i sva ta sr... - Zašutjela je. - Baš sam zločesta. Zaboravite što sam rekla. Vrlo je dobronamjerna... bori se za sirotinju. Ne mogu zamisliti da bi rekla nešto ružnoga.

Jonathan se načas pitao zašto se toliko trudi okriviti nekoga drugoga za njegove probleme.

- Samo sam iscrpljen - rekao je. - Sinoć sam doletio iz Sjedinjenih Država i nisam spavao. Bilo bi bolje da sam ostao kod kuće.

-Je li putovanje bilo vrijedno truda?

- U Sjedinjene Države?

- Ne... današnje... ovamo. Odmahnuo je glavom.

- Hoćete li se vratiti?

Pogledao ju je. Pitanje nije bilo previše napadno, ali negdje u kutku mozga njezina ustrajnost pobudila je sumnju. -Je li vas Roy poslao za mnom?

- Ma ne - rekla je i nasmijala se. - Do sada je na vas već zaboravio. - Gurnula je bradu u šal. - Iskreno, iznenadila sam se kad sam vas vidjela. Iz gostionice ste otišli mnogo prije mene. Nego... je li vam bolje?

- Da, bolje mije. - Bio je iznenađen. Mučnina je nestala, a i ruke su mu se prestale tresti.

- Vrlo ste ljubazni.

- Uhvatio me napad dobročinstva. - Pogledala je po tračnicama. — Evo vašega vlaka.

Otpratit ću vas, a onda samo morate presjesti na glavnom kolodvoru u Bournemouthu.

Hoćete li moći?

Povukao se na rub sjedala...-A vi?

-Ja idem u drugome smjeru - rekla je i dala mu aktovku. U međuvremenu, vlak je stigao. Aktovka je opet bila zatvorena i on ju je zahvalno uzeo.

- Kako to da ste na ovom peronu?

- Vidjela sam da imate teškoće.

Odmahnuo je glavom. - Ne znam čak ni tko ste.

- Dobra samarićanka - rekla je, otvorila vrata vagona i pogurnula ga unutra.

Kad ju je posljednji put vidio, bila je uvijena u šal i rukom u rukavici mahala mu u pozdrav. Kad joj je odmahnuo, shvatio je da je drugi put ne bi prepoznao. Vidio je samo dva našminkana oka ispod tamnih šiški. Nije mu se činilo važno, dok na bournemouthskom kolodvoru, kada je otvorio aktovku, nije shvatio da je ukrala sve što mu je bilo važno. Uzela je njegov novčanik, njegovu kartu za vlak i ulaznicu za operu, i najgore od svega, nije mu ostavila ništa čime bi mogao pokazati tko je. Njegove putovnice nije bilo.

Poslije toga je pukao. Trčao je po postaji, zaletavao se u ljude i vikao u njih. Neki su mislili da je poludio. Nekima se činio opasan. Kada su ga dva policajca zgrabila i srušila na pod, rekao im je da su fašističko smeće i udario ih svojom aktovkom dok mu se je jedan nije istrkao iz ruke i koljenom ga udario u trbuh.

7.

Kolodvor u Bournemouthu

Četvrtak, 13. veljače 2003. u 20.30 sati

Andrewu Spiceru nije bilo zabavno kada su ga u pet popodne nazvali u ured u Londonu i zamolili ga da se odveze u Bournemouth, jamčiti za prijatelja. Najosnovnije provjere Jonathanova identiteta pokazale su da su čovjeku s tim imenom protekloga dana pregledali putovnicu kada je doletio iz Amerike, a policija, na koju njegovo ponašanje nakon uhićenja za ludovanje po kolodvoru u Bournemouthu nije ostavilo osobit dojam, tražila je dokaz o tome tko je prije no što odluči hoće li ga pustiti. Mišljenje liječnika, kojega su pozvali da Jonathanu Hughesa pregleda i ustanovi je li pod utjecajem droge ili prevelike količine alkohola - oba testa bila su negativna - bilo je da je potreban detaljniji pregled. Čovjek je očito bolestan. Jonathanu je rečeno da ima pravo na bolnicu, no budući da je samo šutio, odbijajući i liječničku pomoć i odvjetnika, nije im preostalo drugo nego obratiti se Andrewu Spiceru, njegovu literarnom agentu, čije su ime i adresu našli na nekoliko pisama u Jonathanovoj aktovki. Pokušali su doći do vijećnice George Gardener, jer se iz prepiske vidjelo da su bili dogovorili naći se na objedu u Kralju i dvoranima, ali svaki put se uključila telefonska sekretarica. Nitko se nije javljao ni u gostionici, koja se trebala otvoriti tek u pola šest.

Koliko je teško bolestan? Na smrt? Više duševno nego tjelesno, rekao je liječnik, zato stvar i nije hitna. Kada su Andrewa nagovorili da dođe iz Londona, policija se prestala za njega za-.....nimatL Išli su, loviti druge ribe, jer je uplakani .Arapin, spremljen na sigurno, bio manja opasnost nego nestrpljivi vozači na zaleđenim cestama.

Kada je Andrew u pola devet napokon stigao, umoran i gladan, nakon dugoga stajanja na začepljenoj cesti M3, kroz zrcalo su mu pokazali Jonathanu. — Poznajete toga čovjeka? — pitao ga je narednik u odori, koji se predstavio kao Fred Lovatt.

-Da.

- Tko je on?

- Jonathan Hughes.

- U kakvom ste odnosu s njim? -Ja sam njegov literarni agent.

- Koliko dugo ga poznajete?

Andrew je otkopčao jaknu i pokazao na stolicu. - Slobodno sjednem? Još od doručka nisam ništa pojeo i padam s nogu. -Kada je narednik kimnuo, svalio se na stolicu. - Što je učinio?

- Samo odgovorite na pitanje, gospodine Spicer.

- Dvanaest... trinaest godina. Zajedno smo bili na Oxfordu, ali bolje sam ga upoznao tek kada mi je devedeset druge donio svoj prvi rukopis. Od tada smo prijatelji.

- Čime se bavi?

- Profesor je. Radi kao predavač i istraživač na Odsjeku za europsku antropologiju na londonskom sveučilištu. Zapravo je vrlo dobar... i studenti ga jako cijene, jer se trudi biti zanimljiv.

Narednik je izvukao drugu stolicu. - Ima li kakvog razloga da nam to nije htio reći?

Zašto bi imao probleme ako bismo se na fakultetu raspitali za njegov identitet?

Andrew je kroz zrcalo proučavao prijateljevo lice. - Za što je optužen?

- Trenutačno ni za što.

- Pa zašto ga onda držite?

- Zato što je skrivio prijestup i odbija odgovarati na pitanja o tome. Neće biti pušten dok se ne uvjerimo da smijemo.

- Kakav prijestup?

Narednik Lovatt pogledao je na list papira. - Trčao je kao lud... - podigao je obrvu - ako je ovo točno.. .Falstaff. Možda Falstaff? Ne želi objasniti što to znači. Možda vi znate nešto o tome?

Andrew se namrštio. - To je Verdijeva opera. Noćas se da je u Covent Gardenu.

Falstaff... Sir John Falstaff Komični lik iz Shakespeareovih Veselih žena Windsorskih, te iz prvog dijela Henrika IV. I drugog dijela Henrika V. Velik, debeli muškarac velikih apetita.

Narednik je sumnjičavo pogledao prema Jonathanu, kojemu je košulja visjela s koščatih ramena. - Zašto bi gospodin Hughes tvrdio da je taj čovjek?

-Vjerojatno nije rekao da jest Falstaff, možda da ide. Lud je za operom. Rekao mi je da ima ulaznicu za tu predstavu... i zato je još sinoć doputovao. Inače bi otkazao današnji dogovor i pričekao jeftiniji let.

Lovatt je ponovno čitao s papira. - Prema izjavama svjedoka, rekao je „Ja sam Falstaff“. Jedna žena je rekla da je izjavio „Vrag je žena“. Je li oženjen? Ima li problema doma?

Andrew je odmahnuo glavom. - Neko vrijeme je imao stalnu vezu, no prekinuli su poslije Božića. Mislim da ga nije naročito pogodilo; nije odavao dojam da misli ozbiljno.

- Musliman je?

- Ne. - Mali debeli muškarac se blago nasmiješio. - I to pitanje nema veze s onim „žena je vrag“, narednice. Koliko znam, prema islamskom učenju Sotona ne nosi haljinu. Oni misle suprotno: u muškima je vrag - zmija u hlačama - i zato se njihove žene pokrivaju. Narednika se to nije dojmilo. - Ima li taj lik, Falstaff, problema sa ženama?

Andrew je naglo pokazao zanimanje. - U operi svakako ima. Verdi je priču uzeo iz Veselih žena, gdje je Falstaff prikazan kao smiješan lik. Izgubi sav novac i naumi da svoj loš položaj popravi tako što će zavoditi bogate žene Windsora. Kad one to doznaju, smisle ponižavajuće kazne za njega.

- Kakve kazne?

- Burleskne. Neko vrijeme već nisam gledao predstavu, ali koliko se sjećam. Tema zmije u hlačama. Žene ga zavaraju tako što se prave da im se sviđa - drugim riječima, uzbude ga - a onda, kad pomisli da će uspjeti - pljuska. Priča o tome kako bistre žene ismijavaju muškarca. Pouka je da su žene umno i moralno bolje od muškaraca.

Narednik je zabrundao s neodobravanjem, kao da mu pouka nije po volji. - Znači, prilično aktualno. I danas se radi uglavnom o tome.

Andrew nije prosvjedovao. - Oduvijek je tako. To je rat spolova... muškarci su s Marsa, žene s Venere. Ljudska priroda se ne mijenja. Možemo analizirati svoju DNK, slati elektroničku poštu na drugi kraj svijeta, presađivati srca... ali osnove ostaju jednake.

Muškarci love, a žene vladaju obitelji. Vrlo jednostavno. Shakespeareovi su uvidi jednako točni danas kao i kad ih je zapisao, prije četiristo godina. Bio je behavioristički znanstvenik prije behaviorističke znanosti - zamahnuo je po zraku - genij psihologije, s vrlo točnim razumijevanjem dinamike odnosa – a posebno između muškaraca i žena.

-Hm.

- Oprostite - rekao je Andrew. - Ljubitelj sam... pa se zanesem. -Ja sam gledao samo Hamleta. Netko mi je rekao da se sve skupa može svesti na govor o samoubojstvu.

„Biti ili ne biti.“ Je li tako?

- To je sigurno čovjek koji istražuje svoju nesređenu osobnost. U tom pogledu je preteča suvremenog kazališta.

Narednik Lovatt proučavao je Jonathana kroz zrcalo. - Ima li gospodin Hughes nesređenu osobnost?

Andrew je pratio njezin pogled. - Nemamo lije svi?

- Netko više, netko manje - rekao je drugi muškarac uljudno. - Znete li možda je li kada imao duševnih problema?

Ne može ih se ni nabrojiti, pomislio je Andrew. - Zavist... ljubomora... nesigurnost... samoomalovažavanje... upravo kao i njegov agent i svaki drugi ljudski stvor na svijetu koji nije uspio ispuniti očekivanja. — Ne — rekao je. — Zašto to pitate?

- Vaš prijatelj se opirao uhićenju i ništa ne želi objasniti.

- Vjerojatno zato jer misli da nije učinio ništa loše. Piše knjige o zabludama društvenih stereotipa i propustima kaznenog pravosuđa, kada se priklanja stereotipu i ne osvrće se na pojedinca. Mislim da razmišlja ovako: ako ga niste ni za što optužili, onda ga uopće niste smjeli uhititi.

Narednik je odmahnuo glavom. - Gospodine, s uhićenjem nije bilo ništa pogrešno. Gospodin Hughes bio je zadržan zato što je poludio na javnome mjestu. Kad su ga odveli u pritvor, aktovkom je išao na policajca.

- Udario ga je?

- Zamalo. Da nije tako slabašan, teretila bi ga optužba za tjelesni napad, a to je težak prekršaj. - U kutku usana trznuo mu se mišić. - Nije osobit borac, vaš prijatelj.

Prometni policajac, koji ga je priveo, rekao je da je bilo kao hrvanje s komarcem.

- Što je s tim ljudima u koje se zaletavao?

- Bili su za to da ga pustimo.

- Onda, što još ostaje, osim što odbija odgovarati na pitanja? Mislio sam da je to pravo, a ne zločin.

- Osim ako vam prijeđe u naviku. Sinoć je zrakoplovom došao iz Amerike pa su ga zadržali sat vremena iz istog razloga.

- Ah, za boga miloga! - nestrpljivo je rekao Andrew. - Uvijek isto. Ne radi se tome što misli o bin Ladenu, nego o tome za koju momčad u kriketu navija. Meni takva pitanja nikad ne postavljaju, a kad bi, rekao bih da je Osama sjajan tip, samo da vidim kako će reagirati. - Nagnuo se naprijed. - Ako nemate nikoga drugoga, nemate razloga dalje ga držati.

- Ipak želimo objašnjenje, gospodine Spicer. Heathrow je u povećanom stanju pripravnosti zbog terorista, a isto vrijedi za veće gradove. Neuobičajeno ponašanje treba ozbiljno shvaćati.

- A pogotovo ako se radi o čovjeku koji slični Arapu, pretpostavljam.

Policajac nije odgovorio.

- Da ste vidjeli njegovu putovnicu, znali biste da je Britanac. Nekad je to nešto značilo.

- Nema kod sebe ništa po čemu bismo mogli zaključiti tko je. Gospodine. Zato smo vas i molim da se pobrinite za dokumente.

Andrew je izgledao iznenađen. — Putovnicu mora imati. Potpuno je nerazuman kad se radi o toj proklesoj stvari... toliko se boji da će je izgubiti, da se svaki čas tapše po džepu na prsima.

Narednik je odmahnuo glavom. - Nema putovnice.

- Što je s novčanikom?

- Nema novčanika. Nema novca. Nema kreditnih kartica. Nema željezničke karte. A naravno ni ulaznice za operu za Verdijeva Falstaffa. Zagonetan je taj vaš prijatelj. U

aktovci je imao samo mobitel na karticu - s praznom baterijom - i neka pisma od Spicera&Hardyja adresirana na njega. - Zamišljeno je gledao Andrewa. - I zato je zanimljivo to što ne odgovara na pitanja. Čovjek bi pomislio da će se potrgati da dokaže tko je.

- Ali, to onda sve objašnjava - uzvratilo je Andrew. - Kada su vas zadnji put legitimirali dvaput u dvadeset četiri sata? Mene niste legitimirali. Kako to da sam ja posve čist bez putovnice, a Jonathan nije? Ima li pravo? Je li čovjek neosoba u ovoj zemlji ako nema isprave i ima tamnu put?

- Gospodine, došli ste dobrovoljno, a gospodin Hughes nije. Zadržan je s razlogom i tražili su da objasni o čemu se radi. Kad je odbio, uhićenje i doveden ovamo. da je bio pripravan odgovoriti na nekoliko jednostavnih pitanja, pustili bi ga čim bi se potvrdilo da su odgovori istiniti.

- Na kakva pitanja?

-Adresa, zanimanje, podaci o srođnicima, razlog zašto je putovao u Ameriku. Ništa neuobičajeno... i ništa što u istim okolnostima ne bismo pitali bijelca.

-Ja sam vam rekao čime se bavi, a ako ćemo biti precizni, on je dr. Hughes, a ne gospodin Hughes. Živi u stanu u West Kensingtonu - ako se dobro sjećam, Columbia Street ili Road 2b -i najbliži srođnici su roditelji, iako ih već godinama nije vidio. Razveli su se netom prije nego je otišao na Orford, i mislim da se majka vratila u domovinu. Za oca ne zna gdje je, ili ga ne zanima. Što se putovanja u Ameriku tiče, otputovao je na pogreb svojeg studenta, koji je ubijen u rasističkom napadu na ulicama

On je upotrijebio svoje veze da mu isposluje stipendiju, i nije teško zamisliti da nije sretan što su dečka umorili.

- Kako si to može priuštiti s profesorskom plaćom?

- Što?

- Putovanja u Ameriku, odijela Paula Smitha, Versaceove košulje, ulaznice za operu, Armanijeve naočale. Kakve knjige piše? Uspješnice?

Andrew nije odmah odgovorio. - Zapravo ne. Sam je i nikoga ne uzdržava.

- Gospodine Spicer, takav način života košta. Stanje u vlasništvu?

- Nemam pojma.

- Ima li još kakve prihode za koje znate?

- Ne. - Nekoliko trenutaka proučavao je narednikovo bezizražajno lice. - Na što ciljate?

- Ovo su nesigurna vremena, gospodine Spicer.

Andrew se nasmijao. - Ako mislite da je nekakav terorist, na pogrešnom ste tragu.

Mrzi nasilje.

Narednik sije dopustio slabašan smiješak. - Živi sam?

- Mislim, da.

- Najamnine i hipoteke u Kensingtonu nisu jeftine, gospodine Spicer.

To je policajac s velikom sposobnošću pohranjivanja znanja, pomislio je Andrew, koji je gledao Jonathanu koji je skinuo svoje šminkerske naočale i brisao ih rubom kravate, da je mogao vidjeti kako su mu crvene oči. U samoći i na jakoj svjetlosti vidjelo se kako mu je lice upalo, a ramena su mu bila koščata kao vješalica za odjeću. Andrew je prema Jonathanu uvijek gajio proturječne osjećaje. Njihovo se prijateljstvo temeljilo na međusobnom zanimanju za književnost i dobro vino; međutim, Andrew je mrzio njegov naglasak, preuzet od drugih, mrzio je njegov snobizam i, više od svega, mrzio

je laži. Do sada nije imao nikakvoga razloga misliti da su išta drugo, osim krinka za nesigurnost, no sada se počeo pitati. Svakako, bilo je točno da je krinka u posljednjih nekoliko mjeseci postajala sve prozirnija.

Ponovno se okrenuo k policajcu. - To odijelo nosi već toliko da laktove na rukavima krpiti. Cvikeri su samo šminka. Nisam njegov bankar, pa zato ne znam kako vodi svoje financije, ali ne bi me začudilo da je do grla u dugovima. Novac je rječit, a za nekoga kakav je Jon, Kensington i ulaznice za operu vjerojatno su vrijedni zajma.

- Što to znači?

- Neki ljudi moraju uzgajati lažnu predodžbu o sebi. S Verdijevim Falstaffom možete se razmetati, ali s praznim hladnjakom ne možete. - Vidio je kako ga policajac sumnjičavo gleda, iako nije mogao reći je li to zbog toga što Jonathan rasipa novac na gluposti ili zato jer ne vjeruje njegovu objašnjenju. - O terorizmu znam vrlo malo, ali pretpostavljam da je prvo pravilo - ne skreći pozornost na sebe. Je li luđačko trčanje normalno ponašanje?

Narednik je slegnuo ramenima. - Pozvali smo liječnika da ga pregleda zbog droge i alkohola. On misli da je gospodin Hughes na rubu sloma. Ni ja nisam stručnjak za teroriste, gospodine Spicer, ali pretpostavljam da može prouzročiti duševne smetnje... naročito ako podrazumijeva vlastitu smrt.

Andrew nije na to imao što reći. - Vjerojatnije je da se ruši njegova kula od karata.

Možda je uzrok prekid s djevojkom... Možda je s njom mislio ozbiljnije nego što mi se činilo. - Zašutio je. Sjetio se što je Jonathan rekao neposredno poslije Emmina odlaska. -

Nisam je mogao voljeti onako kako je htjela... - On nije čovjek kojeg je lako upoznati.

Ono što misli i osjeća, uglavnom drži u sebi.

- Nastavite.

- Mislim da je počelo na Oxfordu. Tada ga nisam tako dobro poznao, kretao se u višim krugovima nego ja. To je dragocjeno mjesto... ili može biti takvo - ispravio se. -

Mitologija sanjanih tornjeva i pozlaćene mladeži. Za cinika kakav sam ja, to je preuzetna besmislica - štetna čak - ali za nekoga tko potječe s dna, zavodljivo je.

- Ne zvuči kao netko s dna.

- To je dio te izmišljotine. Usvojio je ideju da je izgled sve -ako se možeš prodati za elitu, pripadaš eliti. Nevolja je to, što moraš osigurati novac za takav način života — a ako ga sebi ne možeš priuštiti, gubiš prijatelje. - Andrew je slegnuo ramenima. -

Mislim da se boji da će biti raskrinkan kao prevarant. To je vjerojatno odgovor na vaše pitanje zašto nije nekog kolegu s fakulteta zamolio da jamči za njega.

Narednik je izgledao zamišljen. - Davanje lažnih podataka pri zapošljavanju je kazneno djelo.

Andrew je odmahnuo glavom. - S njegovim svjedodžbama sve je u redu - rekao je s nakrivljenim smiješkom. - Brine ga podrijetlo. Čovjek je antropolog. Neće biti lako priznati da je potomak smetlara s Jamajke i sluškinje iz Hong Konga, ako se navikao predstavljati kao bijelac tamne puti.

Andrewu su dali pola sata da prijatelja nagovori da odgovori na pitanja, a on se, umjesto za suosjećanje, odlučio za brutalnu iskrenost. Nabrajao je mogućnosti. Pod pretpostavkom da Jonathan ne prikriva nikakvo kazneno djelo, ima mogućnost objasniti sve što treba o sebi i te se večeri odvesti s njime kući, ili može i dalje šutjeti i noć provesti u ćeliji, dok policija bude ispitivala njegove prijatelje i kolege po Londonu. Odluči li se za to drugo, za njegovo uhićenje doznat će mnogo ljudi i kući će

se morati vratiti sam ako i kada ga puste. Budući da policija nije u aktovki i džepovima našla nikakve kreditne kartice ili povratnu kartu, to bi moglo biti teško.

Ako Jonathan ne bi mogao sebi priuštiti odvjetnika, bila mu je na raspolaganju odvjetnička pripravnica, koja je stajala u čekaonici. Ako ne želi dodatno produljivati agoniju time što će svoje postupke objašnjavati neznancu - imajući na umu da su moguće optužbe minimalne - bio bi lud da troši vrijeme na djevojku koja se dosađivala i koja još nije položila ispite. Policijski liječnik, koji je pregledao njegov urin, natuknuo je depresiju, a bude li Jonathan i dalje šutio, lako je moguće da mu slijedi psihijatrijski odjel mjesne bolnice. Kada se za uzrok njegove odsutnosti dozna na fakultetu, imat će to još gore posljedice nego diskretan razgovor s londonskim liječnikom.

Budući da je njegov agent, koji je o svojem autoru znao više no što je ovaj bio svjestan, izbrbljao za Jonathanovo financijsko stanje, manjak samopoštovanja i nesposobnost održavanja odnosa... tvrdoglavo prikrivanje postalo je besmisleno.

- Mogao bi mi pozajmiti novac da odem kući - promrmljao je Jonathan, zureći u pod.

- Mogao bih, ali neću. Što je s tvojim novcem?

- Ukrali su mi ga.

- Zašto to nisi rekao policiji?

- Jer su fašisti i uhitili su me samo zato što sam tamnoput.

Ima u tome istine, pomislio je Andrew, ali sad nije bilo vrijeme da to kaže. - Odrasti, Jone! - oštro je rekao. - Nogometne huligane često zatvaraju jer bjesne unaokolo, a devedeset devet cijelih devet njih su bijelci. Tvoja koža nema veze s tim. U svakom slučaju, to si što si. Ili ćeš nastaviti lizati rane, ili se opameti. S pravom ili ne, sad sjediš u provincijskoj rupi zbog neobjašnjivog ponašanja. Bog zna što se događalo, ali, ili ćeš reći meni... ili naredniku. Kako god, nekom moraš ispričati.

Jonathan je zaronio glavu u šake, ali nije odgovorio.

- A George Gardener? Kako je prošlo?

- Rekla mi je da sam svinja.

- Rekla? Mislio sam da je muško.

- Mala, debela i bahata žena. Nešto kao ti, samo što je ona grozno ružna stara junferica, koja većinu vremena troši na škripanje zubima.

- Andrew je privukao stolicu i sjeo pokraj njega. - Zašto ti je rekla da si svinja?

Jonathan je zakopao članke u oči. - Nisam joj se svidio. Optužila me da se držim umišljeno i rekla: „Što možeš očekivati od svinje drugo, osim groktanja?“

- I što si učinio?

- Otišao.

- Mislim, kako si se to držao umišljeno?

Objašnjenje nije bilo bogzna kakvo, no Andrew je dobro naslutio što je bilo. - Iz čega zaključujem da si se držao pokroviteljski... i to joj se nije svidjelo.

Jonathan je ravnodušno slegnuo ramenima, i Andrew je to shvatio kao priznanje.

- Tko ti je ukrao novčanik?

Još jače je zario članke u oči. - Mislim da je to bila ona ženska s postaje, ali mogao bi biti bilo tko.

- Kakva ženska?

- Ona, koja mi je pomogla.

- Kako se zove?

- Ne znam, nije mi rekla.

- To je bilo prije nego si podivljao ili poslije?

- Prije.

- Zašto ti je trebala pomoć?

- Policija je mislila da u aktovki imam bombu, pa ju je otvorila kako bi vidjeli da nisam opasan. - Prigušeno se nasmijao. - Rekla je da ju je uhvatio napad dobročinstva... i povjerovao sam joj. Kako sam bio glup. Od kada žena čini išta besplatno?

Andrew se pitao odnosi li se to na Emmu, no to je ostavio za poslije. Minute su prolazile i nije si smio priuštiti da ga skrene na drugu temu. - Narednik nije spomenuo bombu. Rekao je da si se zaletavao u putnike i vikao da si Falstaff.

- To je bilo na drugoj postaji. Gledali su me s ulaza, jer sam se znojio.

- Na kojoj postaji?

- Branksome.

- Cijeli dan je bilo hladno. Zašto si se znojio?

- Bilo mi je slabo. U ovoj zemlji ne smiješ biti ni bolestan ako si crn. Da se domoroci ne prestraše.

- Ne lupetaj, Jone. Imamo vrline i mane, ali sve u svemu, prilično smo miroljubivi.

- Zašto onda idemo u rat?

Andrew se okrenuo i pogledao ga. - O tome se radi? U Americi si imao teške trenutke?

Prijatelj se šuplje nasmijao. - To je vezano za Arape. Svi smo mi potencijalni teroristi.

Andrew je odmahnuo glavom. - Ali, ti nisi Arapin. Napola si Jamajčanin, napola Kinez, a nekom genetskom kombinacijom izgledaš kao beduin.

Jonathan je stisnuo vilicu. - Kako znaš moje podrijetlo?

- Onaj tjedan kada je Emma otišla, bio si lud od bijesa. Uglavnom nisam razumio što govoriš, ali ugnjavio si me s karipsko-azijskim sukobom. - Mržnja prema roditeljima, pomiješana s rasističkom mržnjom svakoga s afrokaripskim ili kineskim podrijetlom, zbog nasilničkih bandi koje su ga zastrašivale kao dijete.

- Zašto to prije nisi rekao? Zašto si dopustio da se pretvaram?

- To nije moja stvar. Ako želiš biti Arapin ili Iranac, budi. Ne vidim zašto bi to bilo važno, dok ti ne počne donositi nevolje. Je li tako?

Nacionalnost je stvar izbora, a ne pravo stečeno rođenjem... - Da.

- Pa zašto si onda tu? Zašto ti je bilo slabo na postaji?

- Zbog vremenske razlike. Morao sam malo predahnuti, pa sam se naslonio na zid.

- Na koliko dugo?

- Ne sjećam se.

- Onda se pojavila ta žena i pretražila ti aktovku. - Da.

- Nije ti se to činilo neobično?

Jonathan ga je pogledao. Oči su mu bile zakrvavljene od umora. - Ne znam - promrmljao je. - Ne znam - promumljao je. - Tada sam joj vjerovao. Čak sam joj zahvalio za ljubaznost. Gluplji nisam mogao biti... dopustiš ženi da napravi budalu od tebe, a onda joj za to još zahvališ.

To objašnjava spominjanje Falstaffa, pomislio je Andrew.

- No, daj, prijatelju, smotala te. Zvuči kao profesionalna prevarantica... potraži čovjeka u nevolji, pretvara se da mu pomaže, a onda ga opelješi. Trebao si reći policiji.

Vjerojatno im je dobro poznata.

- U redu, j'd ću im reći. Kako izgleda? Koliko je stara?

- Ne znam.

- Nečeg se moraš sjećati.

Ponovno se zagledao u pod. Svaki put kad sam okrenuo oči, zavrtjelo mi se, pa je nisam pravo ni pogledao.

Andrew je odmahnuo glavom. Cijela je priča postajala sve čudnija i čudnija i počeo se slagati s narednikovim mišljenjem da Jonathan ima duševnih problema. - Nisi to izmislio, je li? - otvoreno je upitao. - Ta žena doista postoji?

- Zašto bih je izmislio?

- Zato jer si u gabuli, prijatelju. Izgubio si putovnicu, novac i povratnu kartu.

Upropastio si jedinu korisnu vezu za knjigu o Howardu Stampu i pustio si da te uhite zbog luđačkog ponašanja. Dovraga, što se događa?

Bez odgovora.

Andrew je ustao. - To je ludo. Zamolit ću da nazovu George Gardener. Barem će nam moći reći što se dogodilo u toj gostionici.

- Rekla je da poznaje Roya Trenta i da me vidjela u gostionici.

- George Gardener.

- Ona žena.

- Imala je tamnu kosu i govorila je s dorsetskim naglaskom.

- Tko je Roy Trent?

- Gazda. - Dugo je šutio. - On je nasilnik, Andrew. Pretvara se da joj pomaže, ali to čini okrutno. Rekao mi je da sam dotepenec i obojeni i da sam došao na Oxford samo zato jer sam tamnoput.

- Aha. - Andrew ga je gledao još koji trenutak, a zatim pritisnuo kvaku. - Jone, kada si se posljednji put pošteno naspavao?

Prijatelj se ponovno prigušeno nasmijao. - Previše razmišljam - zagonetno je odgovorio.

8.

Narednik je pristao telefonirati u gostionicu, ali Roy Trent nije nimalo razjasnio Jonathanovu priču i rekao je da je u vrijeme ručka gostionica bila gotovo prazna te da se tamnokose žene ne sjeća. Poznaje neke brinete i riđokose, ali bez imena ne može više pomoći. Jonathanov novčanik i putovnicu našao je na katu, na podu, kada je otišao pospremiti. Mislio je da će Jonathan nazvati čim shvati da ih nema, ali kako se nije javio, namjeravao je zamoliti George Gardener da im ih ona vrati, jer ima njegovu adresu. - što je s tom tamnokosom ženom? - upitao je znatiželjno.

- Žena s tim opisom pomogla je gospodinu Hughesu na postaji u Branksomeu. Rekla je da vas poznaje.

-Da?

- Dr. Hughes kaže da je pretražila njegovu aktovku.

- I misli da mu je ukrala novčanik? -Da.

- Kako to da ste tek sad nazvali? Prošli su sati otkako je otišao.

- Do prije nekoliko minuta nije nam rekao da mu nešto nedostaje.

Roy se iznenađeno nasmijao. - Čovjek ima gadnih problema. Zašto nije nazvao?

Najprije pitaš tamo gdje si svukao sako. Ja bih ga odmah umirio.

Narednik je vidio kako ga Andrew gleda i skrenuo je pogled. - Kakvih problema?

- Ono... cijeli svijet se urotio protiv mene. To je tip koji odmah zaključio da su mu stvari ukradene, umjesto da najprije potraži pomoć.

Mnogo prije bi shvatio da ih je izgubio. Ali, nije htio. Htio je ići pješice, iako mu nije bilo dobro. Zašto je trebao pomoć?

- Ne znamo sigurno. Je li od vas otišao pijan?

- Nemoguće, od onog što je pio ovdje... najviše dvije čaše vina. Možda je pio prije nego je došao ovamo, ali nije izgledao pijan. Kada je otišao znojio se, ali to je bilo zato jer je uvrijedio George, i čuo je kako govori da je budala. Brzo se pokupio i možda je zato zaboravio pogledati po džepovima.

- Imate li broj George Gardener?

-Jasno. Ovaj tjedan radi noćnu, pa ćete je morati nazvati na posao. Pričekajte, idem po broj. - Ubrzo se vratio i izdiktirao broj doma. Kad ga je narednik pitao koji je to dom, rekao je: -Breze.

- Breze - ponovio je narednik i broj zapisao u notes. - To je ona velika zgrada u Hathaway Avenue?

-Aha.

- Hoće li biti teško doći do gospođe Gardener?

- Neće. Sa sobom ima dojavljivač.

- Dobro. Hvala vam, gospodine Trent.

- Stanite! Što je s tim prokletim novčanikom i putovnicom? Hoće li Hughes doći po njih, ili da ih pošaljemo poštom?

- Poslat ću auto.

U Royevu glasu osjetio se oprez. - Valjda se ne radi o nekakvoj odšteti? Znae, u novčaniku nema bogzna što... dvije dvadesetice i neke ulaznice. Mislio sam, kad se nije vratio, da ima kod sebe kreditne kartice. Ako me bude tužio za krađu, poludjet ću.

- Gospodine, trenutačno vas nitko ni za što ne optužuje.

- O čemu se onda radi? Sve mi se to čini jako čudno.

Ne samo vama, pomislio je narednik, koji je izbjegao odgovor, još jednom zahvalio gostioničaru i prekinuo vezu. Nekoliko trenutaka lupkao je olovkom po stolu, a zatim zamolio Andrewa neka pita Jonathana što je bilo u novčaniku. - Gospodine Spicer, to je važno. Ako mislite da vam laže, recite, molim vas.

Dok je Andrew bio izvan prostorije, nazvao je prometnu policiju i potom provjerio sve što je popodne zabilježila policija na postaji u Branksomeu. Na toj postaji nitko se nije javljao, jer je noću bila zatvorena, a dežurni u Bournemouthu rekao je da je jedini podatak o sumnjivom Arapu onaj da je „divljao“, zbog čega je Jonathan i uhićen.

Kada se Andrew vratio u prostoriju, čuo je svršetak razgovora. - Misлите li da je tu ženu izmislio?

Narednik je slegnuo ramenima. - Ne mora biti, ali možda je nakitio priču kad je shvatio da mu nema novčanika. Čini se da voli izigravati žrtvu nepravde.

-Je li tako rekao gostioničar?

Narednik je prečuo pitanje. - Gospodine Spicer, nastojim shvatiti. U ovom trenutku nijednom tamnoputom čovjeku u svem tom protumuslimanskom raspoloženju ne može biti lako. Što kaže, što je imao u novčaniku?

- Ništa vrijedno krađe... osim njemu: povratna karta, koja mu je trebala da stigne na vrijeme u Operu, ulaznica za Falstaffa i nekih četrdeset funta. Na Branksomeu nije

morao pokazati voznu kartu, zato je tek na postaji u Bournemouthu otkrio da je nema. Kaže da se trebao jednostavno ukrcati na vlak i otići do Londona, ali bio je previše umoran da bi mislio na to.

- A kreditne kartice?

Andrew je slegnuo ramenima. - Nije htio reći gdje su, ali ne kaže da su bile u novčaniku.

George Gardener bila je iznenađena kao i Roy, jer je u šest sati nakon što je mislila da ga je vidjela posljednji put, morala odgovarati na policajčeva pitanja o dr. Hughesu. O novčaniku i putovnici nije znala ništa, a iz gostionice je otišla malo poslije Jonathana. Kao ni Roy, nije se sjećala nikakve tamnokose žene. - Tamo nije bilo gotovo nikoga - rekla je naredniku. -Sjećam se samo Jima Longhursta. Vjerojatno su ljudi dolazili i odlazili dok smo dr. Hughes i ja bili na katu, ali on je otišao na stražnja vrata, a ona se iz bara ne vide.

- Gospodin Trent je rekao da ste se posvađali s dr. Hughesom.

- Nismo se svađali - rekla je. - Roy vjerojatno misli na mišljenje koje sam iznijela u kuhinji. Pretpostavljam da me dr. Hughes čuo i da zato nije htio čekati taksu.

-Je li došao taksijem?

Oklijevala je. - Ne znam... ne, mislim da nije. Kad je ušao u moj auto, baloner mu je bio vrlo moker, previše moker za onih nekoliko minuta prije nego sam ga sustigla.

-Je li to bilo prije nego što ste iznijeli svoje mišljenje ili poslije?

- Prije. Zakasnila sam na naš sastanak, a između njega i Roya dogodio se nesporazum. Pošla sam za njim svojim automobilom.

- Kakav nesporazum?

Uzdahnula je. - Roy je rekao nešto što je dr. Hughes protumačio kao rasističku primjedbu. Oboje smo očekivali bijelca -znate, ime nije strano i tako je došlo do nesporazuma. - Zašutjela je. -Je li uložio pritužbu protiv Roya?

- Ne, koliko znam.

- O čemu se onda radi?

- To i ja pokušavam doznati, gospođo Gardener. Pomoglo bi mi kad biste mi, ali ukratko, rekli kako je protekao vaš sastanak. Zašto ste se uopće našli? Što se dogodilo da ste izrazili svoje mišljenje o dr. Hughesu?

- Ajoj! Sada sve izgleda tako nevažno!

- Molim vas.

Narednik Lovatt očekivao je dugu priču, no na kraju se pokazalo da je bila iznenađujuće sažeta. George je objasnila njihovo zajedničko zanimanje za Howarda Stampa i razlike među njima opisala kao „sukob ličnosti“. Odbojnost je bila obostrana i vrlo brzo je shvatila da bi suradnja s njim vjerojatno značila da će morati hodati kao po jajima. Njihov odnos prema životu je dijametralno suprotan - možda zato jer je za naraštaj starija od njega i jer je dr. Hughes očekivao sofisticiranije standarde, za koje ona ne mari ili ih ne može postići - i zato je zaključila da nastavak sastanka nije moguć. Zao mi je ako je uvrijeđen - završila je. - Ali, objasnila sam da se neradi_o rasizmu. Kemija ponekad djeluje, a ponekad ne.

Na žalost, u ovom slučaju nije... a ja mu nisam bila pripravna dati svoje bilješke, jer ne vjerujem u njegove pobude. -Hm.

- Hoće li vam to pomoći, naredniče?

- Ne baš... - Kada je bio s vama, gospođo Gardener, je li rekao da mu je slabo?

-Ne.

-Je li izgledao bolesno?

Ponovno je oklijevala. - Da ne zamjerite, primjedba će opet zvučati rasistički... koža mu je previše tamna, pa ne znam odrediti. Znam kako izgleda bijelac kad je bolestan - makar ga ne poznajem - ali tamnoputa lica premalo znam da bih mogla prepoznati simptome. Često je otirao čelo i nije mnogo jeo - ali u sobi je bilo toplo i mislila sam da mu se Royeva kuhinja ne sviđa. - U glasu joj se osjetila zabrinutost. - Sada se grozno osjećam. Je li bolestan? Zato ste me nazvali?

- Gospođo Gardener, kaže da je u gostionici Kod kralja i dvorana izgubio novčanik i putovnicu. To ga je uznemirilo. Bez povratne karte, nije se mogao vratiti u London da stigne u Operu.

-Jasno mi je - rekla je, premda je pomanjkanje uvjerenosti u glasu govorilo suprotno. - Zašto nije telefonirao Royu?

Narednik je gledao preko stola u Andrewa. - Možda mu je bilo neugodno. Čini se da su na tom sastanku bile izrečene neke vrlo neugodne primjedbe. Hvala vam za pomoć.

Odložio je slušalicu. - Gospodine Spicer, prije nego ode, trebaju mi dokazivi podaci o njegovim vezama. Premda ne vidim nikakva razloga da ga dalje zadržavam tu.

Vjerujem da je ocjena koju ste dali o prijatelju točna - da ima poteškoće s novcem i da ga je gubljenje novčanika izbacilo iz ravnoteže. Može je dobiti u gostionici Kod kralja i dvorana, gdje ju je izgubio. Dat ću vam adresu, no predlažem vam da doktora Hughesa ostavite u automobilu i sami je uzmete od gospodina Trenta. Upadne li vaš prijatelj noćas u nove nevolje, ne ide u London. Jasno?

Andrew je kimnuo. - Je li to sve?

Lovattov izraz lica bio je nedokučiv. - Doista ne znam, gospodine.

Ustao je. - Ako je vaš sud o prijatelju točan, morali biste ga potaknuti da potraži stručnu pomoć. Ponavljam, danas se neuobičajeno ponašanje vrlo ozbiljno shvaća... bez obzira na to što mu je razlog.

Kad je zatvorio vrata na Jonathanovoj strani, Andrew je pogledao na sat. Bilo je prošlo deset sati i bio je strašno gladan. Poigravao se pomišlju da potraži nešto za jelo prije nego se odvezu u Highdown, ali mislio je da neće uspjeti doći do gostionice Kod kralja i dvorana prije zatvaranja. Postao je razdražljiv, i kad je sjeo za upravljač, svoja vrata je zalupio nepotrebno silovito.

- Žao mi je - rekao je Jonathan tiho. - Da sam znao da će tebe zvati, bio bih ona pisma bacio.

Andrew je upalio motor i krenuo unatrag s policijskog parkirališta. - Nisi ti kriv - rekao je s pohvalnom samokontrolom. -Bolje ja, koji te poznajem, nego netko drugi.

Jonathan je gurnuo dlanove među koljena. - Bolje nitko. Trebao sam sjesti na prvi vlak. Andrew nikada nije prešućivao zamjerke. - Bio si na pragu živčanog sloma, stari. Samo bi ga odgodio. - Neuobičajenom kretnjom naklonjenosti, lagano je lupnuo Jonathanu u rame. -Budi sretan da se to nije dogodilo u Operi. Dok bi gledao kako se izruguju jadnom starom Falstaffu, slomio bi se - i sve skupa bilo bi vrlo javno.

- Veće javnosti od bournemouthskoga kolodvora ne možeš imati.
- Pogotovo ne ako si Jamajčanin. Izgleda da braća još nisu otkrila Dorset.
Jonathan je okrenuo glavu i zagledao se kroz prozor.
- Jonathane, crn si i to te razara. Iako to nikako ne želiš priznati, morat ćeš se s tom činjenicom jednom suočiti.

- Što očekuješ da kažem? Crn sam i time se ponosim?

- Zašto ne? To je moja mantra. Ja to sve vrijeme govorim. Ja sam nizak, debeo, ružan bijeli tip, pa kažem sebi: „crn sam i time se ponosim“ i onda se produciram. To ne znači da itko vidi išta drugo, osim niskog, debelog, ružnog bijelca, ali mene to silno raduje. Mijenjao bih se s tobom.

- Ne, ne bi. Gadno je biti crn.

- Bi li se ti mijenjao sa mnom'? -Da.

Andrew se nasmijao. - Vraga bi! Nije nimalo zabavno imati metar i pol. Ne mogu čak dohvatiti papučice u ovom prokletom autu, moram sjedište privući bliže upravljaču. Kad si patuljak, moraš imati veliku ličnost.

- Barem imaš auto.

Andrew se nije htio svađati i zavladao je šutnja. Htio je da mu Jonathan sve bolje objasni, ali bojao se da bi se ovaj počeo još više samosažalijevati. Jon sada nije bio raspoložen za objektivno razmišljanje o svojem položaju, bez obzira na to je li bio doista depresivan ili samo potišten zbog spleta okolnosti u kojima se našao. A to je šteta, jer to mu je bila najbolja prilika da nauči kako se to radi. Andrew je doista imao dara za objektivnost i, ne prvi put, zapitao se što bi Jonathan rekao da zna istinu o svojem agentu.

Jonathan je gledao kako Andrew slijedi dva znaka za Highdown, a zatim progovorio: - Kamo idemo?

- U gostionici Kod kralja i dvorana izgubio si novčanik i putovnicu. Svratit ćemo uzgred po njih.

- Tko to kaže?

- Narednik je nazvao gostioničara. Našao ih je, nakon što si otišao.

Jonathan je naslonio glavu natrag i zatvorio oči. - To nije moguće - promrmljao je. - Iz džepa na sakou izvadio sam sve i stavio u aktovku. George Gardener je to gledala. Putovnicu sam stavio u novčanik, a novčanik u džep u aktovki.

- Onda je ispao - rekao je Andrew razborito.

- Ne. Provjerio sam kad sam u aktovku vraćao pisma. To je navika. Posljednji novčanik koji sam imao ukrali su mi na zabavi, kad sam negdje ostavio sako. Sada ga uvijek izvadim iz džepa i stavim negdje na sigurno. I nikamo ne idem bez putovnice. Jonathan se slabašno nasmiješio. - Ne vjeruješ mi?

- Previše sam umoran da bih o tome razmišljao - rekao je Andrew otvoreno i zaustavio se iza crnog BMW-a. — Uostalom, i nije važno. Narednik mi je rekao da to pokupim iz Kralja i dvorana, i to ću učiniti... naglasak je na ja, Jone. Dok ja odem unutra, ti možeš pričekati u autu.

U baru je bilo nešto više gostiju nego kada je došao Jonathan, no dojam koji je stekao Andrew nije bio ništa bolji. Prišao je mladoj ženi iza šanka. -Je li Roy Trent tu? - upitao je.

- Otraga je. Mogu li ja pomoći?

- Jedan moj prijatelj ovdje je ostavio novčanik u vrijeme ručka. Mislim da Roy očekuje da netko dođe po njega.

- O, da. - Izgledala je sumnjičavo. - Rekao mi je da će doći policajac.

- Čovjek s kojim je razgovarao bio je narednik Lovatt. Rekao je da će poslati auto... ali nije rekao tko će biti u njemu. Poslao je mene. - Izvadio je posjetnicu. - Zovem se Andrew Spicer, ja sam iz autorske agencije. Novčanik pripada jednom mojem autoru, Jonathanu Hughesu. Biste li Roya zamolili da ga donese?

- Valjda je u redu. - Podigla je vratašca na šanku. - Prođite kroz ta vrata tamo, proći ćete onda kroz salon i ući u kuhinju. Bijela vrata. On je unutra.

Dok se probijao kroz prolaz iza šanka do mračnog, praznog salona, Andrew se pitao od čega ti ljudi uopće žive. Sigurno ni režije nije lako plaćati, a održavati toliku prostoriju ravno je financijskom samoubojstvu. Sve mu se to činilo besmisleno. Vlasnik je samo trebao zaposliti pristojnog kuhara i proćuti se po dobrom jelu. Prešao je predvorje, u kojem je Jonathan slušao Georgeine izljeve bijesa, pokucao na bijela vrata nasuprot njega i otvorio.

Za stolom je sjedio neki muškarac i gledao dva televizijska zaslona u kutu. Kada je Andrew ušao, jedan je isključio, a zatim naglo ustao. - Zalutali ste, gospon, ovo je privatna soba.

— Šankerica mi je rekla neka idem ovamo. Vi ste Trent?

-Da.

Andrew je pružio svoju posjetnicu. - Zovem se Andrew Spicer. Ja sam agent Jonathanu Hughesa. Narednik Lovatt me je zamolio da otiđem k vama po njegov novčanik i putovnicu.

Trent je pogledao vizitku, a zatim se postavio pred Andrewa tako da ga izgura iz prostorije. - Ta mala je totalna glupača - rekao je razdraženo. - Ostavio sam ih iza blagajne na šanku i rekao sam joj da ih preda kad dođe auto. Pođite natrag i recite joj da vam ih da. - Kad su se na podestu začuli koraci, pogledao je gore.

Andrew je pratio njegov pogled. - Nije ona ništa kriva. Očekivala je policajca.

Na podestu se pojavila neka žena i počela se spuštati, a onda, kada je vidjela da Roy nije sam, zastala. Svjetlo je bilo slabo, no Andrew je ispod crnih šiški vidio blijedo lice, a onda je gostioničar krenuo prema njemu i prisilio ga da korakne natrag. -Idem s vama - rekao je prijazno. - Poznavajući Tracey, vjerojatno ih neće naći. Znaite ono, svjetla su ugašena, kod nje nema nikog kod kuće - kao da je smišljeno za nju. Lijepa je - lijep ukras za bar - ali to je uglavnom sve.

Andrew, kojem je to guranje dodijalo, shvatio je da Trent govori samo da bi nešto govorio i zato je odlučio ne dati se. -Je li to ona žena, koja je Jonathanu pomogla na postaji? - upitao je, naglo zastao i okrenuo se. -Ako jest, htio bih joj zahvaliti.

Trent je odmahnuo glavom. - Ne.

- Što ne? Ne, nije bila ona... ili ne, ne mogu joj zahvaliti?

- Nije bila ona.

Andrew je pokazao iznenađenje. - Kako znate, a da je ne pitate? Odgovara opisu koji je Jon dao, a i žena je rekla da vas poznaje.

Trent se usiljeno smiješio. — Mene mnogi znaju, stari, ali to nije dama koja je pomogla vašem prijatelju. Ova je tek stigla. — Nestrpljivo je pokazao Andrewu da krene naprijed. — Nego... hoćete vi taj novčanik ili ne?

Andrew je išao pred njim natrag u bar i gledao kako je Trent iza blagajne uzeo kožni novčanik u kojem je bila putovnica.

– Ako nešto nedostaje, to je nestalo prije nego je doktor Hughes došao ovamo.

Andrew ga je otvorio i brzo pregledao sadržaj. - Ništa ne nedostaje - složio se. - Jedino nije jasno kako mu je mogao ispasti iz aktovke. To je stari tip aktovke, koji se ne prevrne tako lako. Čak i kad bi pala, ništa ne bi ispalo van.

Na drugoj strani bara nastao je tajac, jer su gosti znatiželjno prislušivali. Odjednom, Trent je imao dovoljno vremena za objašnjenja. - Gledajte. Ja sam samo tip koji je to našao - rekao je prijazno. - Ako nije bio u aktovki, onda je bio u džepu sakoa. Ne znam zašto bi to bilo važno. Važno je samo da ga dobije natrag. Samo mu recite da mi je drago što je sve dobro ispalo.

Andrew se nasmiješio. - Gospođa Gardener gledala ga je dok ga je premještao iz sakoa u aktovku... i doktor Hughes je prije odlaska iz gostionice provjerio je li još tu.

Trent je slegnuo ramenima. - Onda se zbunio. Čemu sve to, uostalom? Sami ste rekli da ništa ne nedostaje. - Uhvatio je pogled jednog od gostiju i napravio grimasu. - Kamo ide ovaj svijet, ha, Tome? Čuvaš tipu novčanik, a onda te zbog toga napadnu na pasja kola. A ja očekivao zahvalu... mogao sam se lijepo praviti lud. Zaboravi na zahvalnost. - Ponovno se okrenuo Andrewu. - Danas se radi samo o nagradi.

Andrew je stavio novčanik u džep na grudima i nasmijao se.

- Budite barem poštteni... stari. Iz policije su vam već rekli da nema nagrade. - Izazovno ga je pogledao. - Siguran sam da, kao i svi ljudi, znate da je istina u detaljima... a ja sam jedan od onih dosadnjakovića koje zanimaju detalji. - Ispružio je otvoren dlan.

- Hvala. Jon će biti vrlo zahvalan kad vidi da je sve na svojem mjestu. - Uhvatio je Trentovu ruku, vrlo slično kao Jonathan prije, i stisnuo mu šaku iznenađujuće snažno za malena muškarca. - Bilo je zanimljivo vidjeti kako poslušete.

Andrew se uvukao u auto, nagnuo se preko Jonathana i iz pretinca uzeo svoj mobitel. U tipkao je broj informacija. -Da, molim, Bournemouth. Breze, Hathaway Avenue... to je starački dom. Nema samo narednik oštro pamćenje, pomislio je dok je utipkavao broj doma. - Da, halo, oprostite što vam smetam u ovako kasni sat, ali htio bih nakratko razgovarati s George Gardener... ne, nije osobno... odnosi se na telefonski razgovor koji je imala s narednikom Lovattom. - Progutao je razdraženost s druge strane. - Doista se ispričavam. Jamčim vam, trajat će samo minutu-dvije. Da, pričekat ću... hvala vam.

Priključio je mobitel na automobilski mikrofon, a zatim iz džepa izvadio Jonathanov novčanik i dao mu ga. - Trent je muljator - rekao je veselo. - I mislim da sam upravo vidio tvoju tamnokosu kradljivicu.

Jonathan ga je iznenađeno pogledao. - Ti ne znaš kako izgleda.

- Ne - složio se Andrew - ali imala je tamnu kosu i Trent nije dao da joj se približim. Odvukao me dalje od nje.

Kroz zvučnike u automobilu začuo se zadihan glas. - Halo. Ovdje George Gardener.

- Andrew Spicer, gospođa Gardener. Jonathanov agent. Ako se sjećate, upoznali ste ga preko mojeg ureda.

- Rekli su da opet zove narednik.

- Radi se o istoj stvari. Bio sam s narednikom Lovattom kad ste razgovarali s njim. Biste li bili toliko dobri i potvrdili mi jednu sitnicu? Jon mi kaže da ste ga gledali kada je svukao sako i stavio novčanik i putovnicu u aktovku. Je li to točno?

- Da - odgovorila je bez oklijevanja.

-Je li ih poslije vadio?

- Ne... barem ne dok sam ja bila s njim u sobi. Možda je to učinio nakon što sam otišla.

- Nakratko je zašutjela. - Ne razumijem što se događa. Čemu sva ta pitanja? Što je bilo s doktorom Hughesom?

Andrew je gledao kroz prednje staklo. Kog vraga...? Sutra će o tome sigurno pisati u

mjesnim novinama. - Uzrujao se kad su mu ukrali novčanik - kratko je rekao. -

Nažalost, kako danas stvari stoje, tamnoputi Arap, koji je očito uzbuđen, smatra se prijetnjom. Šest sati je bio u pritvoru, a pustili su ga tek kada sam se dovezao iz Londona i jamčio za njega.

Zvučala je zbunjeno. - Mislila sam da je Roy našao novčanik u gostionici.

- Recimo samo da je bio kod njega, gospođo Gardener. Uzeo sam ga odande prije deset minuta. A je li ga ondje doktor Hughes izgubio, drugo je pitanje.

-Još uvijek ne razumijem.

- Da - rekao je Andrew. - Ni mi ne razumijemo, pa predlažem da od gospodina Trenta zatražite objašnjenje. U novčaniku nije bilo ništa vrijedno ukrasti.

- Nešto nedostaje?

-Ne.

- I doktor Hughes kaže da ga je Roy ukrao?

- Ne - rekao je Andrew ponovno. - Uvjeren je da je to na postaji u Branksomeu učinila žena koja mu je pomogla jer mu je bilo slabo.

Neko vrijeme je razmišljala o tome. - Čujte, žao mi je što mu je bilo slabo, ali i dalje ne shvaćam kakve to veze ima s Royem.

-Žena je rekla da je prijateljica gospodina Trenta... i sigurno je tako, gospođo Gardener, inače mi ne bi mogao vratiti novčanik.

- Rekla je da je prijateljica njegove bivše žene - tiho ga je ispravio Jonathan.

-Jeste li čuli, gospođo Gardener?

-Je li to bio doktor Hughes?

-Da.

- Ah, bože, tako mi je žao. Osjećam da sam i ja za to kriva, ne mogu si pomoći. Da nisam zakasnila, sve se to ne bi dogodilo.

Jonathan je odmahnuo glavom, ali ništa nije rekao.

- Rekao je da je žena izjavila kako je prijateljica njegove bivše žene - ponovio je Andrew. - Ima kratku crnu kosu i govori s dorsetskim naglaskom. Zvuči li vam poznato?

- Bojim se da ne. Njegovu ženu ne poznajem, a njezine prijateljice još manje. Možda je lagala?

- Pa odakle onda Trentu novčanik?

Šutjela je i razmišljala o zagonetki. - Možda se doktor Hughes zabunio - rekla je nesretno. - Možda ga je opet uzeo iz aktovke kad sam otišla. Oboje smo bili prilično uzrujani. - Čekala je da Andrew nešto kaže, a kad je šutio, nastavila je. - Sve je to jako čudno - nespretno je zaključila.

- Slažem se. Ako vam gospodin Trent da kakvo objašnjenje, volio bih ga čuti.

Nije odmah odgovorila. -Ako je u novčaniku sve kako je bilo, reći će da se diglo mnogo buke ni oko čega.

-Jasno da hoće - složio se Andrew. - Očito, češće ima običaj lagati nego govoriti istinu. Ogorčeno je coknula jezikom. - To je grozna optužba protiv čovjeka kojeg i ne poznajete.

- Ne, nije - Andrew je ironično odvratio. - Kako se ono kaže: Što možeš očekivati od svinje, osim groktanja?

Cill je zapalila cigaretu i puhnula dim Royu u lice. Smjestio ju je u kut kuhinje i činilo joj se da joj već satima govori i prijete prstom. Podsjećalo ju je na njihov buran brak, prije nego ga je ostavila radi Nicka. - Smiri se - rekla je mrzovoljno. - Ništa se nije dogodilo. Odmah sam ti ga donijela, je li tako? Kako sam mogla znati da će otrčati na murju, umjesto da nazove?

- Taj je dotepenec, glupačo. Ti uvijek trče na policiju. Zašto si to učinila?

-Jer mi se tad činilo da bi bilo dobro. Otpuhnula je još jedan oblak dima, da se odmakne od nje. - Trebala mi je njegova adresa, a na pismima je bila samo adresa njegova agenta.

- Zašto?

- U slučaju da si mi lagao.

Oči su mu se stisnule. - O čemu?

- O tome koliko si rekao onoj debeloj usidjelici. Previše si ti dobar s njom. Činilo mi se da ti potiče grižnju savjesti. Nick misli da si postao previše mekan, Roy - nekoć bolećivi liberal nije bio vrijedan drugoga osim dobrih batina.

Posprdno se nasmijao. - Nick misli! - Okrenuo se prema zaslonu na kojem se vidjelo što snima nadzorna kamera. - Udala si se za gorilu, Cill. On misli samo na seks i hranu. Loše si odabrala, dušo draga.

Nije mu odgovorila. - Dobro, ja mislim da si postao premekan. Zašto je sad to važno? Nick se uvijek složi sa mnom, ako mu dam što traži.

- Isuse, stvarno si prosta! I što ste naumili učiniti ako doznate njegovu adresu? Ubiti ga? Zahvaljujući meni, otišao je. George ne želi imati više posla s njim. - Ponovno joj je uperio prst u lice. - Taj je obična baba. Čim sam ga vidio, znao sam da će biti dječja igra. Ja sam raznjupao njega, a onda je on raznjupao George... svaki put isto. A onda se ti moraš upetljati i navaliti mi na vrat njegovoga prokletog agenta.

Udarila ga je po prstu. - Što će on učiniti? - upitala je ljuti-to. - Dotepenec je dobio novčanik i sve je kako je bilo. Ako se budeš držao svoje priče, neće biti problema.

- Poznajem ja takve kao Spicer. Kad zagriže, taj ne pušta. Jako dobro zna da Hughes novčanik nije izgubio ovdje.

- On je patuljak - rekla je posprdno. - Otkad se ti to bojiš patuljaka?

- Otkako sam naučio neke stvari. Šteta da ti nikad nisi ništa naučila, dušo. Mali tipovi služe se mozgom... a veliki, kao što je tvoj benavi muž, svu svoju energiju ulažu u to da povale najbližu drocu.

- Što će učiniti? - mrzovoljno je ponovila.

- Razgovarati s George - odgovorio je Roy mračno. - Kladam se. -I?

- I ona će ponovno doći i gnjaviti me s pitanjima. - Podigao je pesnicu i postavio joj je pod brađu. - Da se nisi umiješala, Cill, možda bi nastavila s istraživanjem i ne bi došla

nikamo, jer sam ja jedini izvor koji ima. - Prešao je člancima prstiju po njezinoj mekoj koži, blago je pomilovao, a zatim ih pritisnuo u njezinu ličnu kost. - Sada će početi tražiti tebe, a ako me u to još jednom uvališ – zlobno se nasmiješio – sredit ću te ovim tako da te ni gorila za kojeg si se udala neće prepoznati.

Cill ni na to nije ništa rekla. Royeve prijetnje uvijek su bile samo prazne riječi. - Nicku je sve lošije, znaš. Stvari mu ispadaju iz ruku, a za liječnika neće ni čuti. Mislim da paraliza napreduje.

Roy je spustio pesnicu i okrenuo se. - No, zbog toga nećeš ni suze pustiti. Više ti vrijedi mrtav, nego živ.

- Možda prema njemu gajim neke osjećaje.

- Ne lupetaj - odvratio je. - Ti gajiš osjećaje samo prema njegovu novcu. Svidio ti se život na visokoj nozi.

- Netko mora brinuti na njega.

Ljutito se nasmijao. - Puna su ti usta tih riječi, mala. Mislila si da ćeš dobiti dobričinu, a dobila si slinavoga luđaka, koji ne zna svladati bijes.

Njezine svijetle oči zlobno su zasjale. - On me obožava - rekla je. - Oduvijek. Uz mene ima bolje mišljenje o sebi.

- Samo zato, jer ne zna tko si.

Bilo je to točno, ali ni za živu glavu ne bi priznala. Sedam godina prije, u Londonu, pola Nickova mozga propalo je kad su mu dva policajca najprije tresnula glavom u rasvjetni stup, a zatim ga iscipelarili. Izjavili su da su ga zamijenili s nekim narko bosom, za kojeg se znalo da nosi pištolj. To što pištolj nije nikada nađen, to što je kod sebe imao samo sredstva za smirenje i što su ga tri sata držali u zatvoru prije no što je dobio liječničku pomoć, značilo je odšteta u visini dvjesto tisuća za oštećenje mozga, protuzakonito uhićenje i držanje u zatvoru. Njegovim odvjetnicima trebalo je pet godina hodanja po sudovima, no Cill je mislila da se isplati ići na rizik i odbaciti Roya kako bi jednom bogalju igrala ulogu Florence Nightingale.

- Nećeš ni ti suze pustiti, dušo - rekla je, prelazeći Royu rukom nježno između lopatica.

- Uvijek sam ti govorila da ćemo dijeliti, i hoćemo. Zarila mu je nokte u zatiljak. -

Uostalom, ti si mi rekao da to učinim.

Prstima je protrljao oči. - Zbog tebe ću jednog dana visjeti, Cill.

Lagano je usnama dodirnula njegovo lice. — Ne budi lud, dušo. Ja sam jedina cura koju si ikad volio.

Jonathan se oglasio tek kada je Andrew skrenuo na cestu A31 i pritisnuo gas. - Hvala.

- Nema na čemu. Stat ćemo na prvoj benzinskoj crpki i kupiti nešto za jelo. Jedna je na M27.

- Dobro sam. Ne brini za mene.

- Ne brinem. Brinem za sebe. Od doručka nisam jeo. - Pogledao je Jonathanovo umorno lice. — Jest ćeš i ti, stari, sviđalo ti se ili ne. Ne možeš se više izglednjivati... ne ako misliš ostati pri zdravoj pameti.

- Ne izglednjujem se.

- A zašto onda visi na tebi? - Osvijetlio je pokazivač brzine i prešao na brzi trak dvotračne ceste. - Noćas možeš ostati kod mene, a sutra te vodim k svojem liječniku.

- Ne mogu. U jedanaest imam predavanje.

- Nazvat ću na Odsjek i reći da te neće biti do ponedjeljka. -Ali stvarno...

- Daj, prestani - rekao je Andrew oštro. - Prešao sam pola zemlje da te izvučem van. Zauzvrat mi barem možeš udovoljiti. Ako ništa drugo, liječnik će ti dati neke tablete, da možeš spavati.

Jonathan se zgrbio. - Ne djeluju. Pokušao sam... ništa ne djeluje kad se mozak ne isključuje.

- To je zbog Emme?

Njegov prijatelj se neveselo nasmijao.

- Ne.

- Pa u čemu je onda problem?

Jonathan nije odmah odgovorio. - Uobičajena stvar - rekao je s iznenadnom rezignacijom, kao da shvaća da je Andrewu dužan nešto za trud. - Proklinjem dan kad sam se rodio u toj groznoj zemlji... želim da sam bijel i bogat. Zbog tog apartheida. Ili pripadaš, ili ne.

Govorio je s takvom gorčinom, da Andrew nije sumnjao da vjeruje u to što govori. Možda je to točno. - Tko kaže da ne pripadaš?

Još jedan zlovoljan smijeh. - Misliš, tko osim imigracijskih službenika, policajaca, dorsetskih gostioničara i svakog tko se sjeti?

- Osim njih, da - mirno je rekao Andrew.

- Svi imaju predrasude - sada, poslije napada na Trgovački centar, još je gore.

- To je bilo prije osamnaest mjeseci, a živčan si samo otkako je Emma otišla.

U Jonathanovim očima nakratko je bljesnula ljutnja. - Zaboravi, dobro? Ako te to ispunjava zadovoljstvom, onda samo izvoli, za moje probleme okrivljuj propalu vezu - tako ti opravdavaš svoje.

- Ne sjećam se da sam o svojim problemima ikada govorio s tobom, Jone. Obično se satima bavimo tvojima.

- Da, dobro, ali prestani okrivljavati Emmu. Stvar je u onome što se danas dogodilo. Nepoznati ljudi ne vide mene, vide nekog tko ne pripada njihovom domaćem društvu. Pokušaj se ti s time nositi iz dana u dan, pa mi onda reci možeš li mirno spavati.

- Svima nam je isto. Kad mene pogleda netko nepoznat, vidi ćelavog niskog tipa bez položaja. To je jednako tako bolno... naročito kad to čine žene. Gledam kako njihovi pogledi prelaze iznad moje glave, tražeći nekog krupnog, zgodnog muškarca s hrpom kose. - Zahihotao se. - A to mi ne bi smetalo, da mi se ne sviđaju upravo visoke žene. Takav ti je život. Moraš shvatiti da će se to događati i biti spreman na neke kompromise.

- Na primjer?

- Ne pokazuj osjećaje. Ljudi loše reagiraju kad pokažeš da ti je stalo. Ili to iskoriste, ili pobjegnu glavom bez obzira — Usporio je kad su došli do obilaznice. - To što si policajcima rekao da su fašisti, nije ti bilo baš pametno.

Jonathan je mrko gledao kroz prednje staklo. - Znaš li ti koliko su me puta u posljednjih šest mjeseci zaustavili i pretražili? Četiri, uključujući ovo večeras. Koliko se puta to tebi dogodilo?

- U posljednjih šest mjeseci? Nijednom. U životu? Jednom, kad je izbila tučnjava kad sam izašao iz gostionice.

- Onda je sve jasno. Kad sam bio klinac, zaustavljali su me svaki drugi tjedan.

- Samo zato jer si to očekivao. Ako nešto očekuješ, obistinit će se. Ne kažem da je pošteno, ali sumnjičenje rađa sumnjičenje.

- A što je bilo prvo? - progundao je Jonathan. - Jesam li ja bio sumnjiv policiji, ili su oni bili sumnjivi meni? Pokušaj svoja pojednostavljena pravila primijeniti na tu malu zagonetku. Očekivao sam malo suosjećanja, a ne još jedno predavanje o opasnostima otuđenja. Još bih to i podnio kad bih mislio da si to nekad sam doživio, ali nisi. Propali brak se baš i ne računa, pogotovo ne kada te bivša žena još poziva na večere i djeca vikendom ostaju kod tebe.

- Sad ćeš mi još reći kakav sam sretnik - blago je rekao Andrew. - Sve radosti obiteljskog života, a bez sve one svakodnevne gnjavaže. Unatoč starosti, roditelji su čili i ne treba im pomoć - zahvaljujući udjelu u maloj agenciji kojoj dobro ide -žena i djeca su sigurno parkirani s muškarcem koji ih cijeni -zahvaljujući velikodušnom brakorazvodnom sporazumu - i mogu se posvetiti onome u čemu zaista uživam: radim kako bih ih sve uzdržavao.

- S obzirom na to da si za razvod sam kriv, imaš vrašku sreću da Jenny nije prekinula sve odnose.

- Hm... osim što je i ona imala vezu. Odnose je lakše održati kada se obje strane osjećaju krive.

Jonathan ga je pogledao. To je bilo nešto što nije znao. - Mislio sam da si bio samo ti.

- Znam.

- Trebao si mi reći.

Pomračeni um

- Zašto?

- Uvijek sam mislio da si idiot jer si pustio Jenny zbog neke žene s kojom si bio samo nekoliko mjeseci. Čak se više ne sjećam kako se zvala. Claire? Carol?

- Claire - rekao je Andrew. - Bomba plave kose i plavih očiju, baš kao Jenny. Kažu da muškarce uvijek privlači isti tip žene, ali čini se da za njih to ne vrijedi. Greg - Jennyn ljubavnik - visok je dva metra i izgleda kao Brad Pitt. Potpuno mi je jasno zašto joj se svidio. A i curama. Obožavaju ga koliko i ona.

Zbog nečega u njegovu glasu Jonathan se namrštio. - Ako je Jenny bila jednako kriva, kako to da je u razvodu tako dobro prošla?

Andrew ga je pogledao. -Ja sam joj to olakšao.

- Onda si budala. Dobila je kuću, tipa i djecu - odmahnuo je rukom - a ti si dobio bijednu dvosobnu kućicu u Peckhamu. Kakva je to trgovina, zaboga? Nikakvo čudo da te Claire ostavila.

Andrew se slabašno nasmiješio. - To ću shvatiti kao kompliment. Očito, promašio sam poziv.

- Što to znači? Kratko je šutio.

- Ne razumijem.

- Claire nije ni postojala. Jedine bombe plave kose i plavih očiju s kojima sam ikada nešto imao, jesu Jenny i cure. Nemaš ti monopol na ponos, Jone. Što misliš, što sam trebao učiniti? Baciti se na koljena i moliti? Bio sam sretan kao malo dijete -prelijepa žena, prelijepa djeca, kuća, siguran posao, lijep društveni život - a onda, bum, žena me prevari s mišićavim tipom iz susjedstva, koji je s njom već mjesecima spavao. Ironija je u tome što mi se doista sviđao... zapravo, još mi se sviđa.

- Ti si lud - rekao je Jonathan u nevjerici. - Zašto bi lagao o nečem takvom? Kao krivca, to te stajalo bogatstvo.

- Ovisi o tome što ti je važno. Dokle god posao nije ugrožen, radije bih da se o meni misli da sam gad, nego da ženi budem teret na savjesti. Misliš li da bi Jenny svaki čas zivkala, ili da bi me Greg pozivao na večere, kad bi mislili da sam jadan i osamljen. Tip koji još čezne za bivšom ženom? -Govorio je mirno, ne pokušavajući izazvati sućut. - Što je još važnije, roditelji viđaju svoje unuke kad žele. Redovito me ribaju da sam razorio brak, ali Jenny i dalje smatraju snahom. Ukratko, rekao bih da sam jeftino prošao.

Jonathanu je bilo sve nejasnije. Što čovjek dobiva time što preuzima ulogu dežurnog krivca za nevjernu ženu i stroge roditelje? „Išibali su ih za tuđe grijeh... Vrlo čudan koncept...“ – Zašto si Jenny pustio sve? Tada te nije štedjela. Sjećam se kako mi je rekla kakav si gad.

- Nadam se da si se složio s njom. Nikada nisam bio posve siguran vjeruje li u to da Claire postoji.

- Zapravo jesam. Rekao sam da ste se premladi uzeli, i da je brak bio osuđen na propast. - Prisjećao se tog vremena. - Činilo se da nije zbog toga sretna.

-Jer joj je ponos bio povrijeđen. Mislila je da je jedina žena u mojem životu.

- A što je s tvojim ponosom?

- Dok nisam izmislio Claire, bio je na nuli. To je bilo sjajno sredstvo za jačanje.

-Ja bih tražio osvetu.

Andrew je slegnuo ramenima. - Nisam vidio smisao u tome da se trgam oko nečeg na što ne mogu utjecati. Ne možeš ljude prisiliti da te vole... ne možeš ih prisiliti da budu odani. Možeš samo održavati osjećaje i nadati se najboljem.

Živi u oblacima, pomislio je Jonathan. - Očekuješ da će se Jenny vratiti?

-Ne.

- Onda ne razumijem. Što imaš od toga da budeš plemenit, ako nitko ne zna za to?

- Ne moram hodati naokolo s neonskim natpisom na čelu, na kojem piše „paćenik“.

Jonathan je u vilici osjetio poznati grč bijesa. - Hoćeš reći da ja to činim, pretpostavljam?

- Bojim se da je tako. Ti si lak plijen za sve Trente ovoga svijeta.

OPĆINSKO VIJEĆE

G. GARDENER

Ulica Mullin 25,

Highdown, Boumemouth, Dorset BH15 6VX

Andrew Spicer

Autorska agencija Spicer & Hardy

Ulica Blundell 25

London W4 9TP

2. travnja 2003.

Poštovani g. Spicer,

razmišljam o tome da se javim pismom dr. Hughesu, ali možda se sa mnom ne želi dopisivati, pa bila bih zahvalna ako biste mu mogli prenijeti moje isprike i želje za oporavak. Dugo sam razgovarala s narednikom Lovattom, i premda nije htio ulaziti u potankosti, rekao je da se dr. Hughes nije dobro osjećao.

Okolnosti našega sastanka nisu bile sretne i dobar dio krivnje za to preuzimam na sebe. Imam nešto iskustva s bolesti i trebala sam shvatiti da je dr. Hughes bio suzdržan iz fizioloških razloga. Bio je očito iscrpljen, ali ja nisam imala razumijevanja za slabo zdravlje, posljedice vremenske razlike nakon putovanja preko Atlantika ili čak ružno vrijeme toga dana. Jedino me može opravdati slijepa predanost tome da s Howarda Stampa sperem krivnju, kao i mnoga razočaranja u mojim dosadašnjim pokušajima. Sada sam već tako navikla na neuspjeh, da ga vidim i prije nego što treba.

Što se tiče našega kratkog telefonskog razgovora 13. veljače navečer: Roy Trent i dalje tvrdi da je dr. Hughes ostavio novčanik u gostionici. Međutim, nakon što mi je narednik Lovatt ispričao pojedinosti vezane za uhićenje dr. Hughesa, raspitala sam se na postaji u Branksomeu. Službenik na blagajni dobro se sjeća dr. Hughesa, jer su neki putnici bili zabrinuti zbog njegova ponašanja. Ukratko, taj je službenik rekao sljedeće: Mislio je da je dr. Hughes pijan, jer se njihao i pokušavao gledati na drugi peron kako bi održao ravnotežu. Lice mu je bilo mokro - službenik je mislio da je od kiše, a onda je shvatio da se dr. Hughes znoji - uz to, na grudima je stiskao aktovku. S postaje je otišlo nekoliko vlakova, ali on se nije ukrcao. Najmanje dvoje ljudi mislilo je da je bombaš samoubojica, koji skuplja hrabrost da obavi posao. Službenik je bio toliko zabrinut, da je mislio nazvati policiju. Međutim, dr. Hughesu je prišla neka žena, a činilo se da su se dogovorili naći. Smješkali su se i razgovarali; dr. Hughes dao joj je svoju aktovku, iz koje je uzela neke papire. Službenik se sjeća da je ženu već vidio u čekaonici i pretpostavio je da se dr. Hughes zbunio oko mjesta sastanka. Priznaje da se ne bi brinuo da dr. Hughes nije bio Arapin - mislio bi da je pijanac. Laknulo mu je kada mu je žena pomogla ući u vlak, pa to više nije bila njegova briga. Imala je tamnu kosu i preko ustaje držala šal, i ne može se sjetiti ničega drugog o njoj, osim da je otišla u crnom BMW-u koji je četrdeset pet minuta bio parkiran na prostoru za kratko zadržavanje.

Budući da se time potvrđuje verzija događaja koju je dao dr. Hughes, diskretno sam se raspitala o bivšoj ženi Roya Trenta. Zove se Priscilla Fletcher, a prije je bila poznata kao Cill Trent. Njezino djevojačko ime nisam mogla doznati, no opisali su mi je kao ženu u srednjim četrdesetima, srednje visine, vitku, kratke crne kose, svijetlih očiju (najvjerojatnije plavih) i privlačnu. Njezin je sadašnji muž, Nicholas Fletcher, „poslovni čovjek“ - nitko ne zna čime se točno bavi - i žive u Sandbanksu, skupom dijelu Poolea. S Royem ima dijete - sina, kojem je sada oko trideset (!) - dok s Fletcherom nema djece. Ona i Roy ostali su u dobrim odnosima zbog sina. Iako nema dokaza da je to žena koja je pristupila dr. Hughesu, čini se da opis odgovara.

Usprkos tome, i dalje mi nije jasno zašto bi Priscilla Fletcher, očito imućna žena (kao ni neka njezina prijateljica), uzela novčanik. Iz tog razloga sam službenikovu priču ispričala Royu Trentu, malo izmijenivši opis žene tako da više sliči Priscilli Fletcher, i pitala ga što on misli, s obzirom na to da je dr. Hughes uvjeren da ga je ona okrala. Royeva reakcija bila je zanimljiva. Sve je okrenuo na šalu i rekao da, ako dr. Hughes ima pravo, tada se žena morala vratiti u gostionicu nakon popodnevnog zatvaranja da

novčanik ostavi na pod prostorije u kojoj smo dr. Hughes i ja ručali. I da se to nije dogodilo. Složila sam se da je priča apsurdna i istaknuvši da bi i ona morala znati gdje smo jeli, što bi upućivalo na nekog tko vrlo dobro poznaje gostionicu. Prema tome, ako Roy opisanu ženu ne poznaje, dr. Hughes se sigurno zbunio. Roy se složio da ne poznaje ženu koja odgovara opisu.

Ovdje bih morala reći da nikada nisam imala razlog ne vjerovati bilo čemu što mi je Roy rekao. Naš je odnos neformalan, temelji se na dvije godine prijateljstva od vremena kad mi je dao dopuštenje da njegovu gostionicu upotrebljavam za „ordinaciju“. Ne kažem da ga dobro poznajem - prilično je zatvoren - no uvijek je bio ugodan i spreman priskočiti u pomoć, osobito kad je riječ o prikupljanju podataka o Howardu Stampu. Naravno da me laž zainteresirala, osobito s obzirom na to što ne vidim razlog za nju. Mogao je jednostavno reći: „Znam nekoliko žena koje odgovaraju opisu, od kojih je jedna moja bivša žena, ali toga dana nijedna od njih nije bila u gostionici.“ Uostalom, i ja sam se složila s njim da se dr. Hughes vara.

Međutim, još malo sam istraživala jer me stvar počela zanimati, pa sam počela time što sam iznijela nekoliko pretpostavki, od kojih je svaka možda pogrešna, ali bilo bi ih vrijedi ispitati. Evo tih mojih pretpostavki:

1. Novčanik je ukrala Royeva bivša žena.
2. To je učinila jer je: (a) prevrtljiva kradljivica; ili (b) rečeno joj je da to učini; ili (c) zanima je dr. Hughes; ili (d) kombinacija te tri mogućnosti.
3. Ako je prevrtljiva kradljivica, kako je znala: (a) kako vratiti novčanik Royu; (b) da će je zaštititi?
4. Budući da ga je vratila, morala je znati: (a) da je dr. Hughes bio u gostionici; (b) kako izgleda.
5. Te činjenice je znala jer je: (a) i sama bila u gostionici; (b) doznala ih je od nekoga drugog.
6. Osim mene, Roy Trent je jedini znao kada, gdje i zašto se sastajem s dr. Hughesom.
7. Jedini način da Priscilla Fletcher dozna za te pojedinosti, jest da joj Roy kaže.
8. Ako njezin motiv nije bio novac, znači da je htjela doznati više o dr. Hughesu.
9. Roya nije pitala za pojedinosti jer: (a) mislila je da joj neće reći; ili (b) nije znao odgovore; ili (c) on ju je nagovorio na krađu.
10. Ako je točno (b) ili (c), Roy nije htio pokazati neprimjereno zanimanje za dr. Hughesa tako što bi me ispitivao o njemu.
11. Jedini razlog zbog kojeg je dr. Hughes došao u Bour-nemouth, jest njegovo zanimanje za Howarda Stampa.

Poznato mi je da je Roy Trent poznavao Howarda Stampa, barem „iz viđenja“ (Royeve riječi), no činilo se opravdanim zaključiti da je s njim na neki način povezana i Priscilla Fletcher. Iz radoznalosti sam pregledala neke novinske članke iz doba umorstva Grace Jefferies, kako bih vidjela jesam li štogod previdjela. Naišla sam na slučaj neke trinaestogodišnjakinje koja se zvala Priscilla Trevelyan, „Cill“, koja je tjedan prije no što je nađeno Graceino tijelo pobjegla od kuće u Highdownu. Za sada nisam uspjela ustanoviti jesu li Cill Trevelyan i Priscilla Fletcher ista osoba. Međutim, postoje neke sličnosti između fotografije nestale djevojke i fotografije Priscille Fletcher, koju sam uspjela dobiti zahvaljujući Jimu Longhurstu, snimljene prije pet godina na zabavi u Kralju i dvoranima. Nadam se da će dr. Hughes shvatiti ironiju! (Kopije prilažem.)

Iako u ovoj fazi ne bih htjela donositi zaključke, čini se da je Cill bila žrtva grupnog silovanja prije nego je pobjegla, a to bi se slagalo s podatkom da Priscilla Fletcher (koja je u srednjim četrdesetima) ima sina u tridesetima. Prilažem fotokopije novinskih izrezaka koji bi mogli zanimati dr. Hughesa, da ih pročita kad se dovoljno oporavi. Naravno, odmah će zamijetiti da je Cill Trevelyan imala tamnu kosu do ramena. Također će primijetiti opis njezinih napadača - od kojih nijedan nije naveden imenom i, u nedostatku dokaza, nijedan nije optužen. Zanimljivo je da se o slučaju nestale trinaestogodišnjakinje u nacionalnom tisku uopće nije pisalo, vjerojatno zato jer je odmah svrstana u „bjegunce“.

Cillin slučaj ništa ne povezuje s Howardom, osim vremenske i prostorne podudarnosti i nekih vrlo zanimljivih opisa. Ipak, istodobnost događaja, povezana s nepotrebnom krađom novčanika trideset godina poslije, otvara neka pitanja. Trenutačno ne znam što bi mogla biti veza među njima, no sumnjam da se Priscilla Fletcher boji da će nešto izgubiti ako se Howardov slučaj opet otvori. Ako mislite da će dr. Hughesa zanimati, rado ću prosljediti sve podatke na koje naiđem. Naravno, razumjet ću ako odluči dići ruke od svega.

I da zaključim, Roy Trent ne zna za ove informacije i za sada namjeravam s njim ostati u dobrim odnosima. Bila bih zahvalna da vi i dr. Hughes ne učinite ništa da to spriječite. Unaprijed vam zahvaljujem i srdačno vas pozdravljam
George Gardener

Prilozi

Bournemouth Evening News - subota, 30. svibnja 1970.

ZABRINUTOST ZBOG NESTALE DJEVOJČICE

Bournemouthska policijska uprava zatražila je danas pomoć u potrazi za Priscillom Trevelyan, 13, koja je u ranim jutarnjim satima nestala iz svoje kuće u Highdownu. Visoka je 166 cm, teška približno 50 kg, tamne kose do ramena, a odjevena je vjerojatno u plave traperice i bijelu majicu dugih rukava. Pretpostavlja se da je djevojčica, poznata pod nadimkom Cill, pobjegla nakon svađe s ocem.

Gđa Jean Trevelyan, 35, okrivljuje kćerkinu školu: „Otac se uzrujao, jer je zbog svađe isključena na tjedan dana. Ali, za svađu je potrebno dvoje, a ta druga djevojčica uopće nije kažnjena. Cill je pametna i zna da to nije bilo pošteno.“ Svladali su je osjećaji kada je svojoj kćerki poslala poruku da se vrati. „Volimo je i želimo da se vrati. Nitko se neće ljutiti.“

Policija razmatra različite mogućnosti. „Za svoje godine je zrela“ rekao je predstavnik policije „i prije tri tjedna bila je u društvu nekih starijih dječaka. Moguće je da je sada s kojim od njih. Dvojica su opisana kao tamnokosi i srednje građe, a treći kao visok i mršav, riđe kose. Molimo te dječake da nam se jave. Ako znaju gdje je Cill, nemaju se čega bojati. Najvažnije je da je što prije nađemo.“

Policija ne isključuje otmicu. „Djeca te dobi koja pobjegnu od kuće postaju lak plijen. Mogu prihvatiti pomoć ljudi, koji ih samo žele iskoristiti.“ Upozorena je i londonska policija. „London je magnet za nesretnu djecu“, rekao je predstavnik policije.

Bournemout Evening News - ponedjeljak, 1. lipnja 1970.

NASTAVLJA SE POTRAGA ZA 13-GODIŠNJAKINJOM

Nakon što ih je saslušala u vezi s nestankom Priscille Trevelyan, policija je danas bez optužbe pustila tri maloljetna dječaka. Odgovarali su opisu koji je dala jedna od njezinih školskih kolegica, ali sva trojica su zanjela da poznaju Priscillu i da znaju nešto o njezinu nestanku. Predstavnik policije kaže da nema dokaza koji bi ih povezali s nestalom djevojčicom.

Nakon što su susjedi rekli da su se stalno prepirali, saslušanje i David Trevelyan, 37, Priscillin otac. „Nisu se slagali“, rekla je neka susjeda. „Brinuo se zbog njezinog izostajanja iz škole.“ Policija je zanjekala da je Trevelyan osumnjičen. „U ovakvim okolnostima, roditelje uvijek saslušamo“, rekao je predstavnik policije, „no uvjerali smo se da g. i gđa Trevelyan o nestanku ne znaju ništa.“

Priznao je da su vlasti zbunjene. „Neke dojave o tome da je viđena djevojčica koja odgovara njezinu opisu pokazale su se lažnim, i istraga ne napreduje. Nakon odlaska od kuće, kao da je isparila.“ Ponovili su pozivjavnosti i objavili niz fotografija djevojčice ne bi se netko sjetio kakve pojedinosti vezane za nju.

MAJKA STRAHUJE ZA NESTALU DJEVOJČICU

Prošla su tek dva mjeseca otkako je 13-godišnja Priscilla Trevelyan, nakon svađe s ocem, otišla od kuće, a njezin dosje je već zatvoren i raspuštena je ekipa koja se bavila njezinim nestankom. Jednostavno, dijete koje pobjegne od kuće ne zahtijeva jednaku pozornost policije kao dijete koje je oteto, a Priscilla je tek jedna u zastrašujućem broju od 75 000 djece, mlađe od 16 godina, koja u našoj zemlji svake godine pobjegnu od kuće ili iz ustanova.

Većina djece vrati se nakon noći provedene drugdje, no za oko 1000 njih ne zna se još mjesecima. Izložena su opasnosti od tjelesnog i spolnog napada, a mnoga pribjegu kriminalu i prostituciji kako bi preživjela. „Slučajevi kao što je ovaj, uvijek su teški“, rekao je policajac Gary Prentice, koji je zadužen za Priscillin slučaj. - Ako bjegunac ne želi da ga nađu, policija ne može mnogo učiniti. Njezinu fotografiju poslali smo drugim postajama i nadamo se da će je netko prepoznati. Mnoga djeca vrata se kući za Božić, kada su uspomene na obitelj snažne. Nadam se da će tako biti i s Cill.“

Priscillina majka, Jean Trevelyan, shrvana je. Priznaje da su nevolje kod kuće imale utjecaja, ali ističe da njezinoj kćeri nije nalik da ne telefonira. „U policiji kažu da nema dokaza o otmici, ali djevojčice ne nestaju tek tako. Da bar nisam spomenula prepirku s ocem. On je pokušavao poduprijeti školsku kaznu, a policija je to iskoristila kao izliku da je prestane tražiti.“

Policajac Prentice to poriče. „Slijedili smo svaki trag koji smo dobili. Na žalost, Cill je mlada djevojka koja ima poteškoće i kod kuće i u školi. Prije nego što je odlučila pobjeći, već je neko vrijeme izostajala s nastave. Kad nestane trinaestogodišnje dijete, uvijek smo zabrinuti, ali nadamo se da je Cill dovoljno snalažljiva da preživi. Prijatelji su je opisali kao street-smart, što je američki izraz kojem ih je sama podučila kad ga je pročitala u nekoj reviji. Tim izrazom opisivala je sebe.“

Jean Trevelyan se toga sjeća drugačije. „Cill je uvijek bila u nevoljama. Ljudi su od nje očekivali da se ponaša odgovorno, jer je za svoju dob dobro razvijena, ali u srcu je uvijek bila kao i svaka druga trinaestogodišnjakinja. Jedna njezina prijateljica rekla je policiji da su je prije bijega silovali, ali policiju je to zanimalo manje nego prepirka s ocem.“

Policajac Prentice priznaje navode o silovanju, ali kaže da za to nema dokaza. „Ako se dogodilo, onda je tragično da se Cill previše sramila da bi o tome ikome govorila.“ Složio se da je stigmatiziranje silovanja razlog zbog kojeg se obično ne prijavljuje. „Policija nastoji ohrabriti žene i djevojke da prijave silovanje“, rekao je, „ali na tome moramo još mnogo raditi.“

Za Jean Trevelyan, koja sjedi kraj prozora i moli se za Priscillin povratak kući, to nije nikakva utjeha. „Nismo izgubili samo kćerku“, jadikuje, „izgubili smo i obraz. Ljudi govore da nismo bili dobri, ali ona je naša jedina kći i željeli smo joj sve najbolje. U policiji kažu da suosjećaju, ali ni u jednom trenutku nisu nas opisali kao brižne roditelje.“

Priscilline fotografije, koje su raspoređene po sobi, govore o Jeaninoj ljubavi za kćerku, iako priznaje da su tu tek otkako je Priscilla nestala. Kao tolike druge majke, i njoj je bilo teško naći ravnotežu između odgajanja djeteta u pubertetu koje je krenulo krivim putem i izražavanja ljubavi. „Bili smo strogi jer smo se brinuli za nju, ali dok nije otišla, nismo znali što je prava briga. Davida je sve to dotuklo. Strašan je na taj način shvatiti kako djetetu moraš pokazati da ga voliš upravo kad si najviše ljut. Kažnjavali smo je zato jer smo je voljeli, a ona je vjerojatno mislila da je to zato jer je mrzimo, inače ne bi pobjegla od kuće.“

Najviše je boli pomisao na to da se Priscilla nije usudila nikome reći za silovanje. „Njezina prijateljica je rekla kako je mislila da će ljudi reći da je sama kriva, jer nosi mini suknju, ali ako jedna trinaestogodišnjakinja misli da mora sama snositi krivnju za to što se dogodilo, onda živimo u strašnom društvu. Policija sumnja u to da je silovana, ali ja znam da jest, jer je Cill bacila suknju. Stedjela je za nju i bila joj je najdraža. Da se nije imala čega sramiti, to ne bi učinila.“

Velika je to tragedija. Tugujuća mati ne izlazi iz kuće, jer se boji da će kći doći i da nikoga neće biti kod kuće. Oca muči osjećaj krivnje, jer je podupro školsku kaznu. Kuća u kojoj nema smijeha. Dijete je nestalo, jer nije bilo nikoga kome se moglo obratiti za pomoć.

SPICER & H A R D Y

AUTORSKA AGENCIJA, UL. BLUNDELL 25, LONDON W4 9TP

Vijećnica George Gardener

Ul. Mullin 25 Highdown Bournemouth DORSET BH15 6VX

Ponedjeljak, 7. travnja 2003.

Draga George Gardener,

hvala vam za pismo od 2. travnja i za lijepe želje za Jonathanov oporavak. Prije vašega sastanka već je neko vrijeme imao jake grčeve u želucu i mučninu, koje je nepametno

pripisao stresu i preopterećenosti, a zapravo se radilo o krvarenju čira. Putovanje u Ameriku samo je pogoršalo stanje, koje se zakompliciralo onoga dana kada vas je posjetio. Na sreću, na vrijeme je otišao k liječniku i dobro se oporavlja. I to ne svojom zaslugom! Govorim vam to zato, jer vam on sam neće reći i misli da za njegovo ponašanje nema opravdanja. Prema mojem mišljenju, a to sam razabrao iz onoga što mi je rekao narednik Lovatt, ni vi se ne osjećate dobro, pa je do nesporazuma došlo zbog slabog zdravlja i najbolje je sve to zaboraviti. Da na vaše želje za Jona uzvratim svojom željom, da se vi što prije oporavite.

Prilažem Jonathanovo pismo u vezi s Priscillom Fletcher/Cill Trevelyan. Međutim, želim istaknuti: (a) njegovu spremnost da sudjeluje u vašem projektu; i (b) stručnost kojom može pridonijeti. Jon ima mnoge jake strane, no samouvjerenost nije jedna od njih. Kad se potruži, zvuči pokroviteljski. A kad se ne trudi, doima se umišljeno. Obje su osobine krajnje iritantne, ali lakše ih je podnijeti ako ih shvatite kao nesposobnost.

S poštovanjem,

Andrew Spicer

Prilozi

DR. JONATHAN HUGHES

Stan 2b Columbia Road

West Kensington

London W14 2DD

e-mail: jon.hughes-london. ac. uk

Subota, 5. travnja

Poštovana George,

neugodno mi je kad se sjetim kako sam se ružno ponio na dan našega susreta, zato vas molim, nemojte misliti da se imate za što ispričavati. Moje putovanje u Bournemouth bilo je dobra lekcija iz moje vlastite gluposti. Kaže se kako u svakom zlu ima i nešto dobra, a u mojem ga svakako ima. Neću vam dosađivati s damašćanskim obratom - taj klišej mrzite vjerojatno koliko i ja - dovoljno je reći da sam poslušao savjet koji mi je dao Andrew, da živim u miru sa samim sobom.

Fasciniralo me vaše pismo i isječci koje ste priložili. Do sada ste svoje pretpostavke možda već potvrdili ili odbacili. Ipak, skrenuo bih Vam pozornost na sljedeće: Nakon što sam proučio fotografiju Priscille Fletcher, mislim da to može biti ona žena koja mi je pristupila postaji u Branksomeu.

Iako između fotografija Priscille Fletcher i Cill Trevelyan postoji sličnost, čini se samo površinska. Možda je razlog to što je nestala dječja popunjenost ili to što je njezina slika crno-bijela, no meni se čini da je građa kostiju vrlo različita. Cill ima jaču vilicu i istaknutije lične kosti, za razliku od Priscillinih prilično nježnih crta. Cilline oči izgledaju tamnije, premda je to možda zbog toga što slika nije u boji.

Priscilla ima izrazito svijetlu put, tako da podsjeća na Snjeguljicu - tamna kosa, blijedo lice. Iako je ta kombinacija česta, svijetla put češće se povezuje s riđom ili plavom kosom, osim u Iraca i Velšana (!!). Zanimljivo, stekao sam dojam kako je izgled žene s postaje nekako umjetan. Fotografija ostavlja jednak dojam. (Namazane oči,

preoblikovane obrve, obojena [?] kosa.) Ako se radi o istoj osobi, onda postoje neke zanimljive razlike.

Ako su to dvije različite osobe, sličnost je zapanjujuća, osobito zato jer se obje zovu Priscilla, a Cill Trevelyan sada bi bila u srednjim četrdesetima.

Pretpostavljam da ste već temeljito pretražili novinske arhive u potrazi za bilo kakvom informacijom o tome je li se Cill Trevelyan vratila kući. Možda ste čak doznali gdje žive njezini roditelji, ako su ostali na području Bournemoutha. No ako, kako slutim, niste našli nikakve dokaze da se vratila (pretpostavljam da ste to istražili prije nego ste pisali Andrewu), onda se nameće očito pitanje: Ako Priscilla nije Cill, zašto bi uzela to ime i htjela izgledati kao djevojčica koja je nestala prije tridesetak godina?

Evo još nekih pojedinosti koje su mi upale u oči dok sam čitao izreske iz novina:

Usporedite: „Tri maloljetna dječaka ... odgovarala su opisu koji je dala jedna od njezinih [Cillinih] školskih kolegica“ i tvrdnju Jean Trevelyan: „jedna njezina prijateljica rekla je policiji da je bila silovana ...“. Iz tih dviju izjava mogu se izvući različiti zaključci: ili je ta prijateljica prisustvovala događaju, ili joj je netko rekao što se dogodilo; prijateljica je otkrila što se dogodilo tek nakon što je Cill nestala.

Usporedite: „smatra se da je djevojčica pobjegla nakon prepirke s ocem...“; „susjedi spominju da su se stalno prepirali...“; [njezin otac] brinuo je zbog izostajanja iz škole...“; „Cill je uvijek bila u nevoljama...“; „[Jean Trevelyan] najviše boli pomisao na to da se Priscilla nije usudila nikome reći da je silovana... [Cill] je mislila kako će ljudi reći da je ona kriva...“ Iz svih tih izjava slijedi vrlo vjerojatan zaključak da David Trevelyan ne bi imao razumijevanje da je Cill priznala da je silovana. „Za svađu je potrebno dvoje, a ta druga djevojčica nije kažnjena.“ I iz toga se mogu izvući različiti zaključci. Djeca se najčešće posvađaju kada jedno od njih kaže „Odat ću te“. Ako je ta prijateljica“ također „ta druga djevojčica“, tada je silovanje bilo tajna koju su dijelile i možda je prijetnja da će je odati bila uzrok svađi. Ako je to bila neka druga djevojčica, tada ili je Cill izgubila živce zbog nečega ili je tajna otkrivena. To što je Cill kažnjena a ta druga djevojčica nije, upućuje na to da je Cill počela i/ili da je bila nasilnija i/ili da nije htjela reći razlog. Iz nabrojanih stavki opravdano je prihvatiti analizu policajca Prenticea: „Cill je mlada djevojka koja ima poteškoće i kod kuće i u školi.“ (U njezinu životu bilo je neobično mnogo nasilja - nasrtaj u školi upućuje na to da su je i kod kuće udarali.) Iako takva djeca često bježe - istraživanja govore da je većina tjelesno ili spolno zlostavljana - vjerojatno nije zadržala svoje ime. Dapače, ako je u dva mjeseca nisu našli, i još je bila živa, sigurno se predstavljala pod drugim imenom. Mislim da bi to ime i zadržala - čak i da se vratila kući -jer bi time ocu pokazala da su se pravila promijenila i da sada jedna „nova“ Cill vodi igru.

Ne umišljam si da bolje od vas znam koje su pretpostavke točne. Ipak, mislim da bi ime vrijedilo pokušati povezati s prijateljicom iz škole Cill Trevelyan. Vjerojatno je bila stara kao i Cill, a 13-godišnjakinju bi silovanje duboko traumatiziralo (utoliko više ako je bila prisutna i nije ništa poduzela da pomogne), nakon čega slijedi osjećaj krivnje, jer o tome nije nikom rekla, te zlobna prijetnja da će „odati“ i Cillin nestanak.

Nisam psiholog i zato se oslanjam na Vašu stručnost, da tu ideju postavite na čvrsto tlo ako je previše nategnuta. Čini se vjerojatnije da je Priscilla Fletcher školska kolegica, a ne Cill Trevelyan. (Prijenos? Olakšavanje krivnje „oživljavanjem“ osobe kojoj je nanesena nepravda? Zavist/obožavanje junakinje - Cill je otišla, a ona ne?) Je li išta od toga vjerojatno? Može li trauma iz djetinjstva odrediti ponašanje do zrele dobi?

Nažalost, nisam uspio naći vezu između Cillina i Howardova slučaja, iako sam uočio podatak o mršavom riđokosom „silovatelju“. (Također, o tamnokosom paru srednje građe, od kojih je jedan možda Roy [?] Je li to i vaše mišljenje?) Jedino što mogu reći u vezi s tim dečkima, jest da bi bila potrebna poprilična doza drskosti da otiđu iz policijske postaje, gdje su ih saslušavali o silovanju, i nekoliko sati poslije upasti kod bespomoćne žene i mučiti je do smrti. Da ponovim, oslanjam se na vas za analizu maloljetničkog ponašanja.

I napokon - osim ako nađete dokaze da se Cill ponovno pojavila - iz novinskih izvještaja stekao sam jak dojam da uopće nije pobjegla od kuće, nego da ju je ubio otac. Prema jednom od tih članaka, David Trevelyan bio je oslobođen sumnje nakon saslušanja u policiji, no trebali bi mi vrlo čvrsti dokazi da u to povjerujem. Statistika ne laže. Djeca koja se jednostavno „izgube“ obično su mrtva, a djeca koja „nestanu“, obično su žrtve svojih roditelja. David Trevelyan bio je nasilan čovjek, i bojim se da je Cill počinila pogrešku jer je „svađu“ pokušala opravdati time što mu je rekla za silovanje.

Radujući se vašem sljedećem pismu,
Uz srdačan pozdrav

Od: George Gardener [geo.gar@mullinst.co.uk.]

Datum: Utorak 4/8/03 19:20

Za: jon.hughes@london.ac.uk

Predmet: Cill Trevelyan

Poštovani Jonathane, imate potpuno pravo. Nemam nikakve podatke o tome da se Cill Trevelyan ikada ponovno pojavila. David i Jean Trevelyan otišli su iz Highdowna u 1980-ima, ali za sada ne znam njihovu adresu. Moj novi prijatelj (!), narednik Lovatt, traži je za mene. Također, pokušava naći dosje o Howardu. Prije dvadesetak godina, dokumentacija iz svih odjela premještena je u središnju arhivu. Međutim, budući da se stare spise obično uništava, ne gaji velike nade. Držim fige.

U vezi s prijateljicom iz škole i prijenosom. Prijenos je obično emocionalna reakcija - koja se često doživljava tijekom psihoterapije - pri kojoj se osobine ličnosti roditelja/partnera/prijatelja prenose na nekog drugoga. To je nezrela reakcija, kod koje neurotični oblici ponašanja, često oblikovani u djetinjstvu, boje kasnije odnose - pojednostavljeno rečeno, dijete koje odrasta u strahu od stroga oca, bojat će se svih muškaraca. Jasno, malo je složenije od toga, no općenito, prijenos se odnosi na neravnotežu, ili percipiranu neravnotežu moći u nekom odnosu, koja se prenosi na druge odnose i sigurno se nastavlja do zrele dobi. [NB: Reakcija ne mora nužno biti negativna. Ako dijete odrasta diveći se ocu, poštovat će muškarce od autoriteta.] Ako imate pravo da je školska prijateljica Priscilla Fletcher, tada je vrlo vjerojatno da se trauma koju je doživjela u trinaestoj godini zadržala i u odrasloj dobi. Međutim, najbolji kandidat za to je sama Cill, jer je upravo ona doživjela nasilje odraslih! Rekla bih da je objašnjenje koje tražite prije primjer idolatrije ili obožavanja junaka. Zanimljivo je da je Howard bio pravi primjer za obožavanje junaka. Sami ste to naglasili, kada ste rekli da je oponašao svojega junaka Gingera Bakera. Htio je izgledati

kao Baker, htio je imati hrabrosti buniti se kao on, htio je da mu se dive, onako kako su se divili Bakeru. Svoje nevoljeno ja prenio je na prihvatljiviju zamjenu. Morat ću još malo istraživati, ali nije nevjerovatno da je Cill postala „totem“ traumatiziranu djetetu, naročito ako je njezin nestanak značio gubitak najbolje prijateljice. Međutim, ne znam koliko su dugo ti osjećaji vladali.

Svakako ću poslušati vaš savjet i potražiti tu prijateljicu. Ako ništa drugo, moći će nam reći nešto o Highdownu 1970. Fred Lovatt misli da je jedan od razloga da se o Cillinu nestanku tako brzo prestalo pisati, to što je u nekoliko dana pozornost preusmjerena na Graceino umorstvo i Howardovo uhićenje. Međutim, mene i dalje fascinira vremenska i prostorna podudarnost. Čini se tako nevjerovatnim da do dva međusobno nepovezana događaja dođe u tako kratkom vremenu na istom području, iako uvažavam ono što ste rekli za dečke i drskost. To, naravno, nije ništa novo. Jack Rasparač ubio je dvije žene u pola sata, iako prvo umorstvo nije proteklo bez poteškoća i digla se galama. Adrenalin čini čudne stvari i razumu i tijelu. Sve najbolje, George

10.

Galway Road 9, Boscombe, Boumemouth
Petak, 11. travnja 2003. u 18 i 30

George je stala ispred lijepo uređene kuće u nizu i uz upaljen motor poslušala svršetak vijesti iz Bagdada. Glavna vijest i dalje je bio pad iračke prijestolnice, iako su izvještaji o divljačkim pljačkama sada potisnuli iznenađenje dopisnika i političara zbog pomanjkanja otpora američkoj vojsci. George, koja je već dugo bila mirovna aktivistkinja, deprimiralo je tro-tjedno izvještavanje iz rata. Ubijanje pod pokroviteljstvom države postalo je način razmetanja tehnologijom - pametne bombe, laserski navođene rakete, novinari u rovovima s videofonima - dok na terenu zapravo vlada kaos i smrt.

Uzdahnula je i isključila motor. Ideje i riječi iskrivljavale su se, da osjetljive zapadne savjesti ne bi patile zbog onoga što se čini za njihovo dobro. Ubijanje iračkih civila bila je „uzgredna šteta“; smrt britanskih pripadnika oružanih snaga od metaka vlastite vojske bila je „prijateljska vatra“ ili „modri protiv modrih“; pitanja o oružju za masovno uništavanje - izlika, jedina izlika za rat - koje nije nađeno gurnuta su u stranu s tvrdnjom: „Znamo da postoji.“ Kako? Onako kako je policija „znala“ da je Howard Stamp ubojica?

Pravda zahtijeva poštenje, a u opravdavanju rata eufemizmima i nedokazanim sumnjičenjem nema poštenja. Naročito mrske bile su joj izjave da je cilj napada donijeti iračkome narodu demokraciju. Nemate pravo glasa, arogantno su poručivali. Bila je to ona ista licemjerna pravičnost koja prouzroči sve pravosudne pogreške u svakoj demokraciji na svijetu.

Optužujem te, jer mi se ne sviđaš... Optužujem te, jer mogu...

J'accuse...

Ime školske prijateljice Priscille Trevelyan bilo je lakše dobiti no što što se George bojala. Na pitanje koje je uputila u Bournemouth Evening News, je li Bronwen Sherrard, autorica članka „Majka strahuje za nestalu djevojčicu“, još kod njih, dobila je negativan odgovor. Međutim, ime je bilo dovoljno rijetko da ga, bez prevelike nade, potraži u telefonskom imeniku. Čak i kada ga je našla i nazvala, nije se usuđivala vjerovati da se radi o istoj ženi. Ili da će se sjetiti pojedinosti o članku koji je napisala 1970. godine.

No, doista se radilo o istoj ženi, koja je sada u mirovini; nije se mogla sjetiti podataka, ali je pomno čuvala dokumentaciju sa svim svojim člancima. George joj je objasnila da je zove jer istražuje život u Highdownu u šezdesetim i sedamdesetim godinama. Gđa Bronwen nazvala je sljedećega dana i dala joj ime, Louise Burton, rekavši i to da se obitelj preselila u Galway Road u Boscombeu. - Nikada nisam razgovarala ni s njom ni s njezinim roditeljima - rekla je na kraju. - Kada sam otišla k njima, majka je pozvala policiju.

- Zašto?

- Pretpostavljam da su ih novinari već dovoljno gnjavili -rekla je žena i nasmijala se. - Nadajmo se da ćete vi imati više sreće nego ja.

- Znate li gdje su stanovali kad su bili u Highdownu? Čulo se šuškanje papira. - Ulica Mullin, na broju 18 - rekla je gđa Bronwen susretljivo, i ne sluteći kakvu je grimasu George Gardener načinila na drugoj strani žice.

Provjera biračkog popisa pokazala je da u Galway Roadu na broju 9 još uvijek stanuju neki g. William Burton i gđa Rachel.

No, vrata je otvorio muškarac od kojih četrdeset godina. - Gospodin Burton?

- Da. - Bio je visok i plećat, u košulji zasukanih rukava i s tetovažama na mišićavim rukama. Iza njega, kroz hodnik, čulo -se treštanje televizora, a nadjačavali su ga glasovi djevojčica koje su se prepirale. Obrisao je ruke o ručnik i nasmiješio se. - Oprostite zbog svađe. Što mogu za vas učiniti?

George je načinila jednu od svojih grimasa. - Ako se misle pobiti, mogu ja i poslije doći. Nekoliko trenutaka je slušao. - Ne, ne. Danas je prilično mirno. Polude samo kad otkriju da je jedna drugoj uzela odjeću.

- Vaše kćeri?

Kimnuo je. - Jednojajčane blizanke vatrene kose i vatrene ćudi. - Prijateljski se nasmiješio. - Slobodno si ih uzmite. Dobro plaćamo da ih se riješimo... žena samo što ih nije zadavila.

George se nasmijala. - Koliko im je godina?

- Šesnaest. Stalno im govorim da su već dovoljno stare za udaju, ali nikako da shvate. - Prebacio je ručnik preko ramena i počeo spuštati rukave. - Zapravo, nisam siguran da će ih itko htjeti. Dečki ih čuju na kilometar, i odmah brišu. - Nasmijuljio se. - Kako vam mogu pomoći?

Previše je prijazan da bi bio u rodu s Priscillom Fletcher, pomislila je George i izvadila podlogu za pisanje s fotokopiranom stranicom iz biračkog popisa. - Vi ste William Burton?

- Tako je.

Pružila mu je ruku. - Zovem se George Gardener. Vijećnica sam. Agitiram za lokalne izbore 1. svibnja. - Činilo joj se da je to dobro objašnjenje i da će ga dovoljno dugo

zadržati, da mu može postaviti nekoliko pitanja - izbori su stvarno bili pred vratima - no shvatila je da je pogriješila kada je vidjela kako mu se lice odmah smrknulo. Ispustio joj je ruku i počeo zatvarati vrata. - Žao mi je, ne zanima me. Mi nećemo glasovati.

- Mogu li znati zašto?

-Ja sam vatrogasac - rekao je i pokazao glavom prema kapi i službenoj jakni na vješalici u hodniku — i muka mi je od nekih političara, koji mi govore da nisam domoljub, jer su odlučili objaviti rat upravo dok sam ja štrajkao za pristojnu plaću. Kakve to ima veze s mojim domoljubljem?

- Ah, bože - rekla je George i načinila grimasu. Oko štrajka su mišljenja bila vrlo podijeljena. -Jedini odgovor koji vam mogu dati, jest da sam ja protiv rata i protiv štrajkova. Oduvijek sam uvjerena da su pregovori jedini način rješavanja problema.

- Da, ali rat je objavljen u naše ime, a nitko nas nije pitao za dopuštenje. - Očito se osjećao dovoljno snažan da George uzdigne na rang premijera, jer ju je gledao kao da je odgovorna za slanje postrojba. -Više od milijun ljudi reklo je ne, a to je samo vrh ledenog brijega. Na svakog koji se pridružio mirovnom pohodu u Londonu, ima ih još deset koji nisu mogli doći.

-Jeste li bili tamo, gospodine Burton?

- Aha. I vrijedilo je.

- I ja sam bila. - Stavila je ruku na vrata, da ih ne može zatvoriti. -Jesu li i kćeri išle s vama?

-Da.

- Onda je vrijedilo otići, gospodine Burton - rekla je iskreno. - Mladi već predugo šute, ali o tome su se oglasili. Ja se trideset godina borim za nuklearno razoružanje, ali nikada nisam vidjela nešto slično tom pohodu. - Spustila je podlogu za pisanje, ali je ruku i dalje držala na vratima. — Za mene ne možete glasovati, jer ovo nije moja izborna jedinica - osim toga, ja sam nezavisni kandidat, pa u Westminsteru nemam nikakva utjecaja. Moje je mišljenje da je apstinencija vrlo časna tradicija, pa neću trošiti vaše vrijeme da vas pokušam uvjeriti drugačije.

Lagano je gurnuo vrata, ali naišao je na njezin otpor. - Ali?

- Zapravo, osoba s kojom bih htjela razgovarati je Louise Burton. Mislila sam da su gospodin i gospođa Burton u ovoj kući njezini roditelji, ali očito nisu. Vi ste sigurno njezin brat, osim ako se radi o čistoj slučajnosti, da su Burtonovi tu registrirani još od sedamdesetih.

Očito je na to pitanje već prije odgovarao, jer se nije činilo da ga je smelo. - Sada će biti trideset godina otkako je Lou otišla.

A ja sam je preuzeo prije sedam godina, kad su se povukli u Cornwall. Mislim da Lou cijelo to vrijeme nije nijedanput došla.

- Znate li gdje je sada?

Odmahnuo je glavom. - Nakon udaje, izgubili smo vezu s njom.

- Znate li pod kojim se imenom predstavlja?

Billy nije odmah odgovorio. -Jeste li vi privatna detektivka?

- Ne - rekla je iznenađeno. -Ja sam ono što sam rekla da jesam - vijećnica ... za Highdown. Kao i socijalna radnica u staračkom domu, Breze u Hathaway Avenue. Stanujem u Ulici Mullin, gdje ste vi i vaša obitelj živjeli prije nego ste se preselili ovamo. - Zastala je. - Ima li mnogo tih privatnih detektiva koji traže vašu sestru?

- Pretpostavljam da vas zanima Cill Trevelyan - za Lou je to bilo jedinih petnaest minuta slave. - Kimnula je. - Pa, njezini roditelji svako malo plate nekoj privatnoj agenciji da je pokuša naći. Posljednji pokušaj bio je prije tri godine. Na kraju uvijek dođu na Lou - barem na to, da je ovdje stanovala - ali im to ništa ne pomaže. S obzirom na to da ne znamo gdje je, ni ona nije znala što se dogodilo s Cill. - Slegnuo je ramenima, u znak isprike. - Žao mi je.

- što je s vašim roditeljima? Jesu li oni s njom u vezi?

- Ne. - Kao da je mislio da treba braniti roditelje. - Nisu oni bili krivi. Dali su sve od sebe, ali ona je uvijek mislila da je trava drugdje zelenija. Sa šesnaest je napustila školu, postala je frizerka i gotovo odmah se udala... onda smo joj izgubili trag. Govorilo se da je otišla u Australiju, ali ne znam je li to istina.

George je izgledala pokunjeno. - O, bože! Kad sam vidjela da su Burtonovi još prijavljeni tu, tako sam se ponadala da ću s njom moći govoriti.

- Žao mi je - ponovio je i koraknuo unatrag da bi završio razgovor.

Ona je i dalje držala ruku na vratima. - Kako se zvao njezin muž? Nasmijao se pomalo podsmješljivo. - Pojma nemam. Na svadbu nismo bili pozvani. Koliko se sjećam, spominjala je Mikea, ali bio je u zatvoru pa ga nisam upoznao. - Odmahnuo je glavom na njezin izraz lica. -Ja sam imao više sreće. Oženio sam se s biserom.

George je kimnula. - Znam da je ovo pitanje strašno osobno, ali... je li s četrnaest ili petnaest godina imala dijete?

Nije odmah odgovorio. - Koliko ja znam, nije.

Bio je to neobično nesiguran odgovor. - To biste sigurno opazili - rekla je George uz smiješak.

- Bio sam mnogo mlađi od nje, pa vjerojatno ne bih ni shvatio što se zbiva. Recimo to ovako: ne sjećam se da se kod kuće odjednom pojavilo neko dijete.

-Je li ikada bila udana za nekog Roya Trenta, koji ima gostionicu Kod kralja i dvorana u Highdownu?

Nekoliko trenutaka zadržao je njezin pogled i učinilo joj se da je vidjela tračak neodlučnosti. - Koliko ja znam, nije - ponovio je - ali, kako rekoh, izgubili smo vezu s njom.

Možda zato jer je odgovarao s oklijevanjem, ili zato što nije odlučno odgovorio niječno, George je postavila sljedeće pitanje: -Je li Louise bila silovana kada i Cill? - upitala je bez uvijanja. -Jeste li se zato preselili?

- Ne. - Sada je ponovno čvrsto odgovarao. - Vidjela je kada se to dogodilo, ali ona nije bila upletena. Gledajte, tu nema nikakvih tajni. Preselili su nas jer se užasno bojala - najprije silovanje, zatim Cillin bijeg, onda pitanja koja je postavljala policija. Roditelji su je upisali u drugu školu, da je ne bi sve podsjećalo na to.

- Bi li roditeljima rekla da je bila silovana? Cill svojim nije rekla.

-Vrijeme je bilo drugačije. Danas klinke idu golih trbuha, a da su to onda činile, optužili bi ih da su drolje. Cillin tata je poludio svaki put kad bi odjenula minicu.

- A vaši roditelji?

- Isto. -Još jedno slijeganje ramenima. - A i ja, kad smo već kod toga. Pljunuti sam tata. Mrzim kad moje cure paradiraju.

- Znači, i Louise je mogla biti silovana, ali nikada nije priznala - rekla je George.

- Nije bila silovana - rekao je oštro - i nije zato zatrudnjela. .. Pretpostavljam da to pokušavate reći. - Pogled mu je odjednom postao hladan. - Gledajte, bilo je već dovoljno ogovaranja i tada. Nitko od nas ne želi da se to ponovi.

George je spustila ruku. - Oprostite. Nisam vas htjela uzrujati. Samo sam... - rekla je i uzdahnula. - Znači li vam nešto ime Priscilla Fletcher?

-Ne.

Pomislila je da će joj zalupiti vratima pred nosom, ali nije. Čekao je, kao da je očekivao da nastavi. - Priscilla živi u Sandbanksu - rekla je. - U srednjim je četrdesetima i izgleda kao starija verzija Cill Trevelyan. Bila je udana za Roya Trenta i kao mlada djevojka imala je s njim sina. U to vrijeme predstavljala se kao Cill. Zna li, je li vaša sestra rekla da se jedan od silovatelja zvao Roy Trent?

Billy je izbjegao odgovor. - Prije pola minute tvrdili ste da je ta žena Lou, a sada kažete da je Cill Trevelyan. Tko je ona?

- Ne znam, gospodine Burton. Upravo to pokušavam doznati. - Kucnula je po gornjem listu na podlozi za pisanje i okrenula je prema njemu. - Ova je fotografija snimljena prije pet godina. Prepoznajete li je?

Iz izraza lica nije se moglo dokučiti što misli. - Ne.

- Podsjeća vas na Cill Trevelyan?

Odmahnuo je glavom. -Jedva je se sjećam. Kad je otišla, bilo mi je deset godina.

George je okrenula list. - Ovo je njezina slika, koju su objavile novine.

Billy je nekoliko trenutaka zurio u nju. Vidjelo se da je istinski zapanjen. — Isuse! Tako je mlada!

- Bilo joj je tek trinaest, gospodine Burton, još je bila dijete.

- Da, ali... Uvijek sam je zamišljao kao odraslu. Isuse! - ponovno je rekao, uzeo podlogu i gledao u sliku. -Još je punašna kao dijete. Moje cure su u toj dobi izgledale starije. - Naglim pokretom ponovno je okrenuo list s fotografijom Priscille Fletcher. - Možda biste trebali reći njezinima... omogućiti im da s tom ženom razgovaraju. Koliko ja znam, nikada nisu naišli ni na što slično.

- Imate možda njihovu adresu ili telefonski broj?

Odmahnuo je glavom. - Ne, ali mislim da sam sačuvao posjetnicu posljednje agencije iz koje su dolazili. Oni će znati. -Pogledao je na sat. - Sada je ne mogu tražiti - za sat vremena počinje mi smjena - ali ako mi date svoj broj, sutra ću je pokušati naći.

George je uzela podlogu za pisanje i na poleđini kopije biračkog popisa napisala svoje ime i broj. - Zašto se Cill sjećate kao gotovo odrasle? - znatiželjno je upitala i pružila mu papir.

- Bila je pomalo droljica... voljela je govoriti seksi. Zato su je silovali.

- Kako znate?

Billyjevo lice u trenu je postalo bezizražajno. - Nagađam -rekao je, a zatim uljudno kimnuo u znak pozdrava i zatvorio vrata.

George bi se kladila da će izbjeci svaki daljnji kontakt i zato se iznenadila kad ju sljedećega dana prijepodne nazvao. Bio je kratak. Naveo je ime i podatke o nekoj detektivskoj agenciji iz Bristola. - Morate paziti kako ćete to učiniti - upozorio ju je. - Sinoć sam sa ženom razgovarao o tome i rekla je da bi bilo okrutno buditi nade Trevelyanima ako to nije Cill.

George se u sebi složila s tim. Ponovno je počela raditi noćnu smjenu i u trenucima kada je imala mir razmišljala je o tom problemu. Ne očekujući da će se William Burton javiti i dati joj podatke o detektivskoj agenciji, razmišljala je o tome da sama nađe neku i tako dozna tko je Priscilla Fletcher. Kratko istraživanje po Internetu, kad se vratila kući, obećavalo je „povjerljivost“, „diskreciju“ i „jamstvo“, po cijenama koje bi mogle biti u okviru njezina bankovnog računa.

Pa ipak, za nekoga njezine osjetljivosti, bilo je tu i previše moralnih dvojbi. Tko god bila, Priscilla Fletcher imala je jednako pravo na privatnost kao i svatko drugi - osim ako je počinila zločin - i George bi teško tvrdila da je krađa novčanika dovoljan razlog da se otkrije njezin identitet. Ako je Cill Trevelyan ili Louise Burton, onda je to minsko polje. Obje su odlučile prekinuti sa svojom obitelji, i George nije imala pravo raskrinkati ih. A to bi bio neizbježan ishod, ako bi detektivska agencija stupila u vezu s Cill, jer George nije bila uvjerena da duga potraga Trevelyana za kćerkom neće izazvati sućutan – ali diskretan - pristup u zamjenu za honorar. I osim toga, sa sebičnoga gledišta, George nije vidjeti od kakve bi joj koristi bio taj podatak. Ako bi se pokazalo da je žena Cill ili Louise, George nije tek morala uvjeriti da ispriča svoju priču; a čime bi se mogla poslužiti, osim prijetnjom da će je odati? „Recite mi što želim znati, inače ću reći vašim roditeljima.“ Prijetnja je bila smiješno djetinjasta, a George je ne bi ni mogla ostvariti. To se kosilo sa svim njezinim principima - naime, s neotuđivim pravom svakog čovjeka na život, slobodu i težnju za srećom.

U prvim satima shvatila je koliko bi bilo lakše da se može obratiti u detektivsku agenciju Trevelyanovih i reći da je zabrinuta građanka, koja je uočila sličnost između Cill i neke žene koja živi u Sandbanksu. Bez obzira na ishod, nešto bi joj morali reći, ako ništa drugo a ono zato da ne bi počela sama tražiti. No, kad joj je William Burton dao podatke o agenciji, bila je zahvalna što je jedan smjer zatvoren. George nije mislila da bi joj te podatke dao kad bi mislio da je Priscilla Fletcher njegova sestra. Ili možda bi? Da nije to dvostruki blef? - Možda bih trebala jednostavno odustati - rekla je uz neiskren uzdah. - Ako je to Cill Trevelyan, onda očito ne želi da je nađu.

Nije odmah odgovorio. - I ja sam tako mislio, dok me žena nije pitala kako bi mi bilo da nestane jedna od naših blizanki. To čovjek nikad ne preboli, naročito ako doznaš da je bila silovana i da ti to nije rekla. Cijelu noć razmišljao sam o tome i mislim da i roditelji imaju prava, pa makar samo da znaju je li još živa. - Ponovno je zašutio. - Ako je to od kakve pomoći, rekao sam toj bristolskoj agenciji kako Cill ne želi da je nađu, a oni su rekli da je nitko ne može prisiliti na sastanak s roditeljima ako ga neće.

- Zašto ste se predomislili, gospodine Burton? - znatiželjno je upitala George.

- U vezi s čim?

- Trideset godina živjeli ste s time, a sada to odjednom shvaćate osobno. Zašto?

- Nitko mi prije nije pokazao fotografiju - glatko je rekao. - Tražili su Lou, pa nije bilo potrebno... ali sada sam shvatio koliko je Cill bila mlada. Moj tata je uvijek govorio da je previše zrela i da joj to neće činiti dobro, a kad vam nešto jednom uđe u glavu, teško je to promijeniti. U našoj kući nije bila naročito omiljena, a naročito kad Lou nije htjela više ići van. Starci su za sve optuživali Cill. „Da Louise barem nikad nije upoznala tu prokletu curu...“ - Mjesecima su samo to ponavljali. - Zašutio je.

- Čini se da je Cill bila prilično zlostavljana - rekla je George hladno. - Čitajući između redaka novinske članaka, stekla sam dojam daju je otac bez previše razmišljanja tukao.

- Uvijek ju je mlatio remenom. Ali, to je nije spriječilo da bude neposlušna, samo ju je natjeralo da pobjegne da je ne bi još jednom pretukao.

- Zbog svađe s Louise? -Da.

George je kucnula olovkom po bilježnici pred sobom. - Neobično je da su u školi za to kaznili samo Cill - rekla je blago. - Čovjek bi mislio da će obje biti isključene.

- Lou je rekla da Cill nije htjela objasniti zašto su se potuk-le, pa je zato ravnateljica nju poslala kući. Tako se tada radilo.

- Koje je objašnjenje dala Lou?

- Vjerojatno ono koje je dala našim starcima - da ju je Cill pokušala nagovoriti da opet počnu bježati iz škole.

- Ali se ne čini da je to istina, zar ne? Vjerojatnije je da je zadirivala Cill u vezi sa silovanjem... možda joj čak prijetila. Nešto u ovom smislu: radit ćeš ono što ti kažem, ili ću te odati. - Kratko je šutjela. - Teško je zamisliti koliko su teške posljedice silovanja, a posebno grupno silovanje. To je nasilje nad dušom, koliko i nad tijelom. Jadno dijete se vjerojatno svakoga dana ribalo do krvi, da spere njihovu prljavštinu. Mislite li da je Louise razumjela koliko su teške bile posljedice za prijateljicu? -Ne.

- I zato nije učinila ništa da joj pomogne?

- Bila je previše prestrašena. Cill su vukli za kosu, a onda su ubili boga u njoj. Noge su joj bile sve krvave... zato se Lou vratila kući po neke hlače. - U njegovu glasu odjednom se osjetila neka hitnost. - Kad si klinac, ne razmišljaš ni o kakvoj psihologiji... ne možeš... uglavnom pokušavaš shvatiti zašto se roditelji neprestano prepiru. Možda bi bilo drugačije da nam se Cill nije uplela u život. Stalno je govorila da će nas ubiti ako izbrbljamo... - Naglo je zašutio.

George je pustila da se priznanje slegne. - Sigurno se jako bojala oca. Zar se nikada niste zapitali zašto je govorila seksi? Kako to, da je toliko znala o tome? Tjelesno i spolno zlostavljanje često idu jedno uz drugo.

Dugo je šutio. - Zašto stalno šalje ljude da je traže?

- Razlozi mogu biti razni. Osjećaj krivnje... ljubav... opsjednutost. Jedan moj prijatelj misli da se izgubio i ubio je, pa se pokušava pretvarati da je još živa.

- To su tada mislili i moji starci - mnogi su tako mislili - ali sjećam se kako je tata rekao da su ga saslušavali i pustili, jer u kući nije bilo ničega što bi govorilo da je Cill mrtva. Osim toga, tijelo nisu nikada našli.

- A kada su jedno našli, Cill je bila brzo zaboravljena - rekla je George namjerno drsko. - Ne razumijem vas.

- Grace Jefferies. Umorena je u Ulici Mullin nekoliko dana nakon što je Cill nestala. Pitam se jesu li ta dva događaja bila povezana.

Zvučao je iznenađeno. - To je učinio Howard Stamp. Sjećam se kako mi je tata rekao kakav je to bijednik.

George je udahnula da se smiri. - Da su 1970. obavljali provjeru DNK, gospodine...Stamp ne bi bio osumnjičen, a kamoli suđen. Grace je ubio netko drugi, ali tada nikome nije bilo važno ako se nekog jasnika zatvori zbog nečeg što nije učinio.

- Zašto mislite da je Cillin nestanak povezan s umorstvom?

- Statistika - suho je rekla George. - Grom ne udara dvaput u isto mjesto... a ako i udari, za to postoji razlog. Louise je rekla da je jedan od silovatelja bio riđokos. Zna li kako se zvao?

- Kakve veze s tim ima riđa kosa?

- Gracein ubojica bio je riđokos.

Ovaj put samo je šutio, kao da s druge strane slaže neku sla-galicu. - Poznavao sam ih iz viđenja - rekao je konačno - ali jedino ime kojeg se sjećam je Roy. To je onaj koji je udarao Cill.

11.

West London

Nedjelja, 13. travnja 2003., podne

Ured agencije Spicer & Hardy bio je na trećem katu adaptirane privatne kuće u viktorijanskom stilu, u zapadnom dijelu Londona. Zahvaljujući bivšoj ženi Andrewa Spicera, koja se bavila unutarnjim uređenjem, obnovljena je šest godina prije po ukusu suvremenijem od onoga gospode Spicera i Hardyja (koji je umro ne ostavivši potomke), s akademskim ugođajem knjižnice, tamnih zidova, s teškim kožnim namještajem i policama za knjige od mahagonija. Andrew, koji je volio starine i koji se još sjećao sretnih dana djetinjstva kad je, sklupčan u naslonjaču u očevoj radnoj sobi, čitao sve što bi mu došlo pod ruku, nikada se nije navikao na golemi prostor koji je Jenny dobila sa staklom, bojama i umjetnim svjetlom. Međutim, nitko se nije s njime slagao. Taj često fotografirani prostor svima je bio prekrasan.

Ni George Gardener nije bila iznimka. - Isuse! - rekla je s divljenjem, kad ju je Andrew dopratio po neuglednim stubama u prijamni dio, gdje je stožac svjetlosti pretvarao kuglu stakla i kroma u širok polukružni radni stol. - Golem je.

- Optička varka - rekao je Andrew i otvorio sljedeća vrata. - Pazite da se ne zaletite u staklenu stijenu.

Načas je ugledala svoj odraz i hitro zakopčala jaknu. - Sigurno imate vrlo samouvjerenu tajnicu. Ne vjerujem da bih se htjela po cijeli dan gledati.

Andrew se nasmijuljio. - Nismo dovoljno veliki da si priuštimo tajnicu, pa su svi telefoni zato unutra. To je bila najmanje dobra zamisao moje žene. Ili je planirala, za budućnost, koja se nikada neće dogoditi, ili si je uvtjela u glavu da su uredi autorskih agencija kao liječničke čekaonice, kamo ljudi dolaze s ulice i donose rukopise. -

Pokazao joj je da pođe pred njim. — Mirno je, pa se unutra može čitati ili održati sastanak udvoje, tako da nije potpuno nekorisno.

Sljedeća prostorija bio je otvoren prostor s tri radna stola, odijeljena staklenim pregradama, biljkama i umjetnim osvjetljenjem. Ispod ploha od ebanovine u obliku slova L nije bilo ladica i na njima su stajala samo računala i telefoni. - Isuse! - ponovno je rekla George, osupnuta takvom urednošću. - Zar se ni taj prostor ne koristi?

- A, ne. To je središte zbivanja. Sva administracija obavlja se ovdje... prepiska, ugovori, platni nalozi, potvrde za rukopise. - Pokazao je glavom na prvi stol. - Tu sjedi moja referentica za prava. Svakoga dana obradi cijelu hrpu predmeta.

- Gdje su oni?

Prignuo se, podigao ručicu ispod plohe stola i staklena ploča se odmaknula i otkrila pretince s papirima. - Vratašca su postavljena pod blagim kutom, da odražavaju sag, ali iluzija nestaje čim ih otvorite. Osobno, meni je to grozno, ali valjda sam dosadan i staromodan. Osoblju se jako sviđa. Radi se o stvaranju prostora, čak imaginarnog prostora. Kažu mi da je to dobro protiv stresa.

- Zvuči logično - rekla je George i pomislila na mrski nered u svojem autu - ali mene se tu ne bi dalo smjestiti. Previše sam neuredna. Ne bi mi se dalo na kraju radnog vremena pospremiti stvari i to bi pokvarilo dojam svim drugima.

- Ni meni - rekao je Andrew, vodeći je kratkim hodnikom prema prostoriji u dnu - i zato ćete se ovdje bolje osjećati. Tu sam postavio granicu.

Prostorija nije izgledala posve jednako kako ju je ostavio njegov otac, no bila je dovoljno slična da bude ugodna. Ostali su kožni naslonjač, pisaći stol s dvije stolice sa svake strane i police od mahagonija, no bila je svjetlija i čišća nego kada je gospodin Spencer stariji prosipao pepeo cigarete na pod, oblažući i strop nikotinom i ostavljajući hrpu rukopisa što su prekrivali pod. Andrew je potajno i dalje čeznuo za starčevom ekscentričnošću, no Jenny ga je uvjerila da je dojam sve. U ambijentu u kojem radiš, posjetitelji vide sliku tvoje poslovnosti.

Shvatio je da je točno tek kada ga je ostavila zbog glumca. Bila je to tragična ironija: dao joj je praktički odriježene ruke u poslovnim prostorima, ne shvaćajući da je „dojam je sve“ poruka namijenjena njemu. Tu i tamo pao bi u depresiju, pitajući se bi li ostala s njime da je smršavio, nosio povišene cipele i kupio uložak za kosu. Nije bilo dvojbe da je posao nakon preuređenja živnuo, što je bio dobar znak da vanjski dojam djeluje.

Kao da to želi dokazati, George je s odobravanjem gledala po sobi. - Ako ste tu povukli granicu, znači li to da se vašu ženu nije pitalo što će se ovdje učiniti?

- Ne, ali složili smo se da mogu zadržati stare komade i ne postaviti zrcala. - Rukom joj je pokazao da sjedne, a sam je sjeo na ergonomsku okretnu stolicu. - Da budem posve točan, ona je moja bivša žena, ali neka vas to ne brine. Razišli smo se prijateljski. -

Gledao ju je kako se namješta u istrošeni naslonjač i pitao se zašto su se ona i Jon posvađali. Bila je lijepo odjevena, u mornarsko plavi kostim, šminka je ublažila grubost njezina lica, a mekana sijeda kosa paperjasto se kovrčala na čelu. Andrewa je podsjetila na jednu od teta - njegovu najdražu - i zato mu je odmah bilo jasno da će mu se svidjeti. - Bio bih vas pozvao k sebi doma, ali kuća je u južnom Londonu i teško ju je naći, pa sam mislio da će vam oboma biti lakše doći ovamo.

- I Jonathan će doći?

Andrew je kimnuo. - Rekao sam mu u pola jedan, da nas dvoje možemo malo popričati prije nego dođe. - Nalaktio se na stol i nagnuo naprijed. - Ušao je u fazu odricanja od prava, George - stalno mi govori da je to vaša priča, a ne njegova. Rado će pomoći, ali hoće da knjigu napišete vi i da vi dobijete zasluge. - Podigao je obrvu. - Što kažete na to? Ako znate pisati, možete nešto zaraditi i istodobno pokazati da je Howardu učinjena nepravda. Jon se slaže da vas zastupam, i to ću rado učiniti ako želite pokušaju

Pomračeni um

Pomno ga je promatrala. - Zar ne biste trebali protiv toga, ako ste njegov agent?

- Ne, ako mi da drugačije upute. U svakom slučaju, bolje je ne prepirati se s njime.

- Čini se kao da je na redu neko „ali“.

Andrew se nasmiješio. - Knjigu će biti mnogo lakše prodati ako autor bude Jon. On je prvi izvukao na svjetlo Howardov slučaj i njegova izdavača zanimat će nastavak, bude li dovoljno čvrstih dokaza da je Howard nevin.

George je slegnula ramenima. - Drugo nisam ni očekivala. Ja znam samo kako se pišu rasprave. - Otvorila je omanju torbu, koju je donijela sa sobom i izvukla svežanj spisa. - Bilo bi mi drago da Jonathan upotrijebi od ovoga što može... premda se počinjem pitati koliko ovo vrijedi. Imam osjećaj da su me skrenuli od svega što je važno, zato sam i tražila da se nađemo. Mislila sam, ako razmijenimo podatke koje znamo, mogli bismo naletjeti na korisne tragove.

- Hm. - Andrew je rukama podbočio bradu. - Nezgoda je u tome što Jon trenutačno želi glumiti mučenika. To je vrlo zamorna strana njegova karaktera. Kad god ne postigne neki neostvariv standard koji je sebi postavio, kažnjava se. Da nije ateist, poslao bih ga u samostan da ga se riješim. - Njezin izraz lica postao je suosjećajan. -Ja bih predložio zajednički rad. Gore bi stajalo Jonovo ime, jer će on pisati knjigu, a ispod vaše, jer ćete vi obaviti većinu istraživanja. O postotku se možete sami dogovoriti, ili vam mogu predložiti nekog posrednika. U svakom slučaju, trebali biste dobiti poštenu naknadu za svoj rad. Sviđa li vam se to?

- Nimalo - prosvjedovala je. - Kad sam se prvi put našla s Jonathanom, nisam očekivala da budem plaćena, i svakako ne bih predložila drugi sastanak da sam mislila kako ćemo raspravljati o autorskim pravima i novcu. Nadala sam se da ćemo učiniti ono što smo prvi put trebali učiniti - razmijeniti podatke i vidjeti kamo nas vode.

- Krasno! - rekao je Andrew s blagom ironijom. - Sad imam na vratu dva mučenika. Imamo potencijal za knjigu kojom se može oprati ime jednog čovjeka... i nikoga tko bi je napisao. Recite, što da učinim? Odgodim sastanak, dok ne nađem nekog pisca da sjedi tu i hvata bilješke? Ili da projekt ponudim drugom agentu?

George je bila pametna žena, koja je osjećaje izražavala smiješnim izrazima lica i sklonošću smijuljenju. - Pogrešno sam shvatila - rekla je. - Razabirem li ja to da je zajednički rad bio manje prijedlog a više naredba? Trebam li inzistirati na svojem imenu na koricama zato da se vaš prijatelj bolje osjeća?

Andrew je uperio prst u nju. - Što se mene tiče, što više inzistirate, to bolje. Njemu samozatajnost ne odgovara. Lakše je s njim kada se bori za svoja prava, a kada se pretvori u krpu, nije za izdržati.

Vidjelo se da je to zabavljalo. - Kako njegov krvni tlak? Možda mu je za zdravlje bolje da bude krpa.

- Ma kakvi. Kad sjedi i gubi dane, samo mu raste.

- Ja nisam glumica - upozorila je George. - Ako od mene očekujete da budem ljuta, neću moći. Ja sam za pregovore, ne za borbu.

- Znači li to da pristajete?

Slegnula je ramenima. - Valjda... ali samo ako ga preda mnom pitate odbija li i dalje sam voditi projekt. Htjela bih sama čuti negativan odgovor.

- Dogovoreno. Ako to učini, želite li da budem vaš agent u zajedničkom projektu?

- Imam li izbora?

- I te kako. Siguran sam da bi vas svaki agent rado zastupao - neke od boljih mogu vam čak preporučiti. Bit će nezgodno samo ako Jon želi ostati kod mene.
- Onda ćete to morati biti vi.
- Izvrsno! - Ustao je, nagnuo se preko stola i srdačno joj stisnuo ruku. - Dat ću da se sutra sastavi ugovor, a do tada, ovlastite me da se borim za vaše interese... što znači da bi bilo najbolje da ništa ne govorite, dok vas ne zamolim za pristanak o dogovoru. Slažete se?
- Samo ako se brinete da se što krivo protumači.
- Osim što ću naglasiti da inzistirate na zajedničkom radu, nema se što pogrešno tumačiti - odgovorio je Andrew. - Kao stranka agencije Spicer & Hardy, meni ste sada vrijedni koliko i Jon.

Kad se toga poslije sjećala, George se mogla samo diviti kako je Andrew vješto manipulirao prijateljem. Kao što se moglo očekivati, Jonathan je došao u metaforičkoj (i doslovnoj) pokajničkoj košulji, potrudio se nemarno odjenuti, za razliku od George u lijepoj odjeći, ali nije bio tako neotesan da na to skreće pozornost. Samo je pohvalio George za podatke koje je našla o Cill Trevelyan, a kada je Andrew postavio pitanje hoće li raditi na projektu, odmah je odbio. Njegovi razlozi bili su uvjerljivi.

Na Howardov slučaj naletio je slučajno, nakon što je pročitao Kliničke studije i većina njegovih pretpostavki o tom slučaju samo su nagađanja. Da bi se presuda uvjerljivo pobila treba još istraživati, što uključuje razgovore i trčkanje, a on za to nema ni vremena ni snage. Andrew je već radio s autorima koji prvi put objavljuju i savršeno je sposoban srediti prvenac do kvalitete potrebne za objavljivanje, ili platiti nekog mentora koji će George pomoći. Iako je točno da Jonathana zanimaju nepravične presude, njegov pravi interes zapravo su pogreške vezane za traženje azila i ekonomska migracija. Za razliku od njega, George zanima Howard Stamp, a Howardove interese najbolje će braniti netko tko bezostatno vjeruje u njegovu nevinost - što Jonathan za sebe ne može reći.

Andrew je pokazao nestrpljivost. - Sve sam to objasnio George prije nego si stigao - rekao je. - I ne prolazi ti „pa što onda“, prijatelju. Počinjem se pitati vrijedi li ta knjiga ičijeg vremena. .. uključujući moje. - Optužujući je uperio prst u Jonathana: Ti sumnjaš u Howardovu nevinost, a George - okrenuo je prst prema njoj - sumnja da je njezino istraživanje kompromitirano. Spreman sam vas oboje zastupati ako mi ponudite nešto. Bilo koji izdavač vratit će mi rukopis ako se ne dokaže da se radi o nepravičnoj osudi. Jonathan se okrenuo prema George. Izgledao je iznenađeno.

- Zašto je vaše istraživanje kompromitirano?

George je pogledala Andrewa.

- Ako te projekt ne zanima, onda te se ne tiče - odgovorio je Andrew umjesto nje. - George je mislila da ćete se dogovoriti za pedeset-pedeset, ali budući da tebi nije stalo, predložio sam da pitamo Jeremyja Crossleya.

Jonathanove oči u trenu su se suzile. - A zašto njega?

- Povjesničar je, a u takvim projektima uživa. - Pomirljivo je podigao ruku. - Znam, znam... sasjekao je Pomračeni um, no to bi za George trebalo biti dobro, osobito ako mu kažem da si se predomislio u vezi s Howardovom nevinošću. - Nasmiješio se.

- Potrgat će se da dokaže kako griješiš.

- Ti to namjerno činiš - kratko je rekao Jonathan. -Što?

- Ljutiš me. Jako dobro znaš što mislim o Jeremyju Crossleyu. Ne bih ga poželio ni najgorem neprijatelju, a kamoli nekom kao što je George. Uzet će od nje sve živo, a onda će je isključiti. To je njegov način rada.

- Ne budi glup - prekinuo ga je Andrew. -Ja zastupam Georgeine interese, i zato nitko neće moći dobiti njezine podatke dok ne sklopimo ugovor. S Crossleyem, naravno, ne bi dobila pedeset-pedeset, ali nešto će dobiti pod uvjetom da njezini podaci imaju dokazivu vrijednost. - Vrškom kažiprsta lupnuo je po stolu. - No, upravo to je problem, bojim se. Oboje mi govorite da su vaše analize vrlo manjkave... pa se čini da je sve propalo i prije nego smo počeli.

- Vidim da si Crossleyevu kritiku naučio na pamet - rekao je Jonathan sarkastično.

- Više je se ne sjećam - ravnodušno je odvratio Andrew.

- Vraga se ne sjećaš. U svakoj drugoj rečenici spominješ „vrlo manjkavu analizu“ podataka. To je bila zlobna kritika drugorazrednoga profesora.

- Ne dajte da vas Andrew u to upetlja. To je loša zamisao. Sami napišite... sigurno ćete znati.

- Znaš da to nije točno - odlučno je rekao Andrew. Pokazao je glavom na hrpu rukopisa pokraj stola. - To je moj otpad - rekao je George. - Nađem li u njemu jedan donekle dobar rukopis, bit ću iznenađen. Pisanje je zanat - ni od koga se ne očekuje da ga svlada prvi put kad uzme olovku u ruke - i Jon to zna jednako dobro kao ja.

- Ima i drugih pisaca - rekao je Jonathan. - Ne mora biti baš Crossley.

- Slažem se. što je s onim momkom s kojim si radio... onaj, kojeg je objavio Hodder? Henry Carr. Možda bi on htio. Prije neki dan razgovarao sam s njegovom nakladnicom, veli da je zelen od zavisti... traži bilo kakvu ideju koja će nadmašiti *Pomračeni um*.

Jonathan se nakesio. - Čak se ni ti ne bi spustio tako nisko.

- To ti misliš - upozorio je Andrew. - Želim za George postići najbolji dogovor, a Evans će pristati na šezdeset-četdeset ako time dobije mogućnost da te nadmaši.

- Ne budi smiješan. Na tvojoj listi nalazi se mnogo dobrih mladih pisaca, koji bi željno zgrabili ovu priliku. Zašto je ne ponudiš jednom od njih?

-Jer će s poznatim imenom predujam biti viši, a to odgovara George, naročito ako taj novac može zaraditi prije nego je napisana jedna jedina riječ.

Jonathan je nekoliko trenutaka razmišljao, a zatim se ponovno okrenuo George. -Jeste li sigurni da je to put koji želite izabrati, jer meni će biti drago dati vam savjete, ako mislite da biste mogli sami.

Otvorila je usta da nešto kaže.

-Jon nije najbolja osoba za to - upozorio ju je Andrew. -Vama treba netko tko potpuno vjeruje u Howardovu nevinost.

- Prestani mi imputirati riječi - rekao je Jonathan uzrujano. — Ja sam upotrijebio izraz „bezostatna vjera“. Kad je o ovakvim stvarima riječ. Ne možete ignorirati suprotne dokaze samo zato jer se ne uklapaju u vašu - teoriju. Morate ih čak strože ispitati.

- što je upravo suprotno onome što si prije rekao. Sada zagovaraš zdravu sumnju u suautorstvo gospođe Gardener. Volio bih da se odlučiš. - Pogledao je na sat. - Iskreno govoreći, ne vidim kamo to vodi... stalno se vrtimo u krugu. Ako te ne zanima, slobodno otiđi, da me George može uvjeriti da ima nešto što vrijedi prodati. Samo

gubimo vrijeme prepirući se o su-atorima, ako nemamo ništa čime možemo pobuditi njihovo zanimanje.

- Postoji li neka veza sa slučajem Cill Trevelyan? - upitao je Jonathan.

Prije no što je Andrew pokušao odgovoriti, ubacila se George. - Nisam sigurna - rekla je. Zato sam s vama i htjela razgovarati. Imali ste pravo u vezi sa školskom prijateljicom - zvala se Louise Burton. Uspjela sam naći njezina brata i on...

Andrew je upao. - George, ne držite se mojega savjeta. Jon bi te informacije trebao dobiti, samo sklopite s njim pogodbu.

Uzdahnula je s izrazom krivnje. - Žao mi je, ali očito je da je on neće... i doista, vrtimo se u krugu. Prije pola sata rekla sam vam da bih voljela raditi s dr. Hughesom, ali on nije dužan uzvratiti uslugu ako neće. Ja nisam spisateljica... - nasmiješila se Jonathanu s izrazom isprike - a nisam ni neka znanstvenica... i zato razumijem vaše oklijevanje.

Nevolja je, ako je istina ono što mi je rekao William Burton, u tome što je Roy Trent jedan od silovatelja. Nadala sam se... - Nespretno je ušutjela.

Jonathan se zgrbio. - Pristajem na pedeset-pedeset.

Pametna cura, pomislio je Andrew gledajući u svoje ruke.

- Znam da je primamljivo vidjeti neku vezu u istodobnosti - rekao je Jonathan - ali je vrlo opasno. Slučajnosti se događaju. To je razlog zašto su uveli zakon o policijskim kriminalističkim dokazima i o kaznenoj istrazi i zašto je danas analiza DNK najvažnija u policijskim istragama. Svatko nastoji isključiti štetni utjecaj slučajnosti.

Pomračeni um

- Ali ako je Howard nevin, onda ga je osudila upravo slučajnost - prosvjedovala je George. - Za porotu je najuvjerljiviji dokaz bila kosa u kadi, dok je tužilaštvo dokazalo da je mogla pripadati samo ubojici. A Howard ipak nije ubojica.

- Što je razlog više da se ne okrećemo nekom drugom riđokosom sumnjivcu. Taj gen nosi dobar dio stanovništva. - Nasmiješio se da ublaži oštrinu svojih riječi. - Što ne znači da ćemo vašeg silovatelja ignorirati - on sigurno odgovara profilu - samo ćemo biti oprezni. Šteta je da se William Burton sjeća samo Royeva imena... u pedesetima i šezdesetima to je bilo često ime, pa ih je vjerojatno bilo više.

- Tako često i nije bilo - rekla je George. - Vjerujete da je to Roy Trent?

- Roy Rogers... Roy Orbison... Roy iz Royersa... Roy Castle...

- Od kojih je barem jedan bio lik iz stripa - rekao je Andrew.

- Pa što? Bili Clinton i David Beckham dali su svojoj djeci imena po mjestima. Hoću reći samo to, da iz imena Roy ne možemo zaključiti da je to Roy Trent.

- No, pretpostavka je opravdana - rekao je Andrew. - Taj tip je gorila.

- To ne znači da je silovatelj. Ili, drugačije rečeno - tko je od vas spreman otići i reći mu to bez ikakvih dokaza u ruci... i što mislite, što bi na to rekao? - Gledao je jedno pa drugo. - Upravo tako! Moramo naći Louise, ili, još bolje, njezine roditelje. Oni bi nam mogli reći prezime.

- Pod pretpostavkom da pristanu na razgovor s nama - sumnjičavo je rekla George. - S Williamom sam stekla dojam da nipošto ne žele biti upleteni.

Jonathan je prelistao prijepis. - Jeste li te razgovore snimali ili ste bilježili?

- Nakon prvog, u autu sam napisala bilješke, a telefonski sam razgovor stenografirala. Pretipkala sam ih netom nakon toga, pa sam sigurna da su točne.

- Čitao je napomenu o Williamu Burtonu, koju je dodala na kraju. „U 40-ima, oko 185 crnjak, po rukama tetovaže, sivkasta kosa, sive oči, ugodno nasmiješeno lice. Vatrogasac. Oženjen, dvije kćeri.“

- Svidio vam se - rekao je više kao tvrdnju, nego kao pitanje.

- Da. U početku je bio vrlo susretljiv i prijazan. Razgovarali smo o njegovim kćerima, koje su se prepirale u kući, i bio je vrlo zabavan. Postao je napet tek kad sam spomenula njegovu sestru. Stalno je ponavljao da već godinama ne zna ništa o njoj, ali nisam mu posve povjerovala.

- Tu kažete da je „izgledao zbunjeno“ kad ste ga upitali je li Louise u četrnaestoj rodila - primijetio je Andrew i lupnuo prstima po stranici koju mu je dala. - Odgovorio je: „Koliko ja znam, nije.“ Napisali ste „vrda“ i stavili upitnik. To ste tada tako doživjeli? George je kimnula. - Dalje je rekao da je bio mnogo mladi od nje i da ne bi shvatio što se zbiva - to je nekoliko redaka dalje. Pomislila sam da je to vrlo neobičan odgovor... kao da se nešto jest dogodilo i da o tome ne želi lagati. Upitnik sam stavila i uz „mnogo mladi“. Louise bi sada bilo četrdeset pet, četrdeset šest, a William izgleda kao da mu je dobrih četrdeset.

Jonathan joj je skrenuo pozornost na neke bilješke nakon opisa Williama Burtona. „(1) Ne bi me bio nazvao da je u Priscilli Fletcher prepoznao Louise. [Dvostruki blef?] (2) Je li je prepoznao kao Cill Trevelyan? (3) Zašto se odjednom osjeća tako „upleten“? [Zbog Cilline fotografije? Zbog svojih kćerki? Zato što je Priscilla F. Cill i on to zna?]“

- Zašto spominjete njegove kćeri? - upitao je.

- To je na početku prijepisa telefonskog razgovora. Rekao je kako ga je žena pitala kako bi se osjećao da je u trinaestoj nestala jedna od njih. Također, jako ga je pogodilo kad je shvatio kako Cill izgleda mlada. Sjeća je se kao odrasle i potreslo ga je kada je vidio da je još dječje punašna. - Zastala je. - Kao da ju je prvi put vidio kao osobu... i pitam se je li to zato što ju je prepoznao u Priscilli Fletcher.

- Rekao bih da je vjerojatnija vaša prva pretpostavka. Trideset godina nakon događaja, vidio je Cill onakvu kakva je zaista bila- ranjivo dijete.

- Rekao je da su je njegovi roditelji okrivljavali za sve loše. Nazivali su je „ona prokleta cura“ i tvrdili da je drolja.

- Za što?

Slegnula je ramenima. - Silovanje... to što je Louise dobila agorafobiju... policijska pitanja. To je ono što je on spomenuo, ali kaže da je trajalo mjesecima.

- Agorafobija?

- Vjerojatno.

- Zanimljivo - rekao je Jonathan polako. - Čega se bojala? Tih dječaka? Da će i nju silovati?

- Nije rekao. Spomenuo je kako su je roditelji premjestili u drugu školu, da je ne bi sve podsjećalo na Cillin nestanak, no to je sve.

Andrew je odjednom pucnuo prstima. - Vрати se na prvi ulomak, gdje je George dala sažetak razgovora o kćerima - rekao je Jonathanu. - Druga rečenica: „Gospodin Burton našalio se na račun vatrene kose i vatrene ćudi svojih kćeri... rekao je da bi platio da ih se riješi.“

-Da?

- Riđa kosa je nasljedna, ali siguran sam da gen mora postojati na obje strane.

Jonathan se prstom zamišljeno pogladio po bradi. - Nastavi.

- Zakvaćio si se za riđokosog silovatelja, ali kakvu je kosu imala Louise?

Od: George Gardener [geo.gar@mullinst.co.uk]

Datum: Četvrtak 17/04/03 15:07

Za: jon.hughes@london.ac.uk

Cc: Andrew Spicer

Predmet: Louise Burton

Dragi Jonathane i Andrew,

u bristolskoj agenciji bili su vrlo nesusretljivi i odbili su dati bilo kakve podatke o svojem istraživanju i adresu obitelji Trevelyan. Pozvali su se na povjerljivost, ali su odbili nazvati Trevelyanove i tražiti dopuštenje. Bojim se da su mislili kako sam novinarka. S obzirom na to, odlučila sam ne reći im za Priscillu Fletcher, a što se Louise tiče, jednostavno su me uputili natrag k Williamu Burton u.

Naš prijatelj Fred Lovett nije s arhivama ništa uspio, niti je našao kolege koji su bili uključeni u Howardov slučaj ili Cillin nestanak. Policajac Prentice, koji je bio spomenut u novinskim izrescima, umirovljen je 1982. i misle da je u devedesetima umro od kapi. Budući da ne bih htjela „preplašiti“ Williama Burtona i otjerati ga, odlučila sam promijeniti pristup. Škola koju su djevojčice pohađale prije no što je Cill nestala bila je gotovo sigurno Srednja škola Highdown, u Wellingborough Roadu. Tijekom 1970-ih preimenovali su je u highdownsku općinsku školu i preselili je u novu, veću zgradu u Glazeborough Roadu (slučajno na mjestu na kojem se nalazila srušena tvornica Brackham & Wright, gdje je radila Wynne Stamp!). Čuvaju dokumente samo o osoblju i učenicima koji su se upisali u staru highdownsku školu. Međutim, imam ime i adresu ravnateljice, koja je na tom mjestu bila od 1968. do 1973.

To je: gđica Hilda Brett, Hardy Mansions 12, Poundbury, Dorchester, Dorset.

Malo sam se raspitala i doznala sam da je Hardy Mansions smještaj za „aktivne“ starije osobe - to jest, za one kojima su još sve na broju. To je vrlo dobra vijest, jer je gđica Brett sigurno ona ista koja je isključila Cill i morala bi se sjećati obiju djevojčica.

Spremna sam s njom sama razgovarati, iako bih rado da Jonathan pođe sa mnom, ne samo zato što će pitanja dobiti na akademskoj važnosti, jer je on profesor i pisac - i uvjeriti je da bude susretljivija - nego i zato jer nisam sigurna kako sastaviti intervju.

Da kažemo kako tražimo Cill Trevelyan? Louise? Treba li spominjati Howarda?

Nikoga od njih... reći samo da istražujemo Highdown u sedamdesetima i da su nam u staroj školi rekli za nju? Pomozite, molim!

Sve najbolje, George

PS. Ako Jonathan može poći sa mnom, morala bih znati koje je dane slobodan. Sve u svemu, mislim da bismo trebali jednostavno banuti, umjesto da zakazujemo sastanak, jer ako kaže „ne“, prilika će biti izgubljena.

12.

Dorchester, Dorset

Srijeda, 23. travnja 2003., prijepodne

Ovaj put Jonathan se odlučio dotjerati i laknulo mu je kada je, na južnom kolodvoru u Dorchesteru, vidio da je George učinila isto. - Što je bilo s putujućim ormarom za spise? - upitao je kada je ušao u automobil. - Nadam se da ga niste maknuli zbog mene. - Imala sam proljetno čišćenje - rekla je i upalila motor. - Sve je na svojem mjestu kod kuće. - Nasmiješila mu se. - Zaključila sam da bivša žena vašega agenta ima pravo: „Odišlo čini čovjeka.“

Jonathan se nasmiješio. - Samo što se Andrew s tim ne slaže. Njemu je draža ona: „Ne sudi knjigu po koricama.“

- I meni - rekla je veselo, odmičući se od ruba pločnika - ali mi smo u manjini, pa ću ići na... - uredan auto... uredan dom... uredna odjeća, uredan um.

Jonathan se nasmijao. - Koliko će dugo trajati?

- Ovisi o mojoj upornosti. - Skrenula je desno u Weymouth Avenue, a zatim lijevo, prema zapadnom rubu Dorchestera. Vozila je zgrbljena nad upravljačem, kao da ne vidi kamo ide i Jonathan je zatvorio oči da se ne bi trznuo svaki put kad su se umalo sudarili.

- U čemu?

- U tome da otpočetak ostavim pravi dojam. Shvatila sam da sam sama kriva što me nitko ne shvaća ozbiljno.

Jonathan je znao da će do tog razgovora kad-tad doći. Neriješena pitanja nikada ne nestaju sama od sebe. - Ako vas to tješi - neuvjerljivo je rekao - ja sam naredniku Lovattu rekao mnogo gore stvari. Andrew kaže da sam ga nazvao fašistom... iako se toga doista ne sjećam.

- Ah, za boga miloga! Ne činim to radi vas.

- Radi koga onda?

- Radi Roya. Sav je napuhan, jer misli da sam nepraktična usidjelica. - Šutjela je dok je manevrirala između vozila što su im dolazila u susret i parkiranih automobila slijeva. - Iza vašeg sjenila stavila sam kartu Poundburyja - rekla mu je probijajući se kroz raskrižje s pet voznih traka. - Tražimo Bridport Road i zatim Western Crescent. Prilično sam sigurna za put, ali tu sam posljednji put bila prije dvije godine i, zbog svih tih novih zgrada, ceste vjerojatno vode drugdje.

Izvadio je kartu i raširio je na koljenima. - Kako napuhan?

Uzdahnula je i okrenula se da ga pogleda. - Nisam dovoljno strogo shvaćala podatke koje mi je davao. Umjesto toga, dvije sam godine potrošila na razgovore s ljudima koji o Howardu znaju još manje od mene.

- Imena vam je davao Roy?

- Aha. Gospođa ta-i-ta, koja je u šezdesetima radila u Breckham & Wrightu i koja možda zna što se dogodilo s Wynne. Gospodin taj-i-taj, koji je kod Royeva tate kupovao novine i koji je možda poznavao Grace. Gospođica ta-i-ta, koja je išla u osnovnu školu St. David's kada i Howard. Razgovarala sam približno s dvadesetak ljudi, koji su sa slučajem samo maglovito povezani... a zapravo nitko od njih ne zna ništa.

Jonathan se odupro nogama o pod kada su stali na metar od neke grdosije. - Grozno! - Ja bih rekla da je krivudavo - rekla je George penjući se na pločnik da obiđe kamion i skrenula lijevo u Bridport, dok je Jonathan stoički gledao preda se. Glavom je pokazala

na žućkasto-bijelu zgradu ispred njih, s germanskim tornjem od crvene opeke. - Tu počinje Poundbury. Jeste li već bili tu? Zna li što je to?

-Ne.

- Onda vam treba poduka. To je udarac princa Charlesa suvremenim arhitektima i građevinarima koji grade jeftina naselja s jednakim kutijama od crvene opeke i očekuju da ljudi budu još zahvalni. Mislim, tko želi živjeti u nečem dosadnom?

U oduševljenju vizijom princa Charlesa o tome kako treba graditi novo naselje, Roy Trent je brzo zaboravljen. Inzistirala je na zaobilaznom putu u Poundbury, koji nije stariji od deset godina, ali je svojom arhitekturom i oblikom - nepravilne ceste, različiti stilovi gradnje, uporaba domaćih materijala te kuće raspoređene po ulicama, trgovima i dvorištima - govorio o povijesti i stalnosti.

Jonathan je bio impresioniran više no što je mislio da će biti, iako je sumnjao da bi slično naselje funkcioniralo u Londonu. - To bi bilo teško prenijeti u grad - rekao je kada je ponovno ušla na glavnu cestu.

- Ne vidim zašto - odgovorila je George. - Pristup lokalne tradicije i lokalnih materijala funkcionirao bi u Harlesdenu, a kako ne bi u Dorsetu. Ljudi mrze jednolikost jeftine opeke i armiranoga betona. Kuća bi trebala biti izraz vlasnikove osobnosti, a ne klon susjeda.

- A viktorijanske kuće u nizu? - ironično je promrmljao. - Izgrađene su prema tipiziranim nacrtima i jednolikije ne mogu biti. Možda će za sto godina ljudi voljeti kutije od crvene opeke, onako kako im se danas sviđaju one iz devetnaestog stoljeća. George se nasmijuljila. - Pod pretpostavkom da će te kutije još postojati. Viktorijanske kuće gradili su da traju... danas se sve proizvodi tako da traje samo do sljedeće godine.

- Usporila je kako bi pročitala ime ulice. - Poundbury Close - rekla je.

Jonathan je prstom povlačio po karti. - Znači da je Western Crescent druga desno - rekao joj je. - Tamo. Uključila je svjetlo za skretanje i krenula na sredinu ceste. - Pričajte mi o Royevim manevrima - ponukao ju je.

- Što se tu ima pričati? - i mirno je odvrtila. - Slao me na besmislene razgovore, jer ne želi da otkrijem da je bio upleten.

- U to ne možete biti sigurni - upozorio je Jonathan. - Možda je posve nevin, ali pažljivo prati događaje jer zna da vam je to važno. To što vam nikada nije rekao nešto vrijedno, možda je dokaz da zna... malo više.,,

George je prezrivo frknula. - Vi u to ne vjerujete ništa više od mene. Mislio je da sam bedak. Dok nisam spomenula da me zanima Howard Stamp, nije bio nimalo ugodan, a onda smo odjednom postali najbolji prijatelji. Tada sam morala nanjušiti podvalu. - Vozila je polako i tražila imena kuća. Stala je pokraj velike zgrade od purberškoga kamena. - Tu smo...

Hardy Mansions.

Oboje su se iznenadili kako su lako došli do starice. Mislili su da će se najprije morati javiti upravitelju, no bilo je dovoljno da pritisnu zvonce s imenom „Hilda Brett“ i da George na interfon spomenene highdownsku školu, pa da se vrata otvore i da im odsječan glas kaže neka dođu u stan 12. - Previše je povjerljiva

- rekla je George s neodobravanjem, dok su u hodniku gledali strelice s brojevima od 5 do 12. - Mogao je doći bilo tko.

- Možda uživa u opasnosti - rekao je Jonathan.

- Čudi me da je dopušteno.

- Ne želi živjeti u zatvoru - promrmljao je.

George je načinila grimasu. - Trebalo bi biti upravo suprotno - oslobođenje od skrbi i brige.

- Da, ali pitanje je jesu li nepoželjni zatvoreni vani ili stanovnici unutra? Za bezbrižnost se može plaćati previsoka cijena -strah od zločina izolira više od samog zločina.

George nije uspjela izgovoriti riječi prosvjeda protiv te kritike umirovljeničkog doma, jer su se vrata na broju 12 otvorila i mršava žena pokazala im je rukom da uđu. - Zdravo! Zdravo!

- rekla je veselo. - Uđite. - Nagnula se nad štap i malo se odmaknula da mogu proći. -

U dnevni boravak, tu desno... moj stolac je onaj visoki, s jastucima. - Zatvorila je vrata i pošla za njima, vedro ih ispitujući, te sjela na svoj stolac. - Sjednite... sjednite.

Raskomotite se.

Jonathan se, onako visok, smjestio na trosjed, a George je izabrala naslonjač. - To je vrlo lijepo od vas, gospođice Brett -

- Dali su nam vašu adresu, ali kako telefon nisu imali, odlučili smo doći nenajavljeni, u nadi da ćemo vas naći kod kuće.

Žena je bila krhka i dobro je izgledala za svoju dob. Bila je već duboko zašla u osamdesete, no izbljedjele oči sjale su od razumnosti. - Morat ćete mi pomoći - rekla je.

- Bojim se da vas uopće ne poznajem. Ovaj mladić je očito bio mnogo generacija nakon mojeg vremena, ali koja ste generacija vi, dušo?

George je odmah složila izraz isprike. -Ah, bože, nisam htjela da zaključite kako smo bili vaši učenici. - Gledala je kako sjena razočaranja pada na staričino lice. - Slobodno se predstavimo? Ja se zovem Georgina Gardener i vijećnica sam u Highdownu, gdje se još nalazi vaša škola, a ovo je doktor Jonathan Hughes -pokazala je rukom prema trosjedu - koji je pisac i profesor europske antropologije na londonskom sveučilištu.

Jonathan je ustao, nagnuo se i pružio joj ruku. - Čast mi je, gospođice Brett. Već dugo želim upoznati ravnateljicu koja je imala zadaću uvesti školu u pametnu eru. To je zacijelo bilo teško i naporno vrijeme... ali i uzbudljivo, nije li?

Malo se namrštila, kao da sumnja da je to razlog posjeta. -Sve to... - složila se - ali, naravno, bili smo nošeni žarom tog pokreta. Moje osoblje i ja vidjeli smo i previše djece koja su morala otići u lošije škole samo zato što s jedanaest godina nisu uspjela dobiti dovoljno bodova.

- S malim ili nikakvim izgledima da odu na fakultet - rekao je Jonathan i ponovno sjeo.

- Dakako. Na fakultet se izravno dolazilo preko gimnazija i privatnih škola, i zato je bilo tako strašno da se o djetetovoj budućnosti odlučuje u jedanaestoj godini. - Zastala je, sumnjičavo gledajući čas jedno pa drugo. - Doista ste došli da bismo o tome razgovarali? Ne vjerujem da bi mišljenje jedne senilne ravnateljice - kojoj je vijek trajanja odavno istekao - moglo ikako pomoći današnjim raspravama o obrazovanju.

George je izgledala kriva. - Pa...

- Na neki način - rekao je Jonathan i nagnuo se naprijed kako bi joj se izravnije obratio.

- Provodimo istraživanje o djeci u problemima u desetljećima poslije Drugoga svjetskog rata. Zanima nas dvoje takve djece iz Highdowna. Howard Stamp, koji je

osuđen za umorstvo svoje bake, i Priscilla Trevelyan, koja je nestala 1970.. Priscilla je bila vaša učenica? - Uпитno je podigao obrvu, a ona je potvrdno kimnula. - Biste li bili tako dobri i rekli nam čega se sjećate u vezi s njom?

Umorno je uzdahnula, kao da je doživjela još jedno razočaranje. - Ako ste privatni detektivi, onda samo gubite vrijeme. Kako sam rekla vašim prethodnicima, doista ne znam što je bilo s jadnim djetetom.

Jonathan je iz unutaršnjeg džepa izvadio posjetnicu i propusnicu i dao joj ih. - Tu su moja fotografija, ime i titula... a u dnu posjetnice broj mojeg telefona na odsjeku. Bilo bi mi drago da nazovete i uvjerite se da sam osoba za koju se izdajem. Vijećnica Gardener može učiniti to isto. Možete nazvati njezin ured ili nekog od njezinih kolega u Umirovljeničkom domu Breze u Highwoodu.

George je odmah izvadila jednu od svojih posjetnica iz aktovke i pružila je gospođici Brett. - Nismo privatni detektivi - uvjeravala je ženu - iako mi je to isto rekao brat Louise Burton. Koliko čujem, Trevelyanovi godinama pokušavaju naći kćer.

Gospođica Brett bacila je pogled na posjetnice i zatim se pomaknula naprijed, spremajući se ustati. - Žao mi je, ali ne mogu vam pomoći. To je bio tragičan događaj... da sam znala bilo što korisno, bila bih rekla policiji.

Bilo je jasno da želi zaključiti razgovor, ali se Jonathan nije dao. - Georgina i ja gledamo na to mnogo drugačije - rekao joj je. - Nas više zanima zašto je Priscilla postala samo statistički podatak, a ne gdje je sada. Ako je vjerovati izjavama njezinih roditelja koje smo pročitali u novinama, većina njezinih teškoća potjecala je iz toga što je bila bistrija od svojih vršnjaka... a to nije neosnovana pretpostavka. Veze između bježanja iz škole i delinkventnog ponašanja dobro su dokumentirane, a za oboje je povod dosada. Slažete li se - zapravo, jeste li se tada slagali - s izjavom gospodina i gospođe Trevelyan o njihovoj kćeri? Bi li se Priscilla bolje ponašala da se uspjela upisati u bolju školu? Bilo je to pitanje koje je pogodilo pedagoga u njoj, i upalilo je. Ostala je sjediti. - Bježanje iz škole obično je posljedica slabog uspjeha, doktore... - opet je pogledala Jonathanovu posjetnicu - Hughes, dok poremećeno ponašanje u razredu može biti znak iznadprosječnoga IQ-a, što nije potpuno ispitano. Priscilla je svakako pripadala posljednjoj vrsti... i zato se u tom pogledu slažem s gospođom i gospodinom Trevelyan. No iako je zbog inteligencije bila teško i neukrotivo dijete, ne mislim da je to bio uzrok bježanja iz škole... ili, što je najvažnije, njezina nestanka.

- Što je bio?

Gospođica Brett spojila je kažiprste. - To pitanje morate postaviti njezinu ocu.

Jonathan je pogledao George, koja se uključila u njihov razgovor. - William Burton mi je rekao da je bila dobro upućena u spolnost - mirno je rekla. - Znam da se to tada manje razumjelo, ali sada, gledajući unatrag, mislite li da je bila spolno zlostavljana?

-Da.

- Otac?

-Da.

George je uzela notes i olovku. - Jeste li to rekli policiji?

Kratko je šutjela. - Ne - odgovorila je starica. - To je zaključak do kojeg sam došla u posljednjih deset godina. Dugo sam okrivljavala sebe - strašno je kada se u radnom vijeku jednog nastavnika dogodi da se osjeća odgovornim za nestalog učenika. Mislila sam o sebi da sam dostupna - morala sam biti dostupna... - Naglo je zašutjela.

George je htjela pružiti ruku u znak suosjećanja, no Jonathan ju je preduhitrio. -Jedan moj student ubijen je u NewYorku nedugo nakon što sam mu priskrbio stipendiju - mirno je rekao - i sada stalno razmišljam što bi bilo da nije bio crnac... da Amerika i Britanija nisu potaknule hysteriju zbog svjetskog terorizma... da je taj čovjek na ulici shvatio da musliman i terorist nisu jedno te isto... - Nasmiješio se. - Pretpostavljam da se pitanja koja ste sebi postavljali odnose na silovanje. Samo da vam je Priscilla za to rekla, ne biste je kaznili za sukob s Louise, njezin otac ne bi imao razloga da je istuče... ili nešto još gore... i ne bi pobjegla.

Gospođica Brett je kimnula. - To i još više. Izražavala se zrelim rječnikom i upotrebljavala ga je bez mnogo razmišljanja, naročito u nazočnosti muških nastavnika, ali nikom od nas nije palo na pamet da je to simptom spolnog zlostavljanja. - Ponovno je uzdahnula. - Bojim se da je zbog toga bila mrska nastavnicima i zbog toga su je uvijek strože kažnjavali. Danas mi je zbog toga strašno žao. Čovjek se pita gdje je to jadno dijete nalazilo ljubav, ako je nije dobivala kod kuće.

- Tada se mnogo toga nije znalo - rekla je George. - Sada se čini nevjerovatno, problem zlostavljanja djece izašao je u javnost tek nakon istraživanja slučaja Marije Colwell 1974. - Osjetila je da je Jonathan gleda. - Tek kad je malu Mariju očuh doveo u bolnicu, vlasti su shvatile da je moraju zaštititi. Bio je njezin ubojica, za boga miloga... na smrt je istukao izglednjelu sedmogodišnjakinju i nije mislio da će itko prigovoriti.

- Ni danas nije mnogo bolje - rekao je Jonathan, misleći na vlastito odrastanje. - Nezgodno je to što između zaštite djece i eugeničkih eksperimenata postoji tanka granica. Prosvjedujemo kad se djecu na silu oduzima neprimjerenim roditeljima, ali se žalimo kada ista ta djeca umiru zbog zanemarivanja i brutalnosti. Vlastima je to kvaka 22.

Izgledalo je da gospođicu Brett tema zanima. - Najprije treba definirati neprimjerenost - suho je rekla. - Bilo je još mnogo roditelja s kojima sam bila u kontaktu i koji bi tom opisu odgovarali bolje od Trevelyanovih. Tko može reći, koji otac zlostavlja svoje dijete?

- Ili kako? - zamišljeno je rekla George. - Postoje dokazi da je David Trevelyan tukao Priscillu - to je priznala čak njezina majka, kada je govorila o njegovoj strogosti - ali sam manje sigurna kad je riječ o spolnom zlostavljanju. Iz onoga što je William Burton rekao o silovanju, može se zaključiti da je Cill još bila nevina. Rekao je da su joj noge bile tako okrvavljene, da je Louise morala otići kući po hlače, da to prikrije. Naravno, možda je imala mjesečnicu, ali prije bih rekla da je bila razdjevičena... što bi značilo da je to silovanje bio njezin prvi spolni odnos.

- To ne znači da nije bila upućena u spolnu aktivnost - rekao je Jonathan.

- Slažem se. A ako je njezin otac bio za to odgovoran, jasno je zašto nije htjela da dozna za silovanje. Zacijelo bi mislio da ga je sama izazvala. Tako zlostavljači i silovatelji opravdavaju svoje ponašanje - nisu oni krivi, kriva je žrtva jer ih je uzbudila. -Kucnula je olovkom po notesu. - Isti argumenti vrijedili bi za njezinu majku. Naišla sam na jedno istraživanje, koje je pokazalo da su žene krive za dvadeset pet posto slučajeva spolnog zlostavljanja. U toj obitelji bile su moguće razne situacije.

- Ili izvan obitelji - rekao je Jonathan. - Možda ju je zlostavljao neki susjed ili rođak- možda je njezina spolna zrelost oca mučila jednako kao i nastavnike, i nije znao što bi. Možda je kriv samo za diktatorsku disciplinu. - Upitno je gledao ravnateljicu. - Kakav je čovjek bio? Jeste li ga dobro poznavali?

- Zapravo ne. Jednom smo razgovarali o Priscillinu izostajanju s nastave, a drugi put kada je nestala. Oba puta je bio vrlo ljutit. Ni u čemu se nismo složili. U prvoj prigodi rekao mi je da je škola dužna osigurati prisutnost njegove kćeri na nastavi, a drugi put me ukorio što sam isključila Cill, a ne Louise. da je znao da je djevojčica s kojom se potukla Louise, rekao je, ne bi podupro moju kaznu.

- Zašto je to rekao?

Razmišljala je. - Ijedni i drugi roditelji mislili su da je kriva ona druga, no tada sam mislila - i to još uvijek mislim - da je gospodin Traveyan pokušavao krivnju svaliti na mene. da je za zapisnik izjavio da je samo podupro kaznu koju je odredila škola, mogao bi naći neki uzrok za to što je Priscilla pobjegla.

- Nije vam se sviđao? - upitala je George.

- Ne, nije - starica je odlučno odgovorila. - Bio je debeli nasilnik, koji mi je gurao šaku pod nos i zahtijevao da se složim s njim. Oba puta sam mu objasnila da za Priscillu ne snosim nikakvu odgovornost za vrijeme kada nije u školskoj zgradi - Osim što o tome moram obavijestiti njezine roditelje i relevantna tijela - pa je odmah školu optužio za njezine poteškoće. -Odmahnula je glavom. - Sputavamo je... dosađuje se... nismo joj dovoljno zanimljivi... previše je pametna za Highdown. Bilo je vrlo neugodno.

- I sve je to objavljeno u tisku?

- Naravno. -Još jedan uzdah. -I ničime to nismo mogli poreći. Bilo bi ružno proturječiti njihovu opisu Priscille, a još ružnije reći da su Trevelyanovi - nagnula je glavu prema Jonathanu - neprimjereni. Bilo je to ono: *de mortuis nil nisi bonum*.

Jonathan ju je znatizeljno promatrao. -Je li to stilska figura ili ste stvarno mislili da je mrtva?

- Oboje. Dijete koje nestane izaziva snažne osjećaje... svi smo žalili za njom. Svatko je očekivao da će se negdje naći plitak grob, a kada se nije našao... - zašutjela je i nesretno slegnula ramenima. - Njezini roditelji i dalje su se nadali, ali nitko drugi nije vjerovao da može sama preživjeti.

Kimnuo je. - Zašto je policija odustala od istrage?

- Mislim da nisu odustali. Godinama su slučaj držali otvoren, no zapravo su samo čekali da se negdje pojave njezine kosti. Kako je rekao jedan od inspektora, nakon odlaska iz roditeljske kuće gotovo sigurno ju je oteo neki od onih monstruma koji vrebaju na djecu. Može biti pokopana bilo gdje.

- Njezina su oca ispitali i isključili - rekla je George. - Zna li zašto? Čini se kao najvjerojatniji osumnjičeni.

- Taj tjedan radio je u noćnoj smjeni i majka je rekla da je, kada je otišao na posao, Priscilla bila kod kuće. Nestanak je prijavio u šest ujutro, kada se vratio kući i vidio da je postelja netaknuta, a kolege s posla potvrdili su da cijelu noć nije izlazio iz tvornice.

- što je radio? - upitao je Jonathan.

- Bio je predradnik u tvornici alata Bracham & Wright. Zatvorili su je nekoliko godina poslije, a na tom mjestu izgrađena je nova škola.

Nastala je duga, zamišljena šutnja.

- Što ste ono rekli o povezanosti i istodobnosti? - upitala je

- Moje je mišljenje ... slučajnosti se događaju.“ E pa, ja sam u iskušenju. — Ponovno se obratila gospođici Brett. - Sjećate li se umorstva Grace Jefferies? Njezino tijelo nađeno je tjedan nakon Priscillina nestanka.

Starica je kimnula. - Bilo je vrlo šokantno. Prije ste spomenuli njezinoga ubojicu.

- Howard Stamp - rekla je George. - Njegova majka, Wynne - Graceina kći - također je radila u Brackham & Wrightu. Čovjek se pita, kako to da se u razmaku od sedam dana radnicima u istoj tvornici dogodi otmica i umorstvo. Nisu li ta dva događaja bila na neki način povezana? Je li vam policija to natuknula?

- Meni nije, iako se sjećam da sam se iznenadila kada sam tijekom suđenja doznala da je gospođa Stamp bila tamo zaposlena... Ali, naravno, to je bilo godinu dana nakon što je Priscilla nestala. - Gospođica Brett nakratko se zamislila. Gledala je kroz prozor i prebirala po uspomenu. - Sada se čini da je veza očita - rekla je - ali tada nije bila. Brackham & Wright bio je u šezdesetima najveći poslodavac u Highdownu - prema grubim procjenama, na platnom popisu imao je dvije tisuće ljudi - i ondje su radili mnogi roditelji naše djece. Mislim da je i otac Louise Burton bio predradnik, a mnogi naši učenici odlazili su tamo na praksu.

- Kakvi su ljudi bili Burtonovi? - upitao je Jonathan prije no što je George uspjela progovoriti.

- Mislim da muža nisam upoznala - tada se nije mnogo kontaktiralo s roditeljima - ali sam s gospodom Burton razgovarala o Louisinu izostajanju iz škole. Bila je pristupačnija od gospodina Traveyana i prihvatila je dio odgovornosti za kćerino ponašanje, ali je za to krivila Priscillu. Tražila je da djevojčice razdvojim, no, kako sam istaknula, time se ne bi postiglo ništa, jer su stanovale tako blizu.

- Koliko blizu? Znamo da su Burtonovi živjeli u Ulici Mullin, ali adresu obitelji Traveyan nismo uspjeli naći.

- Ako se dobro sjećam, bili su u Ulici Lacey.

- Dvije ulice dalje - rekla je George i zapisala. - Zna li na kojem broju?

Gospođica Brett sa žaljenjem je odmahнула glavom. - Bilo je to davno.

- Je li gospođa Burton imala pravo? - upitao je Jonathan. - Je li Priscilla bila glavna u tom prijateljstvu?

- O, da. Bila je neusporedivo jači karakter. Također, i sama je počela bježati iz škole - najprije samo poslijepodne, a onda po cijele dane.

- Svaki dan? Koliko je to trajalo?

Gospođica Brett nekoliko je trenutaka razmišljala. - Ne znam točno... možda jednom ili dvaput na tjedan u prvom polugodištu. Za uskrсне blagdane poslali smo upozorenje i jednim i drugim roditeljima, ali sjećam se da prva dva tjedna drugog polugodišta djevojčice gotovo uopće nisu dolazile u školu. To je naglo prestalo poslije silovanja, ali smo tek kasnije doznali što je bio uzrok. Nažalost, ja sam mislila da su se odjedanput popravile zbog pisma koje sam napisala njihovim očevima. Zaprijetila sam im da će biti odmah isključene ako se takvo ponašanje nastavi.

- Kada ste im pisali?

- Koliko zaključujem iz onoga što mi je rekla policija, pisma sam poslala istoga dana kada se dogodilo silovanje. Toga jutra se opet nisu pojavile, i zato sam odlučila da nešto moram poduzeti.

- A Louise se samo povodila za njom? Ona nije poticala?

Još jedna stanka za razmišljanje. - Bila je čudno dijete... prilično podmuklo. Mislila sam da je Priscillu oklevetala policiji. Sasjekla ju je. Nasilna, promiskuitetna, razularena tinejdžerica koja mrzi roditelje, bježi i škole da bi spavala s dečkima i prijeti drugoj djeci da rade ono što želi. Možda je u tome bilo nešto istine - Priscilla je bila krupna za svoju dob i, kad su je zadirkivali, znala je silovito uzvratiti - ali nasilnica nije bila, u

svakom slučaju ne onako kako ja tu riječ razumijem. Bila je magnet za manju, sramežljiviju djecu, ali ne sjećam se da je prema njima bila okrutna... zapravo, upravo obratno. Štitila ih je.

- William Burton je rekao da je Louise plašilo policijsko is-

- Dapače - rekla je gospođica Brett s oštrijim tonom u glasu. - To joj je bilo u karakteru. Zaplakala bi i gubila svijest i, kada je govorila s vama, nije vas gledala u oči - potpuno drugačije od Priscille, koja se znala postaviti i pokušavala izboriti za sebe. To nije značilo da Louise nije imala ništa s tim problemima, nego samo to da je njezina prijateljica kažnjena za obje.

- Kao u silovanju?

- Bit će da je tako.

- A svađa zbog koje je Priscilla isključena?

- Da. To je bilo vrlo tipično za Louise. Njezina nastavnica rekla mi je da je cijelo prijepodne šaptala Priscilli na uho, a Louise je tvrdila da je bilo zapravo obratno - da ju je Priscilla pokušavala nagovoriti da opet počnu izostajati i napala je kad je ova odbila.

- A što je rekla Priscilla?

- Ništa - odgovorila je sa žaljenjem. - Upozorila sam je da će biti isključena ako mi ne objasni što se dogodilo, čak sam spomenula da je Louise nju izazvala - ponovno je uzdahnula - ali nije htjela lagati.

- Za razliku od Louise. -Hm.

- Mislite li danas da je Priscillu zadirkivala zbog silovanja? - upala je George.

- O, da.

- Ako je tako, onda je bila okrutna... ili to, ili nije imala nimalo mašte.

Gospođica Brett nekoliko je trenutaka razmišljala. - Što se okrutnosti tiče... da, možda. U svakom slučaju, bilo joj je vrlo drago kad je Priscilla kažnjena. Ali, nikada nisam upoznala lukavo dijete koje ne bi imalo mašte - završila je i nasmiješila se. - Za ogovaranje vršnjaka morate biti domišljati, slažete se?

13.

Sandbanks Peninsula, Bournemouth Srijeda, 23. travnja 2003., prijepodne

Billy Burton sjedio je više od sata u svojem starom renaultu karavanu i promatrao kuću Fletcherovih, da vidi hoće li se što događati. Bližila su se dva tjedna otkako je Georgini Gardener dao adresu bristolске detektivske agencije, i već je izgubio nadu da je u vezi s tim išta poduzeto. Prorijeđenu kosu pokrio je bejzbolskom kapom i lice zaklonio jeftinim naočalama za čitanje crnih okvira koje je kupio u Bootsu. Na upravljaču pred njim stajala je otvorena mapa s nekim dokumentima i pretvarao se da ih proučava, no kako je vrijeme prolazilo, sve više ga je hvatao strah da će netko pomisliti da je kradljivac i pozvati policiju.

Kuća se nalazila u pokrajnjoj ulici iza Panorama Rода, gdje su kuće bile prekomjerno skupe zbog neometanoga pogleda na poolsko pristanište i otok Brownsea, no, čak i bez pogleda, Billyja ne bi nimalo iznenadilo da vila u španjolskom stilu koju je gledao vrijedi manje od milijun funta. Negdje je pročitao da je na poluotoku Sandbanksu

cijena četvornog metra zemljišta na četvrtom mjestu na svijetu i da je skuplje samo u Tokiju, Hong Kongu i u londonskoj Belgraviji. No zašto je tako, bilo mu je posve nejasno. Da može birati, radije bi se odlučio za kuću na plaži u Malibuu u Kaliforniji, gdje je cijele godine toplo.

Kada je prošao neki auto, skvrčio se na sjedištu i srce mu je snažno lupalo. To je ludo, pomislio je. Slavni kupuju kuće da bi ovdje provodili vikende - pola kuća bilo je mjesecima prazno. Vjerojatno ga snimaju sigurnosne kamere. Tko je uopće taj Fletcher i kako si može priuštiti život u kući tik uz pop zvijezde? Sve skupa nije imalo smisla. Billy se raspitivao, ali nije doznao ništa. „Nikad čuo za njega...“, „Žao mi je...“, „Ako je u Sandbanksu, onda nije moje društvo, stari...“, „Čime se bavi?“ Billy je pomislio da ode u gostionicu Kod kralja i dvorana i postavi neka pitanja Royu Trentu, no predomislio se. Palo mu je na pamet mnogo poslovice koje govore o tome da nije mudro imati posla sa zvijerima kakav je Trent, a najboljom mu se činila ona: „Ne diraj u osinje gnijezdo.“ Trent je više od trideset godina bio zaboravljena tajna u Billyjevu mozgu i proklinjao je Georginu Gardener što ga je uskrsnula.

Sada je pokušavao funkcionirati s dva sata sna na dan i izluđivao je kćeri jer je pratio svaki njihov korak. Ponovno je proživio svaki trenutak Cillina silovanja, sada s gledišta odrasloga muškarca, a ne onog naivnoga pripitoga desetogodišnjaka, koji nije imao pojma što se događa. Znao je čak od čega boluje -posttraumatski stresni poremećaj - jer je već dovoljno dugo radio kao vatrogasac da je prepoznao simptome. Bila je to profesionalna bolest - razdirala ga je dugogodišnja trauma zbog stradalih u prometnim nesrećama i žrtava koje su izgorjele -premda nije znao objasniti tridesetogodišnju odgodu, kao ni žestinu, osjećaja krivnje.

Zašto sada? U susretu s detektivima koji su tražili Cill nije ni trepnuo, a onda se pojavi zdepasta mala neznanka, pokaže mu neku fotografiju i on se odmah raspadne. Ta mu je žena previše rekla, u tome je stvar: „Vjerojatnije je da je zadirivala Cill zbog silovanja. ...čovjek ne može zamisliti kako grupno silovanje može razorno djelovati na žrtvu... jaderno dijete sigurno se svakoga dana ribalo da spere njihovu prljavštinu...“ Trideset godina poslije, shvaćao je što je značila krv na Cillinim nogama, i bilo mu je zlo već pri pomisli na to. U noćnim košmarima pojavljivale su se i nestajale njegove blizanke, s djevičanskom krvlju na bedrima i tek propupalim prsima. Je li Louise razumjela? Morala je. Sjećao se kako se glupo smješkala kada se vratila s hlačama i bacila ih na tlo. „Dečki će možda reći“, rekla je. „Nikad se nećeš udati.“ I sjećao se kako je Cill kroz suze odgovorila: „Barem nisam kukavica.“

S Cill nije nikada više razgovarao. Prijateljstvo s Louise naglo se prekinulo i Cill je za mjesec dana nestala. Uslijedilo je nekoliko tjeskobnih mjeseci, dok se obitelj nije preselila u Boscombe i tada su je zaboravili. Billy sestru nikada nije pitao zašto nije rekla policiji da je bio svjedok silovanja. S deset godina, mislio je da ga pokušava zaštititi i zato ju je volio. U četrdesetima, više nije bio tako siguran.

„Gracein ubojica bio je riđokos...“

Sjećao se dana kad je policija došla u Ulicu Mullin. Mislio je da se radi o Cill, dok policajac u odori nije pozvonio na njihova vrata i rekao da je gospođa Jefferies mrtva. Majka je ustrašeno gledala kroz zastore i vidjela policajce koji su išli od kuće do kuće, a onda je Billyju naredila da ode na kat u Louisinu sobu i tek je tada otvorila vrata. Billy se sjećao da su joj se ruke tresle, i da se pitao zašto je prestrašena.

Stajao je uz vrata u sestričnoj sobi i slušao razgovor koji se vodio u prizemlju, dok je Louise, blijeda lica, sjedila izbezumljena pogleda. Glasom koji je bio viši nego obično, majka je rekla da s gospođom Jefferies nije nikada razgovarala i da ne zna u kojoj je kući živjela. Policajac joj je rekao da je živjela na broju 11 i pitao je da li je tijekom tjedna vidjela koga da dolazi ili odlazi. Ne, odgovorila je majka, ali baš i ne ide mnogo van. Pazi na kćer, koja je najbolja prijateljica Cill Trevelyan. Čovjek je pokazao razumijevanje. I sam ima kćeri.

Nikada više nisu došli. U dva dana nakon što je nađeno Graceino tijelo, Howard Stamp je uhićen i optužen, a o „umorstvu u Ulici Mullin“ govorilo se u obitelji Burton jednako malo kao o Cillinu nestanku. „Ne uznemiruj sestru“, mjesecima su mu govorili. Billy je o oba događaja doznavao preko prijatelja, čiji su roditelji o tome razgovarali s djecom. Za Cill se mislilo da je pobjegla u London. Za Grace se mislilo da je Howard podivljao, jer ga je izgrdila zbog rezanja po rukama.

Taj zaključak zbunjivao je desetogodišnjeg Billyja, jer mu se činilo da Howard ne bi mogao nikoga raskomadati. Bojao se čak Billyja i Louise, i sklanjao bi se u stranu kad god bi ih vidio, jer se Louis hihotala svaki put kad bi prošao i rekla mu da je spasio. Jednom mu je čak pokušala podmetnuti nogu i Billy se sjećao kako se prestrašio. Nekom zgodom došla je k njima gospođa Jefferies i zamolila njihovu majku da stane tome na kraj. Bila je punašna, sjedokosa žena, koja je uzrujano kršila ruke i teško izgovarala riječi. Billy se sjećao kako je cijelo vrijeme govorila „molim vas“, kao da je ona za nešto kriva.

Majka se zbog toga nije na njih previše ljutila. „Svi znaju da s tim dečkom nešto ne valja“, ali ih je upozorila da Howarda puste na miru. „Njegova baka kaže da je suicidalan, a ja ne želim da netko kaže kako ste vi krivi kad učini nešto ludo.“ Billy je poslije mislio da je to „nešto ludo“ umorstvo i da je njegova majka slagala policiji kad je rekla da nije razgovarala s gospođom Jefferies zato što nije htjela ponovno uplesti obitelj. Otac je već bio bijesan što su Louise ispitivali o Cillinu nestanku. Stalno je govorio kako mu je strašno na poslu, gdje govore da su i Cillini roditelji morali znati za silovanje, ako je znala njihova kći.

Bilo je to nekoliko mučnih mjeseci, prije nego su se preselili. Louiseine nesvjestice značile su da je ostajala kod kuće, dok se od Billyja očekivalo da ide u školu. Bio je sumnjičav i ljubomorani na majčin odnos sa sestrom i bojao se zlovoljna oca, koji je poludio svaki put kada je pitao što nije u redu. U psokama njihovih roditelja često su se spominjali Trevelyanovi. Kad nije bila ona „mala droljica Cill“, koja je uništila Louisin život, bio je „onaj prokleti David“, koji njihovom ocu ne da živjeti u Brackham & Wrightu. Grace Jefferies nikada nisu spominjali, osim uzgred. „Zbog umorstva te proklete žene, cijela ulica se želi preseliti...“

Kada su se preselili u Boscombe, život se ponovno vratio u kolotečinu. Otac je dobio nov posao, Louise je promijenila ime u Daisy i promijenila je frizuru, a Billyje našao nove prijatelje. Činilo se da jedino njihova majka nosi sa sobom prtljagu Highdowna i virila je iza zastora svaki put kad bi netko pozvonio na vrata. Billyju se tu i tamo učinilo da je u mnoštvu prepoznao neko lice, no poslije dvije godine i to ga je prestalo mučiti. U sveopćem događanju su tri kratka tjedna u životu jednog desetogodišnjaka - događaji koje nije shvaćao i na koje nije mogao utjecati - postala nevažna. Nije on bio kriv što je Cill nestala i što je gospođa Jefferies umorena.

„Gospodine Burton, da su 1970. obavljali testove DNA, Howard ne bi čak bio optužen, a kamoli suđen. Netko drugi je ubio Grace...“
„...netko riđokos...“

George je iz torbice uzela fotografije Priscille Fletcher i Cill Trevelyan i sliku Priscille Fletcher dala gospođici Brett. - Bi li to mogla biti Cill Trevelyan? Sjećate li se dovoljno da možete reći?

Starica je dugo proučavala sliku, a zatim odmahнула glavom. Priznala je da maglovito podsjeća na nju, ali djevojčicu je posljednji put vidjela prije više od trideset godina i sjeća se samo duge smeđe kose i previše razvijena tijela. George joj je dala kopiju Cilline fotografije iz novina i gospođica Burton reagirala je jednako kao William Burton. - O, bože moj, bože moj! Zaboravila sam koliko je bila mlada. Kakva strašna tragedija.

- Mislite li da je to ista osoba?

Usporedila je slike. - Doista ne bih znala. Neki se moji učenici gotovo nimalo nisu promijenili, druge se ne da prepoznati. Sličnosti su velike, naravno... - Zašutjela je i ponovno odmahнула glavom.

- Pitali smo se je li to Louise Burton - rekla je George. Žena se iznenađeno nasmijala. - Ma kakvi, za boga miloga.

Louise je bila sitna curica uska lica i šiljasta nosa. Zato se tako držala Cill – mislim da se nadala kako će dio njezine privlačnosti prijeći na nju. - Promatrala je Cillino nasmiješeno lice. - Iskreno govoreći, bilo je prilično ganutljivo. Bila je u fazi u kojoj je pokušavala oponašati Priscillin izgled i ponašanje, ali sve se svelo na to da je bila smiješna. Naravno, to je bilo neuravnoteženo prijateljstvo. Louise je bila vrlo ljubomorna.

- Koju je boju kose imala? - blago je upitao Jonathan.

- Bila je crvenokosa - rekla je gospođica Brett i opet se zagledala u fotografiju Priscille Fletcher. - To sigurno nije ona.

Crni BMW, koji je došao iza Billyjeva renaulta, stao je i on je u retrovizoru ugledao tamnokosu ženu, a zatim je skrenuo lijevo na prilaz pred kućom Fletcherovih. Naočale je spustio na krilo i, zaklanjajući ga dlanom, stavio na oči malen dalekozor.

Gledao je kako se vrata automobila otvaraju i kako je iz njega izašla žena. Bila je vitka i dotjerana, u mornarskoplavim hlačama i ružičastoj dolčeviti, tamne kose do ramena.

Lice joj nije mogao vidjeti jer mu je bila okrenuta leđima, a kada je ušla u kuću, pomislio je da se uzalud mučio. No pojavila se gotovo u istom trenu, gledajući ravno u njega, a zatim otišla do stražnjeg dijela automobila i otvorila prtljažnik. Nekoliko puta otišla je u kuću i vratila se, jer je nosila unutra vrećice iz trgovine i, premda je Billy prvi put nije prepoznao, nepogrešivo je prepoznao njezin hod. Hitri, mali koraci koji govore o nestrpljivoj naravi.

- Burtonovi su se preselili nakon Priscillina nestanka, pa je Louise mogla pohađati drugu školu - rekla je George. - Zna li što je poslije s njom bilo?

- Ne. Išla je u sličnu školu u Boscombeu, ali kamo je poslije otišla... - Gospođica Brett odmahнула je glavom. - Raspitala sam se o njoj kod nove ravnateljice, ali bojim se da

nije imala previše riječi hvale. Mislim da je rekla da je „nepodučljiva“. Roditelji su joj promijenili ime i poticali je da zaboravi prošlost, no ravnateljica je mislila da je to bila pogreška.

- Zašto?

- Ah, vjerojatno zato jer je učinak suprotan. Promjena imena je tako lak način da se izvučeš iz nevolja, slažete se? - Dok je govorila gledala je Jonathana, kao da sumnja da i on to čini, i osjetio je da se zajapurio.

- Koje je ime uzela?

- Mislim da je bila Daisy. -Je li zadržala prezime?

Gospođica Brett je kimnula. - Bilo je dovoljno često, da nije morala brinuti. - Zastala je.

- Iskreno, mislila sam da su Burtonovi pretjerali. Točno je da je Louise bila na zubu kada se sljedećega tjedna vratila u školu, no to bi prošlo. Druge djevojčice mislile su da je ona kriva za kaznu koju je Priscilla dobila - i, neizravno, za to što je pobjegla - pa su joj dva dana bila teška. Rekla sam njezinoj majci da mora biti odlučnija, no bojim se da za to nije imala snage. Na kraju se činilo da je pametno ići na kompromis i preseliti se.

- Ne čini vam se da je Louise bila preosjetljiva?

- Nedvojbeno - suho je odgovorila starica. -Ali, kako nisam bila upućena u ono što se događalo između dviju djevojčica, bilo je teško odrediti koliko je iskrena. Od njezine majke saznala sam da se najviše bojala da će nabasati na Trevelyanove, pa je krivnja očito igrala neku ulogu. - Slegnula je ramenima. - Bilo je strašno tužno. Nitko od nas nije bio imun. Svi smo se osjećali krivi.

U njezinu glasu bilo je neke sjete, kao da je još muči osjećaj krivnje i George se pitala je li to jedan od razloga zašto je Davida Trevelyanu morala prikazati kao zlostavljača. - Sigurna sam da imate pravo kad kažete da su nevolje kod kuće bile uzrok Cillina odlaska - prijazno je rekla. - O njezinu slučaju čovjek ne može čitati, a da je ne doživljava kao žrtvu. Zna li je li ikada prije pobjegla? To je uobičajeno ponašanje, sve dok dijete ne odluči zauvijek otići.

Gospođica Brett gledala ju je nekoliko trenutaka, zatim se nagnula natrag i ponovno se zagledala u prozor. - Zna li da o tome nikada nisam razmišljala? Doista zanimljivo.

Uvijek sam mislila da je nema u školi zato jer izbjegava nastavu. - Zašutjela je. - Ne bih rekla. Jednom, kada je nije bilo tri dana, nije bilo ni Louise, a ni Cillini ni njezini roditelji nisu prijavili nestanak kćeri, što znači da su se navečer vraćale kućama.

- Jesu li majke radile? - upitala je George. - Možda su cijele dane sjedile kod kuće.

-Ah, ne, nijedna od njih to ne bi dopustila. Mislim da je gospođa Burton čistila urede, ali je u vrijeme ručka bila kod kuće. Gospodin Trevelyan radio je, naravno, noću, pa je tijekom dana spavao. - Usne su joj se ljutito stanjile. - Imali smo nekolicinu problema s njim koje nikako nismo uspijevali riješiti, a postao je još gori kada je granica obaveznog školovanja podignuta na šesnaest godina. Ako roditelji nisu htjeli surađivati, ostalo nam je samo još da ih svežemo za klupe.

- A devedeset devet posto nastavnika ionako je radije zažmirilo i riješilo se problematične djece - rekao je Jonathan neobavezno. - Taj je posao dovoljno težak i bez nepismenih neandertalaca koji vuku ruke po tlu.

Starica se veselo nasmijala. - Mislite li na učenike ili na njihove roditelje, doktore Hughes? Obično sam nadošla na to da, što je dijete problematičnije, to su roditelji neukiji i neuredniji. Mnogi loši učenici bili su izgubljeni slučajevi i prije no što su

dospjeli u Highdown. Nismo ni mogli drugo, nego prepustiti ih policiji i popravnom domu.

-Je li Roy Trent bio jedan od tih izgubljenih slučajeva?

Promatrala ga je nekoliko trenutaka. Čelo joj se malo naboralo. - Imena se sjećam, ali ne znam zašto.

- Tamnokos, srednje visine... njegov otac je imao novinski kiosk u Highdown Roadu. Mislimo da je Louise možda njega opisala kao jednog od Priscillinih silovatelja.

Oči su joj se raširile, sjetila se. - O bože, dobro ste obaviješteni. Roy Trent, Micky Hopkinson i Colley Hurst. - Gledala je George, koja je zapisivala. - Zapravo, Louise je tvrdila da ne zna tko su i dala je samo približan opis. Policija se usredotočila na njih trojicu, jer su im otprije bili poznati. Naravno, poricali su.

-Jesu li bili upisani u školu?

- Tada nisu. Izbacivali su ih i premještali u druge škole, ali ne znam gdje su bili upisani 1970. Ako su uopće bili. Mislim da je socijalna služba izdala razne odluke o nadzoru, ali problem je bio nerješiv. Trebali su ih poslati u posebnu školu za maloljetne prijestupnike, da prekinu vezu s kućom - ali, nakon što je vlada skresala sredstva, ostalo je premalo stručnih ekipa. - Šutjela je i sređivala misli. - Za Mickeya i Colleya se ne sjećam, ali Royev se otac drugi put oženio i nije s njim htio ništa imati.

-Okrutno prema djetetu... iadnom dečku to nije nimalo koristilo.

Pomračeni um

- Doznali smo da je jedan od njih bio riđokos - rekla je George.

- Colley Hurst - potvrdila je.

Gospođica Brett načas je zažmirila, kao da se vraća u to vrijeme. - Mislim da su sva trojica stanovala u Colliton Wayu. To je bilo mjesto kamo su smještali problematične obitelji. Većina loših učenika bila je otamo.

George je pogledala Jonathana. - Nadam se da vas to podsjeća na nešto.

Zbunjeno je odmahnuo glavom. - Trebalo bi?

- Nalazi se u vašoj knjizi - rekla je vragolasto. - I to je još jedan primjer slučajnosti.

Wynne i Howard živjeli su na broju 48.

Slučajnosti su gospođicu Brett zanimale koliko i George. -Čovjek se pita zašto je policija tako brzo zaključila da je Howard Stamp kriv - rekla je. - Koliko se sjećam, gotovo odmah su ga odveli na saslušanje.

- Nekoliko svjedoka vidjelo je kako je istrčao iz Graceine kuće - rekla je George. - Često je dolazio, pa je svatko znao tko je, a kada je priznao, policija nije morala tražiti nikoga više.

- A vi to priznanje ne prihvaćate?

- Ne. Doktor Hughes i ja mislimo da ga je dao pod prisilom i da verzija koju je dao u svoju obranu bolje odgovara činjenicama. Sjećate lije se?

- Samo kako je rekao da je baka, kada ju je našao, već bila mrtva. George je iz svoje torbe izvadila primjerak Pomračena uma. -

Ovo je knjiga doktora Hughesa, koja u dvanaestom poglavlju obrađuje Howardov slučaj. Možda biste je voljeli pročitati. To je vrlo argumentirano opovrgnuće dokaza optužbe. - Pružila joj je knjigu. - Dovodi u sumnju patologovu procjenu vremena umorstva, psihološki profil ubojice i to odgovara li profil Howardu, kao i kosu kao dokaz sa sudske medicine, koji je, zajedno s priznanjem, uvjerio porotu da je Howard kriv.

- Mogu li je zadržati?

- Samo izvolite. Imate naše posjetnice i telefonske brojeve. Ako se bilo čega sjetite, rado bismo da nam kažete.

Gospođica Brett uzela je naočale. - Sjećam se da je Howard govorio o kosi, onda je to vjerojatno razlog zašto vas zanimaju Louise i Colley Hurst. Mislite da je ubojica jedno od njih dvoje?

- To je moguće. Colley odgovara psihološkom profilu, a Louise je živjela u istoj ulici u kojoj i Grace.

- Hm. - Spustila je knjigu na krilo i preko nje sklopila ruke.

- To vam se ne čini vjerojatno? - upitao je Jonathan uz smiješak.

Starica ga je proučavala preko ruba naočala s okvirom od kornjačevine. - Neću znati dok ne pročitam - rekla je. - Ali bojim se da se hvatate za svaku slamku... barem što se Louise tiče. Sama od sebe, ne bi nikada takvo što učinila - bila je previše prestrašena - a da je o tome išta znala, odmah bi izbrbljala. To joj je bilo u naravi. Bila je brbljava.

- Možda je nisu ni pitali?

Gospođica Brett odmahнула je glavom. - Već bi ona našla načina. Omiljeni trik bio joj je ono što je činila s Priscillom: zadirktivati nekoga, dok ovaj ne izgubi živce, a onda glumiti nevinašce. Pretpostavljam da joj je cilj bio osvetiti se Priscilli, jer je javno prekinula njihovo prijateljstvo... ali nikada nisam sumnjala da ju je nestanak toga sirotog djeteta istinski potresao. - Slegnula je ramenima. - Morate razumjeti kakva je osoba bila Louise. Bila je podla curica, koja je u životu jedino htjela biti u središtu pozornosti - a to nije znala postići drugačije, nego ogovaranjem drugih.

Priscilla Fletcher preplašeno se trgnula kada je zalupila poklopac prtljažnika i, okrenuvši se, ugledala iza sebe visokoga, krupnoga muškarca s bejzbolskom kapom. - O, bože! - ljutito je prasnula. - Što vi tu radite?

Billy je skinuo kapu i zagladio prorijeđenu kosu. - Bok, seko - rekao je. - Baš sam ja to tebe htio pitati.

14.

Sada kad joj je bio tako blizu, Billy je mogao vidjeti masnicu ispod Louisina lijevoga oka, žut polumjesec prikriven šminkom. Primio ju je pod bradu i podigao joj lice. - Tko te to udario? - upitao je.

Odgurnula mu je ruku i spustila sunčane naočale, koje su joj pridržavale kosu. - Nitko - odbrusila je.

- Mislio sam da si s tim prekinula, Lou. Nikad više, tako si rekla kad sam te posljednji put vidio.

Okrenula se na peti i krenula ravno prema ulaznim vratima. - Vi tražite neku drugu ženu - doviknula je preko ramena. -Ja se zovem Priscilla Fletcher i nemam brata. Molim vas, otiđite.

Billy je išao za njom. - A što ako ne odem?

- Pozvat ću policiju.

Spriječio ju je zatvoriti vrata. - Ne budi glupa, seko. Što bi im rekla? Da me nikad u životu nisi vidjela? Bit će dovoljno da nazovem starce i kažem im da dođu. Mama će te odmah prepoznati. Vjerojatno još imaš onaj madež na stegnu i brazgotinu od opekline, koju si dobila kad si prolila čaj po trbuhu. -Gledao je kako su joj se ramena rezignirano spustila. - Dvadeset prokletih godina već se brinu za tebe. Čuli smo da si otišla u Australiju.

Neodlučno je stajala na vratima, nagnute glave, kao da sluša nešto iz unutrašnjosti kuće. - Gledaj, ne možeš unutra, rekla je i lagano ga dodirnula po ruci. — Nick je u uredu i ne treba mi još skandala. Naći ćemo se negdje. Kad imaš vremena?

- Ne mogu. Zna da sam kod kuće. - Oboje su čuli otvaranje nekih vrata. - O, bože! - prosiktala je. - Naći ćemo se pred Dinglesom danas u četiri. A sad briši, inače će mi opet uništiti lice.

Nagonski je ispružio ruku i pokušao je spriječiti da zatvori vrata. - To je suludo. Reci mu da sam ti brat.

Ali, bila je prebrza za njega. - Neće mi povjerovati - prošaptala je kada su se vrata pred njim zalupila.

- Mrzim upoznavati takve žene - rekla je George za gospođicu Barlett dok je otključavala vrata automobila.

- Doista? - iznenađeno je rekao Jonathan. - Meni se čini da je sjajna. Mozak poput lasera... pamćenje kompjutorsko. Kad bih ja u osamdesetima bio takav, ne bih se nimalo žalio.

- Točno - rekla je George i bacila torbu na stražnje sjedište. - Život je tako prokletu nepravedan.

Čekao je da se nagne i otvori vrata za suvozača, a zatim se preko sjedišta nagnuo prema njoj. - Mnogi ljudi pobijede rak, George. Nema razloga da ne doživite osamdesetu, ako slušate liječnike. Ne smijete se fiksirati na gene - to je prokletstvo suvremenog načina života. To što je vaša majka umrla od raka, još ne znači da ćete i vi. Namjestila se za upravljačem. - Nije to razlog zašto ne volim upoznavati takve žene, kakva je gospođica Brett. Ona je čudo, Jonathane. Morala bi imati djecu. Zamislite samo kakva bi bila - pametna, zdrava, mudra. Srce me boli zbog toga, doista. što je to s muškarcima, da ne prepoznaju blago kad ga imaju pred nosom?

Pitao se govori li to ona o sebi. - Nije sve u genima. Odgoj je jednako važan. Uloga gospođice Brett u životu bila je oblikovati tuđu djecu, a to je mnogo teže od trideset sekunda snošaja, koji stvara nasumičan izbor kromosoma. U svakom slučaju -završio je s osmijehom i prikopča sigurnosni pojas - kako znate da nema djece?

- Ako bi i imala, ne bi ih smjela zadržati... ili govoriti o njima ako vodi školu. - Gurnula je ključ i prikopčala svoj pojas. - Ludi svijet, koji najmanje sposobnima u društvu pomaže da se dalje reproduciraju, a obeshrabruje inteligentne i sposobne žene.

Bilo je to iznenađujuće neliberalno gledište za ženu koja se izdavala za suprotno. - Bolje je nego nekoć - promrmljao je. - Žene koje imaju djecu izvan braka barem ne osuđuju.

- Možda - oštro je rekla - ali vas zato novčano kažnjavaju. Pokušajte zadržati radni odnos i plaćati vrtić od onoga što vam ostane od plaće nakon odbitka poreza. To nije poticajno. Besmisleno traćenje dobrog genskoga materijala. Da sam ja u vladi, uvela bih obvezu da svaki poslodavac otvori vrtić.

- Preskupo i neizvedivo - rekao je Jonathan. - Zamislite koliko bi neko malo poduzeće koštalo da samo jedna zaposlenica ima dijete.

- Neka onda otvore vrtić zajedno s drugim poduzećima u svojem kraju - rekla je George i upalila motor. - što je alternativa? Nedavno sam pročitala jedan izvještaj, gdje se kaže da više od trideset posto fakultetski obrazovanih zaposlenih žena odlučuje ne radati. To je katastrofa. Što će biti ako ta stopa dosegne šezdeset posto? Što će biti ako društvo na kraju budu proizvodili samo ispodprosječni?

- To je vrlo tmurno gledanje na stvar.

- da je bar tako - odgovorila je, udaljila se od pločnika i okrenula automobil u suprotni smjer.

- Muškarcima je podjednako teško - rekao je Jonathan.

- Da, samo što vaš biološki sat sporije otkucava - rekla je George s osmijehom - i možete svakog tjedna napraviti po jedno dijete, ako nađete dovoljno voljnih žena.

- Nije to tako lako - odvratio je mrko.

Pogledala ga je pred raskrižjem s glavnom ulicom. - Onda počnite pristajati na kompromise - rekla je bez uvijanja. - Vi ste, Jonathane, privlačan i darovit muškarac, i trebali biste biti otac.

Tiho se nasmijuljio. - Hvala vam, George. Nažalost, najčešća reakcija na moje nespretne pokušaje glasi ovako: „Ne bih s tobom imala dijete, makar bio posljednji muškarac na svijetu.“

- Na primjer?

- Počnite pristajati na kompromise - ponovila je i pričekala da prođe neki automobil. - Jeste li vi pristajali?

- Ne. Uvijek je u budućnosti čekalo nešto bolje... a kada sam shvatila koliko je to razmišljanje loše, postala sam suvišna.

- Vedro mu se nasmiješila i spriječila svaki pokušaj suosjećanja.

- Nemojte činiti iste pogreške, Jone. Nema gorega nego žaliti za onim što je prošlo. Pokretom koji mu nije bio svojstven, Jonathan je položio ruku na njezinu i kratko je stisnuo. - Ako je to neka utjeha - rekao je - čovjek je jednako suvišan i ako svoje gene prenese dalje. Kad se dijete jednom rodi - i isključujući onih nekoliko godina skrbi dok ne postane neovisno - nemate mu što dati, a što već nema. Možda je to dobro, možda je loše, ali vaši će se geni u trećem naraštaju već toliko razrijediti, da će vaši prapraunuci nositi tek djelić vas. Vrijednost ljudi sastoji se u njihovim postignućima, George, ne u genima, koji sve više i više blijede.

Bilo joj je na vrh jezika da kaže kako su postignuća prazna, ako ih nemaš s kim podijeliti, no umjesto toga samo se nasmijala. - Onda nađimo neko mjesto gdje ćemo jesti i otkriti tko je zaista ubio Grace - rekla je i skrenula lijevo u Bridport Road. - To bi se zvalo postignuće.

Dovezli su se do gostionice Smugglers u Osmington Millu, istočno od Dorchestera, koji je bio izgrađen u trinaestom stoljeću pokraj potoka, u raspuklini između dviju strmih padina koje su se penjale prema veličanstvenim jurskim hridinama dorsetske obale. Parkiralište je gledalo na more - uzburkanu sivu vodu travanjskog podneva, šibanu istočnjakom - a do gostionice, pokrivena rogozom, moglo se doći preko strma prilaza i niza stuba. -Ja častim - rekla je George odlučno i pošla prednjim. -Jutros sam dobila plaću, i osjećam se kao bogatašica.

Jonathan je slabašno prosvjedovao. - Zašto ne bi svatko platio za sebe?

- Zato jer ste vi bez kinte, a ja sam dovoljno stara da vam budem majka - rekla je George i otvorila vrata. - Osim toga, umirem od gladi i ne želim se osjećati neugodno dok budem sjedila pred punim tanjurom dok vi ključate kakvo jadno predjelo jer si drugo ne možete priuštiti. Dovoljan razlog?

Ušao je za njom. - Pretpostavljam da me Andrew ponovno ogadio?

- Ovisi o tome što pod tim razumijete. Većina onoga što je rekao bilo je vrlo pohvalno. - Okrenula se i pogledala ga. - I, što mislite?

- Mislim da me sažalijevate.

- O gostionici, Jonathane. Što mislite o gostionici?

- U redu je - rekao je gledajući dojmive hrastove grede što su se križale po niskom stropu, otvorene kamine sa žarećim pepelom i pločom na kojoj su preporučivali domaćega jastoga i lijepu vinsku kartu. - Barem je bolje od Kralja i dvorana.

- Vama je vrlo teško udovoljiti - rekla je i uzdahnula. - Sve je bolje od Kralja i dvorana. Mislila sam da će vam se svidjeti ozračje.

Nasmijao se i poveo je prema šanku. - Zadirkujem vas, George. Ako se želite izdavati za moju majku, morate to naučiti podnositi.

Taj zajednički obrok bio je toliko drugačiji od onoga prvog, da se Jonathan pitao je li točno da loš početak znači i loš svršetak, kako je rekla George. Ako jest, onda je za to optuživao Roya Trenta. Bez obzira na to koliko se Jonathan toga dana loše osjećao, razbjesnilo ga je zapravo to što ga je ovaj nazvao „dotepenec“ i „obojenim“. - Recite mi nešto - rekao je kada su počeli opušteni razgovarati. -Jeste li u veljači nazvali Roya i rekli mu da ćete zakasnuti na ručak?

George je u zraku na pola puta do usta držala vilicu s govedinom. - Naravno da jesam. Rekla sam da ću imati sreću ako dođem do petnaest do jedan i zamolila ga da vas odvede na kat. Zašto pitate?

- Zanimalo me samo zašto je bio tako agresivan. Pustio me da stojim na šanku deset minuta prije nego se pojavio, a onda mi odmah rekao da sam dotepenec, iako je morao slutiti tko sam. Ondje je bio još samo jedan sredovječan par i Jim Longhurst, pa dakle, nije bilo sto potencijalnih Hughesa među kojima bi morao birati.

George je izgledala zapanjeno. - Stvarno vam je rekao da ste dotepenec?

Jonathan je kimnuo. -Dotepenec... tamnoputi... obojeni... -jedino mi nije rekao da sam crnjo.

George je mijenjala izraze lica. - O, bože! To je nečuveno! Nikakvo čudo da ste bili tako srditi.

Jonathan je zarezao svoj lososov odrezak i nasmiješio se. -Mislim da me se htio riješiti prije nego vi stignete.

- I bio bi uspio, da moj susjed nije došao kući u pravi čas. Računala sam da će mi trebati još oko pola sata da se baterija napuni, a onda se pojavio Barry s elektrodama i

za dvije minute uspjela sam upaliti. - Čelo joj se naboralo. - Nazvala sam netom poslije podneva i Roy je rekao da ste već stigli.

- Znači da me promatrao kroz špijunku - rekao je Jonathan bez uvijanja -jer se pojavio tek u dvanaest i petnaest. Tada sam mislio da je to vrlo čudan način vođenja gostionice. Iznad blagajne ima kameru i dva zaslona u kuhinji. - Žvakala je komad odreska. - Užasnuta sam. Rekao mi je da je jedina rasistička primjedba bila kada je rekao da je očekivao bijelca, i da ste vi na to planuli. Još uvijek mislite da nema ništa s tim?

Jonathan je odmahnuo glavom. - Kladio bih se s devedeset-postotnom vjerojatnosti da je jedan od Cillinih silovatelja, ali ne vidim vezu s Grace, osim ako je policija previdjela brojne dokaze. Čak i ako je Colley Hurst ubojica i ako se on okupao u kadi, ništa ne govori da su ondje bila i druga dvojica. - Slegnuo je ramenima. - Pretpostavljam da im je Colley možda poslije rekao, ali to ne objašnjava zašto bi ga Roy sada htio zaštititi.

- Možda da njega upitamo - bezbrižno je rekla George.

- Smijao bi se.

- Ne bi, ako se usredotočimo na Cillino silovanje - rekla je. - Znamo da su ga zbog toga saslušavali i znamo imena njegovih prijatelja. Bit će zanimljivo vidjeti njegovu reakciju. Nestrpljivo je odgurnula tanjur i nalaktila se na stol. - Tako je samodopadan, Jonathane. Hajdemo ga barem uzrujati.

Zamisao je bila privlačna. - Koja je svrha ako ga ne možemo povezati s Grace?

- Dobro će se uplašiti - rekla je - naročito ako ga upitamo tko je Priscilla Fletcher i zašto vam je ukrala novčanik. Što se njega tiče, misli da njegovu bivšu ženu ne poznajemo. U svakom slučaju, ne mogu vjerovati da vam je rekao da ste dotepenec - to je tako grubo.

Što su se više približavali Bournemouthu, Jonathan je sve više žalio što je pristao poći s njom. Šakama mu mogu polomiti kosti, ali prostaštvo mu nije moglo nauditi. U ovom ili onom obliku, živio je s njim cijeli svoj život. Zbog toga je postao čovjek s toliko toga potisnutoga, bojao se šaka.

„Ti si takva kukavica, Jone... to je sramota. Kada ćeš se početi boriti za sebe?“

- Nisam siguran da to mogu - iznenada je rekao.

George, koja je brbljala dok je on neprestano šutio, nije se iznenadila. Nakon dvije čaše vina, njegove su kočnice popustile dovoljno da prihvati izazov, ali ta lažna odvažnost nije izdržala pedeset minuta vožnje. - Izbjegavat će svako teže suočenje što dulje može - upozorio ju je Andrew. - Njegova je struka, kako će vam stalno ponavljati, istraživanje dokumenata. Prije nego što se pozabavi Royem Trentom, obaviti će toliku količinu papirologije, da to u životu niste vidjeli. To je obrambeni mehanizam.

- Obrane od čega?

- Od situacija koje ne može kontrolirati... od toga da ispadne nedorastao... od straha. Dobrano sam se namučio prije nego sam ga uvjerio da ode u Bournemouth i nađe se s vama.

- Zašto?

Andrew je slegnuo ramenima. - Nije znao tko ste i što može očekivati. S nepoznatim ljudima se izgubi

— Je li posrijedi stidljivost?

- Ne samo to. U školi su se na njemu gadno izživljavali i zato ima paranoičan strah od svega - naročito od odbacivanja.

- Kao Howard.

Andrew je kimnuo. - Samo što se Jonovi ožiljci ne vide, a mislim da mu to otežava.

Nema očit razlog da se osjeća kao autsajder - osim zbog boje kože - i zato se prikazuje kao žrtva rasizma. Lakše je to, nego priznati da se zapravo bojiš izrugivanja.

George je na Jonathanovu primjedbu reagirala tek kad je mogla sići s glavne ceste i stati iza parkirana automobila u prvoj ulici koju je našla. - Što to mislite da ne možete?

- upitala je i ugasila motor.

- Razgovarati s Royem - rekao je mahnito trljajući lice rukama.

- Zašto ne?

- Nemamo dovoljno podataka. Što ćemo mu reći?

Promatrala ga je nekoliko trenutaka, ne sumnjajući da se istinski boji. - Namjeravala sam opisati mu kako je Cill Trevelyan grupno silovana, kako mi je o tome pripovijedao William Burton - mirno je rekla - i zatim objasniti kako vjerujem da je Roy u tome sudjelovao s prijateljima Colleyem Hurstom i Mickyjem Hopkinsonom.

- To mu se neće svidjeti.

- Zašto bi to mene zanimalo? - upitala je George kroza smijeh.

- Poreći će. Nemate nikakav dokaz.

- Ja ga ne namjeravam uhititi, Jonathane, samo mu želim reći ono što znam i vidjeti kamo nas to vodi.

Spustio je ruke na krilo i pesnicom udario o dlan. - Ne vidim zašto bismo ga upozorili na opasnost, ako baš ne moramo. Što ako pobjesni?

- Više bi vas trebalo brinuti što će biti ako ja pobjesnim - blago je rekla. - Silovanje mrzim iz dna duše, Jonathane, naročito grupno silovanje djeteta. Da je Cill bila moja kći - da sam ja bila Jean Trevelyan - ne bih se micala s Royeva praga dok ne prizna, a onda bih mu otkinula glavu. Trebao bi biti sretan što nisam.

Jonathan ju je gledao razrogačenih očiju, sav očajan. -Ja to zbilja ne mogu.

Položila je ruku na njegovo rame. - Čega se bojite? Da će me udariti? I nadam se da hoće, zapravo - tužit ću ga za nasrtaj, Ali to zato i neće učiniti.

Jonathan je odmahnuo glavom. - Ne možete biti sigurni.

- Ne - složila se George. - Ali neka me vrag odnese ako pustim da me to zaustavi. U svakom slučaju, u torbici imam sprej. Zabranjen je - kupila sam ga u Americi - ali radije ću biti u zatvoru nego u grobu zbog toga što neki razbojnik nosi nož. - Zastala je i dala mu vremena da razmisli. - Mene se ne može tek tako zaplašiti, Jonathane. Možda nisam oličenje zdravlja, ali tata me je naučio da se borim za sebe, i to je bilo korisno.

Ako moram, sama ću se pobrinuti za Roya, ali vama to neće pomoći.

Žalosno se nasmiješio. - Bolje i to nego da završim sa slomljenom vilicom.

-Jeste li to već doživjeli?

-Jedanput.

- Dečki iz škole?

- Dečko - rekao je ravnodušno.

- Jeste li ga prijavili?

- Ne. Rekao sam da sam pao s bicikla.

- Zašto?

- Jer je rekao da će mi je opet slomiti ako ga odam. - Uzrujano se nasmiješio. -Ja nisam imao takvoga oca kao vi, George. S mojim ti nije padalo na pamet usprotiviti se... osim ako hoćeš dobiti još, naravno.

Nije bilo svrhe govoriti mu da je to varijacija na temu koja se ponavlja u svakoj studiji o tjelesnom zlostavljanju koju je pročitala. Za Jonathana, i za svako zlostavljano dijete, njihova priča bila je jedinstvena. Siromašna obitelj, koja se bori za preživljavanje. Tajnovitost, zajedno s prijateljima odmazde ako se zlostavljanje prijavi. Dijete koje se skriva po školskim zahodima, jer se previše boji otići kući. Gnjevan otac, koji je zbog alkohola bio još nasilniji. Prezrena majka, koja je puštala da radije tuče sina nego nju. Poremećen odnos među roditeljima koji je dodatno pogoršavao stari djed, koji je svojim zahtjevima povećavao napetost u obitelji. Mršav, naglo izrastao dječak u premaloj odjeći, koji je bio meta nasilnika jer se na njemu jasno vidjelo da se boji. Izmišljanje prošlosti, jer laži su bile manje bolne od istine. Potisnuti osjećaji, slabe socijalne vještine, nesposobnost vezivanja, strah od kritike, strah od neuspjeha... - Andrew mi je rekao da ste do Božića imali stalnu djevojku -rekla je George. - što je s njom bilo?

„Ti si takva kukavica, Jone... to je sramota.“

Tu priču Jonathan nije htio pričati, i ne bi to bio učinio da George nije utonula u potpunu šutnju, koja je svakog trenutka postajala sve neizdržljivija. Znao je da je njezin karakter mnogo odlučniji od njegovoga i počeo se pitati jesu li to ona i Andrew smislili kako bi ga nagovorili da govori o Emmi.

-Jeste li lagali o tome da se hoćete vidjeti s Royem? - ljuti-toje upitao, kao da je i George razmišljala o istome.

A možda i jest, jer je odgovorila na njegovo neizgovoreno pitanje. - Zar je tako teško govoriti o njoj?

- Nema se tu što reći - oštro je odgovorio. - Nije išlo, pa smo se razišli. To se događa svaki dan.

Ponovno je zavladała šutnja. Jonathanu je išla na živce kao zubobolja. George je i dalje mirno sjedila, dok su mimo njih prolazila nebrojena vozila, spremnija na čekanje nego on. Htio ju je prezirati zbog ljubopitljivosti, ali nije mogao. Ljubopitljiva bi žena gnjavila i tražila odgovor. Htio se ljutiti na njezine pokušaje jer pokušava utjecati na njega, ali nije mogao, jer kad joj je napokon sve rekao, bilo je to zato jer je htio govoriti.

15.

Robna kuća Dingles, Bournemouth Srijeda, 23. travnja 2004., U i 30 sati

Billy Burton pogledao je još jedanput na svoj sat, a zatim bacio opušak na pločnik i zgnječio ga petom. Stigao je ranije i četrdeset pet minuta stajao blizu ulaza, i, iako su prošle rijeke kupaca, Louise među njima nije bilo. Bio je razočaran, ali ne i iznenađen. Prije no što su s njom izgubili vezu, nekoliko puta nije došla na dogovor, a okolnosti su bile zamorno slične.

Isprva, na očevu navaljivanje, Billy ju je pratio svaki put kad bi se preselila - uvijek kada je njezin beskorisni muž morao odsjediti u zatvoru - i zatim dogovorio da se vide, a onda bi stajao na uglu neke ulice i čekao da se pojavi. Na kraju je izgubio strpljenje, i rekao je ocu neka je pusti da sama rješava svoje probleme. Nazvat će te kad bude spremna, rekao bi uvjerljivo. Ali, pogriješio je. Izgubili su svaku vezu i više od dvadeset godina nisu znali što je s njom.

Nije bilo uzajamna optuživanja. Dapače, ponekad je mislio da im je potajno laknulo što su je se riješili. Otac je rekao da je to oduvijek očekivao, majka je rekla da je Billy dao sve od sebe i, kao pokvarena ploča - bez obzira na to što je sve to bilo već jako davno - ponovno su počeli okrivljavati Cill Trevelyan. Louise više nikada nije bila ista otkako je ta „droljica“ pobjegla. Da su znali koliko je ta prokleta cura utjecala na njihovu lakovjenu Louise, to bi prijateljstvo još u začetku zatrli.

Usprkos tome, Billyja je stalno mučio osjećaj krivnje. Povremeno bi se, obično pod pritiskom svoje žene, pitao zašto njegovi roditelji nisu nikada sami pošli tražiti kći koja je zastranila, ali ta mu izlika nije mnogo pomogla. Louisino prostituiranje i ovisnost o heroinu bili su tako neobjašnjivi, da bi se u onim rijetkim zgodama kada bi došla kući početna sreća roditelja što je vide uvijek izrodila u svađu, a Billy bi - koji nije bio ništa manje zbunjen time što je sestra tako brzo od supruge postala kurva - ostao jedini kanal komunikacije. Jedna stvar koju starcima nije nikada rekao, bila je da je jedno od njezinih različitih imena bilo i Cill.

Njihova majka bila je uvjerena da je umrla u Australiji, od droge ili side, a nagađanjima o djeci nije bilo kraja, je li ih imala? Gdje su? Tko se o njima brine? Vijećnica Gardener mislila je da je kao mlada djevojka imala dijete s Royem Trentom, a iako je znao da to nije točno, Billy nije bio posve siguran je li udana. Promjenama imena bilo je jednako teško ući u trag kao i promjenama adresa.

Još je jedanput pogledao na sat, razmišljajući o tome bi li se trebao odvesti natrag u Sandbanks. Lou nije porekla kad je upitao je li još u igri, ali kad je rekla da joj je lice opet unakaženo, zaključio je da ju je Fletcher udario. Bog zna da joj se to često događalo, bilo od muža ili mušterija, ali kakav je to svodnik koji živi među milijunašima i ženu šalje u prostituciju?

Zapalio je još jednu cigaretu i obećao sebi da će otići kad popuši. Život kakvim je živjela Lou nije razumio ništa bolje nego dvadeset godina prije, ali dao joj je još pet minuta...

– Bilo je to kao u Pogodi tko dolazi na večeru, ali bez sretnoga kraja - rekao je Jonathan. - Živjeli smo skupa godinu dana prije nego što mi je Emma dopustila da upoznam njezine roditelje -tražila je da pričekamo dok ne budemo sigurni da ćemo se vjenčati. - Bolno se nasmiješio. -I tako smo ih na Badnjak pozvali u stan da im priopćimo lijepu vijest... i bilo je gore nego što sam uopće mogao zamisliti. Rekla mi je da se njezinom ocu to neće svidjeti, ali mi nije rekla da će me nazvati „priljavim crnjom“ i zatim navaliti na nju. Izašao sam iz sobe kad ju je pljusnuo... i na Božić se iselila. Od tada me nije nazvala. - Kamo ste vi otišli?

Pomračeni um

- Skrio sam se u zahod.

- što je Emma rekla?

Da sam kukavica i da sam je doveo u nepriliku - što sam i zaslužio. Tražila je muškarca koji će se suprotstaviti njezinu ocu, a ja to nisam mogao... pa smo se razišli.

- Je li sada s drugim?

- Ne znam.

- Jeste li je nazvali?

- Ne.

- Zašto ne?

Zatvorio je oči. - Što mislite, zašto?

- Ne znam, Jone, ali mogu pogađati. Zato što se bolje osjećate kad patite u tišini? Jer ste sebe uvjerali da će Emma radije biti u odnosu s brutalnim ocem koji je zlostavlja, nego s kukavicom koji se skriva u zahodu? - Govorila je zajedljivim tonom. - Možda se bojite da će on doći i udariti vas, i zaključili ste da Emma nije vrijedna trideset sekundi boli? Možda se slažete s njom... jeste kukavica i sramota i bit će joj bolje bez vas? Ili ste kao Howard... i nadate se da će, budete li se dovoljno dugo sakatili, doći netko poput mene i rehabilitirati vas?

Ponovno je počeo trljati lice. - Neće htjeti sa mnom razgovarati - rekao je oporo. - Zato nisam nazvao.

- Ah, shvaćam - rekla je George praveći se iznenađena. - Bojite se odbijanja. No, lijepo. Vi ste pravi primjer čovjeka dvostrukih mjerila, Jonathane. Nije važno čije ćete osjećaje vi povrijediti... samo da vaši ne pate. Jesu li to pravila prema kojima se ravnate?

- Znaite da nisu. Ne znam, bojim se. S tom ste djevojkom dijelili postelju i vodili ljubav s njom. U najmanju ruku dužni ste vidjeti je li dobro. - Ironično mu se nasmiješila. - Ili sam možda previše staromodna?

- Izgledaš grozno - rekao je Billy promatrajući nove masnice pod sestrinom šminkom - Jesi li dobro?

- Aha - rekla je i navukla šal preko usta. - Nick ima gadnu ćud, ali ne želi mi nauditi... ne stvarno. Strašno je ljubomorani, a to valjda znači da me voli.

Billy ju je uhvatio pod ruku i poveo je prema kafiću u uličici prekoputa Dinglesa. - Stvarno si glupača, Lou - rekao joj je, upotrijebivši riječ kojom ju je često nazivao u djetinjstvu. - Kad ćeš shvatiti da muškarci ne tuku svoje žene ako ih vole?

- Ne počinji - rekla je ljutito. - Već sam se naslušala prodika. Ne bih bila tu da se ne bojim da ćeš doći i ponovno lupati na vrata.

Otvorio je vrata kafića i pošao ispred nje prema praznom stolu. - Što ćeš? Čaj? Kavu? Nešto za jelo?

- Crnu kavu - rekla je preko volje. - Alije ne mogu platiti, jer mi je uzeo sav novac. Ništa novo, pomislio je Billy odlazeći na šank. Jedina razlika između sadašnjeg vremena i onog od prije dvadeset godina bila je u tome što je sada bolje odjevena i živi u skupoj kući. Batine se i dalje događaju... i dalje mora džeparac žicati od obitelji... i dalje ne želi da joj brat pokuca na vrata. Kako god gledao na to, bilo je proketo čudno. Vratio se s dvije kave i jednu stavio pred nju.

- I, tko je Nick Fletcher? - upitao je sjedajući. - Čime se bavi?

- Poslovni čovjek.

- Kakav je to posao?

- Drži kladionicu.

- Nikad čuo za njega.

- Zašto bi? - Naglo je promijenila temu. - A što se s tobom događalo, Billy? Jesi li oženjen? Imaš klinge?

Kimnuo je. - Sjećaš se Rachel Jennings? Sestra Marka Jenningsa, išla je s tobom u školu. Osamdeset pete smo počeli hodati i dvije godine poslije dobili blizanke - Paulu i Jules. Sada im je šesnaest godina.

- Bože! - rekla je Louise. - Hoćeš reći da sam tetka?

Billy se nacerio. - Dviju riđokosih. A ti? Jesi li ti imala djece?

Zurila je u svoju šalicu kave. -Jednom sam imala spontani, i to je bilo sve. Zapravo prilično bez veze. Voljela bih djecu.

U njezinu glasu bilo je previše žaljenja da joj ne povjeruje, i pitao se tko je vijećnici Gardener rekao suprotno. - Žao mi je.

-Aha. I kako su starci? Jesu li još u staroj kući?

- Ne, Rachel i ja smo je otkupili od njih da se mogu preseliti u Cornwall. - Ukratko joj je ispričao što se zbivalo s obitelji od osamdesetih. - Tata bi trebao biti u mirovini, ali povremeno radi kao vrtlar da doma ne pošizi, a mama je prije dvije godine doživjela vjersko obraćenje. Sada je župna savjetnica ili takvo što: obilazi stare ljude koji ne mogu izaći iz kuće... onda svaku nedjelju provede u crkvi. Tata to uopće ne razumije, stalno joj govori da sigurno ima mnogo toga na savjesti.

Počeo je razmišljati o tome što je rekao tek kad je vidio da je osmijeh naglo nestao s Louisina lica. Čuo je nekoliko puta kada je to Robert Burton rekao, ali uvijek je mislio da je to šala na račun Eileenine iznenadne opsjednutosti Isusom. Billy je znao da to ljuti njegova oca, da je čak ljubomoran jer je njegovoj ženi podatnoj ženi u životu zanimljivo nešto što njega isključuje, ali to zadirkivanje nikada nije ozbiljno shvaćao. Gledao je kako sestra ponovno spušta pogled. - Ima li ona nešto na savjesti? -

radoznalo je upitao.

- Odakle znam? - prasnula je. - Godinama nisam s njom razgovarala.

- Pa zašto onda izgledaš tako kao da si za nešto kriva? Nije odgovorila.

Stavio je šećer u svoju kavu. - Zanima li te kako sam te našao?

- Baš i ne, ali ionako ćeš mi reći. Nekoć si uživao u dokazivanju da si pametan jer si me našao. Bio si strašan gnjavator, Billy. Starci bi pucnuli prstima i ti bi došao da mi opet uprskáš život... a čak se nikad nisi pitao želim lija da me nađeš.

- Kad sam to prvi put učinio, izgubili smo vezu s tobom -rekao je hladnokrvno. -Jesi li to htjela? Ne vjerujem u to. Tek što bih se pojavio, uzela si od mene njihov novac. U dvije godine uzela si više od tisuću funta...

Otpio je kavu. - Ti si *got the buzz out* dok sam klipsao za tobom, pa si mislila da si važna. Iz tog istog razloga dopuštaš muškarcima da te udaraju - tražiš pažnju.

- Daj prestani - rekla je s prizvukom ogorčenja. - Nisam raspoložena. Do prije tri godine bila sam narkička i to me pretvorilo u zombija. - Ponovno je podigla pogled. - Hajde, reci mi kako si me pronašao. Znam da ne možeš izdržati.

- Prije deset dana posjetila me jedna vijećnica. Zove se George Gardener...

Jonathan je izvadio rupčić i ispuhao nos. Još je bio bolno mršav, s rukama koje su stršale iz manšeta kao kakva vesla, i George se pitala je li se ikada razvio dalje od onog zlostavljanog momčića koji je prebrzo prerastao odjeću. Sjetila se Royevih prezrivyh komentara o „rijetkoj bradici“ i „pilećim prsima“ i pitala se je li Roy zamijetio iste te sličnosti između Howarda i Jonathana kao i ona. To bi zacijelo bilo objašnjenje zašto je Jonathana pokušao otjerati. George je sumnjala da je Howard ikada izašao iz kuće a da nje doživio lavinu uvreda, a to je otvaralo pitanje kako je nalazio snage da uopće izađe van.

- Što bih joj rekao? - upitao je Jonathan. - Da mi je žao? Da se više neće ponoviti? Hoće, George. da je otac i dvadeset puta pljusne, ja bih pobjegao. Ja sam na majku. Radije bih

da stradaju drugi, samo ne ja... uključujući Emmu. Točno je sve što je rekla... ja sam sve ono što je bila moja majka. - Drhtavo je uzdahnuo. - A majku sam mrzio.

- I zato Emma mrzi vas - hladno je rekla George.

- Ne zamjeram joj.

- Samo što je to sjajan primjer prijenosa, Jone - iskrivljen pogled na svijet, u kojem prošli odnosi truju sadašnje. - Kratko se nasmijala. - Ili da to ovako kažem: ako ste odlučili igrati svoju majku, koju ste ulogu dodijelili Emmi? Što biste htjeli da bude?

- Djevojka... partnerica... ljubavnica. Nismo imali nikakvih problema, dok se nije pojavio njezin otac.

-Jeste li sigurni?

Jonathan je gledao nekog starijeg muškarca kako se približava pločnikom. Na uzici je vodio malena jorkširskog terijera, i svaki put kad bi pas pokazao zanimanje za rasvjetni stup, naglo bi trznuo kao da je riječ o nekom dlakavom jo-jou. Bilo je očito da životinju mrzi, bilo zato jer pripada njegovoj ženi ili zato jer mu ide na živce iskrzan crveni povodac, no strogo povlačenje uzice bila je okrutnost.

„... znaš biti tako neugodan, Jone. Ja ti nisam čuvar... niti sam odgovoran kad se stvari počinju odvijati na tvoju štetu...“

Ponovno se obratio George. - Ne znam - iskreno je rekao. - Nikada prije ni s kim nisam bio tako blizak. Ponekad sam razočarao, ali mi to nije bila namjera. Kad bi se to dogodilo, obično bi mi održala predavanje.

George je izgledala zainteresirana. - Pa ste je pretvorili u dadilju? Zanimljivo, nema što. Ne čudi me da je spakirala kovčege. Današnje žene ne žele biti dadilje ni vlastitoj djeci, a kamoli muževima.

- Nisam - rekao je Jonathan uzrujano. - Ponekad se ponašala tako, ali nije to bila moja odluka. Ja sam htio da budemo ravnopravni.

- Onda šaljete nejasne signale. Prema svima nama ljudi se ponašaju u skladu s reakcijama koje izazivamo, Jone. Znala, sam vas manje od minute i već mi je bilo jasno da vas svi tetoše... Emma, Andrew, ja... čak i Priscilla Fletcher, dok vam je krala novčanik. Pretpostavljam da i na poslu imate tajnice koje to čine. - Upitno je podigla obrvu. - Za vaš ego je to krasno - kad nešto ne valja, dadilja je uvijek tu da na nju svalite krivnju - ali je nespojivo sa zrelim odnosom dvoje ravnopravnih ljudi.

Ljutito je okrenuo glavu i zagledao se u starca s psom. - Nisam to od vas tražio - rekao je usiljenim glasom. - Dao sam samo običnu izjavu. Rekao sam da ne želim razgovarati s Royem. Da ste to uvažili, ne bismo vodili ovaj razgovor. - Kratko je zastao, kao da se pita je li mudro reći još bilo što, prije nego što je iz njega provalilo: - Ista ste Emma... kvocate li kvocate...

- Svi mi u ovoj ili onoj mjeri reagiramo prijenosom - blago je uzvratila George. - Meni je moj otac uništio život.

Jonathan ju je sumnjičavo gledao. - Ne ostavljate takav dojam. Uvijek govorite kao da ste ga voljeli.

- I jesam. Nijedan drugi muškarac nije mi prišao blizu. Što mislite, zašto se nisam udala?

Kada je Billy završio s pričom o tome kako je upoznao George Gardener i kako su telefonski razgovarali, Louise je izgledala vrlo uzrujana. Ruke su joj se toliko tresle, da nije mogla podići šalicu kave bez prolijevanja. - Ako si znao da sam to ja, koga si joj vraga rekao da ode k Trevelyanima? - prosiktala je.

-Jer bi to i ovako i onako učinila... možda ne odmah, ali na kraju bi došla na to. - Zapalio je cigaretu i ponudio i nju. - Mislio sam da sam to lukavo izveo - rekao je to teatralno, onako kako je to ona činila kad bi lagala - pa jedno hvala ne bi bilo naodmet. Na njezinim trepavicama zasjale su suze. Nespretno je stavila cigaretu u usta. - Što je tu lukavo? Sad će mi se još nacrtati neki prokleti detektiv.

- I? Možeš dokazati da nisi Cill Trevelyan. Siguran sam da starci još čuvaju tvoj rodni list. - Zapalio je cigaretu i nagnuo se naprijed. - Bio sam lukav jer sam tu Gardenericu uvjerio da Priscilla Fletcher nije Louise Burton. To ne znači da te neće pronaći, ali barem imaš vremena da smisliš neko objašnjenje.

Sumnjičavo ga je gledala. - Za što?

- Za početak, zašto si se pretvorila u Cillinu kopiju? Stvarno, zašto?

- Što te briga.

- Je li to zbog krivnje? Nešto joj se dogodilo?

- Bila je silovana.

- Osim toga.

Nije ga htjela gledati. - Zašto ti je trebalo toliko da me nađeš? Rekao si da si se s George vidio prije deset dana.

- Neko vrijeme sam radio dnevnu smjenu, pa nisam imao vremena. A nema te u imeniku. Morao sam nagovoriti prijatelja u pošti da mi da tvoju adresu. - Primijetio je kako je izgovorila riječ „George“. - Poznaješ li tu ženu, Lou?

-Ne.

- U redu, znaš li za nju? Čini se da zna dosta toga o tebi... ili bolje, o Priscilli Fletcher. Rekla mi je da živiš u Sandbanksu, da si bila udana za Roya Trenta i da si kao cura s njim imala sina. - Billyja je obuzela malodušnost dok je gledao kako se sestrine oči ustrašeno šire. - O, bože, Lou! - promrmljao je tiho. - U što si se ti to uvalila? Je li imala pravo za Roya? Jesi li lagala kada si rekla da nisi imala djecu?

Čitao joj je s lica jednako dobro kao i kada je bila dijete, i promatrao ga je dok je vrtjela različite verzije povijesti ijednu po jednu odbacivala. Nijedna nije bila dovoljno dobra da ga uvjeri kako nije u neprilici. - Nisam lagala za djecu - napokon je rekla - ali Roy je imao dijete. Dečka. Sada je odrastao i živi u Londonu - dobrotom zatvora Wandsworth - ali kada smo se prvi put vjenčali, živio je neko vrijeme kod nas. Valjda odatle toj glupači ideja o sinu, iako bih stvarno voljela znati tko joj je rekao. Mali je bio prava koma... stalno u potrazi za lovom, stalno u nevoljama s murjom... zbog njega smo se Roy i ja razišli.

- Tko mu je majka?

-Jedna od Royeva drolja. Rekla sam mu da nije morao uzeti malog, ali kako je njega njegov stari odbacio, nije htio ni čuti. Mali je završio u zatvoru - usta su joj se nakrivila - iznenađenje, iznenađenje! - kad smo ga uzeli bilo mu je šesnaest, a devetnaest kad je završio u buksi. A u te tri godine uspio je uništiti sve što smo Roy i ja postigli.

- Kad je to bilo?

Povlačila je žarom cigarete po rubu pepeljare, zatim povukla još jedan dim i zgnječila je. -Vjenčali smo se devedeset druge, a razišli se nakon devet godina. Prošle podine smo se razveli. Bilo je gadno, Billy. Royu i meni bilo bi dobro - i dalje mu se jako sviđam - bez tog malog, on je za sve bio kriv.

Bilo je to previše i Billy nije mogao razlučivati žito od kukolja. Zašto se Louise uopće udala za Roya? Je li bila jedna od njegovih prostitutki? Što je učinila da je okrivljuje za probleme svojega sina? Što je bilo nakon razvoda? Kada se udala za Nicka Fletchera? Kako zna da se još sviđa Royu? Je li on razlog za masnicu na oku i otečenu usnu? Na kraju je postavio pitanje koje ga je najviše mučilo. -Jesi li ikada ušla u kuću Grace Jefferies? - upitao je i čvrsto joj stisnuo zapešće. - Hoću istinu, Lou. Promjena izraza lica bila je previše očita. Bilo je to objašnjenje koje je uvježbala. - Ne budi kreten! - prezrivo je rekla i izvukla ruku. - Dobro znaš da nisam. Bilo mi je jedva trinaest godina i izludjela sam jer mi je najbolja prijateljica nestala. Pitaj mamu ako mi ne vjeruješ. Nije se micala od mene u strahu da ne učinim neku glupost. - Rekao sam ikada, Lou. Nisam rekao „Jesi li bila tamo onoga dana kad je ubijena?“ Louise je uzela njegove cigarete i upaljač i uzela još jednu cigaretu. Ruke su joj se ponovno tresle. - Nikada nisam ušla u kuću gospođe Jefferies. Zadovoljan? - Ne. - Billy je odmahnuo glavom. - Mislim da ste se Cill i ti kod nje skrivale kad ste bježale iz škole. Sjećam se kako si mi jednom rekla da ima veći televizor od našeg. Upinjala se da nešto kaže, a onda je podigla šal preko usta. -Nisi se mnogo promijenio, Billy, je 1' da? - Na kopcima su joj ponovno zasjale suze. - Uvijek si bio grozan gnjavator.

16.

Ulica Mullin 25, Highdoun, Bournemouth
Srijeda, 23. travnja 2003., 17 sati

George Gardener stanovala je u kući iz tridesetih godina, koja je sa susjednom dijelila zid, s pročeljem obloženim bijelim oblucima i staromodnim, lažnim tudorskim ukrasima u kontrastnoj crnoj boji. Ispod strehe imala je reljefne ukrase u obliku listića, u prozorima stakla u olovnim okvirima, te dvije premalene drvene grede postavljene pod pravim kutom, da se stekne dojam drvene građe. - Tipična je za to razdoblje - rekla je s ironijom kad Jonathan nije ništa komentirao.

Nasmiješio joj se. - Znači, isto kao Poundbury - razmjerno novo, ali tako da izgleda staro.

- Samo dobri stari predratni privid - rekla je i pošla pred njim kratkom stazom do ulaznih vrata. - Ali, barem je građena tako da traje. Ni meni izvana nije bogzna što, ali unutra je u redu. - Otključala je. - Prema riječima susjede koja je vidjela Howardov dolazak, ovo je točna kopija Graceine kuće. - Pokazala je glavom prema stambenom bloku pedeset metara dalje. -Prije nego su je srušili, bila je tamo.

- Gdje su živjeli Burtonovi?

George je otvorila vrata i pridržala ih koljenom. - Broj 18 -rekla je i pokazala kuće od opeke nasuprot bloka. - Nekoć su bile općinske, a u osamdesetima su ih prodali stanarima.

Odvela ga je u dnevni boravak i spustila torbu na stolac. Bio je to velik, otvoren prostor, sa staklenom stijenom prema vrtu i nadsvođem kroz koje se ulazilo u blagovaonicu i kuhinju. George je očito voljela nered, jer su sve površine bile krcate nepotrebnim stvarima i starim stvarima. Zanimljiv je njezin ukus za boje, pomislio je

Jonathan, i pitao se sviđa li mu se kombinacija zidova u žutoj boji gorušice i čokoladno smeđeg soga. Vrlo taman pod, ne uvijek u skladu sa slikama na zidovima, no cijeli ugođaj sobe vrlo je dobro odražavao njezinu osobnost. Topla, puna ideja, ali ne baš jako ugodna.

- Telefon je u kuhinji - rekla mu je, svukla sako i prebacila ga preko ruke. - Ja idem gore, da se presvučem. Trebat će mi oko pola sata. Kava je pokraj čajnika, a u hladnjaku imate otvorenu bocu vina. Uzmite što god hoćete.

- A što ako ne telefoniram?

George je slegnula ramenima. - Nikada nećete doznati kakvo je moglo biti sljedeće poglavlje. - Namrštila se. - Ali nemojte to učinite da biste ugodili meni. Tata je uvijek govorio da sam previše radoznala i to nije dobro za mene. Jone, učinite to zato jer želite.

Čekao je dok nije čuo njezine korake na stubama, a zatim je prošao kroz nadsvođe i potražio telefon. Bio je na zidu na kraju radne plohe u obliku slova L, koja je kuhinju dijelila od blagovaonice. Aktovku je odložio na stol i svukao jaknu, automatski izvadio novčanik i stavio ga u aktovku. Dok je to činio, sjetio se da je isto to učinio u Kralju i dvoranama, sjećao se čak dodira podstave i jagodica prstiju. Podigao je pogled i kroz prozor se zagledao u Georgein zapušteni vrt. Da, zanima ga to sljedeće poglavlje. Zašto bi Priscilla Fletcher uzela njegov novčanik, ako nije htjela skrenuti njegovu pozornost?

Uzdahnuo je, otišao do radne plohe i skinuo slušalicu. Duboko u trbuhu znao je da će telefonski poziv završiti u suzama, ali znao je i to da George ima pravo. Ne može zauvijek živjeti u osjećajnoj praznini. Ne, a da ne poludi.

Louise je otresla Billyjevu ruku s ramena i izletjela iz kafića. - Ako me ne pustiš na miru, počet ću vrištati - prosiktala je ispod glasa - i svakom tko pita, reći ću da si me ti istukao. - Prodorno ga je gledala,

- Znaš da hoću...

Znao je. Uvijek je bila spremna lagati o njemu, ako je to značilo da će se tako sama izvući - osim u jednom slučaju, kada su silovali Cill. - Samo naprijed - rekao je s jednako prodornim pogledom. - Samo ti vrišti... a kad stigne policija, reći ću im da sam vidio silovanje Cill Trevelyan, da mogu reći imena sva tri gada koja su u tome sudjelovala i da Howard Stamp nije bio jedini čovjek riđe kose koji je bio u kući Grace Jefferies.

Louise se drhtavo nasmijala. - Ne bi ti to učinio - rekla je. - Previše si na mamu. Brinulo bi te što će reći susjedi, i šutio bi.

- Ne budi sigurna u to, Lou.

Nastala je kratka stanka prije nego što je, s neočekivanim izljevom ljubavi, dlanom dotaknula njegovo lice. - Sve je to davna prošlost - rekla mu je. - I ne možeš je oživiti, a da ne povrijediš ženu i djecu. Zar misliš da će ti biti zahvalne ako njihova imena budeš povlačio po blatu? Billy, onaj tko je kriv nikada ne pati.

Okrenula se i tada ju je pustio, dok mu se u grlu penjao strah pomiješan sa slabošću.

„Tvoja majka ima mnogo na savjesti...”

Kada se George vratila dolje, Jonathan je bio u vrtu. Besciljno je koračao kroz zaraslu tratinu, spuštene glave, a u ruci je gužvao rupčić. Znala je da je nazvao, jer je u spavaćoj sobi čula njegov glas.

- Ah, k vragu! - promrmljala je sebi u bradu i uzela vino iz hladnjaka. - K vragu! K vragu! K vragu! - Natočila je dvije čaše i odnijela ih van. - Glavu gore - rekla je s lažnom veselošću, dala mu čašu i kucnula je svojom. - Pokušajte o tome misliti kao o početku... kad se vrata za vama zatvore, znači da možete dalje. A to je zdravo. Tako bi to trebalo biti.

- Trebalo bi pokositi - rekao je i povukao nogom preko trave. - Imate li kosilicu? Hoćete da vam ja pokosim?

- Ne biste li radije kući? Mogu vas odvesti na postaju. - Spustila je ruku s čašom..- Ovo mogu dovršiti kad se vratim.

Jonathan je mršavim prstom podupro stalak čaše i podigao je. - Samo vi popijte.

Andrew mi je posudio trideset funta, pa ću uzeti taksi kad bude vrijeme.

Čekala je da nastavi, a kada je šutio, rekla je: - Želite li o tome govoriti? što je rekla Emma?

- Ništa, nisam s njom govorio. - Kiselo se nasmiješio na njezin izraz lica. - Javio se njezin otac. Rekao je da će mi „otkinuti crna jaja“ ako ikada više nazovem.

Pretpostavljam da živi kod njih, ili da joj je zaplijenio mobitel.

- A što ste vi rekli?

Ponovno je prešao nogom po travi. - Da ću sutra ujutro doći da mu otkinem bijela jaja, ako mi odmah ne da Emmu. George se iznenađeno nasmijala. - O, pa to je sjajno! I?

- Misli da nemam hrabrosti. Prekinuo je vezu.

Pustila je da prođe nekoliko trenutaka, gledajući kako se vrpolti. - I, imate li hrabrosti?

- Možda... ako najprije položim pokusni ispit.

- S kime?

- S Royem Trentom - rekao je sa smiješkom. - Jer kako se sada osjećam, njemu ću otkinuti jaja ako kaže nešto što mi se neće sviđati.

Od: wandr.burton@compuline.com

Datum: Srijeda 23/04/03 17:31

Za: robandeileen.burton@uknet.co.uk

Predmet: Louise

znam da to obično rade Rachel ili cure al ne mogu nazvati jer sam ljut i ne znam kako bi ovo rekao a da se opet ne posvađamo oko štrajka. Našo sam Louise i opet živi s nekim manijakom plus toga tu se događaju neke stvari koje me izluđuju. Lou je ista Cill Trevelyan i neko vrijeme je bila udana za jednog od onih koji su silovali. Cill kaže da je mama tajila neke stvari da familiju zaštiti od sramote i hoću znati o čemu se radi. Ima jedna vijećnica koja kaže da Howard Stamp nije ubio Grace Jefferies i sjećam se da je mama lagala kad je policiji rekla da je ne poznaje znao sam da se tada nešto dogodilo jer ste oboje bili ludi od brige

Ta žena kaže da je Grace ubio neko s crvenom kosom ali da nije Howard znam da oboje znate da je Lou bila u Graceinoj kući svaki put kad je zbrisala pa je mama o tome šutjela. Zašto stalno govoriš da mama ima mnogo na savjesti.

Tata hoću odgovore inače razmišljam da odem na policiju.

Billy

Od: Rob Burton frobandeileen.burton@uknet.co.ukl

Datum: Srijeda 23/04/03 18:40

Za: wandr.burton@compulione.com

Predmet: Louise

Dragi sine,

namučio sam se dok sam shvatio o čemu govoriš. Da si barem naučio stavljati točke kad si bio mlađi. Kompjutorski program ne može baš sve sam. Što se svađa tiče, znaš moje stavove. Štrajkovi nisu u skladu s domoljubljem, sine, a zastrašivanje me neće natjerati da se predomislim.

Što se tiče te besmislice koju si napisao, mogu samo pretpostaviti da ti je Louise opet napunila glavu lažima. Očito je to zbog droge i bojim se da si još bedastiji nego što sam mislio, ako je uopće slušaš.

Ne znam tko je ta žena o kojoj govoriš i zašto kažeš da je tvoja majka lagala da je ne poznaje. Ne znam ni što ti znači „Lou je ista Cill Trevelyan“. Naravno da je Howard Stamp ubio svoju baku, tako je priznao i bio je osuđen, a ako smo u to vrijeme tvoja majka i ja bili „ludi od brige“, to je bilo zato što mi je David Trevelyan otežavao život. Optužio nas je da širimo laži o Cill i da o silovanju govori samo Lou. Prema njegovu mišljenju, ako su njih dvije bile tada zajedno, onda bi im se dogodilo isto, i ljutio se jer je Louise rekla da je njegova kći „laka“ i da je to „sama tražila“, dok su Louise pustili na miru. Nažalost, razmišljao je bez ikakva reda i smisla. Osim toga, rekao je da, ako je silovana, Louise je sigurno rekla tvojoj majci i meni jer je sve tako brzo ispričala policiji. Htio je reći da to nismo rekli njemu i da smo dopustili da Cill bude kažnjena za svađu s Louise, iako smo znali da je Cill u osjetljivom stanju. Po nekoj vrlo iskrivljenoj logici, mi smo bili krivi što je njegovo jadro dijete pobjeglo od kuće.

Moram reći da nikada nismo bili uvjereni da se silovanje dogodilo, iako smo svakako vjerovali da je Cill vodila ljubav s nekim dečkima pred Louise, a da je tvoja sestra pogrešno shvatila to što se događalo. Što se tiče mišljenja tvoje majke i mene, to je bilo jako štetno prijateljstvo, u kojem je tvoja sestra bila upoznata s nekim stvarima koje s trinaest godina ne bi smjela znati. Bojim se da smo od početka gajili sumnje u vezi s Davidom Trevelyanom. Bio je neprirodno sklon tući malu, naročito kad se počela razvijati, i to nas je oboje brinulo. Ako tvoja majka zbog nečega žali, onda je to sigurno to. Često govori da je morala smoći snagu i optužiti ga za zlostavljanje. Dodao bih da smo se često pitali da nije uzrok za neke teškoće, koje je Louise imala, to što je možda i nju zlostavljao. Često je bila kod njih, i nema nikakve sumnje u to da ga se poslije Cillina nestanka počela jako bojati. Pokušali smo imati razumijevanje, ali kada je David počeo na poslu izazivati sućut i otežavati mi život, to je postajalo sve teže. Bio je pod

velikim pritiskom policije jer bi ga, usprkos alibiju, sigurno optužili da su našli Cillino tijelo. Ipak, među kolegama je mogao odvući pozornost s toga tako što je tvoju sestru optuživao da laže. Nekoliko puta Jean se zbog toga javno sukobila s tvojom majkom, a mami je to bilo neugodno i mučno. To, kao i sve drugo, bio je razlog da Louise postane onako ustrašena i za to što smo se preselili.

Što se tiče „savjesti“ tvoje majke: stvarno ne znam kakve tajne ona nosi u srcu, ali sam posve siguran da ne zna ništa o tome da se Louise skrivala u kući Grace Jefferies, jer to nije bilo točno. Tko ti je rekao takvu glupost? A što se tiče toga da se Louise udala za jednog od onih koji su silovali Cill, odakle ti ta besmislica? Louise nije poznavala te dečke i policija nije nikada objavila koga su saslušavali. Zapravo, mislim da su neke od njih pokupili zato što je Cill govorila o onima koji su joj bili „najdraži“, ali nije bilo ničega s čime bi mogli kojeg od njih povezati s navodnim silovanjem ili nestankom. Ako ti je to rekla Louise, onda se samo sjeti kako droga utječe na njezin mozak. Kad je ušla u zatvoreni krug ovisnosti i prostitucije, nije govorila istinu ni o čemu, a sumnjam da se to promijenilo ako je opet s nekim „manijakom“. Strašno je tako potratiti život, ali ja za nju sada više nemam razumijevanja. Tvoja majka i ja nismo mogli učiniti ništa više da je iz toga izbavimo, a ona je jasno pokazala da joj je draže prodavati se za heroin, nego ponašati se kao zreo odrastao čovjek.

Nemam ništa protiv da joj daš našu adresu i broj telefona, iako sumnjam da će htjeti nazvati. Pretpostavljam da ti je, kao i obično, prijetila da će učiniti nešto suludo ako se ponovno umiješaš. Sve je to tako predvidivo, i nešto što nikada neću razumjeti. Mama je trenutačno vani, no vratit će se do sedam. Ako hoćeš razgovarati s kim od nas, slobodno nazovi, iako bi mi bilo draže da se nismo prepirali. Louise je u prošlosti prouzročila toliko svađa, da sada više nemam snage za to. Tvoja majka je dobro i nadam se da su i Rachel i cure.

Tata

Od: wandr.burton@compuline.com

Datum: Srijeda 23/04/03 18:55

Za: robandeileen.burton@uknet.co.uk

Predmet: Louise

Dragi tata nije samo lou vidjela silovanje nego i ja roy trent je bio jedan od njih lou se za njega udala bila su trojica i jedan je imao riđu kosu zvao se Colley hunt ili tako nekako roy je bio najgori a sad doznam da se lou udala za njega i da se pretvorila u klono cill Trevelyan izgleda isto kao ona plus toga lou je odlazila u kuću grace jefferies cill takođe dvaput sam ih vidio kako se iskradaju na stražnja vrata pitaj mamu ona zna da je to točno grace je jednom došla k nama i žalila se jer smo se lou i ja rugali howardu i rekla je da je bila ljubazna s lou da to prekine i pustila ju je unutra gledati tv ti i mama morate o tome popričati i vidjeti čega se sjećate ja ovaj tren ne znam što da napravim nazvat ću kasnije ali neću da mi kažete da ništa ne govorim grozno mi je što prije nisam ništa rekao jer kad sam onaj dan vidio cillinu fotografiju shvatio sam da se ona o sebi nikako ne bi mogla brinuti mislim da ju je ubio njen tata i da se izvukao i mislim da lou to zna zato je postala tako čudna osim toga uvijek sam mislio da je

čudno da bi Howard ubio baku jer se svega bojao kad mu je lou jednom rekla da je spastik rasplakao se Billy

Roy je mrko pogledao Louise kada je tiho ušla u njegovu kuhinju i rekla mu da je George Gardener ispitivala njezina brata o nestanku Cill Trevelyan. - Rekla sam ti da će doznati, ali nisi me htio slušati.

Sjedio je za stolom, večerao i gledao zaslone. Bio je usredotočen na jelo i nije se potrudio odgovoriti.

Louisine oči ljutito su bljesnule. - Nemoj me ignorirati, Roy. Misliš da svakog možeš držati u šaci... ali ne možeš. George zna moje ime, zna da sam bila udana za tebe i sad pokazuje uokolo moju sliku i sliku Cill malo prije nego je nestala. Billyju je pustio da misli kako sam ja Cill i dao joj je broj one posljednje detektivske agencije koja je došla njuškati, ali čim Trevelyanovi vide moju fotku, reći će joj da je Priscilla Fletcher Louise Burton. I što ćeš onda?

Odgurnuo je tanjur, pripalio cigaretu, a zatim odmaknuo stolac i stavio noge na stol. - Da budemo precizniji, što ćeš ti, draga moja? Ne pretvaram se da sam netko drugi. Možda ću jednostavno oprati ruke od tebe, onako kako sam trebao učiniti onoga dana kad si mi sina odvukla u krevet. - Otpuhnuo je kolut dima u zrak i gledao kako se širi i podiže prema stropu. -Što kažeš na to da te bacim vukovima, a?

Stala je iza njega, naslonila se licem na kosu i rukom mu obgrlila grudi. - Nećeš to nikad učiniti. Nick bi te prije ubio.

Lagano ju je pomilovao po mekoj koži podlaktice. - Opet te je tukao? - upitao je i pogledao gore njezinu oteklu usnu. - Ili je to Billyjevo djelo?

Nasmiješila se i poljubila ga u tjemenu. - Kad me žali, Billy mi jede iz ruke. Ako kaže tati da me netko istukao, uvijek dobijem više novca.

Roy je spustio noge na pod. - Što namjeravaš?

- Ništa.

Naglo ju je odgurnuo i ustao. - Nisam te smio pustiti da se skineš s heroina. Kad si bila drogirana, s tobom se donekle moglo, ali otkad si počela misliti svojom glavom, samo gnjaviš. Ne bi mi to ni smetalo, da u glavi umjesto mozga nemaš slamu...

- Bubneš prije nego što promisliš, Cill, to je oduvijek tvoj problem. - Odmaknuo se od nje.

- Ne zovi me tako - rekla je uzrujano. - Znaš da to mrzim. Roy je slegnuo ramenima. - Tako su te zvali veći dio tvog

života. - Gledao je kako je obuzima mračno raspoloženje. -Previše duhova nosiš sa sobom, dušo. Vraćaju se svaki put kad se počneš sažalijevati. Trebala si ostati odjevena i pustiti maloga na miru, onda možda ne bih tako rado dopustio da na red dođe i Nick. Podigla je šal da skrije usta. Bila je to rutinska kretnja, naučena iz dugog iskustva skrivanja od radoznalih očiju, ali s nekim tko ju je poznavao tako dobro kao Roy nije imala smisla. - Billy mi je rekao da se mama odala vjeri - rekla je i iznenada se nasmijuljila. - A kada je tatu upitao zašto, tata je rekao da ima nečistu savjest. Baš smiješno, zar ne?

Roy ju je zamišljeno gledao. - Što je još Billy rekao?

- Da George zna za silovanje i misli da smo ti i ja imali dijete kad smo bili tinejdžeri. - Prepredeno ga je pogledala. - Pobrkala je nešto, misli da sam ja Cill - pa bi dijete bilo plod silovanja, a ti bi mu bio tata.

Roy je stisnuo vilicu. - I?

- Rekla sam Billyju da je to tvoj sin, kojeg imaš s nekom svojom droljom i da sam mu, s obzirom na okolnosti, nastojala što bolje nadomjestiti majku.

- Kakve okolnosti?

- To, što se uvrkao na tatu - rekla je bezbrižno. - Vrlo pohotan, razuzdan dečko, koji nije znao držati ruke pri sebi i završio je u zatvoru.

- Za boga miloga! - rekao je s gađenjem. - Stvarno si gadura! Ravnodušno je slegnula jednim ramenom. - To je jako blizu istini.

Roy je u jednom trenutku shvatio da nikada njome nije vladao - čak ni kad je klečala i molila da je udari - ali pomisao je bila previše jaka da se njome bavi. - Ti si bolesna gadura, Lou.

Nije odgovorila. - I što da kažem Billyju?

- Vratit će se, uvijek se vrati.

Roy je otkinuo užareni vrh cigarete i pustio da padne na pod. - To nije moj problem - rekao je oštro. - Sama si kriva za to. George si trebala prepustiti meni, rekao sam ti. Louise se obgrlila mršavim rukama. - Možda nisam htjela - rekla je zagonetnim glasom. - Možda sam se nadala da će doznati za Cill... možda ja ne mogu živjeti s duhovima tako lako kao ti, Roy.

Srdito se nasmijao. - Nemoj to činiti - upozorio ju je. - Možda kod tvog brata pali, ali kod mene nikad nije palilo. Telefon ti je tamo. - Pokazao je bradom prema slušalici. - Izvoli. Nazovi je. Pogledaj kako uloga jadne male curice pali kod nje. Ili još bolje, nazovi policiju. Ako budeš imala sreću, neće ti vjerovati... - Prekinuo je kada se nagnula naprijed i zagledala se u zaslon. - što je bilo?

- Imaš posjet - rekla je izrazito mirnim glasom, sve prenemaganje i izazivanje sućuti bilo je zaboravljeno.

Pogledao je. Vidio je George i Jonathana, koji su razgovarali s djevojkom na šanku. - K vragu! - progundao je kada je djevojka podigla vratašca i pokazala prema kuhinji. Grubo je izgurao Louise kroz vrata. - Gore, i ne miči se dok ti ne kažem - naredio je i stisnuo joj ruku. - Jer... upozoravam te... ako te Hughes vidi, ubit ću te dok trepneš. Louise ga je prezrivo pogledala i zakoračila na prvu stubu.

17.

*Crolyn and Feathers, Friar Road, Highdoivn
Srijeda, 23. travnja 2003. u 19 i 35*

George je predvidjela da će Roy biti uljudan, bar u početku, i zato ju je njegovo neprijateljsko držanje, kad su ušli u kuhinju, zabrinulo. Kada je pogledala zaslon na kojem se vidio šank, shvatila je da nije dobra psihologinja. Onaj tko je upozoren, unaprijed je pripremljen, a čovjek kakav je Roy uvijek je za napad kao najbolji oblik obrane. Kao i obično, drugi je zaslon bio isključen, i ponovno se pitala što će mu dva. Jonathan je na neprijateljsko raspoloženje odmah reagirao, stisnuo je vilicu i šake

stegnuo uz tijelo, nagoni spreman za napad. Sve je podsjećalo na njihov prvi susret, ali ovaj put nije bilo iznuđene Royeve isprike da ublaži gnjev.

Muškarac je bio okrenut vratima, stražnjice naslonjene na stol, a u desnoj ruci držao je kriglu piva, koju je brižljivo otirao kuhinjskom krpom. Držao ju je za ručku, kao da laštenje nije jedina svrha radnje. Doimao se vrlo opušteno i, s obzirom na to kako se postavio, George i Jonathan nisu mogli kroz vrata. Bili su preblizu jedno drugom i zato u nepovoljnijem položaju, a i zato jer su izgledali smiješno.

Roy se nacerio. - Oho, ho... vidim lija to stari par? Što mogu za vas učiniti?

- Htjeli bismo porazgovarati - rekla je George bezbrižno.

Na trenutak se zagledao u nju. Iz izraza lica nije mogao zaključiti što misli. - Nije dobar trenutak za to. Ako se vratite sutra prijepodne, vidjet ću što mogu učiniti. Oči su mu se prijeteće stisnule. - Ne trpim ljude koji me optužuju da lažem, a posebno ih ne trpim u svojoj gostionici.

- Jon nikada... - počela je George.

- Neka govori sam za sebe - upao je Roy. - Valjda ima jezik, zar ne? Ili se previše boji da progovori?

Jonathan je šutio.

- Tako je. Prvi put kad sam te vidio, odmah sam si mislio da si baba. - Uspravio se i koraknuo naprijed. - Kraj razgovora. Sad se pokupite prije nego nazovem murju, da vas uhite za ometanje posjeda.

George se prva povukla. - Dođite - rekla je i povukla Jonathana za jaknu. - Nažalost, ima pravo. Osoba koja ima dozvolu za rad, može izbaciti koga hoće i za to ne mora navesti nikakav razlog.

A tada se Jonathan, prvi put u životu, odupro. - Onda ga moram nagovoriti da promijeni mišljenje.

Roy je spustio desnu ruku i stupio još korak naprijed. Kriglu je držao uz bok. - A kako to namjeravaš učiniti?

- Ne tako da se s vama borim - blago je rekao Jonathan i opustio stegnute šake. - Kao prvo, nisam naoružan, a osim toga, tako biste dobili još bolji razlog da me bacite van. - Pokazao je prema dvorištu. - Tamo stoji crni BMW, registracijska oznaka R848 OXR. Bio je tu kada sam se našao s George - vidio sam ga kad sam odlazio - i još jednom navečer, kada me Andrew Spicer dovezao natrag da uzme moj novčanik. Je li vaš, gospodine Trent?

- To se tebe ne tiče.

- Znete li vi kakav automobil vozi, George?

Namrštila se, sjećajući se da je čula za neki BMW, ali se nije mogla sjetiti kada. - Koliko znam, ima kombi. Drži ga u garaži straga.

- Blagajnik na postaji u Branksomeu rekao je da se žena, koja je preturala po mojoj aktovki, dovezla crnim BMW-om. Mislim da je to automobil vaše bivše žene, gospodine Trent. Pogledao je prema stubama. - Je li gore na katu? Ako jest, rado bih s njom porazgovarao.

Roy je podigao lijevi dlan i položio ga Jonathanu na grudi. - Van! - naredio je. - Smjesta! Hajde! Gubite se, oboje!

Jonathan se odmah odmaknuo. - Nema potrebe za nasiljem, gospodine Trent. -

Podigao je glas. - Recite Priscilli Fletcher da ćemo je čekati pokraj automobila, dok ne

izađe van. Htjeli bismo je pitati za grupno silovanje Cill Trevelyan, koje su počinili Roy Trent, Colley Hurst i Mickey Hopkinson.

- Tiše - zarežao je Roy. - Gosti te mogu čuti.

Jonathan se nije osvrtao. Nastavio je: - Htjeli bismo je pitati i o umorstvu Grace Jefferies - rekao je glasno. - Poznato nam je da je Roy Trent stanovao u istoj ulici kao Howard Stamp, a Louise Burton živjela je nasuprot Grace. Mislimo da nam Priscilla može reći kakva je bila veza među njima. Spremni smo čekati koliko god treba. Automobil ne može ostaviti tu dovijeka.

Ako je Roy i htio ušutkati Jonathana, George ga je spriječila. Podigla je torbu i prepriječila put njegovoj podignutoj ruci. -Kako se samo usuđuješ? - zacičala je, a lice joj je postalo jarko crveno. - Nas ne možeš zastrašivati onako kako si zastrašivao onu nemoćnu djecu. Što se dogodilo s Cill? Što se dogodilo s Louise? Koliko ste djevojčica još silovali?

Roy bi možda planuo, da se u hodniku iza Jonathana nije pojavila djevojka sa šanka i jedan od redovitih gostiju. Stajali su otvorenih usta i slušali što je govorila George. - U kuhinju - kratko je rekao George i Jonathanu. -Ali- pokazao je na djevojku - natrag na šank. Ovo je privatna stvar... i tebe se ne tiče.

Ali, Tracey se nije dala tako lako otpraviti. - Baš nije tako zvučalo privatno. Svatko je mogao čuti. Da nazovem policiju?

-Ne.

Lica ozarena znatiželjom, Tracey se okrenula k George. Možda je zbog spomena silovanja osjetila žensku bliskost, ili možda nije voljela šefa. - A vi? što je s vama, draga moja? Je li vas tko napao?

George je odmahнула glavom. — Za sada je sve u redu, Tracey.

- Nismo se došli svađati, ali kad se ljudi razjare, stvari brzo izmaknu nadzoru.

- To sigurno - rekla je djevojka suosjećajno. Bacila je posljednji pogled na Roya i u očima joj se vidio tračak podsmijeha, kao da su izrečene riječi pogodile u pravu žicu. - Onda se vidimo poslije.

Roy je hitro kimnuo i zatvorio joj vrata pred nosom, no potrajalo je neko vrijeme prije nego je progovorio. Stajao je pognute glave, zagledan u pod, a Jonathanu i George bilo je jasno da smišlja što će. Jonathan, koji je bio ohrabren uspjehom, htio je iskoristiti prednost, no George je stavila prst na usta i pokazala mu neka šuti. Svako malo na katu iznad njih zaškripao je parket, premda se nije moglo odrediti je li to drvo radi ili škripi pod težinom nekoga tko gore hoda i prisluškuje.

Kada je Roy napokon progovorio, glas mu je bio miran. -Zapravo, trebao bih vas tužiti - rekao je i podigao pogled. - Oklevetali ste me pred mojim gostima i osobljem. Točno je da su me odveli na saslušanje u vezi sa silovanjem Cill Trevelyan, zajedno s Colleyem i Mickom, ali mi smo to porekli i protiv nas nije bilo nikakvih dokaza. Cura koja je rekla za silovanje, Louise Burton, nije poznavala dečke i nije nas prepoznala. - Slegnuo je ramenima. - Zato su se u policiji na kraju pitali je li tog silovanja uopće bilo. Odmaknuo se od vrata i posegnuo za kutijom cigareta na stolu. - Neću reći da nismo bili divlji, jer smo bili. Svi su nad nama očajavali, pa i mi sami. U školi nas nikada nije bilo... nismo znali čitati... stalno smo jurili za lovom. - Sagnuo se prema upaljaču i zapalio. -Jedina riječ zbog koje je vrijedilo živjeti bio je alkohol, a kad ga nismo mogli nabaviti, izmišljali smo još jače stvari kojima smo se htjeli pokazati. U tom pogledu nismo bili ništa drugačiji od Howarda. - Sada se obraćao Jonathanu. -Prošli put si

govorio o tome da nije imao kamo, osim povući se u sebe. Pa ni mi nismo bili drugačiji. Činili smo slične stvari... Ne toliko sebi, iako se i to događalo. - Skvrčio je prste. - A Mick je bio najgori, stalno si je urezivao spirale po rukama

- Nije o tome lako govoriti, a vjerojatno i ne želite slušati, ali nama je bilo dobro kada je druge boljelo. To je značilo da nismo jedini koji imaju usran život.

Nakratko je zašutio i potegnuo dim iz cigarete. - Prema Howardu smo bili grozni - nenadano je rekao. - Trajalo je godinama... počelo je kad smo bili još klinci, a on je bio momak. Živio je u našoj ulici i stalno smo ga naganjali. Mick ga je svojim nožem bockao u leđa ... često do krvi, dok Howard nije nabavio kožnu jaknu. Bilo je tako prokleta lako. Bio je običan mlakonja. -1 opet se zagledao u Jonathana. - Mislim da smo se nadali da će se oduprijeti, da će pokazati malo volje, ali nije. Možda je bio previše pametan za to. - Pogled mu je otvrdnuo, kao da je htio nešto reći Jonathanu. - Kao što je prije rekla George, kad ljudi izgube živce, stvari lako izmaknu nadzoru, a Howard se Mickova noža stvarno bojao.

Jonathan je položio dlan na naslon stolice. - Vas ste bili trojica, a on sam - mirno je rekao. - Kakvi bi mu bili izgledi?

- Ne baš dobri - priznao je Roy - pa mu je razum govorio da se skriva i bježi. Nezgoda je u tome, što smo zato postali gori. Uglavnom se skrivao - doma ili kod bake - ali uvijek smo ga lovili. Vas dvoje ponavljate da nije ubio baku. E pa je. A to znam zato što smo ga mi na to naveli. Mick mu je bio stalno za petama i rugao mu se da nema oružje, a onda jednog dana Howard izvuče prokleta velik nož i počne zamahivati prema Colleyu. Na suđenju su rekli da je poludio i da je zaklao baku... e pa, to je htio učiniti Colleyu. Bio je sav izvan sebe... bio je potpuno lud, divljao je tako da mu se s Mickeyem nisam mogao približiti. Prije nego smo se umiješali, Colleya je nekoliko puta porezao po ruci, i naravno, svi smo završili u bolnici. Koliko se sjećam, Colleyje dobio dvadeset šavova, i još pet godina poslije imao je brazgotine.

Okrenuo se k George. - Ne ponosim se time i zato nisam htio da to otkrijete. Bojali smo se da će nas Howard optužiti da smo ga mi izludili, ali murja nas nije poslije tražila, iako je cijela ulica znala da smo ga plašili. Wynne je bila čudna. Svaki put kad nas je vidjela siktala je na nas, ali nije ništa rekla, čak ni na suđenju. - Otresao je pepeo na pod. - Nikada nisam shvatio zašto. Da su se pozivali na smanjenu ubrojjivost, bili bi ga poslali u Broadmoor i dali mu psihijatrijsku pomoć. Umjesto toga su ga strpali u Dartmor, gdje nije mogao preživjeti.

George je izvukla stolicu i sjela, oslobađajući mjesto za torbu. -Branio se tako da je odbacivao krivnju - rekla je i otvorila poklopac. - Zato vaše ponašanje prema njemu nije moglo pomoći. -Roy, to ti je poznato jednako dobro kao meni. Zanimljivije je zašto tužilaštvo nije taj događaj s nožem upotrijebilo za utemeljenje obrane. - Iz torbe je izvadila bilježnicu. -Je li Colley prijavio izgređ? Kakvo je objašnjenje dao u bolnici?

- Rekao je da se potukao, ali nije rekao ničije ime.

- Zašto ne?

Roy je slegnuo ramenima. - Sve vrijeme smo bježali od policije. Ako nije bilo potrebe, nije imalo nikakva smisla da se uplećemo.

Kada se to dogodilo?

Mjesec ili dva prije nego je ubijena Grace. Ne sjećam se baš točno.

Jonathan se uzvrpoljio. - Koliko ste je dobro poznavali? - pitao je.

- Uopće ne.

- Zašto je onda zovete Grace?

Malo je oklijevao. - Svi su je tako zvali. I u novinama su je zvali tako.

- Rekli ste da niste znali čitati.

U tamnim očima bljesnuo je strah. - I? To je bila glavna tema razgovora u tatinjoj trgovini. Pročitao je svaki prokleti časopis... svakom tko je htio slušati, pričao je što je novoga.

Jonathan je pružio ruku i okrenuo list u Georgeinoj bilježnici. - Prema našim informacijama, niste bili bliski s ocem. Brak vaših roditelja je propao i živjeli ste s majkom u Collition Wayu. Otac se opet oženio i nije htio imati ništa s vama. - Pogledao je u njega. - Vaša maćeha je vjerojatno imala vlastitu djecu i nije htjela u kući nepismenog nasilnika, da joj ne kvari djecu.

Roy je stisnuo vilicu. - U čemu je problem? George uvijek govori o njoj kao o Grace, a i ti u svojoj knjizi, dr. Hughes. -Mračno se nasmijao. - I prije nego me napadnete zbog toga, čitati sam naučio u popravnom domu, kad mi je bilo šesnaest godina. Dvanaest mjeseci sam odležao zbog provale... i nešto sam iz toga naučio - prije svega to, da sjediti u zatvoru nema smisla.

Jonathan se uspravio, te i on izvadio cigarete. - Problem je u tome, gospodine Trent, da vam ja ne vjerujem - rekao je i kresnuo upaljač. - To da je mjesec dana prije bakine smrti Howard ludovao s nožem, malo je previše zgodno, ne čini li vam se? Ako ste to smislili u posljednjih nekoliko minuta, zbilja sjajno, ali više zvuči kao priča koju ste s prijateljima izmislili u to vrijeme.

- Zašto bismo to učinili?

- U slučaju da vas pozovu na saslušanje.

Roy je odmahnuo glavom. - Ne bi nas. Nikada nismo bili među sumnjivima. Smatrajte me lažljivcem, ako hoćete - za mene je to lanjski snijeg - ali vi se trudite dokazati nemoguće. Naše područje bio je Collition Way i napuštene zgrade na industrijskom području iza njega. Nismo ni znali tko je Grace, nikada nismo odlazili k njoj kući i nismo imali što tamo tražiti. Kada bismo prestupili granicu, upadali smo u nevolje... kad smo se držali blizu kuće, pustili su nas na miru. I to nam je odgovaralo.

Jonathan ga je gledao tako da je morao spustiti pogled. -Jedini razlog da niste osumnjičeni bilo je to što je Howard priznao. Da nije, bili biste visoko na popisu sumnjivaca. Policija je vas trojicu pet dana prije ispitivala o silovanju nestale djevojčice, koja je stanovala samo dvije ulice dalje od Grace. Odgovarali ste opisu koji je dala njezina najbolja prijateljica, Louise Burton, koja je živjela nasuprot Grace. Howarda Stampa ste dobro poznavali, znali ste da ima baku, znali ste da se skriva kod nje u kući i znali ste da kupuje u trgovini vašega oca. Jedan iz vaše grupe, Micky Hopkinson, uvijek je sa sobom nosio nož. Drugi, Colley Hurst, bio je riđokos, kao i Louise Burton, koja je često izostajala iz škole i bila je sigurno povezana s vama.

- Zašto nas onda nije mogla prepoznati? - prasnuo je Roy.

- Nije prepoznala, to hoćete reći, gospodine Trent. Zašto vas nije prepoznala?

-Jer to nismo bili mi.

George je podigla pogled s bilježnice u koju je zapisivala. -To je lako dokazivo, Roy. Njezin brat, William, bio je očevidac silovanja, i ako se slažete, pokazat ću mu vašu fotografiju, pa ćemo vidjeti što će reći. Imate li kakve slike iz tog vremena? Ili još bolje, imate li neku sliku na kojoj ste zajedno s Colleyem i Mickyjem?

Sada je oklijevanje dugo potrajalo. - Ne - napokon je rekao Roy. - To je razdoblje u mom životu koje bih najradije zaboravio. - Zgnječio je opušak cigarete u pepeljari i pomaknuo se da pogleda na zaslon. - Možete li zamisliti kako je teško napraviti nešto od sebe nakon djetinjstva kakvo je bilo moje? Morate se odrezati od svih koje poznajete, i početi iznova. Nemam pojma gdje su sada Colley i Mick... što je s njima... ako su još živi. - Veselo se nasmijao. - Mislim da nije bilo nikakvih slika - trebalo je poznavati nekoga s fotoaparatom, da te slika - a mi nismo. Samo su se bogatuni bavili takvim stvarima.

Takav izgovor mogao bi se svidjeti Jonathanu - ni iz njegova djetinjstva gotovo da nije ostao nikakav spomen - ali George se samo nasmijala. - Ah, molim te! Poštedi nas suza. Ja sam 1960. kupila maloga brownieja za tri funte i četiri penija... što bi danas bilo manje od dvadeset penija. Teško da je to bila zabava samo za bogate. Neke tvoje fotografije sigurno su ostale. Dovoljne bi bile neke iz tinejdžerskih godina ili s početka dvadesetih. Sigurno se nisi puno promijenio. Što je s fotografijama s vjenčanja?

- Žena ih je uzela.

- Priscilla Fletcher?

- Prva žena... majka mog djeteta.

George ga je nekoliko trenutaka gledala. - Koliko si žena imao?

- Dvije - oštro je odgovorio. - To se vas uopće ne tiče.

- Kako se zove

Nije odgovorio.

- Ne tiče me se? - pitala je s osmijehom. - No, vjerojatno imaš pravo. - Iz torbe je uzela digitalni fotoaparat, a zatim odmaknula stolac kako bi ustala. - Ako nemaš ništa protiv, sada ću te slikati. U računalu imam program za brisanje tragova starenja, tako da mogu doći do nečega što bi bilo slično tebi iz 1970.

Roy je odmah okrenuo leđa. - Ne dolazi u obzir - upozorio ju je - ako to želite odavde odnijeti u komadu.

- To je za tvoje dobro - blago je istaknula. - Ako nemaš ništa sa silovanjem, William Burton će te osloboditi krivnje. - Fotoaparat je stavila preda se na stol i počela nešto tražiti u torbi. - Da ti pokažem fotografiju Cill Trevelyan, netom prije nego je nestala... pogledajmo hoće li ti to pomoći da se sjetiš. Nevjerojatno je slična tvojoj drugoj ženi. - George je gurnula fotografiju preko stola prema njegovim ukočenim leđima i čekala da vidi hoće li zagristi. - Imam ijednu Priscillinu fotografiju, koju je snimio Jim Longhurst, tu na nekoj zabavi. - Drugu fotografiju stavila je pokraj prve. - Službenik na kolodvorskoj blagajni potvrdio je da je to ona tamnokosa žena, koja je prekopala po Jonathanovoj aktovci.

Roy je zapalio još jednu cigaretu, ali fotografije nije pogledao. - Što vi ustvari hoćete reći? Da sam se oženio s Cill Trevelyan?

- Nisi?

Bijesno se nasmijao. - Jasna stvar da nisam. Nestala je kao dijete. Da su policajci obavili svoj posao kako treba, zatvorili bi njezinog oca.

- Imao je alibi - rekao je Jonathan. - Cijelu noć je bio na poslu. Roy se napola okrenuo. - To, da to nije učinio prije nego je otišao od kuće, rekla je samo njegova žena. Policajci nisu vjerovali gospođi Trevelyan ništa više nego drugi. Štitila je muža.

Jonathan je pogledao George, koja je črkala u bilježnicu. - Zašto bi ga štitila? - pitao je.

- Zato jer je bila jednako kriva. Trebala je bolje paziti na malu.

- Na koji način?

- Tako da je čuva od nevolje. To je posao majke.

Ta primjedba otvara mnoga pitanja, pomislio je Jonathan i sjetio se svojega položaja.

Koliko je majka odgovorna za patnje svojega djeteta - naravno, ako ga sama ne zlostavlja? Što ako je i sama bila zlostavljana?

Gdje završava odgovornost prema drugima i počinje nagon za samoodržanjem? Što je čovjekova dužnost u životu, ako je strah prevladavajući osjećaj? Koliko Roy na gospođu Trevelyan prebacuje osjećaj da ga je majka zanemarivala? Koliko samo pokušava odvratiti pozornost od vlastite upletenosti?

- O kakvim nevoljama govorite? - oštro je pitao Jonathan. - O silovanju?

- O tome kako ju je otac tukao remenom... o tome kako ju je ubio.

- O tome vam je Cill govorila?

Roy ga je oštro pogledao. - Kako bi mi rekla, kad je nisam poznavao? Pisalo je u novinama, stari. Doznao sam iz druge ruke, kao i sve drugo, dok neka polusenilna baba nije zaključila da mi treba obrazovanje.

George je uskočila. - Ako ju je ubio David Trevelyan, kako se onda, i kada, oslobodio tijela? - hladno je upitala. - Prema riječima gospođe Brett, u subotu ujutro prijavio je njezin nestanak, kada je došao kući, a to znači da ju je morao ubiti i zakopati između vremena kad su je u petak popodne poslali kući i odlaska u noćnu smjenu. A to je vrlo malo vjerojatno. Tijelo je moralo biti dovoljno duboko - i dovoljno daleko od kuće - ali, da ga je bilo, da izgleda kao da ju je ubio otmičar.

Oba muškarca su šutjela.

- Cijelu noć vremena imala je samo - nastavila je George polako - a žena bi morala biti Myra Hindley da ubije kćer i da poslije bude iole normalna.

- Događa se - rekao je Roy.

- Ta psihologija ne štima - prosvjedovala je George. - O tome sam morala prije promisliti. Gledajte - kemijskom je nekoliko puta lupnula po novinskim izrescima. - Najprije je gospođa Trevelyan rekla policiji da su kod kuće imali teškoće i da se njezin muž prepirao s Cill, a zatim je dala intervju za novine o tome koliko je tužna i žalosna jer su oboje bili tako strogi prema njoj. - Zbunjena lica, okrenula se k Jonathanu. - Ali, bila bi rekla suprotno da je znala da je dijete mrtvo. Istaknula bi kako su se ona i muž dobro slagali s kćeri.

- Možda je bila lukava.

- Mala je imala stalne probleme s ocem, i to su svi znali - rekao je Roy. - Da se njezina majka pretvarala, ljudi bi bili još sumnjičaviji.

- Čovjek bi morao biti psihopat da sve to smisli, nakon što je cijelu noć kopao i nije oka sklopio - podsmješljivo je rekla George. - Da ne govorim o čišćenju kuće, kako bi uklonila svaki trag umorstva.

-Ja znam samo ono što su ljudi tada govorili - tvrdoglavo je odvratio Roy. - On je ubio malu, a ona ga je štitila. Tako su se na kraju izvukli.

Boscombe, 23. travnja 2003. oko 20 sati

Robert Burton podigao je slušalicu već nakon prvog zvonjenja i Billy ga je zamislio u prenatrpanoj sobi njegova bungalova, kako čeka poziv i zatim brzo grabi slušalicu da ne uznemiri ženu. Billy je s ocem uvijek bio u dobrim, iako ne baš bliskim, odnosima, ali sumnja je nagrizla povjerenje i zato se nije trudio biti uljudan. - Htio bih razgovarati s mamom - rekao je.

- Nije kod kuće.

- Rekao si da će doći do sedam.

- Otišla je u dobrotvorne posjete. Očito se zadržala dulje nego što je mislila. - Nastala je stanka od desetak sekundi, jer je dlanom pokrio slušalicu, ali Billy je ipak čuo majčin glas u kući. - Oprosti, sine, mačka se igrala žicom. Kad se vrati, reći ću joj da te nazove.

- Ne, hvala - kratko je odgovorio Billy. - Radije bih sada razgovarao s njom. Čuo sam je.

- Ne želi s tobom govoriti.

- Onda joj reci da sutra dolazim k vama.

- Ponovno kratka stanka. - Kako to da nisi na poslu? - upitao je otac. - Znaš što mislim o tim dvadesetčetverosatnim štrajkovima. Domovinu ostavljate na cjedilu i očekujete da vojska obavi vaš posao dok se bore u Iraku. To nije domoljubno, sine.

Billy je ljutito zurio u zid. Otac je uvijek primjenjivao takvu taktiku. - Oče, pusti sad to, nisam raspoložen. Umoran sam između smjena... od petka imam opet dnevnu. A sada, molim te, daj mi mamu. Stvarno moram govoriti s njom. ...-Pokušat ću, ali mislim da neće htjeti.

Slušalicu je odložio pokraj telefona i Billy je slušao kako otac odlazi u dnevnu sobu.

Nije razumio što su govorili, jer su šaptali, a onda se začuo majčin viši glas. - Bok, dušo - rekla je bezbrižnim tonom. - Tata kaže da si opet našao Louise. Kako je ona?

- Tata ti nije ništa rekao? Poslao sam mu mail.

- Rekao je da je opet sve po starom. - Majka je uzdahnula i činilo se da joj je istinski žao. - Billy, ništa se tu ne da učiniti. Svaki dan molim da nam se vrati, ali Isus čini čuda samo s ljudima koji imaju vjeru.

Billyja nisu zanimala metafizička rješenja. - Jedna žena se raspituje o umorstvu Grace Jefferies - rekao je izravno. - Prema njoj, to nije učinio Howard Stamp, a ja se sjećam da si policiji lagala da ne poznaješ gospođu Jefferies. Rekla si da ne znaš gdje stanuje i da s njom nisi nikad razgovarala... ali znala si i razgovarale ste. Onda, mama, zašto si lagala?

Čekao je misleći da će zanijekati, ali rekla je da se ne sjeća, iako ga je iznenadila njezina iskrenost. -Jer sam se bojala za obitelj - rekla je. -Već smo bili povezani s jednim skandalom, i nisam htjela da nas uvuku u još jedan. Bio si još malen, pa si zaboravio kako je bilo grozno - svi su bili uplašeni - dok nisu uhitili Howarda Stampa, bojali smo se da će se to ponoviti.

Billy nije dao da ga skrene s teme o laži. - Bojala si se i prije nego je došla policija - rekao je. - Promatrao sam te. Ruke su ti se tresle.

Eileen je oklijevala, kao da je vagala prednosti istine. - Mislila sam da je nešto u vezi s

Cill - rekla je trenutak poslije. - Bojala sam se da su našli njezino tijelo, i da će se sve

skupa pretvoriti u još goru noćnu moru. - Učinilo mu se da se nasmijala. -Kada su rekli

da je ubijena gospođa Jefferies, pao mi je kamen sa srca. Pomislila sam, hvala bogu, nitko ne može reći da mi imamo nešto s tim. Billy, to je bila samo sitna laž i ja nisam bila jedina - nastavila je. - Nitko nije priznao da je poznaje. Bilo je dovoljno loše i bez poziva na saslušanje. Svi smo mi htjeli samo da to prođe, a i prošlo je kada je taj njezin nesretni unuk priznao.

Ponovno oklijevanje. - Nisam to htjela tako reći. Mislila sam samo reći da sam se uplašila da su je našli... a ne to gdje bi moglo biti, samo to da su je našli. Po cijele dane nisam mislila ni na što drugo... kada će naći tu jednu malu? A uz sve te policajce tamo... - Opet je utonula u šutnju.

Billy je želio vjerovati. Čak i s deset godina, njegova prva misao bila je - da je policija došla u Ulicu Mullin zbog Cill Trevelyan. - Cill i Lou su odlazile kod gospođe Jefferies gledati televiziju. Znam da si to znala, jer sam čuo kad ti je gospođa Jefferies pričala. Eileen nije odgovorila.

- Zar nikad nisi pomislila da je Cill onamo odlazila kad je bježala iz škole? Mama, morala bi reći policiji. I Lou bi morala.

U majčinu glasu osjetila se sjena zlobe. - A što misliš, kako bi reagirali Trevelyanovi da sam dala do znanja kako mislim da je Cill upletena u umorstvo? Jean je već ionako vikala na mene svaki put kad bi me vidjela. - Udahnula je. - Lako je sad kritizirati, Billy, ali imala sam dvije sekunde za odlučiti i još uvijek sam uvjeren da sam dobro postupila.

Billy se zbunjeno počeo glavi. - Ne kažem da je imala nešto s umorstvom - odvratio je. - Rekao sam samo da je možda išla k njoj kad je bježala.

- No, ako je i išla, mi s tim nemamo ništa.

- Samo što su je svi pokušavali naći. Zašto niste ti ili Lou rekle nešto kada su Lou ispitali o silovanju?

U njezinu glasu osjetilo se da bi najradije prečula pitanje. - Nisu je pitali, a ni mene... I ne razumijem zašto si tako okrutan sa mnom...

Otac je uzeo slušalicu. - Sine, majka se jako uzrujala. Ako pokušavaš reći da ona ima nešto sa smrću te proklete žene, imat ćeš posla sa mnom. Jesi li razumio?

Billy je pomislio na majčinu dugu riđu kosu, koju joj je volio upletati u lagane pletenice kad god mu je dopustila. To je bio izraz njihove bliskosti, dok je nije obojila u tamno kestenjastu boju. Poslije toga nije mu više dopuštala takvu bliskost, koja je sada bik rezervirana. za Louise: ona je u to vrijeme dobila smeđu kosu i postala Daisy. Već je zaboravio kako je bio ljubomoran. - Oče, je li imala nešto s tim? - oštro je upitao. - Vijećnica Gardener rekla je da je gospođu Jefferies ubio netko riđokos ... a mama je tada imala riđu kosu, prije nego si nas nagovorio da sa svime prekinemo i pobjegnemo iz Ulice Mullin. Sjećaš se?

Veza se odmah prekinula.

*Kod kralja i dvorana, Highdown, Bournemouth
Srijeda, 23. travnja 2003. u 8.15*

George je bila vrlo sumnjičava. - To bi značilo da je bilo troje ljudi, koji su bili osumnjičeni na istome mjestu u istom trenutku... - Nabrajala ih je na prste. - Howard Stamp, David Trevelyan i Jean Trevelyan - i to s dvjema različitim žrtvama. Roy, ne čini li ti se to malo nevjerovatno? Umrstvo nije u ovoj zemlji baš čest zločin. Ubojstvo

možda, ali ne i umorstvo. U sedamdesetima ih nije moglo biti više od tri do četiri stotine, a da bismo imali dva na nekoliko ulica udaljenosti i u roku nekoliko dana, to je statistički nevjerovatno.

- Osim ako nisu bila povezana - rekao je Jonathan.

- Ne znamo čak ni to je li Cill mrtva - naglasila je George i vrh olovke uperila u fotografiju Priscille Fletcher. - To bi mogla biti ona.

Jonathan je vidio kako je Royev pogled skrenuo prema fotografiji. - Je li, gospodine Trent?

- Ne.

- Biste li nam htjeli reći, tko je ovo?

Trent je slegnuo ramenima. Sa svakom minutom doimao se sve mirniji i Jonathan se pitao zašto. Jer su se udaljili od teme Howarda Stampa? - Kad sam se s njome oženio, zvala se Priscilla Curtis.

- Kako onda možete biti tako sigurni da nije bila Cill Trevelyan? Jako joj slični. - Gledao je kako će Roy reagirati, ali Royevo lice ostalo je bezizražajno.

Roy je gledao George, koja je brzo pisala u svoju bilježnicu.

- Na pogrešnom si tragu, stari - rekao je i dopustio si malo ljutnje u glasu. - Ne poričem da sam kao dijete upao u loše društvo, ali nisam bio upleten u umorstvo i ne znam što se dogodilo s Cill Trevelyan... - prstom je lupnuo po stolu da naglasi sljedeće riječi - a ne zna ni moja bivša. Ili mi vjerujte na riječ, ili otiđite na policiju i njima ispričajte te gluposti, jer je meni dosta. Možda nisam rekao George točno kako sam dobro poznao Howarda - ne ponosim se time kako smo izazivali jadnika - ali sve drugo što sam rekao je istina. - Ustao je i pošao prema vratima, jasno dajući do znanja da je završio. - Uzmite ili ostavite, ali razgovoru je sada kraj.

Jonathan se pogledao s George. - Onda nećeš imati ništa protiv ako Priscillu zamolimo da nam to potvrdi - rekla je.

Pogledao ju je kao da ga to veseli. - Samo izvolite, samo što ćete je najprije morati naći.

- Pokazao je glavom prema zaslону. - Vidio sam kako se iskrala prije desetak minuta.

George se namrštila i pogledala zaslon. - Zašto ti je to drago?

- upitala je. - Kad bi mene ostavila na cjedilu jedina osoba koja može potvrditi da govorim istinu, poludjela bih.

- Potvrdit će kad je nađete.

- Ovisno o tome koliko sije dobro pripremio - rekla je George zajedljivo. Zatresla je glavom. - Roy, za sada se nisi baš pokazao. Čini se da te do sada češće zaribala, nego što ti je pomogla. Pretpostavljam da ta zamisao s krađom Jonathanova novčanika nije bila tvoja... tebi nije bio potreban, jer si ga već otpravio. Zašto je to učinila?

- Hvatate se za svaku slamku - rekao je otresito. - To nije bio nikakav zločin. Tvoj prijatelj je dobio natrag sve nedirnuto.

George je donijela nenadanu odluku. - Mislim da ćemo se odlučiti za tvoju drugu mogućnost i otići k naredniku Lovattu - rekla je, pokupila svoje stvari i nagurala ih u torbu. - Ni Jon ni ja ne vjerujemo da nestanak Cill Trevelyan i umorstvo Grace Jefferies nisu povezani, a ako narednik posumnja da je Priscilla - Cill, sigurno će htjeti govoriti s njom... i s tobom.

Roy je otvorio kuhinjska vrata i odmaknuo se. - Samo izvolite - rekao joj je - ali ispast ćete budale. Ako Priscilla može dokazati da nije Cill - a može - nemate ništa... A policija neće uskrisiti Howarda samo zato da biste vas dvoje mogli zaraditi na knjizi. U

to vrijeme su ga s pravom zatvorili, i to je svakom jasno - nakrivio je usnicu - osim vama.

Jonathan je uzeo torbu i pokazao George da pođe pred njim. - Siguran sam da su isto govorili za Jamesa Watsona i Francisa Cricka - promrmljao je - a pogledajte kako su imali pravo. Otkriće dvostruke uzvojnice je spekulativan korak, ali Watson i Crick bili su jedini koji su vjerovali u njega od početka.

Roy je bijesno stisnuo vilicu. - Stari, nauči se govoriti engleski. Pojma nemam o čemu pričaš.

Jonathan se zaustavio pred njim. -Jasno da ne znate, ali to se mene ne tiče - stari - tiče se vas. Vi ste neuk sociopat.

Roy ga je zgrabio za ruku, no Jonathan je bio spreman za to. Iznenadujuće nježnom kretnjom, uhvatio je Royevu šaku i odgurnuo je. - Govorim o trodimenzionalnoj građi DNK, gospodine Trent. Ako policija nije uništila sav dokazni materijal o Graceinu umorstvu, onda je moguće da zbog otkrića Watsona i Cricka završite u zatvoru. George se uvukla za upravljač i snažno odmahнула glavom. -Imate sreću da vas nije udario.

Jonathan se osmjehnuo. - Zato jer se bojao da ćete mu iskopati oči.

Nasmiješila se ne razmišljajući, ali njezino raspoloženje pretvorilo se u malodušje. - I što ćemo sad? Za policiju ima pravo, znate. Ne bi bilo lijepo tratiti vrijeme Fredu Lovattu s time. Nemamo ničega opipljivog - sve je samo nagađanje. Ne znamo čak tko je Priscilla Fletcher, a kamoli to je li 1970. bila u Highdownu. Kako stvari stoje, mogla je odrasti i u Sidneyju.

- Govori s dorsetskim naglaskom.

Jonathan je bio sjajno raspoložen, pun adrenalina, zato ga je njezina nenadana potištenost iznenadila. - Što je?

- Nismo ništa dalje nego što smo bili prije sat vremena. -Jeste li očekivali da ćemo biti?
- Da - umorno je rekla i nalaktila se na upravljač, iznenada umorna od sveg uzbuđenja.
- U čemu bi inače bio smisao svega toga?

U pobjedi nad strahom, pomislio je Jonathan i pitao se je li to bio njegov jedini, najjači razlog za bilo što. Mjesecima se nije tako dobro osjećao i nije mogao razumjeti zašto je George tako malodušna.

- Ne znam kako ćemo dalje - nastavila je. - Mislim da bismo Priscillu Fletcher mogli stjerati u kut, ali čak i ako pristane govoriti s nama, to nas nikamo neće odvesti.

Dovoljno je da kaže kako se zove Mary Smith, pa nećemo moći dokazati ništa.

Nemamo ovlasti tražiti joj rodni list.

- Sto je s njezinim mužem? O njezinoj prošlosti mora znati koliko i Roy.

George je nestrpljivo uzdahnula. - A kako da mu se približimo? Pokucamo li na vrata, sigurno će otvoriti Priscilla i zalupit će nam ih pred nosom. O njemu ne znam ništa, osim da je nekakav preprodavač, a i to je nekako sumnjivo. - Pokazala je glavom prema vratima gostionice. - Moj izvor je bila Tracey, a ona je to čula od Jima Longhursta. Ne znam ni kako se zove.

- No, noćas ne možemo učiniti ništa - rekao je Jonathan odlučno i pogledao na sat - pa zato sve lijepo prespavajmo. U devet moram biti na postaji, inače neću biti kod kuće prije pola dva. Ako me odvezete u Branksome, uzet ću taksi do grada.

George nije htjela ni čuti. - Ne budite smiješni - rekla je, upalila motor i odmaknula se od rubnika. - Andrew bi poludio kad biste posuđeni novac potrošili na taksi. Uvjerena sam da je htio da si kupite nešto za pojesti.

- Vjerojatno.

- Onda si u vlaku kupite sendvič i počnite brinuti za sebe.

- Što je s Williamom Burtonom? - upitao je. - Mislim da bi valjalo s njim još jednom pokušati, naročito ako ga uspijem nagovoriti da s nama ode u policijsku postaju i ispriča tko je silovao Cill. Lovatt teško da tome ne bi pridao pozornost, posebno ako mu pokažemo vaše fotografije. U takvim okolnostima, morat će govoriti s Priscillom Fletcher... a i s Royem, ako je jedan od trojice koje optužuje Burton.

George se odmah razvedrila. - Mislite da će pristati?

- Ne bih znao - rekao je Jonathan - ali vrijedi pokušati. -Razmišljao je o mogućnostima.

- Moramo potražiti i Trevelyanove. Ako nemaju ništa sa Cillinim nestankom, onda će nam i oni pomoći. Moram preslušati snimku, jer mislim da nam je Roy rekao mnogo više nego što misli - samo se radi o tome da izdvojimo ono što je važno.

-Jeste li sve snimili?

- Nadam se. - Iz džepa je izvadio kasetofon, pritisnuo „premotavanje“, pričekao pet sekundi i zatim pritisnuo dugme za reprodukciju. Tišinu u automobilu razbile su Royeve posprdne riječi, „...napraviti ćete budale od sebe. Ako Priscilla dokaže da nije Cill, nemate ništa...“ Jonathan je prekinuo. - To je prvo što treba prespavati - promrmljao je.

- Mislite da laže?

- Ne - odgovorio je Jonathan sa žaljenjem.

George je opet potonula. - To sam i pomislila kada je to rekao. -I?

- Nema smisla tražiti Cilline roditelje.

- Nije točno - odlučno je rekao Jonathan. Zbog toga je još važnije. Kako bi vama bilo da se neka žena pretvara da je vaša kći? Htjeli biste znati zašto, zar ne?

George ga je iznenađeno pogledala. — To radi?

- To je jednako vjerojatno kao moja teorija prijenosa. Jedno je svjesno, drugo nesvjesno... Mislim da to ovisi o tome mislite li da joj nisu sve na broju, ili u njezinoj ludosti ima neke logike.

George je bila u dvojbi. — U čemu je stvar?

- S pretvaranjem? Možda je to igra Anne Anderson - koja se pojavljuje kao velika kneginja Anastazija i traži bogatstvo Romanovih. Cill je bila jedinica, ne zaboravite.

- Priscilla živi na Sandbanksu - prosvjedovala je George. -Njezin muž sigurno pliva u lovi.

Jonathan je slegnuo ramenima. - Možda Fletcher nije vlasnik kuće... možda je tražio da sklope predbračni ugovor.

- Da, da... ali, to je besmisleno - rekla je odlučno. - Čak ako su Trevelyanovi uspjeli kupiti kuću u West Countryju, vrijednost joj je mala. U Ulici Lacey živjeli su u općinskom stanu, pa su u najboljem slučaju mogli ići na zamjenu, a onda na otkup kuće u koju su uselili... a općinske kuće nemaju veliku vrijednost.

- Dobro, ali nešto ipak vrijedi.

- Pa zašto se onda ne zove Cill Trevelyan? Zašto se ne javlja roditeljima? To je najnategnutija teorija koju sam ikada čula -završila je s ogorčenjem.

- Dobro, dobro - nasmijao se Jonathan. - To je samo pretpostavka. Jedina druga teorija do koje sam došao, jest slučajnost - da neka žena koja se zove Priscilla izgleda isto kao Priscilla koja je nestala, i da se poslije udala za svojeg silovatelja Roya Trenta - ali i to zvuči nategnuto. Poznato vam je koliko mrzim slučajnosti.

George se neko vrijeme usredotočila na vožnju. - Anna Anderson vodila je lagodan život - rekla je i prekinula tišinu. - Nedavno sam vidjela dokumentarac o njoj i mnogi su vjerovali da je doista Anastazija. Godinama je živjela na njihov račun, i na kraju se udala za bogatog Amerikanca, koji se prema njoj odnosio kao prema kraljici.

- Bila je prevarantica - rekao je. - Na uzorcima DNK dokazali su da je bila poljska tvornička radnica.

- To joj nije smetalo ... ne kada je već bila mrtva. Živjeti kao kraljicama? za života, to je važno. - Oči su joj se zažarile. - Recimo ovako: ako je bila Anastazija, oduzeli su joj nasljedstvo, a ako je bila poljska tvornička radnica, prevara joj je jako dobro uspjela. Ali nije joj lagodan život omogućila obitelj Romanovih - oni je nisu htjeli priznati - nego oni ljudi koje je prevarila...

Od: dr. Jonathan Hughes [jon.hughes@london.ac.uk]

Datum: četvrtak, 1/05/03.11:16

Za: geo.gar@mullinst.co.uk

Na znanje: Andrew Spicer

Predmet: Roy Trent

Draga George,

nekoliko misli u vezi sa silovanjem. Kako smo se dogovorili, razgovarao sam s kolegom psihologom i sve Trentove izjave podijelili smo u četiri skupine.

skupina 1 (izjave za koje obojica mislimo da su točne)

1. Grupa je plašila Howarda nožem.
2. Howard je zbog toga nabavio nož i poludio.
3. Grupa je imala neke samoubilačke misli kao i Howard.
4. Njihovo područje bio je Collision Way.
5. Kada su iz njega otišli, upali su u nevolje.
6. Trent je mrzio zatvor i nije želio ponovno završiti u njemu.
7. Žali zbog svojeg ponašanja.
8. Priscilla Fletcher nije Cill Trevelyan.

skupina 2 (izjave za koje nismo posve sigurni)

1. Trent i njegova ekipa nisu poznavali Grace.
2. David Trevelyan je ubio svoju kćer.
3. Jean Trevelyan je lagala da bi ga zaštitila.

skupina 3 (izjave koje možda nisu istina, ali Trent u njih vjeruje)

1. Howard je ubio Grace Jefferies.

2. To je učinio neposredno zato jer su ga zastrašivali Trent, Hurst i Hopkinson.
3. Wynne Stamp je mogla pomoći sinu, da je spomenula njihovu grupu.

skupina 4 (tvrdnje za koje obojica mislimo da su neistina)

1. Trent nije poznavao Cill Trevelyan - poznavao ju je.
2. Louise Burton nije znala imena silovatelja - znala je.
3. Nije ih prepoznala, jer nisu bili upleteni - bili su.
4. Trent nije vidio Hursta i Hopkinsona od mladosti - vidio ih je.
5. Njegova bivša žena ne zna ništa o Cillinu nestanku i Graceinu umorstvu - zna.

Istaknuo bih da su naši zaključci možda pogrešni - razabiranje sadržaja i tona u glasu nije znanost ni uz najveću moguću maštu (!) - usprkos tome, Trentovi odgovori bili su zanimljivi. Moj kolega misli da je vrlo zanimljivo kako je odgovarao na pitanja o njemu, njegovoj grupi, Howardu Stampu, a manje o Cill Trevelyan. Kako možete vidjeti iz 4. skupine, većina „laži“ povezana je sa Cill i silovanjem.

Ipak, kolega je upozorio da je Trent bio pripravan na pitanja o Cill, prije svega zbog smirenih odgovora nakon što smo ga optužili. Točno je da su me odveli na saslušanje... itd. Iz toga zaključujemo da je znao da to znamo. Ali, to je znalo samo dvoje ljudi - William Burton i gospođa Brett. Malo je vjerojatno da je gospođa Brett tu činjenicu rekla Royu Trentu ili bilo kome tko ga poznaje, ali je vrlo vjerojatno da je to rekao William Burton neposredno Trentu ili Priscilli Fletcher.

Da su naše optužbe došle kao grom iz vedra neba, Trent bi se pokušao pribrati i odlučnije bi se pobunio. Osim toga je u početku imao prilično čvrstu napadačku taktiku, kako bi nas spriječio da postavimo bilo kakvo pitanje. Budući da je o Howardu Stampu razgovarao gotovo bez poteškoća, pitanja o Cill Trevelyan i/ili Priscilli Fletcher htio je izbjeći.

Posebno je uočljivo da je razgovor brzo preusmjerio na Howarda - gdje se osjeća na čvršćem tlu - i o Cill je počeo govoriti opuštenije tek kada je bio siguran da je Priscilla Fletcher izašla iz kuće. S obzirom na sadržaj snimljenoga i s obzirom na Trentove pokušaje da vas skrene s priče o Cill Trevelyan, čini se smisleno zaključiti sljedeće:

William Burton mu je ponovio pojedinosti vašeg razgovora s njim.

Priscilla Fletcher je poznavala Cill Trevelyan dovoljno dobro da može oponašati njezin izgled.

Trent ne želi da razgovaramo s Priscillom.

Uvjeren sam da Trent nije ni na koji način upleten u Graceino umorstvo - i iskreno vjeruje da je Howard kriv. Međutim, jednako sam uvjeren da je a) silovao Cill i b) zna što se s njom dogodilo. Ako su ti zaključci točni, onda je Priscilla Fletcher sudjelovala u zločinu (ili zločinima) i trenutačno sam gotovo siguran - bez obzira na to je li gospođa Brett rekla nešto suprotno - da je Priscilla Fletcher Louise Burton, da William Burton to zna i da je gotovo sigurno upozorio sestru da se zimate za priču.

Što to znači u vezi s Howardom, ne znam. Sudske pogreške u njegovom slučaju neću tako lako zaboraviti, ali brine me priča o „mahanju nožem“, koju je opisao Trent. Kada sam u knjizi Pomračeni um pisao poglavlje o Howardu, nije bilo ničega što bi upozoravalo na nekakvo „manično“ ponašanje prema drugima. Ali ako se ta epizoda doista dogodila - i ako nađemo dokaze s pomoću bolničkih dokumenata/Hursta/Hopkinsona i/ili njihovih suradnika/susjeda - morat ćemo

ponovno promisliti. To znači da je Howard imao granicu nakon koje je pucao, da nije mario za vlastite rane i da je imao nož. Ne možete ga optuživati - život mu je bio jadan - ali je naš posao onda teži.

Za sada predlažem da se bacimo na Wiliama Burtona i preko njega pokušamo doći do Priscille Fletcher. Bojim se da se može pokazati kako te dvije priče nisu povezane, kako je tada mislila policija, ali to moramo sami ustanoviti.

Srdačan pozdrav, Jon

P. S. Kopiju snimke šaljem poštom.

Od: George Gardener [geo.gar@mullinst.co.uk]

Datum: nedjelja, 5/04/03 14:29

Za: jon.hughes@london.ac.uk

Na znanje: Andrew Spicer

Predmet: Zaključci

Ajoj! Pošta je stigla i slažem se s vama. Kakvo razočaranje. Polagala sam tolike nade u Louise Burton ili Colleya Hursta i stvarno šteta da nema ništa od toga. Ako se sjećate, dok smo se vozili na postaju bila sam potištena jer, još dok je Roy govorio, mislila sam da je to što je rekao o Howardu i njegovoj grupi istina. Posebno me pogodilo kada je Roy spomenuo „samoubilačke nagone“ i „usrani život“, jer je oboje dobro dokumentirano u literaturi o otuđenoj mladeži.

Sutra ću elektronskom poštom napisati neke moguće datume, no sada se pitam o smislu daljnega trošenja vremena na Cill ili Louise. Bojim se da je točno ono što ste rekli na početku - slučajnosti su zavodljive - a ako policija 1970. nije našla nikakvu povezanost, dvojim je li postojala.

Svako dobro, George

PS. Što je bilo s Emminim ocem?

Od: Andrew Spicer [Andrew@spicerandhardy.co.uk]

Datum: ponedjeljak, 5/05/03 10:46

Za: jon.hughes@londodn.ac.uk; geo.gar@mullinst.co.uk

Predmet: Predujam

Dragi oboje,

upravo vodim pregovore o delikatnom - ali dobrom -poslu, koji se temelji na pretpostavci da je Howard Stamp nevin, lako sam preslušao kopiju snimke i pomalo se zabavljao vašim mukama u elektronskoj pošti u vezi s tim je li Roy Trent govorio istinu ili ne o svojem odvratno neugodnom ponašanju u mladosti, dopustite da vas podsjetim kako je cilj natjerati ga da vam kaže sve čega se sjeća o obitelji Stamp.

Što se mene tiče, nije me nimalo briga kako je suicidalan bio kao tinejdžer. Ako vas to uopće zanima, ja sam s četrnaest proživio iste osjećaje kada sam razmišljao o svojoj

neizbježnoj sudbini, koja mi je odredila da ću nagomilati bezbroj kilograma kao majka, da neću, kao moj otac, imati sreću s lijepim ženama i da ću zatim preuzeti obiteljsku tvrtku kako bih se natezao s autorima koji se uvijek iznova predomišljaju.

Unatoč tim jadno neprivlačnim izgledima, nisam otišao silovati 13-godišnjakinju, jer mi se sviđalo gledati kako se ljudi muče; i nisam i nisam izazivao žalosnoga mladića sa zečjom usnom i teškoćama u učenju, tako da je izvukao nož jer ga je moj psihopatski prijatelj porezao po leđima kad god mu se htjelo. Bih li sada trebao brinuti za tebe, Jone, jer si se usprotivio Trentu i rekao mu da je sociopat? Je li to bilo „manično“ ponašanje prema drugima? I što je s tvojom „divljačkom“ epizodom na postaji u Bournemouthu? Zar to ne znači da nitko više nije siguran?

Znao si da je Howard imao nož jer se sam ozljeđivao, i nije imalo nikakva smisla da se Trentu i družini odupre bez njega. Priznajte jednom momku bar to da je napokon smogao hrabrost, umjesto da pretpostavljate kako je jedan očajnički pokušaj da povrati samopoštovanje doveo do spirale ubilačkog ponašanja. Na vašem mjestu, ja bih tražio dokaze da je njegovo samopouzdanje nakon tog događaja ojačalo. Potražite Wynne. Razgovarajte s njom. Pitajte je zašto se Howard složio taj ponedjeljak i utorak, prije nego su našli Grace, tražiti posao. Čija je to zamisao bila? Njezina ili njegova?

U međuvremenu vratite se na svjedočenje Georgeine susjede, u kojem piše da Howard u srijedu nije mogao počinuti umorstvo jer kod Grace nije došao prije dva popodne. Zatim još jedanput pročitajte poglavlje o Howardu u Jonovoj knjizi, ono kad patolog obrane tvrdi da se umorstvo dogodilo u ponedjeljak, u vrijeme kad je tražio posao. Ako vas epizoda s mahanjem nožem toliko brine, onda razmislite o prilici. Kako i kada je Howard to mogao učiniti?

Ne volim glumiti viktorijanskog roditelja, ali spustite se na zemlju, za boga miloga! Antropolozi, koji pozivaju pretenciozne kolege kako bi uz šalicu čaja slušali snimke, i vijećnice s politički ispravnim nagnućima dovoljno su uvjerljivi da mi tjeraju suze na oči. Naravno da je Roy Trent bio uvjerljiv. Ima već dugogodišnju praksu... jednu od svojih žrtava čak je natjerao da se uda za njega, ako je točna Jonova teorija da je R Fletcher zaista Louise Burton. Uz to, otkako su se upoznali, uspio je George vući za nos u vezi s tom pričom, tako što joj je dopustio upotrebljavati gostionicu za „ordinaciju“, kako bi mogla pridobivati glasače.

Kad ga sljedeći put vidite, pitajte ga kako gostionica preživljava bez gostiju. Tko je vlasnik? Odakle dolazi novac? To su zanimljiva pitanja, a ako je tko od vas dvoje ikada vodio kakav posao, znat će to. Vi ste bili porezna inspektorica, George. Trentove financije bi morale biti voda na vaš mlin. Taj je čovjek prevarant, i zato se, naravno, ne želi vratiti u zatvor. Recite mi, tko želi!

Svako dobro, Andrew Spicer

PS. Nego, prijatelju, van s prljavim rubljem. Što je bilo s Emminim ocem?

Od: dr. Jonathan Hughes [jon.hughes@london.ax.uk]

Datum: Četvrtak, 8/05/03 14:33

Za: geo.gar@mullinst.co.uk;

Andrew@spicerandhardy.co.uk

Predmet: Emmin otac

Gad mi je rekao da sam običan azilant, udario me u trbuh i izbacio kroz vrata. I da - prijatelju - iako nerado priznajem, imaš ti pravo! Jedna lasta ne čini proljeće, i zato, da je Howard sljedeći put kad se nekom usprotivio imao više sreće nego ja, brzo bi se vratio urezivanju svojih inicijala u ruke. Međutim, vrlo je moguće da je „sljedeća“ po redu bila Grace i da je jadnik izgubio nadzor kad nije počela bježati. Moj pretenciozni kolega kaže da nakon prve porezotine nije mogao natrag, osim ako nisi dovoljno bistre glave da shvatiš što radiš... a to je gotovo nemoguće ako si slijep od bijesa. 99 posto umorstava počini se u bijesu, a razlog zbog kojeg se ti slučajevi ubrajaju u umorstva a ne u ubojstva, jest to što krivci potom pokušavaju prikriti tragove. Zato pazi! Ako Jenny ili Greg budu previše iskušavali tvoju strpljivost i ako koga od njih udariš željeznom polugom, odmah pozovi policiju i pozovi se na izazivanje. Ako sudac uvaži kakav si svetac bio prema dvoje odvjetnika, možeš dobiti pet godina... ali ne doživotnu.

Usprkos tome, prihvatio sam tvoju viktorijansku kritiku. Andrew, uvijek si bio nasilnik. Mislim da je to zato jer si malen i debeo... a očito ne pomaže ni ubrzano ćelavljenje. Prava zagonetka je odakle ti tolika samosvijest. S obzirom na to kako izgledaš, a i s obzirom na činjenicu da se lijepe žene ne zanimaju za tebe, ne bi je smio imati. J.

PS. Da izbjegnemo daljnje dopisivanje o mojem ljubavnom životu - Emme nije bilo i nije se javila. Prema onome što mi je rekla njezina majka, koja je išla za mnom, 9. kolovoza udaje se za bijelog anglosaksonskog protestanta s dvostrukim imenom. Poslao sam joj čestitku.

19.

*Galway Road 9, Boscombe, Boumemouth
Subota, 10. svibnja 2003 u 21 sat*

Rachel Burton pomaknula je kursor na „pošalji“, ali prst je ostao stajati nad mišem. - Jesi li siguran, dušo? - upitala je muža i podigla pogled sa zaslona. - Jednom kad ode, prekasno je.

Billy je položio ruku na njezino rame, sagnuo se i zagledao u poruku na zaslonu. - To nije moja odluka. To je tebi važno. - Malodušno je uzdahnuo. - Samo molim boga da ona glupa Gardenerica nešto učini, umjesto da moramo umjesto nje obavljati prljave poslove.

- Dobro, onda šaljemo. - Rachel je pritisnula miš i gledala kako je elektronska pošta nestala. - Radije imam muža s čistom savješću nego nekog kripla koji je sve luđi i luđi, a ako se predomisliš, nećeš im dati njezinu adresu. - Primila ga je za ruku i stisnula. - Čuj, možda nije tako loše kako misliš. Louise je možda posve nevina... tvojoj majci možda je na savjesti samo nekoliko sitnih laži. Krivi su tvoji roditelji, jer ne žele razgovarati s tobom... krive smo ja i cure, jer smo te prisilile na to.

Utisnuo je poljubac na njezino tjeme. Kad je jednom rekao što ga muči, nije ga trebalo ni na što prisiljavati, jer je bila jednakoga mišljenja. Nijedno od njih nije mislilo da će George Gardener odustati od pitanja Priscille Fletcher, a ako u ormaru Burtonovih ima kakvih kostura, bolje je da sami otvore vrata, nego da čekaju da to učini netko nepoznat. Što bi rekao kad bi se na vratima pojavili novinari i pitali kako to da nije prepoznao sestru, pitala je Rachel, i zato je najbolje rješenje da Louise sama prizna.

- A kako ćemo to postići? - upitao je Billy potišteno. - Ona u cijelom životu nije nikada ništa priznala.

- Reci detektivskoj agenciji gdje živi - predložila je Rachel. - Imaš njihovu posjetnicu. Nagovori ih da oni pitaju. Na taj način policija neće biti upletena... barem ne odmah.

- Lagat će.

- Barem bi mogli doznati zašto se pretvara da je Cill.

- Kakva nam korist od toga ako nam ne kažu? - upitao je Billy. - Tapkat ćemo u mraku kao i do sada.

Rachel je imala pozitivniji karakter od svojega muža. - Onda ih moramo uvjeriti da nas obavijeste. - Pomilovala ga je po licu. Ne možeš tako dalje, dušo. Što je pravo, pravo je, a što je krivo, krivo je, i ako nešto brzo ne poduzmeš, dobit ćeš živčani slom. Bilo ti je deset godina. Ni za što što se dogodilo, nisi kriv.

- Možda ni Louise nije. Možda je zato postala takva kakva je.

- Onda joj istina neće škoditi - rekla je Rachel s vrlo malo suosjećajnosti. Ona je Louise poznavala samo kratko u školi, kada ju je starija djevojčica izabrala za metu. Rachel Jennings bila je debeljuškasta, pjegava lica, bakrene kose i vrlo nesigurna u sebe, i tamnokosa Daisy Burton nasmiljeno ju je mučila i uživala nazivati je „debela riđa nakaza“. Iz mržnje prema Daisy godinama je izbjegavala Billyja, i tek kada je priznao da je sestrično ime Louise i da je i sama riđokosa te, što je bilo još bolje, da je vjerojatno umrla od prevelike doze droge, otkrila je vječnu istinu - da su braća i sestre rijetko slični.

Unatoč tome, nije se iznenadila kada je Billy objasnio da je posljednja dva tjedna zabrinut jer se Louise opet pojavila. Rachel se uvijek bojala da će se to nekad dogoditi. Pitala ga je zašto joj nije rekao da je prepoznao fotografiju koju mu je pokazala vijećnica gardener, a on je odgovorio: „Jer sam se nadao da griješim. Od Louise nikada nije došlo ništa dobrog. Bilo je lakše živjeti s mišlju da je mrtva. Tako sam zbog nje barem mogao osjećati žalost.“

Od: wandr.burton@compuline.com

Datum: Subota, 10/05/03 21:10

Za: info@WCHinvestigations.com

Predmet: Cill Trevelyan

Poštovani,

ja sam brat Louise Burton. Jedan od vaših detektiva tražio ju je prije tri godine i ostavio je svoju posjetnicu. To je bilo u vezi s gospodinom i gospođom Trevelyan, koji su tražili svoju kćerku Cill. Mogu vam dati Louisino ime i adresu. Međutim, tek nedavno sam je opet našao i zabrinut sam za nju. Odlučite li razgovarati s njom, bio bih zahvalan ako biste me, u zamjenu za podatak gdje živi, poslije toga kontaktirali.

Osobno mi je teško s njom naći zajednički jezik i nadam se da ćete vi biti uspješniji, ali prije nego što vam dam podatak, htio bih nekakvo jamstvo. Možda će vam biti zanimljivo da se sada zove Priscilla i da izgledom oponaša Cill Trevelyan. Podrazumijevam da je sve vezano za ovo povjerljivo. Očekujući vaš odgovor, Srdačno vas pozdravljam
William Burton

Peckham, London

Subota, 10. svibnja 2003. u 9 i 30

Kad se oglasilo zvono na vratima, Andrew se namrštio i podigao pogled s rukopisa koji je čitao. Nije mu padalo na pamet tko bi od znanaca bio tako neodgojen da mu dođe nenajavljen u subotu u pola deset navečer. Kćeri su spavale na katu, pa mu nije odmah sinulo da je došla policija, već je pričekao hoće li se zvono ponovno oglasiti. Kada se oglasilo, nevoljko je ustao sa stolca.

Jedna od loših strana života u maloj, skućenoj kući, u kojoj svi prozori gledaju na jednu stranu i stolna svjetiljka baca sjenu na zastore, bilo je to što je svatko vidio da je kod kuće, a on je bio previše pristojan čovjek da bi se pretvarao kako ga nema. Ali, nije mu zbog toga bilo drago. Bio je u vrećastim hlačama od rebrastog samta i staroj pamučnoj košulji s mrljama od juhe, i preplavio ga je neugodan osjećaj da će vani naći Jenny i Grega, skockane za zabavu, kako prikrivaju smiješak pri pogledu na njegov izgled tužnoga starca.

Povukao je zasun i otvorio vrata, i da posjetiteljicu nije odmah prepoznao kao onu ženu koju je vidio u gostionici Kod kralja i dvorana, sigurno bi je se sjetio s Georgeine fotografije. Priscilla Fletcher. Bio je dovoljno bistre glave da shvati kako ima dvije mogućnosti - prepoznati je ili se pretvarati - i brzo je odvagao prednosti svake dok je iza uljudna smiješka skrivao koliko je zapanjen. - Da, izvolite?

- Znate li tko sam? - upitala je bez okolišanja.

Andrew je vrdao. - Mislim, da. Vi ste zagonetna žena Jonathana Hughesa. U veljači sam vas vidio u gostionici Roya Trenta.

Iz blizine nije bila nimalo slična crno-bijeloj fotografiji bucmaste Cill Trevelyan, koja je bila bez bora. Lice joj je bilo koščato i upalo, s tragovima starenja oko očiju, i Andrewa je iznenadilo kako je očito da joj je kosa obojena. Više ga je podsjećala na anoreksičnu Wallis Simpson, koja glumi kraljicu neodlučnom Edvardu VIII., nego na bujnu trinaestogodišnjakinju na pragu života.

Andrew je odlučio biti otvoren. - Ovisi o tome na koje se odazivate - suho je rekao. - Priscilla Fletcher... Cill Trent... možda Daisy Burton ili Louise Burton? Koje vam je najdraže?

- Louise - rekla je. - Na druga se zapravo nikada nisam navikla. - Pokazala je glavom prema unutrašnjosti kuće. - Nećete me pustiti unutra?

Trenutak je proučavao njezino lice, a zatim širom otvorio vrata. - Ako mi ne namjeravate ukrasti novčanik. Ja sam još siromašniji od Jonathana, pa nećete imati neke koristi.

- Nisam ga ukrala - rekla je prolazeći mimo njega. - Posudila sam ga na sat vremena da vidim što mogu doznati o njemu. - Kritički se ogledala po malom otvorenom prostoru

s kuhinjom na jednoj strani i stubama u sredini, na drugoj strani s dva naslonjača i stolićem. - Stan vam baš i nije osobit. Očito, agencija se ne isplati.

Andrew je zatvorio vrata. - Tko vam je rekao gdje stanujem?

Iz džepa je izvadila neke posjetnice i dala mu ih. - Bile su u novčaniku vašeg prijatelja. Na vašoj je otraga napisana adresa.

Andrew je pregledao posjetnice, na kojima su bili uglavnom njujorški poštanski brojevi, i na kraju našao svoju, zgužvanu. Sjećao se čak osjećaja osamljenosti, kada je, kratko nakon što se preselio, morao na njoj napisati novu adresu u Peckhamu. Gurnuo je posjetnicu preko stola u restoranu Jonathanu i rekao mu neka svrati neku večer, kad ne bude imao ništa bolje za raditi. Nikada nije došao. -Jeste li još nešto uzeli?

- Ne. Htjela sam doznati Hughesovu adresu, ali nije bilo njegove posjetnice. -

Pogledala je prema stubama, kao da se pita ima li u kući još koga. - Čudan tip, zar ne? Dok smo razgovarali, sve vrijeme je kolutao očima... mislila sam da je narkoman.

- Bio je bolestan.

To je nije previše zanimalo. - Mogu sjesti?

- Samo izvolite.

Svukla je jaknu i spustila se u naslonjač. - Biste li mi ponudili piće?

Otvorio je kuhinjski ormarić i uzeo dvije vinske čaše. - Crno ili bijelo? Imam relativno pristojan margaux i odličan pouilly-fume.

- A votku?

- Bojim se da nemam ništa jače od vina.

- Isuse! - progundala je. - To nije baš neki život, ha? Mislila sam da ljudi na knjigama zarađuju bogatstvo. - Gledala je dvije boce koje je držao pred njom. - Dobro, dajte mi crno. - Gledala je kako je skinuo foliju na vratu boce i stavio otvarač. -Nećete me pitati zašto sam došla?

- Zar moram? - promrmljao je i pomirisao pluteni čep da vidi je li u redu. - Zar mi ionako nećete reći?

Namrštila se. Očito, mislila je da je to jalovo nadmudrivanje.

- Ne, ako se budete ponašali kao kakva uvrijeđena baba.

Natočio je malo vina u čašu i kratko je prinio nosu, a zatim napunio obje. - Ovaj margaux nije osobito skup - rekao je blago - ali butelja ipak stoji oko dvadeset funta. - U jednu ruku je uzeo čaše, a u drugu bocu i odnio ih na stolić. - Koliko danas stoji votka?

- Dvanaest... petnaest funta, ali da biste toliko popili svaku večer, morali biste biti alkoholičar.

- Mm. Ali vino iz boce s pokvarenim zatvaračem odvratno je kao pokvareno mlijeko - rekao je Andrew, dodao joj čašu i sjeo u drugi naslonjač. Podigao je čašu. - Živjeli.

Oprezno je srknula. - Bit će u redu, valjda - rekla je nepristojno. - Iako više volim votku s limunom. Hoćete li mi dopustiti da zapalim?

- Imam li kakvu drugu mogućnost?

Naglo se nasmijala. - Ne, ako želite čuti ono što sam vam došla reći.

Andrew je opet ustao i iz jednog ormarića izvadio pepeljaru.

- Izvolite - rekao je i dao joj je. - Otvorit ću prozor. - Odmaknuo je zastor i otvorio prozor, tako da se izvana vidi što se događa. Nije mislio da će na njega navaliti nožem, ali nije zaboravio što se dogodilo s Grace.

- Čudan ste vi tip - rekla je paleći cigaretu. - Zar ne znate reći ne?

Sjeo je u svoj naslonjač. Nikada mu to pitanje nije nitko prije postavio i iznenadila ga je njegova jednostavnost. - Ne često - priznao je. - Dovoljno često da vraćam rukopise, ali to su samo poslovne odluke.

- Što ste onda? Mekan čovjek... malo osamljen? - Ponovno se počela ogledati po prostoriji i zaustavila pogled na mrljama od juhe na njegovoj košulji. - Oženjeni niste, to je jasno. Jeste homić?

Andrew je odmahnuo glavom. - Heteroseksualan i razveden. Moje dvije kćeri su gore i spavaju.

Pogledala je prema stropu. - Koliko su stare?

- Dovoljno da nazovu policiju ako podignem glas - rekao je opušteno. - I dovoljno male da nastave spavati ako ovaj razgovor protekne mirno i u okviru dopuštenog.

Nasmijala se. - Što mislite da sam?

Nagnuo je čašu prema svjetlu i lagano je okretao, gledajući kako se margaux njiše po ovalnoj unutrašnjosti. - Ne znam, Louise. Čekam da mi vi to kažete. Vaša nekadašnja ravnateljica, gospođica Brett, misli da ste lažljivica... Jonathan Hughes misli da ste kradljivica... a George i on misle da ste bili svjedok Graceina umorstva. - Gledao ju je trenutak prije nego je otpio gutljaj vina. - Može li netko o vama reći štogod dobrog? Mislio je da će se uvrijediti, ali nije. - Sumnjam. Veći dio života bila sam pokvarena. što je rekao Billy?

Billy. -Je li to vaš brat?

Louise je potvrdno klimnula.

- Ništa posebno - rekao je Andrew i sjetio se Georgeina zapisa. - Mislim da je rekao da ste bili oženjeni i da su vaši mislili da ste u Australiji. Ali, na fotografiji vas nije prepoznao... ili je barem tako tvrdio.

Jednim gutljajem ispraznila je čašu i odložila je na stolić, nagnula se naprijed i zagledala se u pod. - Billy je u redu, samo, on vidi ono što želi vidjeti... ne bi opazio ni slona da mu sjedi na krevetu, ako ga pritom ne bi spljoštio.

Čudna slika, pomislio je Andrew, posegao za bocom i ponovno joj nalio. Činilo se da nije primijetila.

- Mrzila sam tu gaduru - rekla je nenadano. - Uvijek je pozivala Cill na prodike, ali nikada nije bilo ništa - svi su znali da je voli. Na mene se okomila. Ljudi misle da je neposredna kazna nešto loše, ali mučenje malo po malo je gore. Govorila je Cill da je previše pametna da se druži s nekim kao što sam ja... a zatim je meni govorila da sam glupa kao noć i da ne znam drugoga nego kvariti drugu djecu. Ali to nije bila istina. Cill je bila luda -jednom, kad mi je ugasila cigaretu na ruci, rekla sam joj neka se nosi. Andrew je pretpostavljao da je „gadura“ gospođica Brett. -Što vam je gospođica Brett rekla nakon tučnjave?

- Sve kao i obično - rekla je podsmješljivo. - „Louise Burton, ti si pokvarena, ijednom ćeš dobiti ono što zaslužuješ. Namjerno si izazvala tu svađu, da Cill izazoveš nevolje.“

- Prokleta stara krava! Sigurna sam da je bila lezbijka.

-Je li imala pravo? Jeste lije izazvali?

Louise je podigla pogled, a u očima joj je zasjalo veselje. - Što mislite?

-Da.

Bezbrizno je slegnula ramenima. - Cill je dobila što je zaslužila. Zbog silovanja me stalno optuživala... - Zašto ih nisi napala?... Zašto nisi vikala?... Zašto Billy nije nešto učinio?... Zašto joj stalno govorim da zaboravi? - nekoliko trenutaka njezine zažarene

oči zadržale su mu pogled, a zatim skrenule. -Čak nije bilo tako strašno... tri kržljiva četrnaestogodišnjaka, kojima nisu mogli stajati dulje od pet sekundi. No dobro, dobila je nešto udaraca, ali to je bilo sve. - Zgnječila je opušak u pepeljari i odmah zapalila drugu. - Užasno se bojala da je zatrudnjela, ali ni to se nije dogodilo. Deset dana poslije dobila je menstruaciju i toliko me zagnjavila s tim, jer je znala da je sve u redu. - Zašutjela je i obnavljala uspomene.

- Što se s njom dogodilo?

Razmišljala je samo nekoliko trenutaka. - Otac ju je izmlatio te svađe, na se skrila kod Grace. - Kiselo se nasmiješila na njegov izraz lica. - To ste htjeli čuti, zar ne? Tamo smo išle kad nam ništa bolje nije palo na pamet. Grace nam je dopuštala gledati televiziju po cijeli dan, samo smo joj morale pokazati neke masnice.

Andrew je čekao da to objasni. - Pokušajte mi to pojasniti -potaknuo ju je poslije ponovne šutnje. - Ne razumijem to o modricama i televiziji. Trenutačno ne vidim povezanost.

Zavrnila je rukav košulje. - Ovako kao ovo - rekla je, pokazujući mu podlakticu s masnicama po koži. - Ako ih je bilo dovoljno, mogle smo se izležavati na njezinom kauču do mile volje... ako nam je bilo do toga, naravno. - Oblizala je prst i povukla bijelu crtu preko modrica. - Sjenilo za oči - rekla je kratko. - Vrlo učinkovito, ha? Namazala sam se u autu, prije nego sam ušla. Grace je svaki put pala na to.

Andrew je polako otpio nov gutljaj margauxa. - Zašto?

- Bila je blesava... kao i njezin trapavi unuk. Ja i Cill mogle smo ih motati oko malog prsta. - Zastala je, misleći da će on nešto reći. - Cill je s tim počela - nastavila je kad nije ništa rekao. - Znala je da je Howard stalno ondje, da zabušava, pa je jednog dana pozvonila i rekla Grace da ju je tata istukao. Pa ju je pozvala unutra. - Prezrivo je podigla jedno rame. - Nismo je ni riječ razumjele - u tome je bila još gora od Howarda - ali nas je pustila gledati televiziju i dala nam nešto za jesti.

Andrew je pokazao da sumnja u to. - Zašto? - ponovno je pitao. - Što je ona imala od toga?

- Ne znam. Jednostavno je tako bilo.

- Glupost - rekao je. - Grace je možda imala poteškoće s govorom, ali to nije utjecalo na njezinu inteligenciju. Vaši roditelji su stanovali preko puta. Zašto bi ih pretvorila u svoje neprijatelje time što bi dopustila da ste, kada ste izostajale iz škole, kod nje?

- Dopustila je Howardu.

- On joj je bio unuk. Bilo joj ga je žao.

- Možda joj je bilo žao i nas. Prvi put smo otišle kad je otac Cill izmlatio tako da je bila sva modra. Tek poslije smo počele upotrebljavati sjenilo za oči. Mislite da sve znate, zar ne? Kada je vas otac premlatio palicom?

- Nikada.

Pokazala je prema stropu. - Koliko ste puta njih premlatili gotovo na smrt?

- Nikada.

- Onda mi nemojte govoriti što bi Grace napravila i što ne bi. Znala je da ljudi imaju gadan život. Što mislite, zašto je Howard bio takav?

- Bio je invalidan.

Louise je odmahнула. - Njegova mama ga je premlaćivala na smrt. Bila je prava gadura. Toliko se bojavao, da je bježao k Grace.

Andrew se sjetio nekih redaka iz pisma koje je dobio Jonathan. - Ponekad ga je povukla za uši... nije bila ugodna žena... uvijek ga je udarala. -Jeste li Howarda dobro poznavali?

- Dovoljno dobro - rekla je otresito. - Bio je lud za Cill. -Je li bio u kući kad ste vi bile ondje?

- Ponekad. Kad bake nije bilo u sobi, Cill mu je dopuštala da je primi za cice. Od toga bi se jako uzбудio.

- Andrew je pogledao prema prozoru i licemjerno odglumio prosvjed. - Nije to ništa neobično - rekao je. - Djeca u razvoju stalno jedni druge istražuju.

- Aha, ali on nije bio dijete, zar ne? Bilo mu je dvadeset godina. - Blijede oči opet su se zagledale u njega. - Zapravo, baš ga je bilo zabavno promatrati. Digao mu se kad ju je samo pogledao, a kad bije dodirnuo, počeo bi se tresti, kao da doživljava orgazam. -Još jedno prezrivo slijeganje ramenima. - A vjerojatno i je - bio je jadnik... mislim da mu je svaki put odmah došlo, samo kad ga je neka pustila dovoljno blizu.

Andrewa je streslo, ali ne zbog te priče, nego zbog okrutnosti s kojom je govorila. Možda je mislila da će biti uvjerljivija ako ga šokira. - Tko je to potaknuo? Cill ili Howard?

- Cill, naravno. Bila je prava kurvica.

- A vi? Jeste li vi bili privlačni Howardu?

- Ma, vruga — osorno je odgovorila i ponovno uzela čašu. — Ja sam držala svijeću da njegova baka ne postavlja pitanja. Da se mogao riješiti Grace, išao bi s Cill do kraja. Staru glupaču stalno je silio neka ide u trgovinu, ali nikada nije otišla jer nije voljela odlaziti iz kuće.

Andrew je gledao kako je ispraznila čašu. Nije bilo teško pogoditi što namjerava. - Dakle, ubio je baku zbog seksualne opsjednutosti sa Cill?

- Mora da je — složila se. — Bio je prljavi perverzljak.

- Mora? - upitao je. - To ne znate?

- Ah, znam, naravno - rekla je povjerljivo. - Samo ne mogu dokazati.

Andrew je pustio da zavlada tišina. Napokon je upitao: Zašto ste došli ovamo? Louise, na nekim područjima svog života možda sam mekan, ali glup sigurno nisam. Zar ste mislili da ću povjerovati tom trabunjanju?

- što je tako nevjerovatno?

- Da bi Grace dopustila Cill ostati u njezinoj kući nakon što se umiješala policija. U subotu popodne raspitivali su seje lije tko vidio. Grace je u takvim okolnostima ne bi skrivala.

Louise je slegnula ramenima. - Možda je već bila mrtva.

- Nije mogla biti - rekao je uvjeren. - Na suđenju su se prepirali o vremenu smrti, ali razlika među dvjema stranama bila je dvadeset četiri ili četrdeset osam sati. Ako je Cill nestala u petak navečer, onda je Grace morala umrijeti u subotu, da ne bi marila za upletenost policije... što bi značilo da je njezino truplo ondje ležalo gotovo tjedan dana prije nego su ga našli. -Odmahnuo je glavom. - A to nije moguće. - Raspadanje bi bilo već u drugoj ili trećoj fazi.

- To se mene ne tiče - rekla je bezbrižno. - Rekla sam vam kako je bilo. A vi sad vidite kako se sve uklapa.

Iznenada se nasmijao. - Onda je šteta što niste, prije nego ste došli k meni, svoju priču uklopili u činjenice. Počnimo s Cill. Ako ste znali gdje je, zašto niste rekli policiji?

-Jer bi me ubila. - Nagnula se prema pepeljari da ugasi drugu cigaretu. - Kao što sam rekla, bila je luda. Da su je na silu, uz vrištanje i otimanje, odvukli k ocu i da ju je opet premlatio, u prvoj prilici navalila bi na mene i iskopala mi oči.

- Zašto ste im ispričali za silovanje?

-Jer su htjeli znati zašto smo se potukle. Osim toga, mislila sam, ako policija dozna da je bila silovana, uključit će socijalnu službu i otac je zbog toga ne bi mogao mlatiti. - Na licu joj se vidjelo gotovo sažaljenje. - Pokušala sam joj učiniti uslugu, ali kako je sve na kraju ispalo, čovjek to ne bi pomislio. Ne može se na to gledati iz daljine, morate si zamisliti kako je bilo tada. Koliko znam, Cill bi se iskrala kući kad bi joj dodijalo i to bi bilo to. To, da namjerava pobjeći i da će Grace umrijeti, nisam znala. Nitko nije znao. To ima smisla, pomislio je. - Kako ste znali da je kod Grace?

- Kad je njezina mama telefonirala i pitala je li kod nas, otišla sam pogledati. Obično smo ulazile na stražnja vrata u ogradi i kroz kuhinju. Vidjela sam je kroz prozor, gušila se u sladoledu.

-Jeste li razgovarale?

- Ma kakvi. Napala bi me. Ja sam bila kriva što ju je ona glupa Brettica isključila.

- A Grace?

- Nisam je vidjela.

- Howarda? Odmahnula je glavom.

- Koliko je bilo sati?

Louise je slegnula ramenima. - Devet ili tako nekako.

- Prijepodne? Navečer?

- Prijepodne. Za dva sata bila sam na policiji, odvukli su me na saslušanje.

Zvučalo je uvjerljivo, ali Andrew nije te stvari znao dobro prosuditi. Žene su ga uvijek motale oko malog prsta. Nije mogao zaboraviti da je u vrijeme koje je opisivala imala samo trinaest godina - a ako je vjerovati njezinoj ravnateljici, nije bila previše bistra. - Jeste li prije toga imali posla s policijom? - upitao je. -Ne mogu zamisliti da bih s trinaest znao skrivati informacije.

Oči su joj bljesnule, ali nije mogao odrediti je li zbog prezira, jer se boji kao dječak, ili je razlog bila nestrpljivost zbog njegovih pitanja. - Uglavnom je govorila moja majka, a ona je bila bijesna na to da netko može pomisliti kako znamo gdje je Cill i da nećemo reći.

- Ali, znali ste.

- Tako je. - Zapalila je novu cigaretu. - Zato sam govorila o silovanju. - prije nego je uspio postaviti sljedeće pitanje, rekla je: - No, dajte, shvatite, za boga miloga! što je tu tako strašno? Iako sam mislila da je Cill gadura, nisam je mislila cinkati. Nije učinila ništa drugo, nego samo u noći pobjegla... to svakog dana čine stotine djece. U svakom slučaju, nisam htjela da murja dozna da smo išle tamo kad smo bježale iz škole, jer nisam znala što bi zbog toga učinili Grace. Ili pak meni, kad smo već kod toga - dodala je zamišljeno. - Moja namjera bila je da odem, čim dođem kući, i da je napadnem, ali mama je bila izvan sebe zbog silovanja i nije skidala oka s mene. Poslije toga je sve pošlo ukrivo.

-Kako?

- Što mislite? - zlovoljno je rekla. - Kad sam sljedeći put otišla, izgledalo je kao da je izbio nekakav rat.

20.

Izgledalo je kao da je riječ o igrački, kojoj se ispraznila baterija. Poriv koji je Louise doveo k Andrewu, da mu ispriča priču, brzo je splasnuo pod utjecajem vina i iscrpljenosti. Naslonila je glavu na naslon stolice i gledala u strop. -Jeste ušli u kuću?

- Bilo me je previše strah.

- Zašto?

- Sve je bilo na podu.

- Gdje?

- U kuhinji... u dnevnoj sobi...

- Kakve stvari?

- Sve. Ladice, razbijene boce, biljke. Izgledalo je kao da je pala bomba.

Andrew ju je pogledao postrance. - Kako ste mogli vidjeti u dnevnu sobu? Mislio sam da su zastori bili navučeni.

Ne, otraga nisu bili. Na vrt su gledala neka staklena vrata. Pogledala sam kroz njih. - Otresla je pepeo na sag, zatim povukla dim iz cigarete. - Smučilo mi se. Shvatila sam da se dogodilo nešto loše. Na staklu je bilo krvi... točno pred mojim očima. Mislila sam da pripada Cill.

Zašto?

Okrenula je glavu prema njemu. - Zato jer je Grace bila luda - rekla je mirno - i uvijek sam znala da će je jednog dana primiti. Cill ju je stalno zadirkivala zbog njezinoga govora i mislila sam da je pretjerala i da je Grace puknula.

- I što ste učinili?

- Pobjegla kući, bila sam kuš i tjednima nisam htjela van. -Slabašno se nasmiješila na njegov izraz lica. - Mislila sam da će policajci navaliti na mene, jer im nisam rekla gdje je bila u subotu. A trebala sam... i bih, da me moja glupa mama nije zadržala.

- Koji je to dan bio?

Trenutak je razmišljala. - Morao je biti utorak. Tiho sam se prišuljala kad sam došla iz škole, jer su me svi salijetali pitanjima o Cill. U srijedu sam dobila napad i starci su me zatim držali kod kuće, dok se nismo preselili u Boscombe.

Andrew je rekao sebi da taj podatak mora upamtiti. - Zašto majci niste rekli što ste vidjeli?

Louise nije odmah odgovorila i opet se zagledala u strop, kao da u njegovoj mutnoj bijeloj boji traži mudrost. - Zašto mislite da joj nisam rekla? - upitala je nekoliko trenutaka poslije.

- Nema nikakvih dokaza da je otišla na policiju.

- To ne znači da joj nisam rekla. - Naglo se nagnula naprijed i ugasila opušak. -

Poludjela je, a i tata. Kako sam mogla obitelj uvući u to? Što će reći susjedi? Zar ne razumijem u kakav sam ih strašan položaj stavila? Najprije silovanje... onda to što sam šutjela o tome gdje je Cill... sad još i priča o tome o krvi na Graceinim balkonskim vratima. - Prazno se nasmijala. - Nikada me nisu previše voljeli i sigurna sam da su mislili da sam nekako upletena.

Daje ne bi morao gledati, Andrew je čašu stavio na pod. - I jeste li bili?

- Jasno da nisam - rekla je bez uzbuđenja. - Pojma nisam imala što se događa. Čak i kad su uhitili Howarda, nije mi sve skupa bilo ništa jasnije. Stalno sam ispitala mamu što je bilo s Cill, dok me nije pljusnula i rekla mi da je nikada više ne spomenem. Bilo je čudno vrijeme... Nisam imala pojma o čemu se radi. Na kraju sam zaključila da je Howard ubio i Cill, samo to mi se činilo da ima smisla... ali bilo je previše kasno da bilo što kažem. Policajci bi starce razapeli kad bi doznali da sam šutjela.

Vrlo je uvjerljiva, pomislio je Andrew. Sve se lijepo uklopilo, dok se nije sjetio pitanja na koje nije odgovorila. - On to nije mogao učiniti - rekao je mirno. - Automobil nije imao, a u kući su našli samo jedno truplo. Kako bi je se riješio?

- Tko bi ga znao - rekla je nestrpljivo. - Možda se ponudio da će je odvesti kući? Poveo je u šetnju? Bio je pravi pedofil... da se izvukao s Graceinim umorstvom, lovio bi klinge po ulici. Vama se sviđa pomisao da je bio nevin, ali to ne znači da je stvarno bio. Ja sam bila tamo, ja sam ga poznavala. - Ponovno ga je prezrivo pogledala. - Bio je odvratn.

Andrew je naslonio ruke na naslonjač i sklopio ruke pod bradom. - Samo što nije bilo nikakvoga dokaza da je u Graceinoj kući bio još netko - rekao joj je. - Zašto nije sve bilo puno Cillinih otisaka prstiju? Zašto nije bilo vaših? Čak i da ih policija ne bi prepoznala, pitali bi se zašto su u kući našli dvije vrste različitih otisaka. Za Grace se znalo da je samotnjak. Prvo što su ljudi govorili o njoj, bilo je da joj nitko ne dolazi.

- To nije moj problem - rekla je. - H objasnite. Ja vam mogu reći samo ono što znam. Kad smo bili tamo, stalno je čistila za nama.

Pokušaj je bio lukav, i usput se upitao zašto je njezina ravnateljica mislila da je glupa. - Louise, Howard u ponedjeljak ili utorak nije mogao nikoga ubiti. Zna se točno što je radio cijeli dan... i zato je patolog tužiteljstva odlučno tvrdio da se umorstvo dogodilo u srijedu. - Cinično je podigao obrvu. - Ali ni to nije vaš problem, zar ne?

Zlobno mu se nasmiješila. - Tako je.

- Zašto onda Howard? Za sada ništa što ste rekli ne dokazuje da je uopće bio tamo.

- Tko bi drugi mogao biti? - rekla je i slegnula ramenima. - Osim nas i njega, nitko drugi nije odlazio k Grace.

- Što je s Royem Trentom, Colleyem Hurstom i Mickyjem Hopkinsonom?

Na to se bila pripremila, pomislio je. Odgovor je bio previše brz.

- Glupost - rekla je. Nikada nisu otišli iz Collision Waya. Što bi koga vruga radili kod Grace?

- Tražili Cill - predložio je Andrew. - Jednom su je već silovali, možda su htjeli pokušati još jedanput. - Gledao je kako je objesila usta. - Možda su vas tražili?.

- Zašto bi?

- Da vam daju lekciju jer ste policiji dali njihov opis. - Prvi put je oko njezinih očiju vidio bore neodlučnosti. - Pretpostavljam da su bili izvan sebe od bijesa što ih je tužila takva klinka.

- Nisam rekla kako se zovu.

- Niste ni trebali. Policija ih je morala tako dobro poznavati, da je vjerojatno bilo dovoljno reći da su bila trojica. - Nekoliko trenutaka ju je promatrao. - Ako ste uz to spomenuli i riđu kosu Colleya Hursta, to je bilo kao da ste rekli i imena.

- To nisu bili oni - rekla je otresito. - I to bih morala prokleta dobro znati. Udala sam se za jednog od tih kretena.

Andrew se nasmiješio. - To baš i ne bi mogao biti dokaz njihove nevinosti.

- Mislite da bih se udala za ubojicu?
- Nema razloga da ne. Nije im na čelu urezano „U“. Nekoliko trenutaka je razmišljala.
- Što bi značilo da je možda kriv, a da ja to nisam znala.
- To je jedna mogućnost.
- što je druga?
- Da ste se mogli bez brige udati za njega, jer nitko drugi nije znao da je ubojica. -Vidio je da joj je u očima zaiskrilo veselje. - Onda, zašto ste se udali za njega?
- Zašto se ljudi žene? Bio je kao Everest... bio je pri ruci.
- Nije vas brinulo to što je učinio Cill?
- Baš i ne. Činilo se da je sto puta bolji od one propalice s kojim sam prije bila. Roy je barem imao stan i nekakve prihode. -Slegnula je ramenima. - Navedite mi jednog muškarca koji nije u nekom razdoblju života bio malo grub u seksu. To je prirodno, zar ne? Ispod odijela, svi ste vi pećinski ljudi.
Andrew se nasmijao. - Znači, tu je moja pogreška. Nisam pojma imao da je seks bolna stvar. Mislio sam da se radi o tome da žena s nama uživa.
- Ah, jasno - podsmješljivo je promrmljala. - I možete točno reći kad žena doživi orgazam?
Dok mu se Greg nije uselio u postelju, uvijek je mislio da može. - Ne - priznao je. - Inače ne bih bio razveden,
- Isuse! - Louise nije kod muškaraca bila naviknuta na iskrenost. - Takve stvari ne biste smjeli priznati.
- Laganje mi nije jača strana. - Napravila je grimasu, a on se nasmiješio. - A i nemam osobnost koja bi se mjerila dužinom penisa. - Lupnuo se rukom po glavi. - Više me zanima to. Što ljude motivira? Zašto su neki od nas uspješni, a drugi gubitnici? - Trenutak je pošutio. - Kako Roy zarađuje ako njegova gostionica nema gostiju?
Louise je posegnula za svojom jaknom. - To nije moj problem. Kad sam bila tamo, dobro je išlo.
- Tko je vlasnik?
- Možda je Roy.
Andrew je odmahnuo glavom. - Ma kakvi. To je zlatni rudnik. Mogući kupci stalno bi ga opsjedali... i dosad bi ga neki već odavno nagovorilo na prodaju.
Odjenula je jaknu. - Kako to da toliko znate? Mislila sam da knjigu piše vaš prijatelj.
Činilo se da se Andrew zabavlja. - Savjetuje se sa mnom... jednako kao i George Gardener. Jeste li razočarani? Izabrali ste mene zato jer ste mislili da znam premalo da mogu postavljati pitanja?
- Osim njezine adrese, imam samo vašu - rekla mu je ozbiljno - a s George ne želim razgovarati. Odmah bi izbrbljala Royu, a to mi sad ne treba.
- Zašto ne? Rekli ste da nije bio upleten.
- Zbog nečeg drugog - hladno je odvratila. - To nema veze s Cill ili Grace. - Pomaknula se naprijed na sjedalu. - Ispričat ćete George i prijatelju što sam rekla?
- Zato ste i došli, zar ne? - Njezinu šutnju protumačio je kao potvrdu. - Oni će s vama htjeti osobno govoriti. Ako je to što ste mi ispričali istina, onda samo pretpostavljate da je Howarda opsjednutost prema Cill odvela predaleko... ali zapravo znate da su to učinili Roy i njegovi prijatelji. Bili ste ondje - rekao je kao svjestan odjek onoga što je rekla prije. - A grupno silovanje je bolji pokazatelj sociopatskog ponašanja.

- Tjednima ih je izazivala - rekla je s prizvukom zlobe u glasu. - Bili su pijani kao letve i pola sata je prostačila da ih uzbudi. Rekla sam joj da ih time izaziva, ali nije me htjela poslušati. - Usne su joj se stanjile. - Bila je uobražena krava. Mislila je da sve zna. Ponekad me to izluđivalo.

Andrew je gledao kako su joj se oči zažarile od bijesa. -Čemu onda trud da joj sličite? I na to je pitanje bila pripravljena. - Kad je bila uz mene, ne biste vidjeli nikakvu sličnost, osim kose. I za to je bila kriva moja mama. Ona mi ju je obojila, da bismo, nakon što smo se preselili, izbjegli neugodna pitanja. Sada me nitko ne poznaje drugačije nego kao smeđokosu... - Nasmiješila se. - A previše sam tašta da pokažem sjedine.

- Uzeli ste ime Priscilla - podsjetio ju je.

Ustala je i zakopčala jaknu. - Aha. Nisam smjela, zar ne? -rekla je jednostavno. - Da sam ostala pri Daisy, George ne bi počela čeprkati. - Stavila je cigarete u džep. - Uzela sam ime Priscilla kad sam se udala za svoj prvi promašaj.

Andrew je ustao iz naslonjača. - Zašto?

- Zvučalo je glamurozno - rekla je s neočekivanom tugom -i to je ludo kad čovjek pomisli što se dogodilo s Cill. - Pošla je prema vratima. - Gospođica Brett imala je pravo, zar ne?

Pošao je pred njom, da joj otvori. - U kojem smislu?

- Louise Burton prvo skoči, pa kaže hop - rekla je s iskrivljenim smiješkom. - Moja životna priča. - Neočekivano srdačnim pokretom pružila mu je ruku. - Nadam se da ste pošten čovjek. Inače ću na kraju i zbog ovoga zažaliti.

Prihvatio je njezinu ruku. - Možete voziti?

- Nadam se.

Nije mu dala vremena da odgovori. Okrenula se i krenula. Kada je zašla za ugao kuće osvrnula se prema njemu, a ulična svjetiljka obasjala joj je blijedo lice. S te udaljenosti nije vidio izraz lica, ali nije bilo sumnje da mu je kratko mahnula. Nije imao pojma je li išta od onoga što je ispričala istina, ali kada joj je odmahnuo, iznenadio se kada je osjetio da bi joj htio vjerovati.

Kada je u pola dvanaest zazvonio telefon, Jonathan je bio u postelji i pregledavao neke eseje svojih studenata. Preplavila ga je nada da je to Emma, a kada je podigao slušalicu shvatio je da je Andrew, koji je uzbuđeno govorio o „nečem važnom“. To mu toliko nije bilo nalik, da je pomislio kako se njegov prijatelj napio i rekao mu je neka nazove ujutro, no Andrew je navaljivao da mu ukratko prepriča razgovor dok ga se još živo sjeća. - Bila je prilično uvjerljiva. -Tko?

- Priscilla Fletcher. U mojoj kući, i to kao Louise Burton. -Čuo je kako je Jonathan udahnuo. - Da, da. Hajde, ljenčino, uzmi olovku i zapisuj.

- Zašto sam ne bi zapisao?

- Zato jer zarađujem samo desetinu tvojih prihoda, i bilo bi mi dosadno sve sam obaviti.

- Ne zvučiš kao da ti je dosadno - rekao je Jonathan suho i privukao bilježnicu. - Što ti je učinila?

- Očarala me - kratko je odgovorio Andrew.

Jonathan se sjetio dobre Samarićanke na postaji u Branksomeu. - I što je ukrala?

- Uvjerenje.

- Ako je Cill bila u Graceinoj kući, onda je očito osumnjičena za umorstvo - rekao je Jonathan zamišljeno i olovkom povukao po svojim bilješkama. - Za svoju dob bila je krupna, bila je ondje, bila je problematična maloljetnica... nedavno silovana i možda žrtva spolnog zlostavljanja. U sve to dodaj uzburkane hormone, i bog zna što se moglo dogoditi. - Olovkom je kucnuo po zubima. - Mogu zamisliti da ju je Grace pokušala nagovoriti da ode, jer se bojala policije. Cill se uzrujala i napala je. Vrijeme bi se poklopilo. Skrivala se kod Grace tijekom vikenda, ubila je u ponedjeljak, i te noći pobjegla. To bi objasnilo zašto u početku nitko nije rekao da ju je vidio... iako je neobično da je nisu vidjeli.

Na drugoj strani veze Andrew je zijevnuo. - Tko se okupao i ostavio vlasi?

- Idemo dalje.

- Što s tim da se Cill sviđala Howardu? Zvučalo je prilično uvjerljivo. Bila je privlačna cura.

- Bilo joj je trinaest godina.

- Ma daj! Kakve veze ima dob s tim? Sam je bio zaostao adolescent, pa bi ga očekivanja odrasle žene preplašila. Možda je počeo vikati upravo zato što mu je baka rekla da se pribere. Ako je bio lud za Cill, ne bi ga zanimala nijedna druga. I osim toga, to bi objasnilo zašto je tako često boravio kod Grace. Muškarci bi svašta učinili samo ako postoji mogućnost da na raju dobiju što su htjeli.

- Govori u svoje ime - zajedljivo je odvratio Jonathan.

- I govorim - rekao je Andrew kroza smijeh. - S lijepim ženama uvijek se ponižavam, i sve one misle da sam komedijaš. - Zašutio je, kao da je otpio gutljaj. - Ovo bi trebao ispričati svojem prijatelju psihologu, ali kladim se da je Louise govorila istinu kada je Howarda opisala kao perverznojaka. Ne kažem da je bio - nastavio je kada se Jonathan pokušao ubaciti - samo kažem da ga je ona tako doživljavala. Rekla je da je bio odvratn i izraz je previše jak da bi ga tako poslije opisala. Mislim da je tada doista osjećala tako.

- Vjerojatno to da je kriv Howard. Roy i njegova banda nisu upleteni.

- Onda ju je poslao Roy - rekao je Jonathan mirno. - Rekao nam je da će ga poduprijeti.

- Ali, baš joj i nije pošlo za rukom. Ako je Grace toga utorka već bila mrtva, to isključuje Howarda.

- Postoji jedino Wynneino svjedočenje da u ponedjeljak navečer nije izlazio - upozorio je Jonathan. - A to ne možemo dokazati. Na sudu je nisu unakrsno ispitivali, jer se tužiteljstvo zakvačilo za srijedu.

- Na čijoj si ti strani? - upitao je Andrew. - da je znao da je Grace mrtva, Howard se ne bi vratio. Ili ako jest, ne bi trčao kao luđak i šutio o tome. Za boga miloga, to je dar! To je upravo onakav dokaz, kakav tražite ti i George.

- Zato i jesam sumnjičav - mračno je rekao Jonathan. - Zašto bi Roy Trent rekao Louise da kaže kako je bio utorka? Ako je čitao Pomračeni um, to nema nikakva smisla.

I

Jonathan je spustio glavu na jastuk i protrljao umorne oči. - To moram prespavati - rekao je Andrewu. - I dalje ne razumijem zašto je došla k tebi, a ne k meni ili George.

Andrew je objasnio priču sa svojom posjetnicom i adresom napisanom rukom na poledini. – Ali, ne mislim da je to bio razlog. Pretpostavljam da je mislila kako ću sve skupa progutati bez pitanja... ili to, ili se radi o generalnoj probi.

- Za što? Sada ne može izmijeniti pojedinosti, a da ne izazove pitanja. - Ponovno je pogledao svoje bilješke. - O čemu se zapravo radi? Koji dio bi vjerovao?

21.

Galway Road, Boscombe, Bournemouth
Četvrtak, 15. svibnja 2003. u 11 i 30

Ugodno popunjena mlada žena iz WCH Investigations nije nimalo odgovarala Rachelinoj ili Billyjevoj predodžbi o privatnom detektivu. Bila je mlada i prilično živčana i oboje su pomislili da podsjeća na Eskimku, jer je imala ružičastu put, gustu crnu kosu, plosnate jagodične kosti i uske oči. Rekla je da se zove Sasha Spencer i počela je time što je objasnila da je ugovor njezine tvrtke s Davidom i Jean Trevelyan davno istekao, ali da ju je Williamovo pismo, poslano elektronskom poštom, zainteresiralo i da je pregledala spise, jer to je u posljednja četiri tjedna bilo već drugi put da se netko raspituje za Cill Trevelyan.

- Tko je bio prvi? - pitala je Rachel.

- To vam ne mogu reći, gospodo Burton. Povjerljivost shvaćamo ozbiljno.

- Georgina Gardener - rekao je Billy. - Ona me je upozorila na Louise, iako ne zna tko je ona... samo je uočila veliku sličnost s Cill. Zašto joj niste odgovorili? Zašto ste čekali na nas?

Sasha je nesigurno pogledala u svoje bilješke, kao da hoće potvrditi izgovoreno ime. Bila je to psihološka tehnika u kojoj je bila uglavnom uspješna. Znakovi neodlučnosti i živčanosti uvjerali bi sugovornika da zna više od nje, pa bi ga time potaknula da je pravilno usmjerava i kaže više no što je htio. - S tom osobom nisam govorila, ali mislim da su pokušali doći do adrese obitelji Trevelyan. - Podigla je pogled. - Takve podatke ne možemo davati, tako da je sastanak bio prilično kratak.

- Znači, ništa joj niste rekli?

Mlada je žena potvrdno klimnula. - U toj fazi nismo mogli učiniti ništa, jer nam nisu dali nikakve pojedinosti o tome zašto se osoba zanima za Cill ili njezine roditelje.

Međutim, kada smo dobili vašu elektronsku poštu, telefonirala sam gospodinu Trevelyanu, objasnila mu da smo u manje od mjesec dana imali dva upita i pitala ga želi li da se o nekom od njih raspitamo. Rekao je da želi.

Rachel se namrštila i nagnula naprijed. - Ako sam dobro shvatila, zbog ugovora s njim ne možete priopćiti ni nama?

- Ne nužno. Objasnila sam da je posrijedi *quid pro quo* -jedan od izvora tražio je, u zamjenu za ime i adresu, neke druge informacije. Kada sam naglasila da je to možda jedini način za napredak u potrazi, gospodin Trevelyan rekao mi je da postupim onako kako zaključim da je najbolje. - Pogledala je jedno pa drugo. - Mogla bih, naravno, stupiti u vezu s drugom strankom - njihove podatke imam - ali sumnjam da bi mi mogla dati informacije o pozadini slučaja koje mi možete vi dati.

-Ako se radi o Georgini Gardener, onda je to točno - složio se Billy. - Mislim da je na Cill nabasala slučajno, kada je istraživala slučaj Howarda Stuarta.

Sasha Spencer gledala ga je nekoliko trenutaka i zatim uzela iz aktovke malen diktafon i postavila ga na stolicu među njima. - Nemate ništa protiv ako to snimim? Istodobno ću pisati bilješke, ali korisno je imati pripomoć.

Billy je izgledao nesretan. - Kome ćete to pustiti?

- Nikome. To mi samo pomaže da se sjetim.

Ali Rachel je odlučno odmahнула glavom, posegnula za diktafonom i gurnula ga pod jastuk. - Ne zamjerite, dušo - rekla je - ali to ne bi bilo dobro.

Roditelji bi Billyja ubili kad bi doznali da je o obiteljskim tajnama govorio u diktafon. Osim toga, nema nikakva dokaza da ima pravo, i još bi se mjesecima vrtio po krevetu zato što negdje postoji neka kasete s njegovim glasom. - Pokazala je glavom prema bilježnici. - Ostanimo radije kod starinskog načina.

Slušanje Billyjeve priče u Robertovoj i Eileeninoj staroj dnevnoj sobi o tome kako su odgajali njegovu sestru omogućilo je pogled na Louise kakav se ne bi mogao dobiti iz pripovijedanja u kakvom uredu. U ormaru se nalazio album s fotografijama iz djetinjstva, u sobi je bilo dijelova pokućstva koje su donijeli sa sobom iz Highdowna i koje je Billy dobio kad su roditelji otišli u Cornwall, čak i porculanska lutka za koju je Rachel rekla da je nekoć pripadala Billyjevoj sestri.

Usprkos tome, u Billyjevoj slici djevojčice s kojom je odrastao bilo je očitih rupa. Rekao je da se, nakon Cillina nestanka, majka o njoj jako brinula, ali nije znao objasniti zašto. - „Mislio sam da se bojala da će i Louise pobjeći, ali sad više ne znam...“ Rekao joj je da joj je otac dopuštao da se ponaša kao kakva primadona. „Rijetko je podviknuo na nju“ - ali ni to nije znao objasniti - „pa sam mislio da se, kao i mama, boji da će otići od kuće.“ Osim toga, nije znao objasniti ni Louisin karakter i kolebao se između lažljivice - „Stalno je izmišljala...“ - i djevojčice koja se bojala vlastite sjene - „Na najmanju sitnicu je padala u katatoniju“. Kad je počeo govoriti o njezinu padu u prostituciju i drogu, jasno je dao do znanja kako su joj život uništili roditelji svojim nenadanim popuštanjem nadzora kad joj je bilo trinaest godina.

Sasha je podigla pogled sa svojih bilježaka. - Nisam sigurna da razumijem - rekla je pažljivo. - Hoćete reći da su se, kada je Cill pobjegla, odmaknuli jer su znali da je Louise nekako upletena?

Billy se pogledao sa ženom.

- Samo se čini čudno - rekla je Rachel. - Kad pogledate što je ispalo od nje, morate se pitati zašto. S Billyjem se to nije dogodilo. On je u redu, ali samo zato jer s njim starci nisu popuštali. - Provukla je ruku ispod njegove i čvrsto ga povukla k sebi. - Pa zašto onda nisu jednako postupili s Louise, umjesto da su joj sve vrijeme praštali?

- Ne mora značiti da je uzrok u tome - rekla je Sasha. - Karakter braće i sestara može biti vrlo različit zbog različite dinamike koja djeluje u obitelji. - Zastala je kako bi sredila misli. - No, zanimljivo je, posebno, zato kažete da je Louise postavljala pravila igre. Možda je to bila neposredna emocionalna ucjena - „Pustite me, ili ću pobjeći“ - ili ste imali pravo - obratila se Billyju - da su se bojali da će oponašati Cill.

Billy je postrance pogledao svoju ženu, kao da traži dopuštenje da bude izravniji. - Možda je znala nešto o njima - promrmljao je u nelagodi.

- Na primjer?

- Ne znam.

Sasha se namrštila. - Nešto sigurno imate na umu.

Billy ju je nekoliko trenutaka nemoćno gledao, zatim se zgrbio i zagledao u pod. - Sve se dogodilo odjednom. Silovanje... Cillin nestanak... saslušanje Lou... Graceino umorstvo... -Utonuo je u šutnju.

- Mi mislimo da to nije slučajnost - ubacila se Rachel. - Hoću reći, ako je Eileen lagala o tome da je Louise odlazila u Graceinu kuću, onda je vjerojatno lagala i o nečem drugom. - Stavila je mužu ruku na leđa i nježno ga pogladila. - To bismo željeli da istražite. Billy se boji da postoje stvari o kojima mu nikada nisu govorili, i to ga izluđuje.

Neko vrijeme Sasha ih je gledala i zatim rukama načinila slovo T. - Time out? - predložila je. - U svojem sam poslu prilično dobra, ali nisam policajka. Najbolja sam u traženju nestalih osoba uglavnom djece - i većinom sam uspješna. Umorstvo je nešto posve drugo.

- To je bilo davno - rekao je Billy.

- Svejedno. Ako mislite da imate podatke o umorstvu, morali biste otići na policiju. - Zatvorila je bilježnicu. - Osim toga, stavljate me u težak položaj. Prikrivanje dokaza je protuzakonito i u tome ne mogu sudjelovati.

Billy bi pustio da na tome i ostane, no Rachel se prezrivo nasmijala. - Nikakvo čudo da nitko od vas do sada nije našao Cill. Kako možete tražiti curu a ne znati da se nekoliko dana poslije u njezinom susjedstvu dogodio zločin? Dobro, ne znam koliko ste stari, i jeste li se tada uopće rodili, ali David Trevelyan to je gotovo sigurno spomenuo. Da Grace nije umrla, policija bi dulje tražila Cill. Zar vam to nije rekao?

- Hoćete li reći da su ta dva događaja povezana?

Rachel je slegnula ramenima. - Znamo samo to da su Lou saslušavali o Cillinu nestanku, a onda je Eileen slagala da ne poznaje Grace. - Ponovno je utješno pogladila Billyja po leđima. - A mi ne znamo zašto, jer su Lou i Cill provodile vrijeme kod Grace... i Eileen je to znala.

Sasha je nekoliko trenutaka razmišljala a zatim iz aktovke izvadila fascikl. - Mislim da biste morali pročitati izjave Trevelyanovih. To su kopije izjava koje su dali policiji. - Dodala im je fascikl preko stola. -Jeanina izjava govori o tome kako je u petak navečer poslala Cill na spavanje i ujutro vidjela da je njezina postelja prazna. Davidova je zanimljivija, jer je dana u oštrijem policijskom ispitivanju.

Vidjela je kako Rachel dijeli kopije i jednu da je Billyju. - Sinoć sam poslušala snimke njihovih razgovora s mojim prethodnicima. Spominju imena brojne djece i odraslih s kojima se Cill družila - tu je popis... - Kucnula je po fasciklu koji je držala na krilu. - Ali, na njemu nema nikakve Grace, i ne spominje se nikakvo umorstvo. - Pokazala je glavom prema papirima. - Koliko znam, u tim se izjavama nalazi sve što su znali.

IZVJEŠTAJ O DOGAĐAJU

Datum: 30. 5. 1970.

Vrijeme: 9.30

Nazočni: policajci Lawrence Reed i Paul Prentice

Događaj: Nestalo dijete

- majka, Jean Trevelyan, razgovor obavljen kod kuće

Gospođa Jean Trevelyan prijavila je nestanak kćeri u 9.17. Policajci Reed i Prentice odmah su se odazvali. Nakon zapisa i predaje pojedinosti o opisu Priscille (Cill) Trevelyan, policajci su ispitali Jean Trevelyan (majku). Bila je krajnje uznemirena i ne baš suvisla. Ipak, izdiktirala je sljedeću izjavu i potvrdila da je to točan i kronološki prikaz događaja:

Cill su jučer popodne [petak, 29. 5. 1970] oko dva poslali kući iz škole u Highdownu. Rekla mi je da je isključena na tjedan dana, jer se posvađala s drugom djevojčicom. Djevojčica se zove Louise Burton i do početka ovog mjeseca, dok se nisu posvađale, bile su najbolje prijateljice. Od tada nisu razgovarale i ja i moj muž bili smo zadovoljni, jer je Louise loše utjecala na našu kćer.

Cill mi nije htjela reći zašto su se posvađale i ja sam je upozorila da će otac zbog isključenja biti ljut. Razbjesnila se i odjurila u svoju sobu, rekavši da nije ona bila kriva. Iz njezinih riječi sam razumjela

da Louise Burton nije bila jednako kažnjena. To mi se činilo nelogično, pa sam nazvala gospođicu Brett u školu i tražila objašnjenje. Ispričala mi je da je Louise rekla da je svađa izbila kada ju je Cill pokušala nagovoriti da opet pobjegnu iz škole, a Cill to nije porekla. S obzirom na to, zaključila je da treba kazniti Cill.

Posljednja tri mjeseca imali smo velikih briga. Cill je iz nepoznatog razloga počela izostajati s nastave i prije tjedan dana upozorili su nas iz škole da će je izbaciti ako se to nastavi. Na bježanje iz škole nagovarala ju je Louise Burton, koja je loša učenica i teško prati gradivo. Suprug i ja razgovarali smo s gospođicom Brett o tome da Cill premjesti u zahtjevniji razred. Isto tako, gospođu i gospodina Burton dvaput smo zamolili da utječu na Louisino ponašanje. Ništa od toga nije postignuto.

Moj muž David radi u noćnoj smjeni u tvornici oruđa Brackham & Wright. Kada je Cill došla kući on je spavao, i odlučila sam da Cill ostane u svojoj sobi dok on u osam navečer ne ode na posao. Znala sam da će se naljutiti i mislila sam da će biti bolje da mu za isključenje kažem ujutro [subota]. Međutim, Cill je bila tako bučna da ga je probudila. Kada je zahtijevao objašnjenje, opsovala ga je i rekla da ne mora reći ništa ako neće.

Cill je naša jedinica i David je za nju jako zabrinut. Za svoje godine je prilično razvijena i nadprosječno bistra, ali je vrlo povodljiva.

Dok nije počela ići u školu u Highdownu, nismo s njom imali nikakvih problema. Cill je često optuživala Davida da je prestrog, i za primjer je navodila roditelje druge djece. Ljuta je jer ne smije navečer izlaziti ili nositi izazovnu odjeću, i to je bio razlog za prepirke s ocem.

Kad nije htjela reći zašto se posvađala s Louise, triput ju je udario remenom. David je uvijek mislio da treba podržati kazne koje je odredila škola i naredio je Cill da ostane u svojoj sobi dok ne odluči objasniti što je bilo i ispričati se. Ona je odmah otrčala na kat i ponovno zalupila vratima.

Malo nakon što je David otišao na posao pokucala sam na njezina vrata i upitala je bi li nešto pojela. Nije odgovorila, ali čula sam da plače. Na njezinom radiju tiho je svirala pop glazba. Odlučila sam ne ući, ali sam joj nekoliko minuta govorila kroz vrata. Ne sjećam se što sam točno rekla, jer sam i sama bila ljuta, ali zamolila sam je da se do sutra urazumi i da se prvom prilikom ispriča ocu.

Kada sam u pola jedanaest legla, pod njezinim vratima nije bilo svjetla i radio je bio ugašen. Dok sam bila u prizemlju sigurno nije izašla, jer bih je inače vidjela. Imam lak

san i sjećam se da sam se po noći probudila. Mislim da je bilo petnaest minuta poslije ponoći. Sad mislim da me probudio zvuk zatvaranja ulaznih vrata, ali nisam sigurna. Kad se David u pola osam ujutro vratio s posla [subota], ustala sam da priprelim doručak. Oko sat vremena razgovarali smo o Cill u kuhinji, a zatim me zamolio da je pozovem dolje. Složili smo se da je kućni pritvor i obavljanje kućanskih poslova najbolje rješenje. Međutim, nije bila u svojoj sobi i bilo je očito da nije spavala u svojem krevetu. Osim spavačice, dvije suknje i nekoliko majica, u njezinom ormaru manjka i mala naprtnjača.

Odmah sam nazvala roditelje Louise Burton i još tri njezine prijateljice [Rosie Maine, Ginny Lawson, Katey Cropper], ali nitko nije znao gdje je. Nakon što je David sjeo u auto i pošao u potragu, ja sam odlučila nazvati policiju. Nikada prije nije pobjegla i stvarno nismo znali kamo je mogla otići u ponoć i petnaest minuta. Ako je bila kod prijateljice, njezini roditelji bi nas obavijestili. Strašno smo se zabrinuli da je možda stopirala i otišla s nekim nepoznatim.

Policajci Prentice i Reed objasnili su mi da se slučajevi bijega tretiraju drugačije od otmice. Uzdajem se u to da se djeca, koja pobjegnu nakon svađe s roditeljima, obično vrte kući u dvadeset četiri sata.

IZVJEŠTAJ O DOGAĐAJU

Datum: 2.6.1970.

Vrijeme: 11.30

Nazočni: detektivi Williams i policajac Prentice

Svjedok: David Trevelyan

Događaj: Nestanak Priscille (Cill) Trevelyan 30. 5. 1970.

Gospodin Trevelyan bio je pozvan na razgovor u highdownsku policijsku postaju.

Došao je dobrovoljno, ali je neprijateljski reagirao na mnoga postavljena pitanja.

Sljedeću izjavu je izdiktirao i potpisao gospodin Trevelyan.

O nestanku svoje kćeri ne znam ništa. Naš odnos, ako hoćete, možete opisati kao mješavinu ljubavi i mržnje, iako to nije istina. Od trenutka kad se rodila, Cill nikada nisam mrzio. Kad bih mislio da bi joj to činilo dobro, razmazio bih je i dao joj sve što poželi. Umjesto toga sam je prisiljavao na rad, jer sam znao da je dovoljno bistra da joj može biti bolje nego roditeljima. Do puberteta smo s njom imali malo problema, ali njezino mučno odrastanje bilo je teško za cijelu obitelj.

Uzrujalo me kad se nije uspjela upisati u gimnaziju. Bistra je, ali osnovna škola ju je upropastila. 0 ispitu za bodove govore čiste gluposti. To bi trebao biti test inteligencije, ali učenjem se rezultati mogu popraviti. Svatko može dobiti deset bodova ako zna što se očekuje. Cill je otišla na ispit bez pripreme, a nećete mi reći da je to pošteno. Na poslu imam neke ljude čiji su sinovi prošli s nižim ocjenama. Sistem je smišljen u prilog srednjem sloju.

Strog sam zato jer joj želim sve najbolje. Svijet se mijenja i žene bi trebale imati jednako dobro obrazovanje kao muškarci. Ne želim da radi na pakiranju u Brackham & Wrightu ili kao slabo plaćena frizerka. Želim da nađe dobar posao u Londonu, gdje će upoznati nekog dobrog muškarca koji zarađuje dovoljno da može kupiti kuću. Sve

vrijeme se najviše bojim da će je iskoristiti kakav momak i da će zatrudnjeti prije šesnaeste.

Zbog toga smo se često prepirali. Moja kći se rano razvila i počela je misliti da može sama brinuti za sebe. Mnogo puta sam joj rekao da ne razumije koliko su osjetljive mlade djevojke, a kada je u prošlom semestru počela bježati iz škole, zaključio sam da nema druge nego da budem stroži. Moja žena i ja pokušali smo sve, od toga da je vozimo u školu i dočekujemo poslije nastave do toga da je morala biti kod kuće do šest navečer, ali čini se da djeluje samo tjelesna kazna.

Odlučno odbijam svaku sugestiju da u tome uživam. Moj odnos s kćeri nikada nije išao dalje od roditeljskog odnosa, i dao sam sve od sebe da joj osiguram bolju budućnost. Jasno mi je da moje želje možda premašuju njezine, ali uvijek sam se nadao da se nikada neće mučiti kao ja. Ako sam zbog toga bio previše strog prema djetetu koje volim, jako mi je žao, ali moje namjere su dobre.

Zgrozio sam se kada sam doznao da je u subotu Luise Burton dala izjavu da je moja kćerka početkom svibnja doživjela grupno silovanje i da je to „sama izazvala“. Louise tvrdi da Cill zbog moje strogosti nije mogla reći meni i ženi što se dogodilo. Mi smo zbog toga duboko uznemireni, jer već dugo sumnjamo u Louisinu iskrenost i ne razumijemo zašto se vjeruje u tu priču o silovanju kad nije znala reći imena počinitelja niti identificirati trojicu osumnjičenih koje su doveli na saslušanje. Također, ne razumijem zašto Louise nije to rekla svojim roditeljima. Burtonovi su vrlo ležerni kad se radi o ponašanju njihove kćeri, i ne mogu vjerovati da za silovanje nisu znali, ako se dogodilo. Ukratko, nema dokaza za Louisinu tvrdnju i ljuti me jer se to uvažava, jer baca loše svjetlo na našu kćer.

Što se tiče prepirke koju sam imao s Cill popodne u petak, 29. svibnja, nije bila ništa drugačija od onih prije. Oboje se lako naljutimo i bilo je mnogo vikanja. Koliko se sjećam, psovala je i vrijeđala i rekla mi je da sam „viktorijanski roditelj“, „Hitler“, „metuzalem“ i optužila me je da „glumim Boga“. Onda se obratila majci i rekla joj da je „alapača“ i „licemjerna glupača“. Optužila ju je da prisvaja njezin život i da joj je više stalo do toga što će reći drugi roditelji u školi nego do nje.

Tražio sam da objasni zašto se posvađala s Louise Burton. Kada je odbila, pitao sam je li Louisina verzija istina - naime da ju je pokušala nagovoriti da ponovno počnu izostajati. Cill je počela bacati stvari po sobi i mislio sam da mi ne preostaje drugo, pa sam je triput udario remenom. Onda sam je poslao u njezinu sobu i rekao njezinoj majci neka i ostane tamo. Za sve nas je to bio žalostan događaj, ali bio sam siguran da će na kraju ispasti isto kao i uvijek: Cill će se ujutro ispričati i neko vrijeme će se bolje ponašati. Naša teškoća je, kao i obično, bila kako da se njezino ponašanje popravi na dugi rok, a posebno u vezi s bježanjem iz škole.

Na posao sam otišao u osam sati [petak] i Cill je u to vrijeme bila u svojoj sobi. Kao predradnik u strojnom odjelu u Brackham & Wrightu, nadzirem noćnu smjenu s približno pedeset radnika. Otac Louise Burton, Robert, ima sličnu odgovornost u odjelu za pakiranje. Moja kolegica s posla, Deborah Handley, vidjela je da sam bio uznemiren kada sam došao i pitala me je li sve u redu. Deborah ima dvije kćeri u kasnom pubertetu i uvijek sam je molio za savjete u vezi s Cillinim ponašanjem. U smjeni sam joj objasnio što se dogodilo i rekao sam joj da Jean i ja više ne znamo što bismo. Predložila mi je da porazgovaram s Robertom Burtonom i vidim zašto su se

posvađale. Mislim da je rekla: „Ako je Cill bila toliko uzrujana da nije mogla izmisliti razlog, onda bih rekla da se radi o još nečem, što se ne vidi na prvi pogled.“

Pomračeni um

Robertu sam pristupio u kantini negdje oko jedan ujutro. Nije bio raspoložen za razgovor sa mnom, i rekao je da školska kazna pokazuje da je kriva Cill, a ne Louise. Naglasio sam da je Louisina priča vrlo prikladna, jer je znala koliko se mi i gospođica Brett brinemo zbog Cillina izostajanja iz škole. Pitao me optužujem li njegovu kćer da laže, a kad sam rekao da je i to moguće, počeo me vrijeđati i potukli smo se. Nisam to učinio zato da skrenem pozornost na sebe i da osiguram alibi ili prikrijem moguće modrice od prijašnje svađe s Cill. To se dogodilo zbog moje velike zabrinutosti i straha za dobro moje kćeri, i prekipjelo mi je kada je Robert Burton rekao da je „jeftina drolja, koja je dobila što je zaslužila“.

Stvarno ne znam zašto je to rekao, osim ako mu Louise nije već rekla za navodno silovanje. Ako je tako, bila je njegova dužnost da tu informaciju priopći meni i mojoj ženi.

Da zaključim, objasnio sam svoje kretanje u petak noću, 29. svibnja i subotu, 30. svibnja 1970. Također, svoju pedesetminutnu vožnju u subotu ujutro, 30. svibnja, kada sam otišao na postaju u Branksomeu i na glavni kolodvor u Bournemouthu u nadi da ću tamo naći kćer. Potvrđujem da ne znam ništa o Cillinu nestanku i da mi nije poznato gdje je trenutačno.

Kada je Billy završio s čitanjem i papire odložio na stolić, ruke su mu se tresle. - Bože! - rekao je potreseno. - Mislite li da gospodin Trevelyan ima pravo? Mislite da su moji roditelji znali za silovanje?

Misleći da se pitanje odnosi na nju, Sasha Spencer je oklijevala. - David nije nikada bio uvjeren da se silovanje dogodilo -rekla je. - Misli da je vaša sestra lagala kako bi skrenula pozornost sa svojeg dijela krivnje zbog Cillina isključenja iz škole. Jean u to vjeruje i stalno muči sebe da je bila loša majka. Sve je to jako tužno. S pravom ili ne - i iz različitih razloga - oboje se osjećaju odgovorni.

Billy je spustio lice u dlanove. - Naravno da se dogodilo -promrmljao je. - Bio sam tamo, vidio sam. Smjenjivali su se... udarali je... Noge su joj bile skroz krvave. Zlo mi je samo pri pomisli na to.

Rachel je vidjela gađenje na Sashinu licu. - Bilo mu je deset godina i nalili su ga votkom - rekla je skaćući u Billyjevu obranu - i nije razumio što se događa. Mislio je da se tuku. Da ga je policija uključila u istragu bilo bi drugačije, ali nitko nije znao da je toga dana bio s Cill i Louise.

- Cill se toliko bojala tate, i rekla je da će nas ubiti ako ikad zucnemo o tome - nastavio je Billy nesretno - i zato sam šutio. A da je Louise o tome govorila policiji, doznao sam kad mi je neki mali u školi rekao da je njegova mama čitala o tome u novinama. .. Nisam tada znao ni što znači silovanje - morao mi je objasniti... a to je bilo dobra dva mjeseca otkako je Cill nestala. Kod kuće se o tome nije govorilo. Nikada. - Spustio je ruku na izjavu Davida Trevelyana. - Nisam znao da je gospodin Trevelyan toliko brinuo za nju... Nisam znao da se moj otac potukao s njim... A pogotovo nisam znao da ju je moj tata nazvao droljom prije nego je itko znao da je nestala.

Nastala je duga šutnja.

Sasha je ponovno otvorila bilježnicu. - Zašto je to važno? -upitala je.

- Rekao je da je Cill „dobila što je zaslužila“. Mislim da to znači kako je znao za silovanje.

Sasha ga je gledala namrštena lica. -Još uvijek ne razumijem zašto je to važno. To ne prikazuje vaše roditelje u dobrom svjetlu, ali ne znači da su imali ikakve veze s Cillinim bijegom.

Billy je uzeo papir s otisnutom porukom koju mu je otac poslao elektronskom poštom.

- Pročitajte to - rekao je oštro -i zatim se upitajte o čemu je još lagao. Ne kažete čovjeku da je njegovo dijete dobilo što je zaslužilo ako mislite da je zlostavlja... i bogami, otiđete na policiju ako mislite da poseže i za vašom vlastitom kćeri.

22.

Ulica Mullin, Highdoton, Boumemouth
Četvrtak, 15. svibnja 2003. u podne

Jonathan je predložio da sjednu u vrt kako bi mogao pogledati stražnji dio Georgeine kuće, no rekla mu je da ondje ima samo jedan stolac i da nema stola. Činilo se da je potištena i pomislio je kako je tužno da nema nikoga s kim bi podijelila vrt. Rekao je da je dan previše čudesan da ga ne iskoriste i predložio da iznesu pokućstvo iz kuhinje. Po tirkiznom nebu prešao je visok paperjast oblak i u zraku se mogao osjetiti težak miris glicinije sa zida susjedne kuće. Uzeo je jastuk iz dnevnoga boravka i gurnuo ga George iza leđa, zabrinut zbog znakova bolesti i zabrinutosti oko njezinih očiju. - Što ne valja?

- Ništa - rekla je. - Samo me malo boli. Sjeo je na stolac pokraj nje. - Umorni ste.

- To je dio posla. Opet imam noćnu smjenu.

- Nadam se da ne glumite mučenicu - upozorio ju je. -Ja u ovu knjigu ulažem mnogo vremena i energije.

Slabašno se nasmiješila. - Stvarno ste okrutni.

- Učio sam od Andrewa. Jeste li bili kod liječnika?

- Idem ujutro.

Nije navaljivao. Umjesto toga izvadio je papir na kojem je bila ispisana poruka koju joj je Andrew poslao početkom tjedna. Počeo je onim što je bilo moguće dokazati. Ako je njezina kuća, kako je pričala bivša susjeda, posve jednaka kući u kojoj stanuje George, onda je Louise kroz balkonska vrata sigurno vidjela u dnevnu sobu. Jonathan je bio manje uvjeren da je djevojčica, kada je htjela pobjeći iz škole, ulazila na vrata u ogradi sa stražnje strane. Pokazao je glavom prema Georgeinoj.

- Mogle su doći samo kroz vrtove drugih ljudi - naglasio je -pa kako to da ih Graceini susjedi nikada nisu vidjeli?

George je tražila po fasciklu, koji je na njezinu molbu donio iz dnevne sobe. - Mislim da sam to riješila. - Izvadila je fotokopiju plana grada i raširila ga po stolu. - To sam našla u knjižnici. Iz Boumemoutha od Ado Z iz 1969. Uzela je olovku i vrh postavila na Ulicu Mullin. - Tu su srušili kuće kako bi izgradili stambeni blok, a to - nacrtala je malen krug - je bila Graceina kuća. Ako se ne varam, to je straga bila slijepa ulica u koju se ulazilo kroz Ulicu Bladen. - Olovkom je povlačila po ulici. - Uličice više nema,

jer su vjerojatno kuće u Ulici Bladen proširile vrtove, a stanovi imaju garaže na granici... ali 1970. je očito postojala.

Jonathan je potvrdno klimnuo. - Dobro ste to obavili.

George je načinila grimasu. - To ništa ne dokazuje. Što je s otiscima prstiju? Ako je Cill ondje bila neko vrijeme, policija bi nešto našla. Dječji otisci su manji nego kod odraslih, pa ako ih je bilo, policija ih nije mogla previdjeti. Naročito Louisine. Gospođica Brett je rekla da je bila vrlo sitna. Čak i ako nije ulazila, sigurno je dotaknula balkonska vrata dok je gledala unutra. To je posve prirodno.

- Što Lovatt kaže na to?

- Rekao je da bi se dječjim otiscima čudili. Također, misli da bi u dosjeu bili uzorci Cillinih otisaka, koje su uzeli na primjer u njezinoj sobi, u slučaju da su našli njezino truplo.

- Znači da Louise laže?

- Tako on misli.

Jonathan je prepleo prste i istegnuo ruke prema nebu, da su mu zakrckale kosti na zatiljku. - Louise je rekla Andrewu da to sam sebi objasni - promrmljao je - što je od nje bilo vrlo lukavo, jer on je čovječuljak koji se voli natjecati i rado pobjeđuje.

George je zavrtjela glavom. - Ne biste smjeli toliko upozoravati na njegovu visinu. Nabit ćete mu komplekse.

- Ma dajte!

Jonathan se opet opustio, spustio ruke na stol i udijelio joj smiješak. - Učinio sam ono što ste mi rekli i prije dva dana otišao sam k njoj. Dosta joj je parazitskog tipa, ne zna gdje joj je glava od posla i stalno me ispitivala ima li Andrew curu.

- I što ste rekli?

- Da nije zaslužila još jednu šansu, jer je proračunata gadura.

- Niste valjda!

- Bogme jesam.

- Ne, niste.

Nasmijao se. - No, dobro. Možda nisam upotrijebio baš te riječi, ali rekao sam da je Andrew biser među muškarcima i da je imala imalo pameti, to bi vidjela. Rekao sam također da o njoj nikada nije rekao ništa ružno i da se ždere jer su ona i djeca najbolje što mu se ikada dogodilo u životu.

Njezine su oči zadovoljno zasjale. - I što je rekla?

- Da su joj obje curice rekly da je u subotu bila kod njega neka žena i da je u nedjelju ujutro kuća smrdjela po cigaretama. - Nasmiješio se na njezin razočarani izraz lica. - Što je loše u tome? To znači da ga netko želi.

- Nadam se da ste joj objasnili.

Odmahnuo je glavom. - Rekao sam da žene čekaju u redu i da radije požuri.

- Mislite da će upaliti? - upitala je i na licu joj se vidjelo da je meka srca.

- Moralo bi, ako ga Louise nije zavela.

Jonathan je kucnuo po papiru. - Vrlo rado bi joj vjerovao. Njegova je teorija da je kuću netko očistio, bilo nakon što je Cill otišla ili nakon što je Grace umorena.

-Tko?

- Tko god hoćete. Ako je to učinio nakon Cillina odlaska, možda čak sama Grace. Ako je to bilo nakon njezina umorstva, onda je to učinio ubojica.

George je trenutak razmišljala. - Zašto nisu tada obrisani i Howardovi otisci?

- Morali su biti, ali u srijedu ih je ostavio toliko da je policiji bilo dovoljno. Iz tvrdnji tužilaštva jasno se vidi da je krivnju pokušao prebaciti na druge tako što je svoje otiske obrisao sa svih stvari koje bi mogle biti sumnjive - na primjer, sa slavina u kupaonici - ali da je bio preglup da bi to temeljito obavio.

Opet se činilo da sumnja. - To bi značilo da je upotrijebio umivaonik nakon što je našao Grace. Mislite da je to vjerojatno?

- Vrlo vjerojatno - suho je rekao Jonathan. - Vjerojatno se u njega isповраćao.

- što je s Graceinim otiscima?

Jonathan ju je pogledao s odobravanjem. - Što s njima?

- Ako ih je ubojica počistio, nije ih bilo.

- Nastavite.

- Bi li policija to opazila? - rekla je i namrštila se. - Hoću reći, ako su tvrdili da Howard nije bio dovoljno temeljit da obriše svoje otiske, po cijeloj kući bi morali biti i Graceini.

Razumijete na što mislim? Bilo bi vrlo čudno da su našli samo Howardove otiske prstiju. Obrana bi se za to odmah zakvačila, jer to bi dokazivalo njegovu verziju.

Jonathan je iz aktovke izvadio pismo. - I ja sam tako nekako mislio, zato sam u ponedjeljak odmah pisao Howardovu odvjetniku i to je njegov odgovor. Pročitat ću dio koji se odnosi na to... kratak je. „Koliko se sjećam, najviše ih je pripadalo Grace Jefferies i Howardu. Uz to su policajci, prije nego su kuću zapečatili, dodirivali predmete u hodniku i kuhinji. Ti su otisci objašnjeni. Na predmetima u dnevnoj sobi dva ili tri nisu bila prepoznata, što se činilo neobično (po kućama ih je obično više), dok nije postalo jasno da je Grace bila samotnjak. Ti im se otisci nisu činili sumnjivi. Po kući je bilo još djelomičnih otisaka, za koje se mislilo da su njezini, ali bili su previše oštećeni za usporedbu.“ - Podigao je pogled. - Drugo je rasprava o mojem mišljenju da je obrana bila nemarna.

- Ah, bože!

Ponovno je pogledao u pismo. - „Učinili smo sve da dokažemo verziju našeg klijenta, ali i dalje ne dvojim da je presuda bila pravilna.“ - Gurnuo je pismo preko stola. -

Dakle, ako nisu bili još nemarniji no što sam ih prikazao — rekao je — čemu bi moj prijatelj tu oštro prigovorio — znači da Louise laže i da Cill nije bila ondje ili — a tako misli Andrew — je Grace sama očistila kuću i obrisala Cilline tragove.

- Zašto?

-Jer joj je netko rekao da će imati nevolja ako policija otkrije da je bjegunka bila kod nje.

-Tko?

Jonathan je slegnuo ramenima. - Tko god hoćete - ponovio je - ali Andrew pretpostavlja da su to bili gospođa ili gospodin Burton.

Tek kada je Rachel zamolila Billyja da skuha čaj, Sasha Spencer shvatila je u što on zapravo vjeruje i zarekla se da ne smije nikada više govoriti o zaštitničkim suprugama. Rachel je pričekala da zatvori vrata, a zatim se nagnula naprijed i u tišini počela brzo govoriti. - On vam ovo neće reći, jer se pokušava uvjeriti da izmišlja. Surfao je po mreži i tražio sindrom obnovljenog sjećanja. Pola tih stranica govori o tome da se radi o poznatoj psihološkoj pojavi, a druga polovica da su ta sjećanja izmišljena... i sad ne zna što je istina. Stalno mu govorim da su pogrešne stvari posljedica terapije, ali neće

mi vjerovati. Sav je izvan sebe, jer ne može spavati, i izmišlja stvari o ocu zato jer mu Robert stalno prodikuje o vatrogascima koji štrajkaju...

Dok joj je Jonathan objašnjavao teoriju koju je iznio Andrew, George je zažmirila i podigla lice prema suncu. - I to je zapisano - rekao je i uzeo još jedan list papira. - Cill je pobjegla k Grace u petak... Louise ju je ondje vidjela u subotu ujutro... Rekla je to roditeljima - vjerojatno u subotu popodne...

- Mislila sam da im je rekla u srijedu - prekinula ga je George. Jonathan je stavio prst na redak i pogledao je. - Andrew kaže da nije spomenula dan, samo je dala do znanja da je bilo u srijedu. Misli da je priznala nakon saslušanja u policiji, jer je njezina majka stalno govorila da Burtonovi ne znaju gdje je Cill.

- Dobro. Sljedeća točka.

Vratio se papiru. - Netko od Burtonovih otišao je do Grace... očitao Cill bukvicu i rekao joj da ode kući... utjerao strah u kosti Grace zbog skrivanja djece koja bježe iz škole... postali zabrinuti kad je Cill nestala... ili, kada je Louise u utorak ili srijedu rekla u kakvom je stanju Graceina kuća, izgubili glavu... a pogotovo kada je nađeno Graceino truplo. Rezultat: ispisivanje Louise iz škole da ne bi nešto rekla, potpuna šutnja u kući Burtonovih o svemu što se dogodilo i silno nastojanje da se udalje od Ulice Mullin i Trevelyanovih.

- I što misli, što se dogodilo s Cill?

- Ništa.

- Tko je ubio Grace?

- Ništa.

George je zaklonila oči i zažmirila prema njemu. - Do ponedjeljka ujutro morali su znati da se Cill nije vratila kući - naglasila je - pa zašto ih onda nije brinulo da će Louise to izbrbljati u školi isti dan?

-Jer su joj rekli.

Pogledala ga je. -Je li uvijek činila što joj se reklo? Ne zaboravite, nisu je mogli spriječiti da bježi iz škole.

- Zaprijetili su joj policijom. Billy kaže da ih se bojala.

George je odmahнула glavom. - Nikada nisam čula tako nedorađenu teoriju. Postoji samo jedno objašnjenje zašto su je do srijede držali u kući: roditeljima je rekla da je Cill vidjela u Graceinoj kući tek nakon što je vidjela krv na balkonskim vratima.

Jonathan se zamišljeno počeošao po glavi. - Možda - razmišljao je.

- Što bi drugo moglo biti?

- Roditelji su se bojali da će se netko doći raspitivati ako se Louise u ponedjeljak ne pojavi u školi... zaprijetili su joj batinama ako ne bude šutjela... rekli su joj da će odgovarati, jer nije rekla policiji gdje je Cill...bila je vješta lažljivica i znala je čuvati tajne, pa su bili sigurni da će i o tome šutjeti.

- Kakve tajne?

-Jonathan je slegnuo ramenima. - Silovanje? Razlog za bijeg? -Zašto je nisu poslali u školu i u srijedu? Razlozi bi bili isti.

- Okolnosti su se promijenile. Krv na staklu bila je prestrašna i zbog toga je bila izbezumljena.

- Naravno, pod pretpostavkom da govori istinu - cinično je rekla George. - Mene se ne može tako lako zavesti kao Andrewa.

- Nevjerojatna koketa.

- Ma dajte! - uzdahnula je George. - Molim vas, nemojte reći da se Andrew zaljubio.

- Vjerojatno - rekao je Jonathan. - On je mali pohotnik - niski frajeri su uvijek takvi - ali mislio sam reći, poigravala se s podacima. Rekla mu je da je to učinio Howarda, zapravo ga je upućivala na svojega oca i Roya Trenta.

Rachel se živčano povukla za kosu. - Nije to lako - rekla je. - Roberta poznajem cijelu vječnost i nikada nisam pomislila... Billy sad govori da ne želi da cure odlaze k njemu. Čak se pita je li otac pokušao nešto s njima dok su bile mlađe. Govorim mu da to nije mogao, jer nikada nisu ostajale tamo preko noći i tijekom dana je njegova mama uvijek bila s njima. Ali ipak, zanimljivo je kad se čovjek počne sjećati. Billy je uvijek tražio da se vrate kući prije večeri... i sve do sada nisam nikad pomislila. Pitala sam ga nedavno je li to zbog svega toga... - pokazala je rukom prema Robertovoj elektronskoj pošti - i rekao je da ne, da je zaboravio. Samo je htio da djeca budu sa mnom kad je u noćnoj smjeni. Mislio je da je to htio zato jer se bojao da će izbiti požar... sada misli da je uzrok u tim neotkrivenim sjećanjima. To je čudno, zar ne?

Nije očekivala odgovor, nije čak ni gledala Sashu. Uvijala je kosu oko prsta i gledala u sag. - Nezgoda je u tome što to nije ništa određeno. Billy nikada nije ništa vidio - samo je slušao što se govorilo, i ono što je rekla Louise... da je mrzila majčin posao čistačice, jer je to značilo da ih je otac spremao za školu. Eileen je čistila urede od šest do deset ujutro i djeca su spavala dok se otac nije vratio iz smjene oko sedam. Billy se nikad nije probudio prije osam, a Louise je uvijek bila budna i otac joj je dao doručak i smijao se s njom. S Billyjem to nije radio... samo mu je dao jesti i rekao mu neka požuri. - Zašutjela je. - Moglo bi se reći da se radi o odnosu između oca i kćeri - suprotnosti se privlače i takve stvari - ali Billy se nekoliko puta probudio ranije i čuo kako otac razgovara s Louise u njezinoj sobi. Kao dijete bio je zbog toga ljubomoran, jer Robert nikada nije s njim razgovarao, ali sad... - Utonula je u šutnju.

Sasha ju je nekoliko trenutaka gledala. - To nije dokaz da je bio zlostavljač, Rachel.

Možda je posrijedi uobičajen odnos između oca i kćerke.

Žena je uzdahnula. - Znam, u tome je nevolja. - Preplela je prste u krilu. - Zato Billy traži po Internetu. Ima i drugih stvari koje su jednako nejasne - ali ništa što bi dokazivalo zlostavljanje. Sumnjivo je samo kada sve sastaviš jedno s drugim.

- Iskušajte me.

Billy se vratio s pladnjem i šalicama i, dok je Rachel govorila, sjeo je na svoje mjesto ne prekidajući je. Činilo se da mu je laknulo što je preuzela vodstvo i nakon nekog vremena počeo je i sam dodavati uspomene. Sasha ga je gledala i bilo joj je jasno da mu se neka sjećanja vraćaju čak i dok govori. Jesu li zbog toga točna? To nije mogla reći, ali predodžba koju je iznosio o svojem djetinjstvu bila je uznemirujuća.

- Kada si dijete, pokušavaš razumjeti što se događa - rekao je u jednom trenutku - pa sam mislio da tata voli samo žene. Mamu i Louise nazivao je svojim „ljepoticama“, ali pozornost je dobivala samo Louise... mama nikada. Tražila je da joj pletem pletenice pred njim, a kad bi izašao iz sobe, odgurnula bi me. - Kiselo se nasmiješio. - Rekla je, ako mi se to previše sviđa, postat ću homić. Mislio sam da govori o cvijeću.

A malo poslije: - Louise je počela s oponašanjem Cathy McGowan. Tata joj je dao nešto novca i vratila se s minicom i hrpom šminke. Paradirala je pred njim u dnevnoj sobi, a mama je poludjela. Louise se oko očiju namazala crnom bojom a na usne je stavila

svijetlo ružičasti ruž. Mama ju je nazvala kurvom i počela ju je udarati. Tata se samo smijao...

- I Cill je dao novac, da i ona može kupiti iste stvari kao Louise. Rekao im je da su njegove princeze. Tada je Louise postala drska i rekla je da ne želi više biti prijateljica s Cill. Stvarno je bila ljubomorna. Mislim, bila je mršava kao kostur. I slijepac bi vidio da Cill izgleda bolje od nje...

- Ne znam je li moj otac zloupotrijebio Cill. Kad si dijete, ne razmišljaš o takvim stvarima. Znam samo to da mu se sviđala. Kad mame nije bilo, posjeo bije na krilo i igrao se njezinom kosom.

- Zašto je vaša majka izlazila ako se zbog toga brinula? - upitala je Sasha.

Billy je već stoti put toga dopodneva zario glavu u šake. - Sad ne znam je li izlazila. Ne znam čak ni da li sve to samo izmišljam.

Rachel mu je stisnula ruku. -I Eileen je radila popodne i navečer - od četiri do osam. Kod kuće je bila samo kad su djeca bila u školi i kad je njezin muž spavao.

- Nije voljela biti majka - rekao je Billy. - Tata se za nas brinuo.

- Možda im je trebao novac - rekla je Sasha.

- Pa zašto onda nije radila u trgovini? Rachel tamo radi.

- Možda je to bio jedini posao koji je mogla naći - rekla je Sasha.

- Jesu li k vama dolazile još kakve prijateljice vaše sestre?

- Nekoliko njih.

- Je li i njih vaš otac uzimao na krilo?

- Ponekad, ali Cill je bila jedina koja mu je dopuštala da se igra s njezinom kosom.

Mislim da je to radila zato da Louise bude ljubomorna. - Zatresao je glavom. - Sigurno joj nije učinio ništa loše, jer sam uvjeren daje, kad su je oni gadovi silovali, bila djeвица. Po nogama je bilo previše krvi.

- Možda ju je pipkao. Ljudi koji zlostavljaju djecu obično to čine.

Billy je zurio u nju s gadljivim izrazom lica. - O tome se u to vrijeme nije govorilo.

Neku djecu očevi su tukli za svaki prijestup, kao Cill, ali te stvari... - Odmahnuo je glavom. - Bili su lan Brady i Myra Hindley, ali oni su bili psihopati i zlostavljali su tuđu djecu. Kao da se spolnost u obiteljima pojavila tek prije deset-petnaest godina.

Pomračeni um

- To se već stoljećima događa - rekla je Sasha, koja je tu temu dobro poznavala. - Promijenio se odnos društva prema tome. Sada znamo da je oštećeno dijete koje se prisiljava na odnos u kojem nema ravnoteže moći. A šteta je nepopravljiva. Tu neravnotežu pokušava ponoviti u sljedećim odnosima, a čini se da Lou čini upravo to. I Jonathan je zaklonio oči od sunca. - Louise je Andrewa uvjerala da na to ne gleda današnjim očima, nego da ima na umu to kako nitko nije znao da će Grace umrijeti. U takvim okolnostima jedina krivnja Burtonovih bila je ta što se nisu pobrinuli da se Cill vrati kući. Kad je policija nije mogla naći, bili su šokirani kao i svi drugi.

- Zašto tada nisu ništa rekli?

Jonathan je slegnuo ramenima. - Bojali su se što će reći susjedi. George je razvukla lice u grimasu. - Ne mogu vjerovati da bi se ijedan roditelj ponašao tako neodgovorno.

- Opet gledate današnjim očima. Za njih je to bilo posve jednostavno. Cill je bila živa, dobro se snalazila na ulici stanovala je odmah iza ugla, obećala je da će ići ravno kući.

- Zašto nije?

- Bez odgovora.

- O, joj, joj! Očekujete da progutam više slučajnosti nego što sam ikada ja vama ponudila. Jone, to je posve besmisleno. To morate uvidjeti. Podigao je ruke kao da se predaje. - Samo igram đavoljeg odvjetnika u prilog debelog nadzornika. Rekao sam da ću to početi i počeo sam.

- I vi u to vjerujete?

Jonathan je razmišljao trenutak. - Andrew traži krivca, bilo koga, samo da nije Howard... i radije bi da su to gospodin Burton ili gospodin Trevelyan, jer mu se sviđa simetrija sa zlostavljanim djetetom koje se provlači kroz priču.

- Vi biste trebali kritički prosuđivati dokaze.

Nasmijao se. - Onda ću vam reći što doista mislim. Kada je Louise rekla Andrewu da je u utorak pogledala kroz Graceina balkonska vrata, učinila je to zato da upozori na Roya i njegove prijatelje.

George je opet zaškiljila prema njemu. - Zašto?

- Ne znam... osim ako nije istina...

- Uvijek ima muškarce koji su nasilni - rekla je Rachel. - Taj s kojim je sada napravio joj je masnicu na oku. Zato se Billy brine za nju. Moglo bi se reći da nema sreću u životu, premda je neko vrijeme bila udana za jednog od onih koji su silovali Cill. Mi to doista ne razumijemo, morala je znati u što se upušta. Reći će vam da nije znala njihova imena i da ih nije mogla identificirati, ali laže.

- Nije nimalo slučajno to da smo se na dan silovanja svi držali skupa - rekao je Billy. - Cill i Louise su znale gdje će ih naći, tako da su morale biti s njima već prije. Ne može biti istina da Roya ne bi prepoznala kad bi ga vidjela.

- Tko je Roy?

- Roy Trent... vodi gostionicu u Highdownu. Za njega se Louise udala. - Billy je odmahnuo glavom. - Pravi gad... dvaput je silovao Cill, a onda je udario. Zašto bi se Louise udala za takvoga čovjeka? To mi nikako ne ide u glavu.

Sasha se blago nasmiješila. - Bolji je vrag kojeg poznaješ? -rekla je. - U odnosu u kojem je imala veći ulog, mogla je imati veću moć. Tajne su moćno oružje. I sami ste to rekli kada ste govorili o tome kako su se prema njoj ponašali roditelji.

- A zašto ga je onda ostavila zbog nekoga koga nema u vlasti?

- upitala je Rachel. - To nema smisla.

- Samo zato jer polazite od toga da se ponaša racionalno, što vjerojatno nije točno. Ako je Roy bio slab ljubavnik, odlučila se za muškarca koji je bolji.

- Ne može to raditi u nedogled - rekla je Rachel i prijekorno se namrštila. - Nije više u cvijetu mladosti.

- Mislim da dob nema nikakve veze s tim, ali, u svakom slučaju, rekli ste da se trudi izgledati kao Cill s trinaest, pa se možda i ponaša kao trinaestogodišnjakinja.

- To je žaljenja vrijedno.

- Da - složila se Sasha trijezno. - Ali ako vaš suprug ima pravo kad je riječ o ocu, ona je vrlo oštećena žena. Louise je s deset ili jedanaest naučila da je orgazam isto što i prijateljstvo... kako onda prijateljstvo može postojati bez njega? To bi moglo biti objašnjenje zašto je Billyja izbacila iz svojeg života i zašto je ne zanimaju ni vi ni vaša djeca. Nije sposobna za održavanje odnosa koji nisu spolni.

- S ocem nije godinama govorila - rekao je Billy - i samo je od njega uzimala novac.

- Pretpostavljam da ima osjećaj da ga je zaslužila.

Nastala je kratka šutnja. Billy i Rachel razmišljali su o izrečenom.

- Bože! - rekla je Rachel. - Nadam se da se u tome ne varamo. To je za sedamdesetogodišnjeg starca vrlo gadna optužba.

Billy je pogledao Sashu. - Što vi mislite?

Oklijevala je, pitajući se koliko smije biti otvorena. - Nisam stručnjakinja - upozorila je - ali opisali ste najčešće okolnosti za zlostavljanje. Odsutna majka, ljubazan i nježan otac, tajnovito ponašanje, zabranjene teme - sigurno je imao priliku.

- To znači „da“?

- U svakom slučaju, voljela bih s njim govoriti o Cill. Koliko ja znam, kada je nestala, nisu ga saslušali. - Vidjela je kako Billyja obuzima tjeskoba. - Sumnjate da se radi o tome, zar ne? Da zna što se s njom dogodilo? A i vaša majka?

Bio je dotučen, kao da bi joj htio reći da nije tako. - Da - rekao je. -1 Louise.

- Sve upućuje na to da je vašu sestru koristio kao posrednicu, iako ne bih rekla da je razumjela koju ulogu igra dok nije dovela u kuću Cill. - Zastala je. - Bilo bi zanimljivo vidjeti kako je, onoga dana kada se dogodilo silovanje, reagirala kada su dečki posvećivali više pozornosti Cill.

- Znači da je pridonijela tome što se dogodilo?

Billy je ponovno pokrio oči. - Zvala je Cill da se vrati i da joj pomogne, a kada se vratila, navalili su na nju.

- što je Louise učinila?

- Sklupčala se - rekao je oštro. - A i ja, kad smo već kod toga. Nitko od nas dvoje nije učinio ništa... jednostavno smo pustili da se dogodi.

Sasha je razmijenila pogled s Rachel. - što je bilo nakon što su dečki otišli? - upitala je. - Kako se Cill uredila?

- Nije se uredila, ne tada. Louise se iskrala i donijela neku odjeću da se malo pokrije, i onda su otišle. - Zašutio je. - Nikada u životu nisam bio tako prestrašen. Htio sam krenuti za njima, ali je Louise rekla da će me ubiti ako pođem.

- Jesu li rekle kamo idu? -Ne.

- Koliko je bilo sati?

- Popodne... oko dva.

- Što ste učinili?

Podigao je glavu. - Skrivao sam se u parku dok nastava nije završila, a onda sam otišao kući. Od votke mi je bilo zlo, ali nitko nije primijetio. Tata je bio u vrtu, pa sam otišao u svoju sobu i čekao da se Louise vrati. Tresao sam se kao prut... stalno sam mislio o tome da je Cill umrla ili nešto slično i da će doći policija. Onda je Louise doskakutala, kao da se ništa nije dogodilo - bilo je čudno.

- Jeste lije pitali kamo su ona i Cill otišle?

- Nisam trebao - suho je rekao Billy. - Pretpostavio sam gdje je dobila odjeću, jer nije smjela otići k Cill ili k nama doma, da je ne uhvate. Grace Jefferies - objasnio je. - Sigurno. Vratila se s nekim hlačama koje su Cill bile prevelike. Morala ih je vezati na struku, da joj ne padaju.

Sunce je bilo tako jako, da je George zaključila da joj treba šešir. Lice joj je bilo crveno kao cikla i kada se vratila s kata, na glavi

je imala ružičast slamnati šešir. - Za svadbu kćeri njene prijateljice - rekla je kratko. - Čisto bacanje novca. Dvije godine poslije razveli su se. Izvolite! - Nabila mu je kapu na glavu. - To je poštarska kapa mojeg oca. Barem ćete zakloniti lice.

Jonathan ju je okrenuo tako da štitnik bude na zatiljku. -Problem je u ključalom mozgu. Lice je kao stvoreno za ovakvo vrijeme.

Zahihotala se i sjela. - Izgledate kao da imate na glavi lonac.

Veselo ju je gledao. - A vi izgledate sjajno, George! Uvijek sam mislio da su crvena i ružičasta savršen spoj.

Ponovno se zahihotala. - Užas, zar ne? Neka glupa prodavačica rekla mi je da mi pristaje, a ja sam joj povjerovala}. - Lupnula je po stolu. - Evo pitanja. Razmišljala sam dok sam bila gore. Zašto je Grace dopuštala djevojčicama da se skrivaju kod nje? Ne vjerujem u onu besmislicu o masnicama koju je Louise rekla Andrewu. Grace je bila zrela žena. Ako se brinula za djevojčice, trebala je nazvati centar za skrb o djeci ili socijalnu službu, ili školu, pa i policiju... i to je mogla učiniti anonimno. I zašto nije?

- Iz istog razloga kao kod Howarda.

- A koji je to razlog?

- Bilo joj ih je žao.

George je trenutak razmišljala. - Svaka normalna baka pretrgla bi se da mu nađe neku pomoć, naročito dok je bio mlađi.

- Možda pomoći tada nije bilo.

George je to prečula. - Jedina osoba, koja je za njega nešto učinila, bila je Wynne.

Možda nije bila osobito djelotvorna, ali barem je pokušala. Vukla ga je za uho u školu, tukla ga da ostane tamo, radila je da bi ga uzdržavala, uzela je dva dana bolovanja da mu pomogne naći posao, trudila se za socijalnu pomoć. - Podigla je obrve. - Ne mislite li da je zanimljivo daje, čim su ta dva dana traženja posla prošla, otišla ravno k Grace?

- Zapravo ne. Stalno je išao tamo. George je uperila prst u njega.

- Točno.

Grace je sve vrijeme potkopavala Wynneine napore. Svaki put kad ga je Wynne nagovorila da se trgne, Grace ga je namamila natrag.

- Nije ga morala mamiti. Tamo mu je bilo ljepše.

- Onda je trebala učiniti da mu ne bude lijepo. To objašnjava zašto joj Wynne nije nikada odlazila u goste. Vjerojatno je sve vrijeme optuživala Grace da upropaštava Howarda. Ja bih se sa svojom majkom sigurno gadno svađala kad bi mi sina nagovarala da ne ide u školu. - Nasmijala se, jer ju je Jonathan i dalje gledao sumnjičavo. - Ma dajte! Pokušajte barem biti objektivni. Isto je radila s Louise i Cill... poticala ih na bježanje iz škole usprkos željama roditelja. Ali, nitko od nas ništa ne čini ako od toga nema nešto. Grace je bila samotnjak. Gotovo uopće nije izlazila, nije imala posao, kćer je rijetko viđala, sa susjedima se nije mogla družiti jer je imala govornu manu. Što vam to govori?

Slegnuo je ramenima. - Da je bila teška? Neugodna? Bez dodira sa stvarnošću?

- Vjerojatno sve to... ali, zašto su djeca voljela biti kod nje?

- Puštala ih je da gledaju televiziju.

Ponovno je uperila prst. - Točno. A zašto je to činila? Jonathan je odmahnuo glavom. - Ne znam.

- Bila je osamljena, Jone. Kladim se da je Louise mogla kod nje napraviti tulum, a Grace bi još ispekla kolače.

Zamišljeno je gledao u vrt, više zaokupljen njezinim prijašnjim objašnjenjem. - Howard je u srijedu popodne trebao početi raditi u lokalnoj mljekari - promrmljao je. - Možda je to i namjeravao, ali onda je našao Graceino tijelo.

- Zašto je uopće otišao k njoj?

- Vidjeti je li tamo Cill?

23.

Sandbanks Peninsula, Bournemouth
Četvrtak, 15. svibnja 2003. u 14.45

Sasha Spencer dovezla se pred kuću Fletcherovih, pod nadzorom sigurnosne kamere na stupu svjetiljke i posegnula na stražnje sjedište po aktovku. Bez obzira na to gleda li je tko na monitoru, nije imalo smisla pretvarati se da nije to što jest. Izašla je iz automobila, poravnala suknju i pažljivo pogledala pročelje od nepečene opeke, a zatim otvorila vrata vrta. Prije nego je krenula na poluotok, posavjetovala se s agentom za nekretnine i doznala samo to da je Palencia unajmljena, ali i da je sadašnji stanar poručio da neće produljiti ugovor.

Na kolnom ulazu nije bilo automobila, a na njezino ustrajno zvonjenje nije bilo odgovora. Garaža s lijeve strane kuće također je bila prazna. Pogledom je potražila kamere, ali ako ih je i bilo, bile su dobro skrivene. Upadljivo je pogledala na sat, krenula stazom po desnoj strani i usput gledala kroz prozore, a zatim glasno pokucala na kuhinjska vrata. Nitko se nije javio. Zapravo, jedini znak da u kući netko stanuje, bila je ležaljka na tratini i na njoj ručnik.

Prema Billyju Burtonu, koji ju je toga dana nazvao, Louise je rekla da joj je muž u radnoj sobi. Ali, Sasha je mogla vidjeti samo dnevni boravak i malenu blagovaonicu. Još jednom se kratko ogledala unaokolo tražeći kamere i zatim prošla pokraj kuhinje i provirila kroz sljedeće prozore, zaklanjajući oči od blještavoga sunca. Ni u toj prostoriji nije bilo nikoga, no vidjela je stražnji dio računala i velik plosnati televizijski ekran na zidu iza njega.

Shvatila je da je to odsjaj zaslona računala. Stisnula je oči ne bi li razabrala sliku, no još dok je gledala, odraz je nestao.

Prošlo je nekoliko trenutaka prije nego se upitala zašto. Onda se naglo uspravila i koraknula unatrag. Zaslona se sam isključio jer je računalo neko vrijeme mirovalo, što je obično petnaest minuta. Netko je u kući, a osjećaj bockanja među ramenima govorio joj je da je netko gleda. S izrazom dosade ponovno je pogledala na sat i zatim krenula k ulaznim vratima. Izvadila je iz džepa svoju posjetnicu, napisala na poleđini „Za Louise Burton. Molim, nazovite me. Moram nužno razgovarati s vama o Cill Trevelyan“ i gurnula je ispod vrata. Kad je odlazila, imala je jak osjećaj daje, premda nikakve kamere nije vidjela, sve snimljeno.

Ulica Mullin 25, Highdown, Bournemouth
Četvrtak, 15. svibnja 2003. u 15.30

George je otvorila vrata i upitno se nasmiješila posjetiteljici na pragu. - Izvolite? - upitala je, pretpostavljajući da je mlada žena njezina glasačica.

Sasha je vidjela smiješni šešir i crveno lice, ali nije ni trepnula. - Vi ste vijećnica Georgina Gardener?

-Da.

Sasha je izvadila svoju licencu. -Ja sam Sasha Spencer. Radim pri WCH Investigations. Prije mjesec dana bili ste kod nas u uredu, tražili ste podatke o gospodinu i gospođi Trevelyan. Moj kolega je zapisao vaše podatke, ali vam nije mogao pomoći iz razloga povjerljivosti. Pitala sam se biste li mi htjeli posvetiti nekoliko minuta.

George je bila toliko iznenađena, da nekoliko sekundi nije ništa rekla. - No, no, no - rekla je potom. - A Jonathan ne vjeruje u slučajnosti! - Nasmijala se na Sashin izraz lica. - Radije učite. U vrtu smo.

Kad ju je vodila u vrt i predstavila je dr. Hughesu, čije je pokrivalo za glavu bilo još čudnije, i zatim joj ponudila kuhinjski stolac, Sasha se nije osjećala ugodno. Nije imala pojma tko je on, nije joj se svidio njegov veseli smiješak, i nije dobila priliku obaviti svoj obred jer ju je vijećnica Gardener zasula svojim komentarima. Bila je bolje obaviještena nego je Billy Burton mislio i dovoljno lukava da zna kako Sasha ne bi bila tu da je nisu ovlastili Trevelyanovi. Otvoreno je upitala mladu ženu zašto su to učinili. - To sigurno nije zato jer sam stupila u vezu s vašim kolegom, jer mu nisam objasnila zašto sam došla. A vi ne biste prešli cijeli taj put samo zato da vidite zašto sam tražila njihovu adresu.

- Bojim se da su razlozi za povjerljivost jednaki, gospođo Gardener. Ne smijem vam reći.

-Je li vas još tko posjetio? - Njezinu šutnju protumačila je kao potvrdu i pogledala Jonathana. - Sigurno William Burton. Zanimljivo, ne? Zašto traži podatke o svojoj sestri? - Opet se okrenula k Sashi. -Jeste li govorili s njom?

- S kim?

- S Priscillom Fletcher.

Nastupila je podulja šutnja, dok joj se Jonathan nije smilovao. Na neki čudan način, podsjetila ga je na George. Nekako sva okrugla, neprimjereno odjevena za topao dan u Bournemouthu i svakako ne lijepa. Stalno je pokušavala istisnuti osmijeh, kao da je bila izučena u rješavanju teških situacija nuđenjem tog simbola dobre volje, no to joj nije bilo u prirodi. Kao i obično, nije računao na učinak koji njegov prodorni pogled ima na ljude i zaključio je da nije dugo u tom poslu.

- Zašto ne pustite gospođicu Spencer da nam kaže zašto je tu? - rekao je George. - U ovom trenutku se čini nekako uplašena... kao i ja, kad sam vas prvi put sreo.

George je odmah načinila grimasu isprike. - Žao mi je, dušo. Mislila sam da će biti jednostavnije ako odmah prijeđemo na stvar... ali, ima Jonathan pravo. Molim vas - pokazala je prema njoj rukom - samo izvolite.

Sasha se pitala što da kaže. Bila je naučena najprije iznijeti neke formalnosti, ali bila je naviknutija na živčane odgovore kakve je dobila od Burtonovih nego na tu smiješnu nestrpljivost. Dobivala je na vremenu otvarajući aktovku i vadeći bilježnicu. - Ako smijem, počela bih time da pojasnim stajalište svoje tvrtke u pogledu vaših prava i prava mojih klijenata. Na moja pitanja ne morate odgovarati... - zastala je kad je Jonathan pročistio grlo. - Tko ste vi? - odjednom je upitala. - Zašto vas Cill Trevelyan toliko zanima?

Jonathan je kimnuo s odobravanjem. - Jeste li voljni dijeliti informacije? - upitao je. - Prilično smo dobro upućeni u njezinu priču, ali postoje neke praznine koje biste možda vi mogli popuniti.

- Ne smijem iznevjeriti povjerenje svoje stranke.

Pogledao se s George. - Onda nemamo razloga da vam pomognemo - rekao je. - U istraživanje te priče uložili smo vrijeme i trud, a vi ne biste znali da treba tražiti Priscillu Fletcher, da vijećnica Gardener nije otišla k Williamu Burtonu.

Sasha se ponovno pokušala nasmiješiti. - Znete li gdje je Cill Trevelyan? -Ne.

- Znete li je li još živa?

- Ne.

- Onda, što znate, zbog čega bih prekršila pravila svoje tvrtke?

- Dovoljno da vam možemo pomoći - rekla je George. -Jeste li govorili s Priscillom Fletcher?

Sasha je odmahнула glavom. - Upravo dolazim od nje. Prilično sam sigurna da je netko bio unutra, ali nisu htjeli otvoriti vrata. Ne znam je li bila ona ili njezin muž. -

Oklijevala je. - Njen brat kaže da imate njezinu sadašnju fotografiju. Mogu lije vidjeti?

- Ako vi nama pokažete neku kada je Cill bila djevojčica -rekla je George. -

Trevelyanovi su vam neku sigurno dali, a mi imamo samo crno-bijelu iz novina.

Razmjena? Mi ćemo vama nešto reći... vi nama nešto recite.

Sasha nije bila lakovjerna kako je Jonathan mislio. Igrala se olovkom i pretvarala se da razmišlja. Svoje podatke lakše će joj reći ako budu mislili da njezine moraju iz nje izvlačiti.

Kao da to hoće dokazati, Jonathan se nagnuo naprijed. - Pristanke - potaknuo ju je. - Inače će vas George psihoanalizirati... a to je prava noćna mora.

Louise je spazila posjetnicu čim je prešla prag. Ležala je na sagu metar od otirača, kao da ju je vjetar gurnuo kroz otvor za poštu. Podigla ju je i pročitala poruku, a zatim je brzo gurnula u džep. Ako je uopće pomislila na kamere i vrpce koje su je u Nickovoj radnoj sobi snimale dvadeset četiri sata na dan, to je bilo samo u vezi s njezinim vlastitim dolaskom. Išuljala se kroz vrata, smišljajući već izlike za tako brz povratak, i otišla tiho kako je i došla.

Jonathan je dao izjavu Davida Trevelyana George i nagnuo se nad Jeaninu. S ceste se povremeno čula buka automobila u prolazu, no osim toga, čuo se još samo zvuk kosilice za travu u daljini i bruhanje cvrčaka u travi. Sasha je strpljivo sjedila i čekala, želeći da je nad njom suncobran. Koža joj je crvenjela na suncu i niz leđa joj je curio znoj.

- Zašto ne svučete jaknu? - odjednom je rekao Jonathan. -Ne budete li pazili, proključat ćete.

Sasha se nasmiješila. - U redu je, hvala.

- Uzmite šešir - rekla je George, skinula ružičasto slamnato čudovište i ponudila joj ga.

- Ne, ne... dobro mi je... hvala.

Jonathan je došao do kraja stranice i odložio je. - Vrlo zanimljivo. - Ponovno se obratio Sashi. -Jeste li ih upoznali? Kakvi su?

- Ne, s njima je razgovarao moj prethodnik. Poslije je zapisao svoje dojmove. - Počela ih je tražiti po svojoj aktovki. -Poslušala sam vrpce i s gospodinom Trevelyanom razgovarala telefonski, i to je sve. Tu je. - Čitala je sa stranice: „David Trevelyan.

Krupan, dojmljiv muškarac opuštena držanja. Uglavnom je govorio on. Očito za to što se dogodilo okrivljuje sebe. Čini se da ništa ne skriva. Jean Trevelyan: vitka, lijepa žena. Suzdržanija od muža. U tijeku razgovora uglavnom je plakala. Čini se da ni ona ništa ne skriva. Nisu posve suglasni u vezi sa silovanjem. Jean vjeruje da se dogodilo. David se stalno vraća na uzroke zbog kojih su Cill smatrali droljom. To ga još uvijek ljuti.“ - Podigla je pogled. - To je sve.

- Sve vrijeme. Uvjeren je da su Burtonovi namjerno ocrnjivali Cill.

- Zašto?

- Nije u to posve siguran. Sve vrijeme govori o posljedicama, o tome da je policija zaključila da je promiskuitetna, da je vjerojatno imala dečka za kojeg nikome nije rekla i zato su je otpisali kao nekog tko je pobjegao od kuće. - Zašutjela je i sređivala misli. - Optužuje Louise da je o svemu uvijek lagala, a tu je uključeno i silovanje. Kaže da je skretala pozornost od onoga što bi ona učinila i optužuje Burtonove da su je u tome podržavali kako policija ne bi pokazala preveliko zanimanje za njihovu kći.

- To posljednje je vjerojatno točno - rekla je George, razmišljajući o onome što im je rekla Sasha. - Nisu htjeli da itko pokaže zanimanje za Louise, ako William ima pravo za zlostavljanje. - Prekrižila je ruke preko izjave Davida Trevelyana. - Pitam se, koliko je znala njezina majka.

- Ona je to dopuštala - rekla je Sasha.

- Hm. - George je zamišljeno naškubila usne. - Samo što nije mogla znati za zlostavljanje i za silovanje. Ili jedno ili drugo... ne za oboje.

- Zašto to kažete? - upitao je Jonathan.

-Jer bi rekla Louise da u policiji ništa ne govori. Ništa nije jamčilo da će Louisinoj priči povjerovati. Da su je pregledali i provjerili je li i ona bila silovana, možda bi očevo zlostavljanje izašlo na vidjelo.

Kratko su šutjeli.

- I što mislite, što se dogodilo?

- Bog zna - odgovorila je George potišteno. - Toliko toga treba razumjeti... Sada ne vidim drveće od šume.

- Nije tako loše - pomirljivo je rekao Jonathan i uzeo čist list papira. - Počnimo s onim za što znamo da je točno. - Dok je govorio, zapisivao je. - Silovanje. Imena silovatelja. Povezanost Cill i Louise s Grace. Znanje gospođe Burton o tome. Njezina spremnost da laže policiji. - Pogledao je jednu, pa drugu. -Još nešto?

Pomračeni um

- Zlostavljanje - rekla je Sasha.

- Brzo ćemo doći na to. Pokušavam se sjetiti svega za što postoje neovisni svjedoci.

- Svađa među djevojčicama - rekla je George - i vjerojatno prepirka između Roberta Burtona i Davida Trevelyana... i primjedba Roberta Burtona o tome da je Cill zaslužila što je dobila. Činjenica da je Cill nestala tek nakon što je njezin otac otišao na posao. - Pokazala je rukom prema Sashi. - Poznati pokušaji Trevelyanovih da isljeđuju kćer. Burtonovi, koji svojoj sve dopuštaju. Louisina mučna prošlost - brak s jednim od silovatelja... drugi brak s čovjekom istoga soja...

-Jesmo li u to sigurni? - upao je Jonathan.

- Imala je masnicu na oku kad ju je William vidio - rekla je Sasha.

- Ne znamo je li joj to napravio muž - lupnuo je po točkama koje je napisao Andrew. A možda i nije bila prava. Kad je otišla k našem agentu, imala je lažne podljeve.

- Što znate o njezinu mužu? - upitala je Sasha. - William mi je rekao da se zove Nicholas Fletcher i da je kladioničar, no to je sve što je uspio doznati. George je slegnula ramenima. - Nismo ni mi bolje prošli. Jednom prigodom posvađao se s Royem Trentom zbog Priscille - načinila je grimasu - pod pretpostavkom da vjerujete mojem ne baš pouzdanom izvoru iz gostionice, koji je to čuo iz druge ruke, od nekog gosta. Pipničarka - objasnila je. - Rekla mi je dan nakon što smo se Jonathan i ja posvađali s njim.

Sasha je pokazala zanimanje. - Je li gospodin Trent to prijavio? Ako jest, onda bismo mogli naći podatke o Fletcheru.

- Ne bih rekla. Policiju obilazi u velikom luku.

- Kada je to bilo?

- Prije dvije godine. Prije nego se Tracey ondje zaposlila, i zato kažem da je rekla-kazala.

Sasha je pogledala svoje bilješke. - Niste li rekli da je Priscilla bila u gostionici u veljači, kada je dr. Hughesu ukrala novčanik?

Georee je kimnula.

- Zna li njezin muž da se još viđa s njim?

- Pojma nemam... a možda i nije važno, ako se još bavi prostitucijom i ako joj je muž svodnik. - Objesila je usne u znak neodobravanja. - Sve je to vrlo zbrkano, kako god pogledaš. Moj otac bi se okretao u grobu kad bi znao da se sve to još uvijek događa. što je loše u vjernosti jednom partneru? To je uvijek štimalo.

Sasha je uhvatila Jonathanov pogled i među njima je skočila vesela iskrica.

George se pretvarala da nije zamijetila. - Ako sada nije u svojoj kući, onda je lako moguće da je u gostionici. Kad je o Royu riječ, oblijeće oko njega kao pčela oko zdjele s medom. Njezin auto nisam prije nikad primijetila, ali sada, gotovo svaki put kad prolazim pokraj gostionice, parkiranje na cesti. Čovjek bi pomislio da će se brinuti da to ne vidi Nicholas. Hoću reći, ako sam to ja primijetila, zašto i on ne bi?

- Koje je marke auto?

- Crni BMW - odgovorio je Jonathan. - Čak vam možemo reći registracijsku oznaku.

Sasha ga je zamišljeno gledala. - što je s Nicholasom? Što on vozi?

- Ne znam.

- Onda je BMW možda njegov. Valjalo bi provjeriti. - Uzela je svoj mobitel. - Kad sam bila tamo, pred kućom nije bilo nikakva automobila - objasnila je. - Iako sam uvjerena da je netko bio kod kuće. - Utipkala je broj. - Možete li mi napisati registraciju? - zamolila je Jonathanu. - Iz našeg ureda mogu brzo dobiti provjeru.

Louise se ušuljala na kuhinjska vrata i gledala je Roya, koji je gulio krumpir. Radio je za pultom blizu zaslona i bio joj je okrenut leđima. Učinilo joj se smiješno kako je podsjeća na oca. Bili su slične građe i sličnoga načina govora, ali nije mislila da je na Roberta.

— Ne znam zašto se toliko trudiš — rekla je u tišini. - Tko će to jesti?

Znao je da je tu. Baš kao i njezin otac, uvijek je čuo kad dolazi. - Do ponoći je privatna soba zauzeta - rekao joj je. - Karte. - Otro je ruke o kuhinjsku krpu i okrenuo se. - Što je?

Obišla je stol i dala mu posjetnicu Sashe Spencer. - Sigurno im je rekla ona glupača George. Što da radim?

Roy je pogledao poruku na poledini. - Gdje si to našla?

- Bilo je gurnuto kroz otvor za poštu. - Jesi li rekla Nicku?

- Ne budi kreten!

Roy je glavom pokazao na zaslon. - Gledao sam ga. Stajao je pokraj otvora za poštu kad ju je ta Spencerica ubacila. - Posjetnicu je vratio u džep. - Bolje ti je da počneš razmišljati o tome kako ćeš mu objasniti tko je Louise Burton. Vjerojatno će te zbog toga ubiti... ali za to me više nije briga.

Podigla je usne k njegovima i podražila ga jezikom. - Lako ću ja s Nickom. Što ću sa Sashom Spencer?

Zagledao joj se u oči i zatim je grubo povukao u zagrljaj. - Kao i uvijek — odgovorio je s mračnim smiješkom. — Reci joj da je to bio netko drugi. Cill ovaj put neće ostati pokopana. Previše se ljudi raspituje.

Kada je George otišla u kuću skuhati čaj, Jonathan je predložio da stol prenesu malo dalje u vrtu, gdje je pod susjedovim stablom bilo malo sjene. Sasha se sa zahvalnošću složila. Njezin stolac stavio je duboko u sjenu i zatim donio druge dvije, svoju stavio na sunce, na kut stola i ispružio svoje duge noge. - Smijem li vam postaviti osobno pitanje?

Lagano se nasmiješila, predviđajući pitanje koje su joj postavili mnogo puta prije. - Mongolski djed - rekla je. - U Englesku je došao kao cirkuski jahač i oženio se s bakom. Svi njegovi geni su gotovo netaknuti prešli na mene. Sestra mi je čista engleska, ružica. - Čudna stvar ti geni - nonšalantno je rekao Jonathan. - Moj otac je bio čistač ulica s Jamajke, a majka kineska sluškinja.

Sasha je bacila pogled na njegovu posjetnicu. - Dobro ste napredovali - rekla je. - Sigurno su ponosni na vas.

Vjerojatno jesu, pomislio je. - I što vas je navelo na traženje djece?

- Oglas u mjesnim novinama - iskreno je priznala. - Mislila sam da je zanimljivije od mojeg prijašnjeg posla.

- A to je bilo?

- Uredski posao.

- Kakav?

- Radila sam u poreznoj. - Nasmijala se na njegov izraz lica. - Sad vam je jasno zašto sam htjela otići.

- Ne radi se o tome - rekao je. - George je radila kao porezna inspektorica u Londonu. - Nasmijao se. - Sad ćete mi još reći da ste diplomirali psihologiju i behaviorističke znanosti.

- Da bar jesam. Bilo bi korisnije za ovu igru od srednjovjekovne povijesti. - Zastala je. - Zanimljiva je ona osoba. Dugo je poznajete?

- Baš i ne. - Namjestio je poštansku kapu tako da mu šilt bolje sjedne na zatiljak. - Samo se čini tako. - Nasmiješio se vidjevši njezin izraz. - To je bio kompliment. Na ljude koje upoznaje, ima nerazmjeran učinak... njezin utjecaj na njih veći je nego njihov na nju.

- Da, ima takvih ljudi. Louise Burton, na primjer.

- Mislite? - radoznalo je upitao Jonathan. - Po meni, ima sve osobine snažne osobe Sasha je slegnula ramenima. - Pa zašto je onda svi štite? Njezin brat... Roy Trent... možda čak Nicholas Fletcher. Zašto vaš agent želi vjerovati da govori istinu? Nešto u njoj privlači ljude. Sami ste rekli da vam je s njom bilo ugodno, dok niste shvatili da vam je ukrala novčanik.

- To su muška posla - cinično je odvratio. - Gospođica Brett ne bi se složila s vama. Njoj se nimalo nije sviđala.

- Alije nije kaznila onako kako je kaznila Cill - istaknula je Sasha.,

Pomračeni um

Donoseći pladanj sa šalicama i čajnikom, George je uhvatila posljednje riječi razgovora.

- Prije silovanja se Cill vratila, da joj pomogne - podsjetila je Jonathana i sjela na svoj stolac. - To govori da je Louise doživljavala kao slabiju od sebe. U nekim situacijama slabost može biti snaga, naročito ako se upotrebljava za utjecaj na osjećaje.

- Kod Howarda i Grace to nije prošlo dobro - rekao je.

- Ne - složila se. - Ali oni to nisu zloupotrebljavali.

- A Louise jest?

- Vrlo uspješno vas je uvjerila da joj dopustite preturati po aktovki... i Andrewa da se nad njom sažali. - Uprla je prst u njega. - Imala je dobrog učitelja, Jone. Nema manipulativnijih osoba nego što su očevi koji zlostavljaju djecu... i nikoga s manje moralnog osjećaja. To je za prijemljivo dijete strašan uzor. To biste morali znati bolje od ikoga drugoga.

- Hoćete reći da sam manipulativan?

George se nasmijuljila. - Dragi moj, o tome biste mogli napisati knjigu.

Louise je zapalila cigaretu. - Nemoj mi govoriti što da radim, Roy. Nisi mi prokleti čuvar. Nikada nisi bio. Misliš da me posjeduješ zbog onog što se dogodilo, ali ne... ja tebe posjedujem!

- Odmaknula se od njega. - Dragi, tako si sličan mojem ocu, da ne povjeruješ. Volim te, volim te, volim te dušo... a sad mi daj što hoću, inače ću ubiti boga u tebi. - Oči su joj ljutito zasjale.

- Mislila sam da je bog... dok nisam vidjela kakav je jadnik... kad je počeo pipati Cill... i zamrzila sam ga. Kad mi je govorio da me voli više od mame, to je bilo u redu. Ali nije bilo u redu kad je rekao da mu je Cill ljubimica.

Roy je sve to već prije čuo. Svaki put kad je bila pijana ili drogirana izlazile su van prljave obiteljske tajne, zagađujući nju, zagađujući njega. Ponekad se pitao bi li ikada ušao u taj samoubilački zajednički život da mu je to rekla s trinaest, no bio je dovoljno pošten da si je priznao da bi. Neka vrsta ludosti, koja ga je opsjedala sve od onoga kobnog svibnja 1970.. izvirala je iz pića i mržnje prema sebi, a teškoće mršave djevojčice, koja im nije bila privlačna, ne bi ni opazio, a kamoli razumio.

Ima pravo u pogledu posjedovanja. Više od trideset godina u svojim rukama drži njihovu sudbinu, i jedino što ju je držalo u životu bio je heroin. Srljajući iz jedne omame u drugu, nije bila opasna ni za koga. Sada, kada je bila čista, bila je živa tempirana bomba. - Pazi se, Lou - upozorio ju je. - Ne mogu te vječno štiti.

Ispuhala je dim u njegovu smjeru. - Tako si bahat - prezirno je rekla. - Zar nikada nisi pomislio da ja štitim tebe? Nick se zbog tebe brine, dragi. Znaš kakav je - kad ga nešto smeta, nema pomoći. Ima već nekoliko mjeseci kako sam ti rekla da mu nije drago što se družiš s George, ali nisi me htio slušati.

- To je glupost.

Ravnodušno je slegnula ramenima. - Što misliš, zašto pušta da dolazim ovamo? Ne vjeruje ti... ni Micku ne bi vjerovao da je još živ. On mi je rekao da pretražim aktovku. Stvarno je puknut. .. Svuda vidi duhove i vragove.

To je bilo djelomično točno. Ono što je ostalo od Nickova sjećanja, pretvorilo se u zapetljan skup događaja koji nisu imali mnogo veze sa stvarnošću. Negdje u dijelovima svojega ludoga uma, sjeća se samo Graceine smrti.

Sasha je rukom zaklopila poklopac mobitela. -Automobil je registriran na ime Priscilla Fletcher Hurst. - Namrštila se prema George. - Što joj je to Hurst? Mislila sam da joj je bivši muž Roy Trent.

- Colley Hurst - polako je rekla George. - Baš sam glupa. To je starinska kratica od Nicholas. - Tražila je u svojem fasciklu bilješke o razgovoru koji je vodila s Billyjem Burtonom. - Njezin brat je rekao da su njezina prvog muža zvali Mike - rekla je i pogledala Jonathana. - Bi li to mogao biti Mickey Hopkinson?

- Zar ga ne bi prepoznao?

- Rekao je da je bio u zatvoru i da ga nije vidio.

Jonathan se zgrbio na svojem stolcu. - Kakvom bazom podataka raspolažete? - upitao je Sashu. - Bi li se isplatilo zamoliti vašeg kolegu da pogleda za Nicholasa Hursta - možda i za Michaela Hopkinsona - pa da vidimo bi li se štogod našlo?

- Pokušat ćemo, ali mislim da od toga neće biti ništa, osim ako su u posljednjih deset godina osuđivani. - Ponovno je progovorila u telefon, dala oba imena i prekinula vezu.

-Javit će se za nekoliko minuta i reći ima li što. — Razmišljala je trenutak. — Imamo sestrinsku tvrtku detektiva, koji mogu doznati sve što vas zanima - podatke o bankovnom računu, obiteljske detalje, zaposlenja i automobile, čak podatke iz zdravstvenih i socijalnih službi - ali, kako je većina tih podataka zaštićena, troškovi su veći, da se pokrije rizik tvrtke. Pouzdano znam da si gospodin Trevelyan to ne može priuštiti, ali ako vas dvoje možete, možda bi vrijedilo pokušati.

- Koliko? - upitala je George.

- Iznad petsto funta.

George se namrštila. - Je li to etično?

Jonathan je još jednom razmijenio poglede sa Sashom. - Naravno da nije - rekao je. - Rekao bih da se time krši svaki zakon o zaštiti privatnosti... ali je vraški zanimljivo, George. Mogli bismo uzeti malo od onog slavnog predujma koji nam Andrew stalno obećava.

- Što je s vašim dugovima?

Nakesio se prema njoj. - Ne podsjećajte me.

- Netko mora. Bit ćete zahvalni...

Prekinula je jer je zazvonio mobitel i Sasha ga je stavila na uho. - Aha - rekla je - nastavi. - Brzo je bilježila u svoj notes. - Jesam. što je s Michaelom Hopkinsonom? U redu... hvala. -Stavila je mobitel na stol. - O Hopkinsonu ništa, ali prije tri godine londonska policija dobila je nalog da Nicholasu Hurstu isplati dvjesto tisuća funta odštete za ozljede mozga, neutemeljeno uhićenje i gubitak prihoda. U vrijeme kad je ozlijeđen, vodio je kladionicu William Hill u East Endu. Tri godine do kad je došla odšteta. Posljednja poznata adresa... - podigla je glavu -Kod kralja i dvorana, Friar Road, Highdown.

- O bože! - uskliknula je George. - Kako je sve to skupa incestuozno. Razumijete li, ako je Mike Micky Hopkinson, to znači da je bila u braku sa svakim od njih trojice? Zašto nisu jedan na drugog ljubomorni?

-Jer za Louise ne osjećaju ništa više no što osjećaju jedan za drugoga - rekao je Jonathan.

- Postojao je zakon prema kojem žene nisu smjele svjedočiti protiv muževa - upala je Sasha. - Ne znam kada je opozvan, ali možda misle da je još na snazi.

Jonathan je odmahnuo glavom. - To je pleme - rekao je. -Brak je samo sredstvo da Louise drže u ogradi. - Zastao je. -Zanimljivo je pitanje zašto ona na to pristaje... osim ako je njezina korist veća od njihove.

- Na primjer?

- Sigurnost? - predložio je. - To je prvi plemenski nagon.

Od: Sasha Spencer [S.Spencer@WCHinvestiqations.com] D

atum: srijeda 21/05/03 10:02

Za: jon.hughes@london.ac.uk; geo.gar@mullinst.co.uk

Predmet: Izvještaj o Royu Trentu, Kod kralja i dvorana, Friar Road, Highdown

Dragi George i Jonathane,

u vezi s izvještajem benthamske detektivske agencije:

Benthamski agent usmeno me obavijestio o svojem istraživanju o Royu Trentu. Kopije cjelovitoga izvještaja bit će vam poslane poštom čim bude gotovo, a do tada, ukratko o onome što je doznao: Roy Trent je doživotni vlasnik gostionice. Njegova prva žena Robyn Hapgood je kći prijašnjeg vlasnika. Umrla je od prevelike doze heroina 1988. Imovinu je ostavila Royu na doživotno uživanje, a poslije toga njihovu sinu Peteru (kada je umrla, bilo mu je 12 godina). Gostionica je vrlo zadužena - vjerojatno zbog plaćanja poreza na nasljedstvo u vrijeme smrti njezina oca (1984.) - ali Trent redovito plaća rate. Dugovi će biti isplaćeni 2009. Peter Hapgood, sada star 28 godina, ima kriminalni dosje i ovisnik je o drogama. Prvi put je bio osuđen 1994. i trenutačno služi drugu godinu od pet, koliko je dobio za teško razbojstvo.

Trent je dobio brojne ponude za gostionicu i sve ih je odbio. Nije jasno zašto, jer sam nema dovoljno sredstava da razvije posao. Možda u oporuci postoji neka odredba koja ga sprječava da je proda - no to je malo vjerojatno, jer se takve odredbe mogu pobijati. Bentham misli da će pričekati dok dugovi ne budu otplaćeni. S Louise Burton, poznatom kao Daisy Burton ili Priscilla Fletcher Hopkinson oženio se 1992. Michael Hopkinson umro je zbog prevelike doze droge 1986. godine, a prije toga je više puta bio u zatvoru. S Louise se oženio 1974. (njoj je bilo 17). Postala je kronična ovisnica (heroin i kokain) i za svoje i muževe potrebe zarađivala je prostitucijom.

Nakon što su se oženili, Trent ju je pokušao odvignuti od droge (našao joj je mjesto u centru za rehabilitaciju, gdje je izdržala šest tjedana, a onda je nastavila po istom). Iz neprovjerenog izvora doznaje se da je imala vezu s njegovim sinom Peterom, dok je živio s njima. Isti izvor misli da je Louise dečka a) navukla na drogu i b) navela na kriminal kako bi ih uzdržavao.

Trent je Nicholasu „Colleyu“ Fletcheru Hurstu ponudio 2000. godine besplatan smještaj i podnio zahtjev za „brzi“ razvod, koji je odobren u lipnju 2001. Louise je počela vezu s Nicholasom u kolovozu 2001., kada je živio u gostionici Kod kralja i dvorana, a zatim su se preselili u unajmljeni stan na Sandbanksu. Hurstova odšteta došla je u listopadu 2001. i vjenčali su se u studenome 2001. Louise je „čista“ otkako je

s Hurstom. Louise i dalje redovito obilazi gostionicu. Trenta (prema prvom Georgeinom dojmu) ljudi cijene. Svi misle da se nije „pokvario“ i da i dalje radi za siromašni Highdown, koji si ne može priuštiti visoke cijene. Smatraju ga za protivnika droga. Potpuni podaci o Trentovoj bankovnoj bilanci i o dugu nalaze se u izvještaju. Tu je također izvještaj o kriminalnoj prošlosti Petera Hapgooda. Sam Trent je proveo šest mjeseci u popravnom domu zbog pet krađa.

Benthamski agenti preporučuju da obratite pozornost na vezu s drogama. Unatoč tome što Trent javno izražava mišljenje da je protiv toga, među ljudima s kojima je povezan velika je stopa uživanja droga. Glavni izvor (bivša prostitutka, koja tvrdi da je potkraj sedamdesetih bio njezin svodnik) kaže da je od njega do 1985., kada se „skinula“, kupovala prvorazrednu drogu. Nema dokaza da njome još trguje, ali ostaju pitanja o profitabilnosti gostionice i o očitoj Trentovoj sposobnosti otplaćivanja duga. Otraga se nalazi garaža, koju agent nije mogao pregledati a da se ne otkrije, ali ima više alarma, opremljena je CCTV koaksialnim kabelom i ima zaklopna vrata koja gledaju na prilazni puteljak. (Izvještaju su priložene neke digitalno uvećane fotografije, koje je snimio iz automobila.) Moguće bi bilo postaviti nadzor iz jedne od susjednih kuća kako bi se vidjelo služi li im za trgovinu, ali operacija bi zahtijevala mnogo ljudi i novca a uspjeh ne bi bio zajamčen, tako da bi bilo bolje da to obavi policija. Agentove riječi bile su: „Možda je tamo unutra samo ferrari.“

U vezi s Robertom i Eileen Burton:

Nakon razgovora o Burtonovima s mojim starijim kolegom odlučila sam da njih odgodim dok ne dobijemo priliku za razgovor s Louise. Naravno, bila bi velika prednost da s njom razgovaramo na temelju prijašnjih informacija, ali e-mail koji je Robert Burton poslao sinu i Williamov razgovor s majkom upućuju na to da bi sve poricali i ništa se ne bi postiglo. Preuranjen sastanak samo bi ih upozorio na moguću sudsku istragu, a to bi moglo utjecati na buduću suradnju, posebno Eileen Burton.

U vezi s Louise Burton/Priscillom Fletcher:

Mogu potvrditi da se prvotni kontakt od prošloga petka, 16. svibnja, nastavio s prijedlogom da se nađemo kod nje večeras, u ponedjeljak 26. svibnja u 11 sati. Najprije predlažem da se s njom nađem nasamo i pustim je da ona odluči o temi. Ako ste oboje slobodni, o tome ću vas obavijestiti kod George doma. Nadam se da ćete se s tim složiti.

Najbolje želje,
Sasha Spencer

Od: dr. Jonathan Hughes [jon.hughes@london.ac.uk]

Datum: Srijeda, 21/05/03 u 17:06

Za: S.Spencer@WCHInvestigations.com

Na znanje: geo.gar@mullinst.co.uk

Predmet: Sigurnost

Draga Sasha,

hvala vam, iako se pitam koliko je pametno sastajati se u lavljoj špilji. Pozivam vas da se vratite k Louise i predložite neutralan teritorij. R S. Colley Hurst je silovatelj oštećena mozga, koji je možda sudjelovao u umorstvu Grace Jefferies.

Ti ljudi s kojima se namjeravate suočiti, Sasha, nisu normalni. S George sam se možda složio da financiramo istragu o Royu Trentu. Nismo vas ovlastili za nepromišljene razgovore s mogućim ubojicama.

George, molim vas, učinite nešto! Psihologinja ste. Je li to pametno?

Svako dobro,

Jon

Od: George Gardener [geo.gar@mullinst.co.uk]

Datum: Četvrtak, 22/05/03 u 8:41

Za: S.Spencer@WCHinvestigations.com

Na znanje: jon.hughes@london.ac.uk

Predmet: Sigurnost

Draga Sasha,

pišem u žurbi. Jonathan ima pravo. Upitajte se zašto bi vas Louise pustila u kuću, ako je bratovo iskustvo bilo upravo suprotno - ulazak ne dolazi u obzir. Molim, ponovno razmislite. Sve što znamo o Colleyu Hurstu govori da je nasilan čovjek.

Svako dobro,

George

Od: Sasha Spencer [S.Spencer@WCHinvestigatins.com]

Datum: Četvrtak, 22/05/03 u 12:07 Za:

jon.hughes@london.ac.uk;geo.gar@mullinst.co.uk

Predmet: Vjerujte mi

Dragi Jone & George,

već sam punoljetna, ne trebaju mi dadilje!

Sasha

24.

*Pakncia, Frean Street, Sandbanks, Bournemouth
Ponedjeljak, 26. svibnja 2003. u 11 sati*

Kao što je Andrew Spicer ustanovio, izbliza Louise nije bila nimalo slična Cill Trevelyan. Imala je sitnije kosti, bila je niža i njezine oči su bile druge boje. Bila je, osim toga, ljepša i mlada nego što je Sasha očekivala, samo maglovito nalik na namršteno, mrzovoljno dijete iz albuma Williama Burtona. Otvorila je u nabranoj, pripijenoj haljini boje zelenog zada, koja je isticala njezin vitki stas. Sasha, krupna u pretijesnom smeđem sakou i s neupadljivim naočalama, osjetila se u usporedbi s njom debela i nezgrapna, i to je pokazala povlačeći sako kako bi pokrila bokove. S podsmijehom na licu, Louise ju je kroz hodnik povelu u dnevnu sobu.

Sasha bi odmah znala da je kuća unajmljena, čak da joj agent za nekretnine nije rekao. Bila je oličena jednolikom kremastom bojom, na zidovima su stajale uokvirene reprodukcije impresionista i dorsetski krajolici. Osobnih stvari bilo je vrlo malo i jedino zanimljivo u prostoriji bio je velik televizijski zaslon sličan onome u radnoj sobi. Prikazivale su se konjske utrke, zvuk je bio utišan. Louise je vidjela da ga Sasha gleda.

- Moj muž se kladi na Internetu - rekla je i pokazala na naslonjač, a zatim sjela na sofu.
- Po svim zidovima imamo zaslone s digitalnim kanalima.

Sasha je sjela i počela se rutinski smješkat. - Nisam znala da se utrke održavaju dopodne.

Louise je pogledala zaslon. - To je sigurno snimka. Radna soba je povezana videom, pa moram gledati isto što i on. Smeta vam? Hoćete li da isključim?

Sasha je slušala tišinu. - Ne, u redu je. Ne bih ga htjela uznemiriti.

- Neće znati, osim ako nam se ne pridruži - rekla je starija žena, posegnula za daljinskim i ugasila sliku. - Ako se jedan ugasi, drugi i dalje rade. - Prekrižila je lijepe noge i s pogledom ohrabrenja pogledala posjetiteljicu. - Kako vam mogu pomoći?

Sasha je živčano izgovorila svoj uvodni govor o povjerljivosti i shvatila da nije, da je Louise dvanaest dana prije otvorila vrata, mogla uvjeriti da je Williamova priča izmišljotina. Žena je bila pribrana, šarmantna i elegantna, i ništa nije govorilo da ima nasilna muža ili da se u prošlosti drogirala i bila spolno zlostavljana. Glas joj je bio uglađeniji od Williamova gruboga dorsetskog grlenog izgovora, premda se pitala koliko je prirodan.

Louise je pustila da Sasha dokraja izrecitira svoj uvod. - Na posjetnici ste spomenuli Cill Trevelyan - rekla je. - Znači li to da su David i Jean vaše stranke?

Sasha je kimnula. - Sjećate li ih se, gospođo Fletcher?

- Naravno - rekla je bezbrižno. - Cill je bila moja najbolja prijateljica... kao što znate, inače ne biste napisali: za Louise Burton.

Sasha je oblizala usne. - Tako je, da.

Louise ju je gledala previše pozorno da ne bi zapazila znakove nervoze. - I kako su Trevelyanovi? - upitala je. - Često na njih mislim - mora da je strašno kad tako izgubiš dijete.

Početak je bio mnogo drugačiji od onoga koji je Sasha očekivala - sličniji početnim društvenim uljudnostima - ali prilagodila se i objasnila kako Jean u posljednje vrijeme nije dobro. Louise je spomenula nekoliko zabavnih zgoda kada je bila kod Trevelyanovih u Highdownu, a onda je govorila o tome kakav je šok doživjela kada je shvatila da je Cill pobjegla od kuće. - Bile smo nevjerovatno bliske - promrmljala je, a zatim naglo zašutjela i čekala da Sasha nastavi.

Negdje u kući čuo se nekakav zvonki zvuk i Sashina uzrujanost sada je bila prava. - Vjerojatno se pitate kako sam vas našla.

- Pa i ne - odgovorila je Louise. - Ne skrivam se. Teško je naći mjesto gdje ste toliko izloženi pogledima kao u Sandbanksu.

Sasha je namjestila svoj smiješak. - Zapravo, podatke nam je dao vaš brat, gospodin Fletcher, jer je znao da radimo za gospodina i gospođu Trevelyan. Ako se ne varam, prije kojih mjesec dana ponovno je s vama stupio u vezu? - Gledala je jednako pozorno i vidjela kako su se Louisine oči suzile. - Kao što možete vidjeti, David i Jean Trevelyan nikada nije napustila nada da će naći Cill i, kad s vremena na vrijeme naiđemo na kakav nov podatak, obnovimo istragu.

Iz aktovke je uzela fascikl i bilježnicu i stavila ih na krilo. -Možda ne znate da vas već godinama više agencija neuspješno traži - nastavila je. - Vjerojatno zato jer ste više puta promijenili ime. - Nagnula je glavu nad bilješke, pridrživajući prstom naočale. - Najprije Louise Burton, zatim Daisy Burton, pa Daisy Hopkinson, potom Cill Trent, a sada Priscilla Fletcher Hurst. - Ponovno je podigla pogled, pozivajući Louise da odgovori. - Malo me zbunjuje zašto ste izabrali Cillino krsno ime i udali se za njezine silovatelje, gospođu Fletcher.

Louise je odgovorila dovoljno brzo. - To se vas ne tiče - blago je rekla - ali svu trojicu poznajem od malih nogu. S Michaelom bih ostala da nije umro. ...as Royem da se Colley nije vratio. Nema tu nikakve zle sudbe čega zlokobnoga. Pametni ljudi uvijek se vjenčaju s prijateljima. Tako čovjek zna što dobiva.

Sasha je trenutak zadržala njezin pogled. - Osim što ste vi u tom slučaju znali da ćete dobiti nasilne mladiće, koji su grupno silovali vašu najbolju prijateljicu. Vaš brat je pritom doživio traumu - i trideset godina poslije toga, slike događaja stalno mu se vraćaju. Niste li i vi bili jednako traumatizirani... osobito kada je kroz tri tjedna Cill nestala bez traga?

- Bili izmišlja prošlost, da mu život bude zanimljiviji - rekla je s omalovažavanjem. - Mislim da biste i vi, kad biste bili udani za najdosadniju osobu koju ste ikad upoznali, kad biste stalno slušali oca i cijeli život živjeli u istoj kući. Bilo mu je deset godina i bio je pijan. Čega god se sjeća, sjećanje mora biti iskrivljeno.

Sasha je zapisala zapažanje. - Sudeći prema vašim riječima, nije dovoljno domišljat da bi mogao izmišljati prošlost - primijetila je. - On je uvjeren da su slike kojih se sjeća istinite.

Otmjeni naglasak počeo je malo popuštati. - To i nije bilo silovanje. Cill je žudjela za seksom s Royem i samo je čekala da podigne suknu... počela se žaliti tek kada su se pridružili i Mickey i Colley. Bili su četrnaestogodišnjaci, pijani od votke kao letve, i najmanje dvojica su ejakulirala prije nego su ušli u nju. - Slegnula je ramenima. - Ne kažem da je zabavno kad na vas navale tri pijana tinejdžera, ali Cill je bila jednako velika kao oni i uzvraćala je jednakom mjerom. - Zastala je. - Nije zbog toga bježala. Otac ju je istukao. Još tjednima je govorila da će pobjeći ako se to još jednom ponovi. Sasha nije dala da je skrene s teme. - Gospođu Fletcher, vaš brat se toga sjeća drugačije. Opisuje mučnu brutalnost, koja je nedopustiva bez obzira na dob sudionika.

- Onda se morate odlučiti kome ćete od nas dvoje vjerovati... iako moram reći da mi nije drago što brat kleveće moje muževe. Jedini put kada je s njima progovorio bilo je toga dana i bio je tako pijan, da je jedva povezo dvije riječi.

Sasha je uzela u ruke kopije novinskih isječaka, koje je našla George i izdvojila razgovor s Jean Trevelyan. - Tada ste policiji rekli da je to bilo grupno silovanje - rekla je i dodala joj stranicu. -Jean Trevelyan spominje to u članku.

Louise je pogledala naslov i članak stavila na stol. - Kako sam mogla upotrijebiti izraz koji nisam znala? - odvrtila je. - Ja sam samo opisala što se dogodilo. Policija je rekla da je grupno silovanje... i Billy vjerojatno zato sada kiti svoje sjećanje. - Uдахnula je i nastavila pomirljivijim tonom. - Čujte, je li to baš nužno? Trevelyanovima neće pomoći ako se prihvati Billyjeva verzija. Dečke su u to vrijeme saslušali, ali nisu bili optuženi jer se događaj nije smatrao dovoljno ozbiljnim.

- Optužbe nisu podignute zato jer je Cill nestala, a vi ste odbili identificirati krivce.

- Nisam odbila. Nisam mogla... ne tada. Tek smo se poslije sprijateljili, kada sam počela hodati s Mickeyem. Nisam ni pomislila da bi bio jedan od njih, dok ih nisam svu trojicu vidjela zajedno. Tada mi je sinulo. A do tada me je Mick uvjerio da je sve n redu. - Rukom je pogladila zgužvani ovratnik svoje haljine. - Možda biste htjeli pitati Nicka? - predložila je. - Reći će vam da je to istina. - Nakrivila je glavu. - Hoćete da ga pozovem?

Sasha je osjetila napetost u želucu. - To bi pomoglo - rekla je. - Hvala.

Louise se najedanput nasmijala i posegnula za kutijom cigareta. - Ne bih vam savjetovala. Prije nekog vremena doživio je oštećenje mozga i nije mu drago kad ga ispituju o prošlosti... uglavnom zato jer je se ne sjeća i ne želi biti ismijan. - Zapalila je cigaretu. - Čudno je to kako mozak radi. Zaboravio je cijele komade života, ali se sjeća u kakvoj su formi bili svi konji do 1980. godine i još uvijek u pola sekunde shvati mogućnosti. U dobre dane može zaraditi deset tisuća samo sjedenjem pred računalom.

- Sjeća li se silovanja?

- Ne znam - rekla je Louise sa zlobnim smiješkom u očima. - Nikad nisam bila toliko glupa da ga pitam. Ali, samo vi izvolite. Njegova radna soba je iza kuhinje.

- Sjeća li se vas?

- Kako to mislite?

- Jeste li komad života kojeg se sjeća?

Louise nije odgovorila odmah, kao da se boji zamke. - Godinama sam ga poznavala - rekla je. - Ako bi me htio potpuno izbrisati iz sjećanja, morao bi zaboraviti cijeli jebeni život.

- Zanimljivo - lijeno je primijetila Sasha i pomislila kako se Louisin jezik i naglasak sve više raspadaju. - I kako vas zove, gospođo Fletcher? Louise? Daisy? Cill? Priscilla? To bi bio vrlo dobar znak kojih se... ovaj... komada... sjeća.

- Priscilla - rekla je gledajući posjetiteljicu kroz dim cigarete. - Istim imenom koje nosim dvadeset godina. - Cinično se nasmiješila. - A prije nego upitate zašto, bila sam drogirana kad sam ga odabrala, pa je svaka veza s Cill podsvjesna. Mislila sam da je otmjenije nego Louise ili Daisy... vjerojatno zato jer su Trevelyanovi bili takvi snobovi. Sasha je pustila da prođe trenutak tišine. - Zašto niste rekli policiji da je Billy svjedok silovanja? Znao je imena dječaka.

- Štitila sam ga. Starci nisu znali da je markirao.

- Zašto u školi nisu primijetili da ga nema?

- Nazvala sam u školu, pretvarala sam se da sam mama. Rekla sam da je bolestan.

- Zašto?

- Da ga se riješim, naravno. - Povukla je dim. - To je bilo samo taj put... toliko se prestrašio, da nikad više nije pobjegao. Umjesto da od toga pravi dramu, trebao bi biti zahvalan za male milosti.

Sasha se opet nasmiješila. - Mislim da se baš ne bi s vama složio, gospođo Fletcher. - Podigla je naočale više na nos. -Hoću reći, zašto ste ga toga dana povelili sa sobom? Rekao mi je da je susret s dečkima bio unaprijed dogovoren i da ste vi i Cill sve vrijeme govorile o seksu, da ih uzbudite. Ne znam zašto bi u takvim okolnostima čovjek vukao sa sobom desetogodišnjaka.

- To je glupost - ljutito je uzvratila Louise. - Ništa nije bilo dogovoreno... nije moglo biti. Nikad prije ih nismo vidjele. Išle smo po prolazu i na njih smo slučajno naletjele, a Cill se zagrijala za Roya. Jedini razlog da smo vukle sa sobom Bilyja, bilo je to što nije mogao u školu, a ni kući jer su tamo bili starci.

Sasha je okrenula nekoliko stranica natrag u svojoj bilježnici. -Koliko znam, Cill ga je nagovorila da pođe s vama, a vi ste zbog toga bili bijesni.

Bilo je očito da oklijeva. - Ne sjećam se, ali vjerojatno je tako -rekla je. - Cill se bolje osjećala kad smo nas dvoje bili uz nju.

- Billyjevo objašnjenje je drugačije. Kaže da ga je Cill htjela povesti jer njoj nije bilo toliko stalo do susreta s dečkima kao vama. Kaže da ste poticali silovanje... i da ste ga čak možda uredili jer ste bili ljubomorni što se Royu Cill sviđala više nego vi.

- Možeš misliti - rekla je Louise prezrivo. - Da sam ikada toliko htjela Roya, još bih bila u braku s njim.

Sasha je potražila neku stranicu iz bilježnika nakon razgovora s Billyjem. - Vaš brat ne vjeruje da ste ga štitili, gospođo Fletcher, i zato ga zanimaju razlozi zbog kojih policiji niste rekli da je i on bio tamo. Njegovo dječje iskustvo s vama je da ste ga uvijek optuživali zbog najmanje sitnice, samo da spasite vlastitu kožu — Prešla je prstom po stranici bilježnice — Evo nekih njegovih objašnjenja koja nudi. Dečki su bili vaši prijatelji, a budući da niste htjeli da ih uhite, niste si mogli priuštiti da ih Billy prepozna. - Kratko je podigla pogled. - Ne? Onda ste možda htjeli imati odriješene ruke da možete klevetati Cill jer ste znali koliko se sviđa vašem ocu, a niste htjeli da Billy stane na njezinu stranu?

Louise je zgnječila cigaretu u pepeljari. - Tati se živo fućkalo. Gospon Trevelyan se zato uzбудio. Kako se Louise Burton samo usuđuje reći da je njegova kći drolja? Bilo je stvarno smiješno. Svi su znali da je to istina, osim njezinih zadržanih staraca.

Sasha nije ništa rekla. - Što kažete na ovo? Znali ste gdje je Cill, ali niste htjeli da vas o tome ispituju, pa ste skrenuli pozornost na nešto što se dogodilo tri tjedna prije. Ako je Billy bio upleten, lako je mogao spomenuti Graceino ime, a to niste htjeli. - Namjerno je podsjetila na neke riječi koje je Louise rekla Andrewu Spiceru. - Nije to bilo ništa strašno. Cill je bila živa... kad je bila kod Grace, bila je na sigurnom... a što se vas tiče, otišla bi kući čim bi joj dodijalo. - Ponovno je podigla pogled i susrela se s blijedim pogledom.

- To vam Billy nije rekao.

- Ne, gospođo Fletcher, ali on je jedini s kojim sam razgovarala. Vratimo se još malo na silovanje. Billy kaže da ste otišli k Grace, donijeti drugu odjeću jer je Cillina bila poderana i krvava. Što se zatim dogodilo? Jeste li je odveli k njoj da se može okupati i urediti?

Louisino liceje otvrdnulo, ali nije ništa rekla.

- Trebam li to razumjeti kao potvrđan odgovor? - Čekala je reakciju, ali ništa se nije dogodilo. -Jasno, policiji niste mogli reći da ste bili kod Grace - mirno je nastavila -

inače bi zbrojili dva i dva i odmah otišli k njoj i ispitali je zbog Cillina nestanka. Zašto ne?

- Jer bi me ubila da sam je tužila. Jednom smo se već bile po-tukle - nisam htjela da se to ponovi. - Louisine usne iskrivile su se u gorak smiješak. - Svi o njoj govore kao o slatkoj maloj curici, koja je pobjegla jer je bila nesretna, a zapravo nije bila takva... bila je nasilna. I zato joj se niste htjeli zamjeriti.

- Oko čega ste se posvađale?

- Uobičajene stvari oko kojih se cure svađaju. Koja je ljepša, ti ili ja? Odmahnula je glavom kada je na Sashinu licu vidjela da ne shvaća. - Ma dajte, zaboga! S kojeg ste vi planeta, dušo? Malo smršavite... uredite kosu... budite tu i tamo malo prosti. Inače ćete vječno ostati stara cura. Seks - draga moja - muški! Nastavila se hvaliti da je privlačnija od mene, pa sam rekla da ću, ako ne začepi, njezinima reći za silovanje. Užasno mi je išla na živce.

Sasha se usredotočila na svoje bilješke. - Znači, znali ste da je to bilo silovanje?

- Prispodoba - rekla je Louise prezrivo. - Koga je bilo briga što je bilo? Što se Cill tiče, to je bila šetnja po parku... dokaz da je dovoljno privlačna da je poševe. - Na Sashinu licu vidjela je neslaganje. - Ne uzbuđujte se. Vama se to nikada neće dogoditi. Niste tip žene na koju bi se netko napalio. Ako želite zanimati muškarce, pokažite malo mesa. Sashini prsti sami su poletjeli prema naočalama, no ustrajno se držala svojega plana razgovora. - Da su Billyja saslušali, spomenuo bi Grace. Je li to pravi razlog što ga niste htjeli upletati?

Louise je zapalila još jednu cigaretu i naslonila glavu na naslon sofe. Gledala je u strop.

- Ako ste sve to čuli od Andrewa Spicera ili onoga njegova pisca, onda si mogu prištedjeti govor. Sve to ne bi bilo važno da je glupača otišla kući. Pokušala sam joj učiniti uslugu - dati joj izliku s kojom bi dobila malo naklonjenosti. Umjesto toga, pobjegla je i uvalila me u sranje. Da sam pustila Billyju da policiji kaže kako se zovu dečki, poludjela bi jer joj se još sviđao Roy. da je policija doznala, prvo bi dovela mamu, a onda bi se držala kao jadnica. Tako je uvijek radila.

- Kao i vi? - znatiželjno je upitala Sasha. - Majka se poslije vrlo zaštitnički ponašala prema vama.

U njezinim očima bljesnuo je prezir. - Mislite, prema sebi? Svaki put se na smrt uplašila kad bi mislila na to što bi rekli susjedi kad bi otkrili da sam u subotu vidjela Cill kod Grace. Cijelu obitelj je mučila zbog toga.

- Kada ste joj rekli?

- Da je Cill bila kod Grace? - Ravnodušno je podigla jedno rame. - Ne sjećam se.

- Važno je, gospođo Fletcher.

Louise je spustila pogled. - Zašto? Sad više nije važno. Mama će vam reći da lažem.

Ona je kao Billy - godinama izmišlja prošlost.

- Dakle, rekli ste joj u subotu? Kratko je kimnula.

- Prije odlaska u policijsku postaju ili poslije?

- Prije.

Kao vađenje zuba, pomislila je Sasha u tišini koja je zavladala. Pitala se koliko je strategija smišljena i tko ju je potaknuo. -Kako točno?

- Bila je subota. Subotom nije radila.

-I?

- Bile smo u kuhinji kad je zazvonio telefon. Bila je Jean Trevelyan, htjela je znati je li Cill kod nas. Mama je rekla da nije, spustila je slušalicu i navalila na mene. Što sam učinila? Zašto bi Cill pobjegla? Što znam o tome? I zato sam je poslala tražiti kod Grace. Kad sam se vratila tata je bio kod kuće, bio je bijesan jer ga je David Trevelyan na poslu napao. Mama je rekla da im tako i treba ako je Cill zauvijek otišla, pa sam im rekla da se skriva kod Grace.

- Policiji je vaša majka rekla da nema pojma gdje je Cill.

- Samo zato jer je tata bio bijesan na Davida Trevelvana. Rekao je da će mu koristiti da se malo brine. Onda su došli policajci i rekli da moram u rešt na saslušanje, jer sam Cillina najbolja prijateljica. To je tatu stvarno raznjupalo. Htio je da sa mnom razgovaraju kod kuće, ali naveli su pravila o saslušavanju djece i tata je pomislio da ga je David prijavio zbog njihove svađe. Tata je htio da im kažem da se Cill seksala, tako da Trevelyanovi znaju kakva drolja im je kći.

- Vaši su roditelji znali za to?

Iz Louisinih usta izlazio je kolut dima. - Tata jest - kratko je rekla. - Za mamu ne znam.

- Tko im je rekao?

- Što mislite?

-Vi?

-Vraga! - odvrtila je. - Što bih ja imala od toga? Zašto bih mu dala razlog da se zbog nje uznemiruje? Izgleda da ste zaključili kako mu je bila draga. - Cinično je gledala drugu ženu. -Cill mu je rekla. Takva je bila. Sve dok su se muški trgali oko nje, bila je sretna. Tatu je izluđivala pomisao da je Royu malo dopustila. Davida je izluđivalo što toliko vremena provodi kod nas. - Kada je vidjela Sashin zgrožen izraz, neveselo se nasmijala. - Ma dajte! Pa niste od jučer. Što mislite, zašto ju je gad mlatio? Ne zato što joj je trebalo dati lekciju. Zato jer mu je žena bila frigidna i svršio bi svaki put kad bi Cill udario po riti.

Taktika šoka djeluje, mislila je Sasha gledajući fotokopiju članka o Jean Trevelyan na stolu: „Majčina tuga zbog izgubljena djeteta“ - i sjetila se Davidova pričljiva glasa na vrpcama. -Jesu li gospodin i gospođa Trevelyan znali da se skrivate kod Grace u kući? - upitala je.

Louise je odmahнула glavom. - Ne dok im Cill nije rekla.

- Ali vaši su roditelji znali?

- Tek nakon što je prestalo. Howard me gnjavio zbog Cill, pa sam mu rekla neka otkači i onda je išao cmizdriti kod bake. Onda se na našim vratima pojavila Grace i pitala što se događa, a mama je sve sredila u pola minute. Rekla je Grace da ima sreću što je neće prijaviti, jer skriva djecu koja bježe iz škole samo zato da njezin beskorisni unuk može sliniti nad dvjema tinejdžericama.

Činilo se kao da se slaže slagalica. Svaki podatak koji je dobila, Sashi se izravno ili neizravno uklapao u sliku. Trenutak je razmišljala. - što je radio vaš otac dok ste majka i vi bili na policiji?

- Pojma nemam. Vjerojatno je spavao. Cijelu noć je radio. -Je li bio kod kuće kad ste se vratile?

- Valjda. Subotom ujutro morali smo šaptati, a ne sjećam se da je taj dan bilo drugačije.

- Zastala je. - Popodne je bio kod kuće. Sjećam se da sam s njim gledala Grandstand, i da je stalno govorio i ispitivao me što su rekli u policiji.

- Gdje je bila vaša majka?

Louise je povukla dim. - Pojma nemam - rekla je s veselim smiješkom. - Vjerojatno kod Grace, da je opet napadne.

- To znate za sigurno?

- Naravno da ne! - prezrivo je odgovorila. - Znam jedino to da je Cill tamo bila u subotu dopodne i daje, kada je policija našla tijelo, nestala.

- što je s utorkom navečer?

- Nisam je vidjela, ali ne znači da nije bila tamo. -Još jedan podrugljiv smiješak. - Možda je bila na katu i nožem sređivala jednu staru Grace.

- Nije vjerojatno - rekla je Sasha. - U kući nigdje nije bilo njezinih tragova.

- Isuse! - rekla je Louise i ponovno se počela držati s podsmijehom. - Nisam to mislila doslovno. Kako bih za boga miloga znala gdje je? Šutjela sam zato jer su starci bili u komi kad je u ponedjeljak još nije bilo. Možda je netko od njih otišao tamo tražiti je, ali ako i jesu, meni nisu rekli... a kad je došao petak, nitko od nas nije bio spreman priznati ništa.

- Ali, na to ste sigurno mislili. Što mislite, što se dogodilo?

- Zar je važno što ja mislim? Znam samo to, da je sve skupa bila užasna mora.

- Zanimalo bi me.

Louise je pogledala prema vratima u hodniku. - U redu -rekla je iznenada. - Howard je otišao k Grace u subotu popodne, zatekao je Cill, uvjerio Grace da nije normalna što je skriva i rekao da će je odvesti kući. Što god se poslije dogodilo, ne može biti dobro, jer je Howard bio perverznan. Uvjerena sam da ga je razjarila time što mu je govorila o seksu s Royem, a on je vjerojatno rekao da bi i on. Posvađali su se i ubio ju je.

Sasha je osjetila jednaku jezu među lopaticama kao i prvi put kada je ušla u tu kuću, no prisilila se da ne pogleda prema vratima. - Zašto ih nitko nije vidio?

-Jer je bio mrak. Da su otišli po danu, svatko bi znao da je upletena Grace.

- Gdje je stavio truplo?

Pomračeni um

- Odakle ja znam? Negdje blizu mjesta gdje ju je ubio. Ovisno o tome kamo ju je odveo. Živio je u Colliton Wayu i tamo je bilo mnogo praznih zemljišta.

- Našli bi njezino tijelo.

Louise je slegnula ramenima. - Sada je to industrijska zona, pa je možda završila u nečijim temeljima. U to vrijeme gradili su novu Bracham & Wrightovu tvornicu i Howard je stalno govorio o tome. Uvodili su novu automatiku i njegova mama se bojala da će biti otpuštanja.

Tako savršeno. Previše savršeno? - Što se potom dogodilo?

Louise se namrštila. - Otišao je kući.

- Ne, hoću reći, što je bilo s Grace?

- Howard je nasrnuo na nju nožem. Morao ju je. Pretpostavljam da ga je stalno ispitivala zašto Cill nije otišla kući. Stalno ga je gnjavila da si nađe curu, ali nije htjela da se mota oko trinaestogodišnjakinje. Ona se udala za tipa koji je bio mnogo stariji od nje, pa je to htjela i za Howarda... neku žensku majčinskog tipa koja će mu dati samopouzdanje, a neće očekivati seks. On nije htio to. Mislio je samo na seks. - Nasmiješila se na Sashin izraz lica. - To što je netko invalidan, ne znači da je ugodan, znate. Oboje su bili strašno čudni i oboje su mislili da su svi drugi krivi za njihovu osamljenost. Stalno su se oko toga svađali.

Sasha se naglo vratila svojim bilješkama. - Teško je shvatiti kad je to mogao učiniti, gospođo Fletcher. Majka mu je dala alibi za ponedjeljak i utorak, ali vi ste rekli da ste u utorak popodne vidjeli krv na Graceinim balkonskim vratima. To znači da je Grace ubio netko drugi.

- Ne razumijem zašto. Zašto to Howard ne bi mogao učiniti u ponedjeljak navečer?

- Majka mu je dala alibi. Rekla je da cijelu noć nije spavala, brinula se hoće li dobiti posao.

- Govorite o Wynne?

- Da.

- Tužiteljstvo nije tako mislilo. I zato su zaključili da je Grace umrla u srijedu.

- To nije moj problem - otvoreno je rekla Louise i pružila ruku prema pepeljari da ugasi cigaretu. - Pitali ste me što mislim, pa sam vam rekla. Wynne je bila pijanica - svake večeri strusila bi pola boce džina jer nije podnosila Howarda i nije podnosila svoj posao - i nikada nisam čula da bi kronični pijanac ležao budan i brinuo. To su znali svi u Brackham & Wrightu. Njezina smjena je bila poslije tatine i često je bila tako mamurna, da bi s glavom u rukama pala preko stola. Što mislite, zašto ju je toliko brinulo da će je otpustiti? - Njezine blijede oči zažarile su se od veselja. - Pitajte Davida Trevelyana. Reći će da je to istina. Svi znaju da joj je priča s Howardom samo koristila. Na kraju je dobila novac od prodaje Graceine kuće i riješila se beskorisnoga sina. Sasha je olovkom poduprla ručku naočala i zagledala se u bilježnicu.

-Je li to sve? Gotovi ste?

- Samo još nekoliko pitanja, gospođo Fletcher. Rekli ste da je Cill vašem ocu rekla za silovanje... no, prema riječima vašega brata, tako ste se posvađale da je prestala dolaziti kvarna. - Pogledala ju je sa smiješkom. - Kad je imala prigodu govoriti s njim?

Louise nije odmah odgovorila. - Najvjerojatnije telefonski, kad je mama bila na poslu. To je već prije radila.

- Ali, to i nije lako ako je cijeli dan bila u školi. Te 1970. nije bilo mobitela. - Bez odgovora. - A ako to nije bila Cill, mogle su mu reći još samo dvije osobe: vi i Grace.

- Zašto ne Billy?

- On ne bi rekao da je Cill to zaslužila, gospođo Fletcher, ali bi to možda rekla Grace jer ste joj najprije vi rekli svoju verziju kada ste došli po odjeću. - Zašutjela je, jer Louise očito nije razumjela. - Pokušavam razumjeti zašto vas je otac u subotu dopodne potaknuo da policajcima kažete za silovanje, kad ga je David Trevelyan samo nekoliko sati prije udario zato jer je rekao da je Cill jeftina drolja koja je zaslužila što je dobila. Nijedan muškarac - posebno muškarci s nezdravim sklonostima prema malim djevojčicama - to ne čini. Koliko god mogu, odvrćaju pozornost policije.

Još jedna cigareta. - Uvijek ju je nazivao droljom.

- Samo poslije silovanja. Prije silovanja sve vrijeme je htio da mu sjedi na krilu. Sigurno ste zbog toga bili ljubomorni.

- Zašto bih bila?

- Gospođo Fletcher, bio je zlostavljač, a vi ste bili njegova mala princeza. Kada je Cill prestala dolaziti kvarna, je li previše očito pokazao da je razočaran? Što ste mu rekli? Da joj je draži grubi seks s Royem Trentom nego pipkanje starog perverznojaka?

Louise je nekoliko trenutaka pokušavala prinijeti cigaretu plamenu upaljača. - Pa što ako i jesam? To ne mijenja ništa.

- To sve mijenja, gospodo Fletcher. To govori da ste lažljivi-ca i da ste bili ljubomorni na prijateljicu. I to da je vjerodostojnost verziji događaja koju je iznio vaš brat. - Zastala je. - Sigurno vas je jako ljutilo što su svi koje ste poznavali - žene i muškarci - više voljeli Cill.

25.

U blijedim očima bilo je toliko mržnje, da se Sasha oprezno pomaknula na rub svojega sjedala. Na prvi pogled, nije bilo usporedbe. Bila je viša, teža i mlađa, ali nije znala koliko je Louise luda i nije htjela iskušavati sreću ako bi žena za oružje izabrala tešku staklenu pepeljaru. - Oprostite ako sam vas uvrijedila - rekla je i posegnula za bilježnicom kako bi je vratila u aktovku. - To sam lakomisleno izrekla i ispričavam se. Louise ju je sumnjičavo gledala. - Što to radite?

- Dovoljno sam vam vremena uzela.

-Još niste završili - prasnula je. - Zar me nećete pitati kako je moj otac reagirao kad je čuo da sam na policiji rekla kako je Cill silovana?

Sada se Sasha nije pretvarala kada je oblizala usne. U prostoriji je bilo previše emocija, a premalo iskustva da bi se s njima nosila. - Naravno. Ako mi želite reći.

- Kao i obično. Čim je mama izašla van, rekao je da me hoće imati.

- I to je učinio?

Cigareta se među Louisinim prstima silovito tresla. - Mamu i Billyja poslao je u trgovinu, a onda me na smrt izmrcvario pred Grandstandom. Sjećam se čak što se davalo - konjska utrka. Mrzim te proklete životinje, a u ovoj kući nalaze se na svakom ekranu. - Resko se nasmijala. - Svi ste opsjednuti Cillinim silovanjem. A što je s mojim? „Otiđite“, rekao je glas Sashina šefa u njezinom uhu. „Trevor je gleda... kaže da će eksplodirati.“

Bilo je to točno. U ženinim očima ponovno je bljesnuo gnjev, kao šumski požar koji raspiruje vjetar,, -Zašto, ništa ne

Pomračeni um

kažete? Što mislite, kako odrastao muškarac može oštetiti koščato malo dijete? Što mislite, zašto nemam djece?

Sasha je poletjela rukom prema ustima. - Pokušavam naći neke... riječi. Za to nisam kvalificirana, gospođo Fletcher. Trebali biste se posavjetovati s odvjetnikom ili nekim tko se bavi područjem zlostavljanja.

Louisin podsmjeh bio je nevjerojatan. - Koliko su puta vas na silu opalili, dušo? Jeste li se uopće seksali? Možda se posavjetujete s odvjetnikom svaki put kad vas pogleda kakav muškarac, samo da vaša debela guza ostane netaknuta. Cill nikada nisu tako silovali - možda su je povalila tri klauna, ali tako silovana nije bila. A morala je biti. Možda bi mene tako dopalo manje.

„Tješite je...“

- Žao mi je - neuvjerljivo je rekla Sasha. -Jeste li razmišljali o tome da tužite oca? Za takve slučajeve nema zastare... a sigurna sam da bi vas brat podupro. On nam je prvi rekao da vas je otac možda zlostavljao.

Žena ju je gledala. - Otac je meni i Mickeyu platio cijelo bogatstvo samo da šutimo.

- O čemu?

- Mickeyje imao nož... rekao je da će mu odrezati pimpek ako ne bude plaćao za to što je učinio. - Ušutjela je, gledajući niz nekakav tamni hodnik vremena.

- Tako ga je bilo strah... nije me mogao pogledati a da se ne počne tresti.

- Podsjećala sam ga na Cill. Kad vidite takvu reakciju, sve vam je jasno.

Sasha se nije osvrtna na šefov glas u ozvučenim naočalama, koji joj je govorio da otiđe.

-Je li ubio Cill, gospođo Fletcher? Vaš brat kaže da znate što joj se dogodilo.

Žena se uzvrpoljila. - Howard je to učinio - rekla je automatski.

- Roy Trent vam je rekao da to kažete?

Louisina usta su se iskrivila u ciničan smiješak i na trenutak se činilo da će priznati.

- Ne budi glupa, Lou - rekao je muški glas s vrata. - Nikakve štete nije bilo, osim što je tvoj ponos povrijeđen. Smirimo to, može?

Sashi je poskočilo srce u grudima. Colley Hurst? Brzo je postrance pogledala pridošlicu, no imao je tamnu kosu prošaranu sjedinama. „Sad otiđite“, rekao je šefov glas u uhu. Opet se mašila za aktovku.

Žena je ubilačkim pogledom gledala muškarca. - Ovo je moja kuća, Roy. Ja odlučujem što se tu događa.

- Osim što od sebe praviš budalu - rekao je oštro i glavom pokazao na Sashu. - Pokupite svoje stvari, curo i otpratit ću vas van.

Na trenutak se učinilo da će Louise popustiti njegovu autoritetu. Licem joj je preletio izraz pomirenosti i nagnula se kako bi odložila cigaretu u pepeljaru, prije nego ustane. Tada se nešto dogodilo. Možda je Roy bio previše odlučan. Možda je Sasha kakvim pokretom skrenula pozornost na sebe. Možda je Louise čula tihi glas iz ručke naočala. Ishod je bio jednak — maničan bijes, kakav Sasha nije nikada doživjela niti mogla zamisliti.

Dogodilo se tako brzo, da je mogla samo u zgroženoj ukočenosti gledati kako je Louise u provali energije nasrnula na Roya, udarajući ga pepeljarom po glavi i očima, gurala ga koljenom, udarala nogama, oborivši ga na pod. - Uvijek samo ti... samo je tvoja sigurnost važna... samo tvoje jebene tajne.

U zakutku Sashina mozga javila se bizarna nada da je sve to predstava, izvedena radi nje, i još dok je ustajala Louise je teškom staklenom pepeljarom udarila Roya po tjemenu. U strahu, krenula je naprijed i prevrнула stolić. - Gospođo Fletcher!

GOSPOĐO FLETCHER! Za boga miloga, STANITE! Ubit ćete ga.

Žena je nije čula, ili je Sasha bila premalo važna da bi se na nju osvrtna, no nije bilo vremena za raspravu o pravu ili nepravu takva upletanja. Sashin poriv bio je da zaustavi to strašno udaranje, jurnula je naprijed i uhvatila Louise za zapešća. Bilo je kao da ju je zahvatio tornado, mahnita vrtnja gibanja kada se Louise bacila na nju i srušila je na tlo, Sasha je osjetila kako joj je rame udarilo u nogu prevrnutoga stolića, zatim je kralješnicom tresnula u okvir i ostala bez zraka.

Ako joj je kroz glavu prošla misao o pametnoj taktici, toga se nije sjećala. Samo je stisnula zube, ljutito pograbila Louisine ruke i nastojala da joj pepeljara ne zahvati lice. Ležala je na leđima, ne mogavši dobiti prednost jer je bila stisnuta nogama stolca, očajnički se borila da ženu drži podalje od sebe.

Sjetila se da će njezin šef biti bijesan jer su naočale ležale pod njom, slomljene. Kada je osjetila da joj se sako na leđima rasparao, pomislila je da mora smršavjeti. Pomislila je

daju je majka učila kako se fine cure nikada ne tuku. Više od svega, pomislila je da će, izvuče li se iz toga, odmah dati otkaz. Kada ju je Louise pritisnula koljenom u prepone i morala se još više boriti za zrak, uhvatio ju je još veći strah. Zašto nije poslušala George i Jonathana?

Koliko je vremena prošlo prije nego je odlučila da ženu pokuša prevariti, nije znala. Sati? Sekunde? - To... nije potrebno - zahripala je iz napola praznih pluća. - Znatno... što se dogodilo.

Louise je iz ljevice ispustila pepeljaru. - To ne zna nitko, osim Roya i mene - zarežala je, raširila ruke i tresnula Sashine ruke o oštar rub nogu stolića da je se oslobodi. - Mickey je mrtav, a Nick se ne sjeća.

- Onda nam... vi recite - očajnički je protisnuta Sasha.

Louise je ponovno skupila ruke, spremajući se da opet napadne. - Nick će me ubiti. Sasha je skupila svu snagu kako bi držala njezina zapešća skupa. - Ne ako... možemo dokazati - promrmljala je.

Pritisak je načas popustio i ovaj put Sasha je njoj istegnula ruke, zastenjajući od boli kada je oštri rub zarežao u ruku na istome mjestu kao prije. Taktika je bila nevjerojatno djelotvorna. Zbog neočekivana pokreta pepeljara je odletjela na drugi kraj sobe i više srećom nego smišljeno manja žena je izgubila ravnotežu i povukla Sashu tako da se okrenula. Kada su noge stolića popustile pod njezinom težinom, duboko je udahнула i zatim zgrčenu ženu nogom pritisnula na tlo.

-DOSTA JE! - zavikala je. - Ja NISAM Cill Trevelyan.

POLICIJSKA POSTAJA POOLE GRADSKO SREDIŠTE POOLE DORSET BH15 2SE IZVJEŠTAJ O DOGAĐAJU

Datum: 26. 5. 2003.

Vrijeme: 12.23

Prisutni: policajac Alan Clarke, načelnica Mary Chambers

Događaj: Izgred u Palenciji, Frea Street, Sandbanks

Izgred je u 12.23 prijavio Duncan Bartholomew, WCH Investigations. Istodobno, tražio je kola hitne pomoći. Policajci Clarke i Chambers stigli su u Palenciju u deset minuta. U kući je bilo pet osoba: gđa Priscilla Fletcher (stanarka), g. Roy Trent (posjetitelj), g. Duncan Bartholomew (partner WCH Investigations), gđica Sasha Spencer (službenica agencije WCH Investigations). Bartholomew, Spencer i Paul su ovlašteni agenti. Gđica Spencer izvijestila je o tučnjavi između g. Trenta i gđe Fletcher i zatim između nje i gđe Fletcher, kada je pokušala posredovati. G. Trent nekoliko je puta dobio udarce po glavi teškom pepeljarom, ali je, kada su na mjesto događaja stigli policajci, sjedio.

Bolničari su stigli kroz pet minuta. Premda je u početku g. Trent odbio medicinsku pomoć, nagovorili su ga da ude u kola hitne pomoći i dobije skrb u općoj bolnici Poole. Imao je poteškoće pri usredotočivanju i stajanju i dijagnosticiranje teški potres mozga. Zamolili su ga da ostane u bolnici da policajci Clarke i Chambers mogu uzeti njegovu izjavu. Njegovu adresu - gostionica Kod kralja i dvorana - dala je gospođa Fletcher.

Gđa Fletcher je priznala da je gđica Spencer došla na njezin poziv i da su g. Bartholomew i g. Paul došli u pomoć gđici Spencer nakon što je sukob izmaknuo nadzoru. Poriču neovlašten ulaz. Gđa Fletcher priznala je da je ulazna vrata ostavila otvorena i da su tako g. Bartholomew i g. Paul ušli. Zahvalila im je za pomoć. Gđa Fletcher je rekla da je prijepodne odvela svojeg supruga g. Nicholasa Fletchera na pregled u opću bolnicu Pool. Izrazila je velik strah i od njega i od g. Trenta i rekla da ne može ostati u kući ako se koji od njih vrati. Za sada nije htjela dati izjavu i zamolila je da je odvedu u poolsku policijsku postaju kako bi tamo dala pisanu izjavu. Nakon što su policajci Clarke i Chambers otpravili sve iz kuće, zapečatili su je i gospođu Fletcher otpratili u poolsku policijsku postaju. Kasnije su u općoj bolnici uzeli izjavu g. Trenta. Na njegov savjet, policajci Clarke i Chambers obavijestili su o događaju g. Fletchera. G. Fletcher je reagirao ljutito, ali je prihvatio ponudu g. Trenta da ostane u gostionici Kod Kralja i dvorana dok se stvar ne riješi.

POLICIJSKA POSTAJA POOLE
GRADSKO SREDIŠTE POOLE DORSET BH15 2SE IZJAVA SVJEDOKA

Datum: 26. 5. 2003.

Vrijeme: 16.30

Svjedok: Priscilla Fletcher ili Priscilla Fletcher Hurst ili Louise Burton ili Daisy Hopkinson ili Cill Trent

Prisutni: načelnik John Wyatt, policajac Peter Hughes

Također prisutni: gđica Sasha Spencer (na zahtjev svjedokinje)

Događaj: umorstvo Priscile „Cill“ Trevelyan u noći 30/31. svibnja 1970.

Izjava je zapisana na temelju bilježaka tijekom razgovora s Priscillom Fletcher. Ona se slaže da je istinit i potpun zapis onoga što je rekla i u skladu s tim ju je potpisala. Otac me je počeo zlostavljati kada mi je bilo jedanaest godina. Mislim da je moja majka znala što se događa, iako o tome nismo nikada govorile. Kada sam se sprijateljila s Cill, nisam je pozivala k nama jer sam znala da se ocu sviđa. Kod kuće je bila nesretna i voljela je boraviti kod drugih. Kada smo bježale iz škole obično smo išle k Grace Jefferies, gdje smo vrijeme provodile s Howardom Stampom. Na Cill sam postala ljubomorna jer je bila omiljena, a ja ne. U školi sam imala malo prijateljica jer im se nije sviđalo kako se moj otac ponašao prema njima. Howardu se nisam sviđala jer sam ga u prošlosti zadirkivala. Nastavnice su me optuživale da Cill zavodim na stranputicu, a njezini roditelji su me tužili mojima i tvrdili da sam ja kriva za Cilline teškoće. Naša svađa u petak 29. svibnja bila je potaknuta mojom ljubomorom.

Nakon što je gđa Trevelyan u subotu dopodne [30. svibnja] nazvala i rekla da Cill proteklu noć nije spavala kod kuće, otišla sam do kuće Grace Jefferies. Cill je jela sladoled u kuhinji. To mi se učinilo smiješno jer je moja mama rekla da je gđa Trevelyan zvučala vrlo uzrujano. I zato sam odlučila ništa ne reći roditeljima i policiji. Odluka je postala još čvršća nakon što se mama rasrdila jer su policajci mislili da bismo mogli znati gdje je Cill. Nisam joj mogla proturječiti a da me ne kazni.

Na policiji sam rekla za silovanje zato da bih Cill još više otežala odnos s njezinim ocem. Uvijek je govorio da će oprati ruke od nje ako dozna da je spavala s dečkom. Još

sam bila bijesna zbog naše svađe prijašnjeg dana, kada me udarila i počupala za kosu. Htjela sam joj se osvetiti i još više joj zagorčati život.

Ocu nisam rekla da je Cill silovana jer nisam htjela da mu je bude žao. Umjesto toga rekla sam mu da je svojevrijedno spavala s trima dečkima. Uzrujao se i počeo ju je zvati „drolja“. Kada je g. Trevelyanu rekla da je „zaslužila što je dobila“, mislio je na moguću trudnoću, jer sam mu rekla da Cill nije dobila menstruaciju. To nije bilo točno, ali je mom ocu to bilo drago jer je mislio da su Trevelyanovi snobovi. Kad je Cill nestala, rekao mi je da priču ponovim policiji tako da David Trevelyan zna kakva mu je kći.

Malo nakon što smo se u subotu 30. svibnja vratile s policije, mama mi je naredila da odem u svoju sobu da može ispričati ocu što sam rekla na policiji. Nisam poslušala. Umjesto toga sam otišla na telefonsku govornicu u Ulici Bladen i nazvala Roya Trenta. S Royem Trentom, Mickeyem Hopkinsonom i Colleyem Hurstom sam se sprijateljila nakon što se Howard tužio Cill i Grace kako mu se izruguju. Čak i tada sam razumjela da imam više zajedničkoga s otuđenim dečkima nego s gubitnicima, kakvi su bili Howard Stamp i Grace Jefferies. Sada shvaćam da sam tražila bilo koga tko je bio jednako nesretan kao ja i tko je imao jednak osjećaj bezvrijednosti.

Točno je da sam potražila Trenta, Hopkinsona i Hursta i molila ih da prestraše Cill Trevelyan. Točno je također da sam sredila susret i da sam bila ljutita kada je Cill tražila da povedemo i mojeg brata. Nikada nisam predložila silovanje. Molila sam ih da se pretvaraju da im se sviđa, a da zatim budu neprijazni. Moji osjećaji u vezi sa silovanjem su miješani. Bilo mi je drago da je Cill bila silovana, ali postala sam opsjednuta mišlju da su Trent, Hopkinson i Hurst to učinili samo zato jer im se sviđala.

To me ljutilo. Iako nisam rekla kako se zovu, dovoljno sam ih potanko opisala da ih mogu prepoznati. Policiji su bili dobro poznati jer su stalno izostajali iz škole, sudjelovali su u sitnim krađama i bili su vandali te su ih redovito vodili kući pijane iz Collition Parka i pustih zemljišta iza Collition Waya (sada industrijska zona Collition Way). Nadala sam se da će se Trent, Hopkinson i Hurst ustrašiti zbog saslušavanja. Nadala sam se da će isto biti s Cill, kada se vrati kući. S Royem Trentom sam razgovarala u kući njegove majke 30. svibnja 1970. negdje oko 12.30 i rekla sam mu što sam rekla na policiji. To sam rekla samo zato jer sam htjela da zna koliko me silovanje razbjesnilo. Rekao je da sam glupa, jer Mickey Hopkinson ima nož i prvom prilikom će me porezati. Rekla sam mu neka poreknu da su to bili oni, jer nisam rekla njihova imena i neću ih identificirati. Također, policiji sam prešutjela da je svjedok bio moj brat William. Roy je rekao da to nema veze, jer će ih identificirati Cill.

Upitao me gdje je Cill Trevelyan i rekla sam mu da je u kući Grace Jefferies. Rekao je da se vratim k Grace i nagovorim Cill da otiđe k Howardu Stampu u Collition Way. Rekla sam da neće pristati jer zna da u Collition Wayu žive i Trent, Hurst i Hopkinson. Roy se s tim složio. Umjesto toga mi je rekao neka je nagovorim da otiđe iz kuće po uličici koja vodi straga. Rekao mi je neka pričekam do mraka, oko 20.30.

Odbila sam i rekla da me nije briga ako se Cill nikada ne vrati kući, jer sam htjela da g. i gđa Trevelyan pate. Razgovor je prekinut jer je novac iscurio. Nisam razumjela što Roy Trent namjerava. Bila sam uvjerena da hoće prestrašiti Cill, kako bi šutjela. Ako nijedna od nas ne identificira Trenta, Hursta i Hopkinsona kao dečke koji su počinili silovanje, policija će sve skupa zaboraviti.

U to vrijeme nisam imala namjeru učiniti to što je Roy Trent tražio, ali moja majka je rekla ocu da sam događaj na policiji opisala kao silovanje. Bio je ljut na mene zbog onoga što je večer prije rekao Davidu Trevelyanu. Za kaznu je poslao moju majku i brata u trgovinu i analno me silovao pred televizorom. Mislila sam jedino o tome kako je to gore od svega što je Cill pretrpjela. Danima sam krvarila, a nikome nisam mogla reći. U srijedu sam počela padati u nesvijest. Mama je natjerala oca da pozove liječnika, a iako liječniku nisam rekla što se dogodilo, bio je prestrašen.

Nakon tog događaja u subotu popodne bila sam vrlo uzrujana. Sada shvaćam da sam bila duboko zbunjena i prestrašena, ali vjerovala sam da ću ja biti kriva za sve: za silovanje, za tučnjavu, za Cillin bijeg od kuće, za to što nisam rekla policiji da sam je vidjela kod Grace. Također, bojala sam se da će mi se Trent, Hurst i Hopkinson osvetiti ako ih Cill identificira. Sada razumijem da sam svu svoju mržnju usmjerila na Cill, a da sam je morala usmjeriti na oca, ali tada sam bila previše zbunjena da to shvatim. U subotu 30. svibnja u 8.15 rekla sam roditeljima da idem na spavanje. Gledali su televiziju s mojim bratom i nisu se zanimali za mene. Zatvorila sam vrata dnevne sobe i iskrala se na ulicu. Nije me bilo oko pola sata, iako ne znam jesu li oni to znali. To nikad nisu spomenuli.

Otrčala sam Ulicom Mullin u Ulicu Bladen i skrenula u uličicu sa stražnje strane Graceine kuće. Tamo su čekali Trent, Hurst i Hopkinson, iako sam Trentu rekla da neću učiniti ono što je tražio. Rekli su da Cill namjeravaju prestrašiti, da ih ne tuži policiji, i vjerovala sam im. I meni su zaprijetili, ako bih se predomislila i rekla da ih poznajem. Rekla sam da neću.

U Graceinu kuću sam ušla bez problema jer su kuhinjska vrata bila otvorena. Gledala je televiziju u dnevnoj sobi s Cill, a zastori su bili navučeni. Cill nije bilo drago što me vidi, ali Grace jest. Bila je zabrinuta zbog tekstova u novinama o Cillinu nestanku i već joj je bila rekla da mora otići kući. Rekla sam Grace da sam dopodne bila na policiji i da su rekli kako će privesti svakoga tko skriva Cill. Grace je bila tako zabrinuta, da se naljutila na Cill i naredila joj je neka otiđe. Cill je briznula u plač i odbila, pa sam pomogla Grace da je odguramo kroz kuhinju u vrt. Grace je zaključala vrata za nama. Znala sam da će me Cill napasti, pa sam odmah potrčala k ogradi. Vidjela sam Trenta, Hursta i Hopkinsona u sjeni. Nisam s njima govorila i nisam čula da su razgovarali s Cill. Izašla sam kroz vrtna vrata i otišla kući. Očekivala sam da ću ujutro čuti da se Cill vratila kući.

Sljedećega dana se vrlo slabo sjećam jer sam bila tako uplašena, jer sam krvarila i zato jer Cill još nije bilo. U ponedjeljak i utorak sam bila u školi, ali sam se većinom skrivala i plakala. Nastavnice i učenici nisu mi pokazivali sućut, jer su mislili da sam ja skrivila Cillino isključenje. U utorak popodne počela sam se pitati je li Cill još kod Grace Jefferies, pa sam se na putu iz škole ušuljala u njezin vrt.

Pogledala sam kroz balkonska vrata u dnevnu sobu. Na jednom prozoru bilo je krvi i soba je bila sva u neredu. Previše sam se bojala da bih pokušala otvoriti kuhinjska vrata i odmah sam otišla kući. Od tada su moje nesvjestice i grčevi postali tako ozbiljni, da su me uzeli iz škole i moju obitelj preselili.

S Trentom, Hurstom i Hopkinsonom stupila sam u vezu tek nakon što je Howard Stamp priznao Graceino umorstvo. Znala sam da su ih zbog Cillinog silovanja saslušavali i pustili, ali nisam se usuđivala nazvati Roya Trenta sve dok nije postalo jasno da je Stamp ubio baku. Roy me je odmah umirio. Rekao je da su Cill zaprijetili

batinama ako ih prijavi i zatim je poslali kući. On i njegovi prijatelji nisu imali pojma što je poslije bilo, ali rekao je kako pretpostavljaju da je otišla potražiti Howarda Stampa i da se ovaj razbjesnio na nju, kao i na Grace. Rekao je da se Howard tih dana, između Cillina nestanka i uhićenja, ponašao kao luđak. Međutim, to nije smio prijaviti nitko od nas jer smo bili upleteni.

To je sve što znam i toliko sam upletena u umorstvo Cill Trevelyan. Sve drugo što znam rekao mi je moj prvi suprug, Mickey „Micky“ Hopkinson mnogo godina poslije. Mickyja je više grizla savjest nego Roya Trenta i Colleya Hursta. To je potiskivao alkoholom i drogom. Kada mu je bilo sedamnaest godina postao je kronični ovisnik o heroinu i bio je ovisnik sve do kraja, kada je 1986. umro od prevelike doze. U braku smo bili dvanaest godina, a umro je s trideset. Tijekom tog vremena naveo me na drogu, prisiljavao me na prostituciju da zarađujem za njegove navike i nekoliko puta je bio u zatvoru zbog posjedovanja droge i krađe. Također, ucjenjivao je mojega oca kako bi šutio o mojem zlostavljanju.

Sada razumijem da je moj odnos s Mickeyem bio samo drugačiji oblik zlostavljanja. To je obrazac koji sam ponovila u svojim sljedećim brakovima s Royem Trentom i s Nicholasom „Colleyem“ Fletcherom Hurstom. Bili smo međusobno povezani znanjem o tome što se dogodilo 30. svibnja 1970., ali nisam znala koliko je moje znanje za njih opasno dok Mickey, kratko prije smrti, nije priznao Cillino umorstvo.

On mi je ispričao sljedeće:

Trent, Hurst i Hopkinson uhvatili su Cill dok je izlazila iz Graceina vrta i Colley Hurst joj je rukom začepio usta da ne bi vikala. Otimala se i zato joj je Mickey pokazao nož i rekao da će ga upotrijebiti ako ne čini ono što joj kaže. Pustio je Roya da joj u usta stavi rupčić i sveže joj ruke iza leđa, a zatim su je odveli na prazno zemljište u Collition Wayu. Roy i Colley su je stegnuli rukama oko ramena, a Mickey je hodao iza s nožem uperenim u njezina leđa. Rekao je da je plakala cijelim putem do tamo, a iako su pokraj njih prošli neki automobili i pješaci, nitko nije primijetio da se nešto zbiva.

Nisu je namjeravali ubiti, ali sve je izmaknulo nadzoru kada su Roy i Colley odlučili ponovno je silovati. Obojica su mnogo popila od mojega poziva Royu popodne i Mickey misli da je umrla od gušenja jer je, kako ne bi počela vikati, nisu odvezali ni izvadili rupčić. Rekao je da je bilo slično prvom silovanju, a da je mrtva shvatili su kada se nekoliko minuta nije micala. Nikada nije rekao da li ju je i on silovao, ali mislim da jest.

Rekao mi je da su njezino tijelo stavili u jednu od jama koje su bile iskopane tijekom izgradnje nove tvornice Brackham & Wright. Po njoj su nabacali šutu, a zatim otišli kući po čistu odjeću. Roy se otriježnio dovoljno da shvati da će policajci, ako su ih priveli zbog prvog silovanja, naći Cillinu krv i kosu na odjeći koju su nosili te večeri. Mickey je rekao da ih je natjerao da se presvuku i zatim pošao u grad baciti odjeću u nečiju kantu za smeće.

Nisu mislili da će se izvući, ali u nekoliko sljedećih tjedana sve su jame bile zatvorene i nitko ih nije prije pregledao. Mickey mi je rekao da je Cillino truplo ispod travnate površine na kojoj tvornički radnici ljeti užitaju.

O ubojstvu Grace Jefferies ne znam ništa. Mickey o tome nije nikada govorio, a Roy je uvijek poricao bilo kakvu upletenost u njega. Mogu samo pretpostaviti da je Howard čuo od Grace da je Cill bila u njezinoj kući i da se razljutio jer mu nije rekla. Njegovo

zanimanje za Cill bilo je izopačeno, a to može objasniti zašto je na svojem suđenju nije nikada spomenuo.

Od 30. svibnja 1970. moj je život uređivao i kontrolirao Roy Trent. Godinama sam ovisila o njemu zbog heroina. Kada sam bila udana za Mickeya, bio nam je glavni opskrbljivač. Nakon Mickeyeve smrti 1986. Roy je postao moj svodnik kako bi povratio vlast nada mnom. Imao je svoje prostitutke, od kojih je jedna bila njegova žena Robyn Hapgood. Roy se mnome oženio 1992. kada sam bila na dnu i na rubu samoubojstva. Tada sam mu bila zahvalna.

Kada je Colley Hurst 1998. u sukobu s policijom pretrpio ozljedu mozga, Roy je shvatio da će odšteta biti velika. Pozvao je Colleya da bude kod nas u gostionici kako bi došao do novca kad stigne. Colleyu su davali još malo života i iza sebe ne bi ostavio živih nasljednika. Royeva zamisao bila je da za Colleyeva života uvjeri odvjetnika da sastavi oporuku kojom on postaje jedini nasljednik.

Neko vrijeme zvala sam se Priscilla, premda je Roy to uvijek kratio u Cill jer ga je to zabavljalo. Colleyje vrlo bolestan čovjek s teškom amnezijom, ali se Cill Trevelyan dobro sjeća. Ne sjeća se da ju je ubio, ali se sjeća da mu je bila važna. Misli da sam ja Cill Trevelyan jer me Roy zvao Cill kada je prvi put došao u gostionicu Kod kralja i dvorana, kada me prepoznao kao nekoga koga poznaje.

Nakon sukoba s policijom Colleya straše kontakti s ljudima i to ga potiče na nasilje. Tijekom njegova boravka kod nas on i Roy su se redovito svađali zbog Colleyeva straha od gostiju. Na jednaki način kako se Cill sjeća kao nekoga koga je volio, Roya se sjeća kao nekoga koga se boji i komu ne vjeruje. Kada su bili banda Roy je bio vođa i sigurna sam da se dio njega sjeća da ih je gurnuo u nevolje. Tijekom tih svađa ja sam bila jedina koja ga je mogla obuzdati i Roy se dosjetio da bih se mogla udati za Colleya i preseliti se u kuću na osami gdje će dodiri s ljudima biti minimalni. Zauzvrat, obećao je paziti me preko videokamera koje će biti dvadeset četiri sata na dan povezane sa zaslonom u kuhinji gostionice Kod kralja i dvorana.

Priznajem da sam se složila s tim planom. Kao Colleyeva žena automatski bih sve naslijedila, a o Royevoj aroganciji i potrebi za vlašću govori to što nikada nije dovodio u pitanje moju pripravnost da mu se vratim kada Colley umre. Colley i ja preselili smo se u Palenciju na Sandbanksu u kolovozu 2001. (u početku je najam plaćao Roy) i vjenčali smo se u studenome 2001., te smo od tada g. i gđa Nicholas Fletcher.

To je bilo prvi put u trideset godina da sam bila istinski slobodna od utjecaja Roya Trenta i tu prigodu iskoristila sam da se potpuno odviknem od droge. Olakšalo mi je to što je Colley bio paranoičan i morala sam ga stalno držati uza se. On možda jest nasilan i opasan čovjek, ali razumio je kroz kakvu sam patnju prolazila i pomogao mi je onako kako mi nitko nikada nije pomogao.

Priznajem također da sam posljednje dvije godine namjeravala izdati Roya Trenta, Colleya Hursta i Mickyja Hopkinsona kao ubojice Cill Trevelyan. Priznajem i to da time novac Nicholasa „Colleya“ Fletchera Hursta dobivam samo za sebe. Rekli su mi da mi odgovara što je jedan svjedok Cillina umorstva mrtav (Mickey), a drugi pati od amnezije (Nick/Colley). Na to mogu odgovoriti samo to da sam se bojala da ću biti ubijena kao Cill ako to prije izdam.

Mislim da je Roy bio prema meni sumnjičav otkako sam se prestala drogirati. Jedan od razloga za postavljanje videokamera po Palenciji bilo je to da prati tko sve dolazi u kuću. Na primjer, znao je da me brat posjetio prije nego sam mu rekla. Također je znao

da je gđica Sasha Spencer ostavila posjetnicu. Za oba događaja sam mu rekla kako bih odvratila njegovu sumnju, ali mu nisam rekla da sam pristala razgovarati s gđicom Spencer.

Kada sam ugasila računalo na svojoj strani, nadala sam se da će misliti da je kvar, ali on je odmah počeo sumnjati. Ključeve kuće imao je od kolovoza 2001. godine, od kada smo se uselili, a ušao je na stražnja vrata jer mu je bio sumnjiv kombi WCH Investigations. Čula sam kad je ušao i zato sam gđici Spencer ispričala verziju događaja u koju je uključen Howard Stamp, za koju mi je Roy rekao da je govorim nakon što su vijećnica Gardener i dr. Hughes otkrili Cillinu priču. Međutim, kad je htio da gđica Spencer otiđe, shvatila sam da ću biti oštro kažnjena jer sam prekoračila granicu.

Da sam znala da kolege gđice Spencer slušaju naš razgovor, možda bih smogla hrabrost i rekla istinitu verziju. Mislili su da je u kući moj muž i bili su pripravnici uplesti se zbog njegove nasilne prirode. Iako razumijem da imam neka zakonska prava u pogledu privatnosti i povjerljivosti podataka, ne želim da ikoga progone zbog dopodnevne intervencije g. Duncana Bartholomewa i g. Trevora Paula. Zahvalna sam za pomoć jer su pozvali policiju i hitnu pomoć.

Olakšala sam si savjest i osjećam se bolje. Potvrđujem da je sve što sam rekla u ovoj izjavi istina.

POLICIJSKA POSTAJA POOLE

GRADSKO SREDIŠTE POOLE DORSET BH15 2SE IZJAVA SVJEDOKA

Datum: 27. 5. 2003.

Vrijeme: 17.00

Svjedok: Roy Trent

Prisutni: načelnik John Wyatt,

Također prisutni: detektiv Peter Hughes

(svjedok je odbio odvjetnika)

Događaj: navodno umorstvo Priscille „Cill“ Trevelyan u noći 30/31. svibnja 1970.

G. Roy Trent dobrovoljno se javio u poolsku policijsku postaju kako bi odgovorio na izjave koje je 26. svibnja 2003. protiv njega iznijela Priscilla Fletcher. Ovu izjavu napisao je sam i izjavljuje da je vjeran i potpun zapis onoga što je rekao. U skladu s tim ju je potpisao.

Priča Priscille Fletcher je potpuna izmišljotina. Apsolutno poričem da smo ja, Micky Hopkinson ili Colley Hurst bili na bilo koji način upleteni ili imali saznanja o navodnom umorstvu Priscille „Cill“ Trevelyan u noći 30/31. svibnja 1970.

Cill Trevelyan nestala je prije gotovo trideset tri godine i te navode je nemoguće dokazati ili pobiti jer su mnogi svjedoci mrtvi ili, kao u slučaju Nicholasa „Colleya“ Hursta, teško oštećena mozga.

Ne poričem da smo početkom svibnja 1970. silovali Cill, niti da smo nemilosrdno zastrašivali Howarda Stampa dok nije izvadio nož i napao nas. Ne mogu se točno sjetiti kad se to dogodilo, ali mislim da je bilo negdje potkraj ožujka ili početkom travnja 1970.

Priscilla Fletcher je teško oštećena žena, koju je otac kao malu strašno zlostavljao. Bila je prostitutka i narkomanka, iako poričem da sam joj bio svodnik ili da sam je opskrbljivao prvorazrednim opijatima.

Pozivam se na svoj ugled u Highdownu kao osobe koja je protivnik droga i na svoje pokušaje da Priscillu, kad smo se vjenčali, pošaljem na odvikavanje. Molio bih također da se razgovara s mojim sinom Peterom, koji će posvjedočiti u moju korist vezano za Priscillin loš utjecaj. Kada mu je bilo sedamnaest godina, uvela ga je u svijet droge, sa svim što to nosi.

S Louise Burton ili Priscillom Fletcher nerazdruživo smo se povezali mnogo prije nestanka Cill Trevelyan i umorstva Grace Jefferies. Louise smo privlačili jer je kod kuće bila nesretna i zato jer je znala da nam je Howard Stamp jednako mrzak kao i njoj. U njezinom slučaju je to bilo zbog ljubomore na Cill.

Neposredno prije oba događaja postala je naša prirodna saveznica jer nas nije htjela odati policiji. Nijedna naša tajna nije bila tako strašna da je nismo mogli otkriti, ali nismo bili dovoljno pametni da bismo to shvatili.

Nemam objašnjenje za to što nas optužuje da smo u noći 30/31. svibnja umorili Cill, osim ako se time ne želi riješiti brige za Nicholasa „Colleya“ Hursta. Mickyja Hopkinsona je istinski voljela i s njim je dvanaest godina bila u braku. Dopustio sam joj da se doseli k meni nakon što je moja prva žena umrla jer sam prema njoj, kao Mickeyevoj udovici, osjećao nekakvu odgovornost. Zaljubio sam se i vjenčali smo se 1992. uz dogovor da će se prestati drogirati. Nije prestala.

Nakon što smo šest mjeseci živjeli odvojeno, 2000. godine sam predložio da skrbim za Nicholasa „Colleya“ Hursta. Louise je odmah shvatila korist koju bi imala od braka s njime. Nisam imao ništa protiv, jer mi u gostionici nije s njim bilo lako. U zamjenu za postotak nasljedstva, pristao sam gledati ih putem videokamera u slučaju da postane nasilan. On sa sobom nosi mobitel, naučio sam ga kako se javiti. Na taj način mogu preduhitriti teške situacije prije nego se dogode. Njegove „nasilničke“ epizode su rijetke.

Suprotno onome što vam je rekla Louise, Colley na mene dobro reagira, ali se brzo rasrdi kad je ona s njim nestrpljiva. Navodim jučerašnji primjer iz bolnice kad je pristao poći sa mnom kući, čemu su svjedočila dva policajca.

Jučer sam u Palenciju otišao zato jer se videoveza prekinula i htio sam provjeriti.

Poričem da sam gđici Sashi Spencer naredio da izađe iz kuće kako Louise ne bi s njom razgovarala. To sam učinio zato jer sam shvatio da je nepromišljena primjedba gđice Spencer o omiljenosti Cill Trevelyan razbjesnila Louise. Ona je opsjednuta Cill Trevelyan. Mislim da je uzrok osjećaj krivnje. Sve vrijeme joj se mora govoriti da nije ona kriva za to što je Cill nestala.

Potvrđujem da Nicholas „Colley“ Hurst misli da je Louise Cill Trevelyan. Potvrđujem također da ga ni ona ni ja nismo pokušali razuvjeriti. Nemam objašnjenje zašto se sjeća Cill, osim ako ga ne grize savjest zbog silovanja.

Na Louise nikada nisam digao ruku, iako joj tu i tamo zaprijetim kada me napadne, onako kao jučer. Agresivne je prirode i voli izazivati svađe. Navodim činjenicu da sam se mogao lako obraniti, ali to nisam htio jer bih joj našao više nego što je ona našla meni.

Sada kao i oduvijek vjerujem da je Howard Stamp kriv za umorstvo Grace Jefferies i moguće umorstvo Cill Trevelyan. O ta dva zločina ništa ne znam, ali uvijek sam se

pitao zašto Stamp policiji ili svojim odvjetnicima nije nikada spomenuo da je Cill odlazila k Grace. Ako nije bio kriv za Graceino umorstvo, onda bi dao imena svakoga tko je i u najdaljoj vezi s njom kako bi pozornost policije odvratio od sebe. Na primjer, naveo bi mene, Hursta i Hopkinsona, jer je morao znati za silovanje. Ako mu nije rekla sama Cill, jer su bili prijatelji, onda bi to sigurno učinila Grace, jer se uredila u njezinoj kupaonici.

Priznajem da smo živjeli u strahu od toga. Također, priznajem da smo se dogovorili da ćemo sve poreći, jer je tako najsigurnije. U protekle trideset tri godine bilo je mnogo trenutaka kada sam poželio olakšati savjest i reći za događaje iz svibnja 1970., ali nije bilo na meni da tu priču iznesem na svjetlo dana. Što god Louise sada govori o olakšanju savjesti, ona sama najviše je poticala skrivanje istine.

U zaključku ponavljam bit onoga što je gore rečeno. Ako Howard Stamp nije ubio Grace, ispričao bi cijelu priču. Ako je bio kriv za dva umorstva, izabrao bi dijelove koji se najbolje uklapaju u njegovu obranu.

Potvrđujem da je sve u ovoj izjavi istinito.

26.

*Ulica Mullin 25, Highdown, Boumemouth
Petak, 30. svibnja 2003 u 14.30*

Duncan Bartholomew, vitak sjedokosi muškarac u pedesetima, pružio je ruku da isključi kasetofon u trenutku kad je Sashin glas povikao: „Gospođo Fletcher! Za boga miloga, stanite! Ubit ćete ga!“ - Nekoliko trenutaka potom izgubili smo ton, ali jasno vam je u kakvom je raspoloženju bila Louise prije napada. Ne baš ona pribrana osoba kakvom se predstavila u policijskoj postaji kada je dala svoju izjavu.

- To mi se čini neobično - rekla je George. - Zašto je htjela da Sasha poslušaju izjavu?

- Zato da doznamo optužbe protiv Trenta - odgovorio je Bartholomew. -

Pretpostavljam kako je htjela da učinimo upravo ono što smo učinili. Da ih prenesemo gospodinu i gospođi Trevelyan i, s njihovim dopuštenjem, ponovimo ih vama i Williamu Burtonu. Malo je vjerojatno da bi policija pokrenula istragu ako se ne bi našla pod većim pritiskom. Za sada imamo samo Louiseinu riječ protiv Trentove.

-Je li policija poslušala snimak? - upitao je Jonathan.

Sasha, koja je sjedila pokraj svojega šefa na sofi, odmahнула je glavom. - Boje se da će ugroziti sudski progon - nezakonito prikupljanje informacija - rekla je. - Noja sam u svojoj izjavi objasnila kako me je Louise, dok nije stigao Trent, vukla za nos. Uvjerena sam da bi mi ispričala dvadeset anegdota o odlascima k Trevelyanovima doma da nije čula otvaranje stražnjih vrata.

- Što je onda bila svrha svega toga? - upitala je George. -Zašto vam onda nije pdmah rekla ono što je rekla policiji?

Odgovorio je Duncan Bartholomew. -Ako vjerujete gospođi Fletcher, onda je to zato jer je Roy Trent slušao i previše se bojala odstupiti od verzije kakvom ju je naučio.

Prihvatite li Sashino mišljenje da je igrala igru, onda je htjela urediti da dođe do sukoba koji će uključiti zvanje policije. Poslije je rekla da je mislila kako će Sasha

odmah nazvati 999, a ne da će se uplesti u sukob. - Spustio je ruke na krilo. - Njezina je izjava vrlo uvjerljiva.

- Znam - rekla je George kroz uzdah. - I možete razumjeti koliko je oklijevala dati je bez nekih čvrstih jamstava da će biti ozbiljno shvaćena. Razgovor s privatnom detektivskom agencijom ili s dvama amaterima kakvi smo Jon i ja ne bi je nikamo odveo. Pa i razgovor s policijom bio bi rizičan bez potpore ljudi kao što ste vi. Bartholomew je kimnuo. - Naravno, Trent poriče.

- Poslao je George kopiju svoje izjave - rekao je Jonathan. - Je li ju i vama poslao? - Da.

- To je poticanje rata. Platiš novce i biraš. Roy na kraju da je dobru poantu, kad pita zašto Howard u svojoj obrani nije spomenuo Cill. Provjerio sam kod Howardova odvjetnika. Zapanjio se kada je shvatio da su se dvije školarke, kad su izostajale iz škole, skrivale kod Grace. Rekao je da bi se, da su znali da je u subotu u kući bila problematična maloljetnica, usredotočili na nju. Prema njegovim riječima zbog Cill bi nastala opravdana sumnja koja je porotu možda mogla okrenuti u Howardovu korist. - Ako je nije ubio - suho je odvratio Bartholomew.

- O, bože! - uzdahnula je George. - To je tako tužno. Fred Lovatt kaže da je to mrtva trka. Istaknuo je činjenicu da se Louiseina priča temelji na riječima pokojnoga ovisnika o heroinu, koji je imao kriminalnu prošlost i vjerojatno je kitio svoj život da bude zanimljiviji. Kaže da će slučaj biti napušten zbog pomanjkanja dokaza i da će Howard ući u anale zločina kao serijski ubojica — Načinila je komičan izraz. — Što je upravo suprotno onome što smo htjeli Jon i ja kad smo se prihvatili te nesretne priče.

Jonathan je ustao i otišao u kuhinju pristaviti čaj. - Postoji li išta što ide u Howardovu korist? - upitao je.

Sasha je uzela svoju bilježnicu. - Postoji jedna mala neskladnost - rekla je. - Louise je ovlasila liječnika Nicholasa Hursta da mi da sve podatke koje tražim. On je potvrdio da njegov pacijent ima ozljede mozga, strašnu amneziju i nepredvidljive napade agresivnosti. Pohvalio je gospođu Fletcher za skrb za tako bolesnoga čovjeka. Nije ju mogao dovoljno nahvaliti... da nije ostala s njim, rekao je, Nicholas bi prije godinu dana umro. Prema liječnikovu mišljenju, sve što će naslijediti samo je skromna nagrada.

Na suhom licu Duncana Bartholomewa pojavio se smiješak. - Očito, to je vrlo odlučno naglasio... kaže da je sreo grizlije koji su simpatičniji od njega. Nikako mu nije išlo u glavu kako Louise može paziti na njega.

- Nije morala - rekla je George s podsmijehom i naslonila bradu na prekrižene prste. - Gledala ga je na zaslonu u gostionici.

Sasha je prešla na sljedeću točku u svojim bilješkama. - Liječnik je također potvrdio da Hurst na desnoj ruci ima neke stare rane od noža. Ožiljci su dobro zacijeljeli, ali se očito morao liječiti i mislim da je to rekao i Roy Trent.

George je kimnula. - Odveli su ga u bolnicu.

- Provjerila sam također kod Davida Trevelyana je li Wynne Stamp pila. Bojim se da je to istina - očito je bila notorna pijanica - i zato alibi koji je Howardu dala za noć u ponedjeljak nije pouzdan.

- Zna li što je bilo s njom? - upitao je Jonathan i žličicom stavio čajne listiće u čajnik.

- Rekao je da je počela nekontrolirano piti prije Howardova suđenja i zato su joj u Brackham & Wrightu dali otpremninu i preselili je negdje na jug, na obalu - možda u

Weymouth. Raspitali smo se tamo, ali nismo našli nikakvu Wynne Stamp ili Wynne Tefferies.

- Problem je u imenu - ubacio se Bartholomew. - Ako ga je promijenila, praktički nema nade da je nađemo. Pokušali smo u matičnom uredu u Kewu, kako bismo vidjeli je li prijavila novo ime, ali nemaju nikoga s prezimenom Stamp da je promijenio ime između 1963. i 1983. godine. Naravno, to ne znači da to nije učinila - ne mora se upisati u matičnu knjigu. Najvjerojatnije je uzela novo ime kojim se jednostavno koristi... i zato joj je nemoguće ući u trag.

-Je li to zakonom dopušteno?

- Naravno. Rodni list ne možete promijeniti, ali imate pravo zvati se kako želite. Ako želite, ime možete mijenjati svaki drugi dan. Louise Burton je to godinama radila. I zato je tako dugo nitko nije mogao naći.

Sasha je nastavila: - Pokušala sam i u dorsetskim krematorijima, u slučaju da je Wynne umrla - rekla je. - Ali, ni tamo nisam imala uspjeha. U razdoblju koje nas zanima nije kremirana na nikakvu Wynne Stamp ili Jefferies. Pitala sam se imaju li njezine podatke još u uredu za općinske stanove.

George je odmahнула glavom. - K njima sam najprije otišla kad mi je susjeda ispričala za Grace, no arhivu iz sedamdesetih su uništili još davno prije nego sam došla.

- Ako je doista želite naći, onda je najbolje dati oglas u mjesne novine - rekao je Bartholomew. - Ali, ne bih se na vašem mjestu zanosio da će se javiti.

Jonathan je kimnuo. - Što je s Robertom Burtonom? Je li pristao da se nađete?

Bartholomew je kimnuo. -Jest... pod budnim ženinim okom. Oba imaju vrlo čudan karakter. Snimak nemamo jer su oboje odbili snimanje, ali pola sata su se upinjali poricati. -Naglo se nasmijao. - Kako se usuđujemo vjerovati ičemu što njihova kćer-ovisnica kaže o svojem normalnom, poštenom ocu? Kako se usuđujemo sugerirati da bi dobra kršćanka, kakva je Eileen, lagala policiji? - Pokazao je glavom prema kasetofonu. - Kad nam je dodijalo, pustili smo im razgovor s Louise.

-I?

- Robert se raspao - rekla je Sasha. - Eileen je i dalje sve poricala. Bilo je zanimljivo.

Čvrsta žena - nema šanse da preuzme odgovornost za to što je njezin muž učinio.

Louise je opisala kao kompulzivnu lažljivicu i rekla da nikada nisu znali da je Cill kod Grace. - Okrenula se k George. - Odmah se uhvatila vaše poante: zašto bi u ponedjeljak poslali Louise u školu, da su znali gdje je Cill? Rekla je da Louise sigurno nije mogla čuvati tajnu, jer su je sva djeca zasipala pitanjima o svađi od petka.

- Pa zašto su je onda ostavili kod kuće u srijedu? - upitao je Jonathan.

Iz razloga koje su dali Louise i William. Imala je nesvjestice. Njezin otac je pozvao liječnika, koji je dijagnosticirao odgođeni šok i prepisao joj sredstva za smirenje.

Namjera je bila da se postupno ponovno uključi u nastavu, iako je liječnik nakon Graceina umorstva, a kako Cill još nije bila pronađena, predložio da krene negdje iznova. Pomogao im je čak preporukom uredu za općinske stanove. - Sasha je slegnula ramenima. - Pitala sam gospođu Burton o bojenju kose i promjeni imena, i rekla je da je to učinila zato da ohrabri Louise.

I svoju je obojila, da djetetu bude lakše. Što se zlostavljanja tiče, o toj temi nije htjela govoriti. Što se nje tiče, to se nikada nije dogodilo... Louise je to izmislila kao izliku za prostituciju i narkomaniju.

- Što je na to rekao gospodin Burton?

- Vrlo malo - odgovorio je Bartholomew. - Ne znam je li shvatio da će nastradati ako ga Louise javno optuži za zlostavljanje. .. ali uspio se dovoljno pribрати da se pokuša obraniti. Nije bilo baš uvjerljivo. Kada je Sasha ponovila što je William rekao o njegovim odlascima u Louisinu sobu, priblijedio je kao krpa. Očito je mislio da je uspio skrivati tajnu od sina.

- Moguće je da bi jednako reagirao i da je nedužan - rekla je George pravično. - Strašna je to optužba... i vrlo zastrašujuća ako je iznose oboje tvoje djece.

- Zlostavljanje nije upitno - rekao je Bartholomew. - Ni na što nije imao odgovor... nije mogao objasniti zašto je odlazio u njezinu sobu, zašto je tražio da se odijeva i da se šminka... zašto ju je poticao da doma dovodi prijateljice, tako da ih može uzimati na krilo. Da smo s njim bili nasamo, ispričao bi sve od a do ž, ali ima Sasha pravo - Eileen je posve druga sorta.

-Je li govorila istinu? - upitala je George.

- O čemu?

- O čemu god.

- Rekao bih da je govorila istinu o tome što je tada znala - rekao je Duncan. - Ne znam je li shvatila što joj se događa iza leđa i odlučila zatvoriti oči.

- Znači da je Louise lagala kada je rekla da je Cill bila kod Grace?

- Tako mislimo.

- Što je s Robertom?

- On je to odlučno zanijekao. To je jedini put da smo mu vjerovali.

- Znači, imamo samo Louisinu riječ da je Cill bila tamo?

- Bojim se da je tako.

- I to nije dovoljno da osude Roya Trenta?

- Nije. Može se pozvati na dokaze iz vremena kada su nađeni jedino otisci prstiju Grace Jefferies i Howarda Stampa.

Nakratko su šutjeli.

- I u čemu je ta manja neskladnost? - upitao je Jonathan.

- Ožiljci na Hurstovoj ruci - odgovorila je Sasha. - Dešnjak je, a oni su na njegovoj desnoj podlaktici - na unutarnjoj strani - uz djelomičan gubitak mišićnog tkiva i smanjenu pokretljivost šake. Mali prst ne može dodirnuti palcem. To je znak oštećenja srednjega živca i, očito, oporavak dugo traje. Ponekad, kao u Hurstovu slučaju, manji gubitak funkcije može postati trajan.

Jonathan ju je preduhitrio. - I to se ne može pripisati oštećenju mozga?

- Teško. Ruka nije paralizirana ili djelomično paralizirana. Samo je oštećena. Liječnik je vrlo jasno istaknuo da bi svatko s takvim ožiljcima u početku trpio veliku bol i mjesecima ne bi mogao - i to očito - gotovo ništa s rukom. - Nasmiješio se. -William Burton nije zamijetio ništa neobično na dan kad se dogodilo silovanje, kaže čak da je Hurst nosio bocu votke. No, prema onome što vam je Roy Trent rekao o sukobu s Howardom, ruka bi mu morala biti posve neupotrebljiva. Jonathan je tiho zazviždao. - Čudi me da je Roy to zaboravio.

- Kako nam to pomaže? - upitala je George. - Reći će da je jednostavno pobrkao datume.

- Samo što se podaci nalaze u Hurstovu liječničkom kartonu - rekla je Sasha i nasmiješila se. - A kada sam upitala liječnika kada se ozljeda dogodila, rekao mi je da se liječio 1972. - godinu nakon što su Howarda osudili.

Izvadci iz izvještaja koji je sastavila Sasha Spencer, prema nalogu g. i gđe Trevelyan, sa zahtjevom da se slučaj nestanka Priscille Trevelyan u subotu, 30. svibnja, ponovno otvori kao istraga o umorstvu

WCH INVESTIGATIONS

IZVJEŠTAJ

Predmet: Priscilla „Cill“ Trevelyan, 13 godina

Događaj: Nestala iz roditeljskog doma u Ulici Lacey, Highdown, Bournemouth, u noći 29/30. svibnja 1970.

Sadašnje prebivalište: Vjeruje se da je pokopana pod industrijskom zonom Colliton Way

Okolnosti: Umorili su je Roy Trent, Nicholas Hurst i Michael Hopkinson (pokojni) u noći sa subote na nedjelju 30/31. svibnja 1970.

Sve pojedinosti istrage WCH Investigations o nestanku Cill Trevelyan mogu se dobiti na zahtjev. Većina dokaza su posredni dokazi. Međutim, WCH Investigations je uvjeren da će se, otvori li se slučaj kao istraga o umorstvu, pojaviti novi dokazi. WCH Investigations nije ovlašten provoditi istrage, tražiti svjedoke koji su se odselili iz tog kraja, prikupljati medicinske dokaze ili tražiti policijsku dokumentaciju iz 1970. Ipak, dokazi za umorstvo su čvrsti.

(Prilozi uključuju prijepise razgovora i izjava: Louise Burton, Williama Burtona, Roberta Burtona, Eileen Burton i Roya Trenta, kao i dodatnu građu koju su priskrbili vijećnica George Gardener i dr. Jonathan Hughes.)

ZALJUČAK

Jasno je da su Roy Trent i Louise Burton godinama održavali dogovor:

1. da poriču svaku povezanost između nestanka Cill Trevelyan i umorstva Grace Jefferies
2. da štite Trenta, Hursta i Hopkinsona od optužaba za silovanje
3. da održavaju privid kako je Cill Trevelyan pobjegla i nestala
4. da krivnju za to prebace na Davida i Jean Trevelyan
5. kad to nije uspelo, uključiti Howarda Stampa prikazujući ga kao „perverznojaka“.

Namjera istraživanja bila je utvrditi sadašnje prebivalište Priscille „Cill“ Trevelyan. Kako je spomenuto, uvjereni smo da je zakopana u industrijskoj zoni Colliton Way ili blizu nje. Međutim, pojavila su se pitanja o umorstvu Grace Jefferies i o osudi njezina unuka Howarda Stampa. Iako nemamo dokaza kojima bismo poricali pravorijek porote, mislimo da bi trebalo razmotriti sljedeće činjenice:

1. na Stampovu suđenju tužilaštvo je uvjeralo sud da se umorstvo Grace Jefferies dogodilo u srijedu, 3. lipnja. Obrana je pobijala vrijeme smrti.
2. Louise Burton tvrdi da je u utorak 2. lipnja 1970. otišla k Graceinoj kući i na balkonskom prozoru vidjela krv.
3. Robert Burton, Eileen Burton, William Burton i sama Louise Burton svjedoče da je u srijedu ujutro, 3. lipnja, imala napad i nije htjela u školu. William Burton izjavio je da je njegova sestra imala nesvjestice, da se svijala u položaj fetusa ili postala katatonična svaki put kad bi se prestrašila. Pozvan je njezin liječnik, koji joj je propisao sredstva za smirenje. Izvještaj o tome, s datumom, možda je sačuvan.

4. Grace Jefferies voljela je Cill Trevelyan i redovito je davala utočište njoj i Louise Burton. Da joj je ijedna od njih došla noću na vrata, pustila bije. To su Roy Trent, Nicholas Hurst i Michael Hopkinson znali i možda su iskoristili jednu ili obje djevojčice kao način da uđu u kuću.

5. Vijećnica George Gardener ima potpisanu i ovjerenu izjavu susjede Grace Jefferies (sada pokojne) da Howard Stamp nije došao k Grace u srijedu, 3. lipnja 1970., do 14 sati... - što bi značilo da je imao samo pola sata za strašno umorstvo i da obavi kupanje koje ga je osudilo.

WCH Investigations smatraju da je Stampova osuda bila neutemeljena i da se mora preispitati.

Stamp na svojem suđenju nije dao uvjerljivo objašnjenje zašto je odlučio posjetiti baku u srijedu 3. lipnja umjesto da otiđe na posao u mjesnoj mljekari (Jannerway & Co.). Izneseno je mišljenje da se rasrdio kada ga je pozvala na red zbog izbjegavanja posla. Mislimo da je vjerojatnije objašnjenje da je na putu k Jannerwayu svratio još k Grace Jefferies da bje pitao zna li što se dogodilo s Cill Trevelyan. To znači da nije znao za njezinu sudbinu. Kada je Grace našao mrtvu bio je previše potresen da bi učinio bilo što drugo, osim da pobjegne kući.

U prijepisu razgovora s Royem Trentom istaknuta je činjenica da Stamp nije u svojoj obrani naveo prijateljstvo s Cill Trevelyan. Unatoč saslušavanju policije nisu je spomenuli ni Trent, Hurst, Hopkinson i Louise Burton. Stampovo opravdanje je da ga o nestaloj djevojčici nisu nikada pitali.

Za Trenta, Hursta, Hopkinsona i Burtonovu, koje su saslušavali samo o Cill Trevelyan, takvoga opravdanja nema.

Bournemouth Evening News
Petak, 21. lipnja 2003.

Novi dokazi o 33 godine staroj zagonetki

Policija je danas priopćila da su ponovno otvorili istragu o nestanku Priscille Trevelyan, koja je iz roditeljskoga doma u Highdownu nestala 1970. „Na vidjelo su izašli novi dokazi“, rekao je načelnik Wyatt, koji je zadužen za slučaj, „i sada mislimo da je Priscilla umorena.“

Za zločin nisu uhitili nikoga, no smatra se da su upletena tri mladića, koji su 1970. živjeli u Bournemouthu. „Doznali smo za mjesto na kojem je možda pokopano Priscillino tijelo“, rekao je načelnik Wyatt, „i nadamo se da ćemo ga iskopati za nekoliko tjedana“. Odbio je reći koje je to mjesto, no potvrdio je da je negdje u području Highdowna.

G. David Trevelyan, otac nestale djevojčice, rekao je: „Žena i ja živimo s tom tragedijom već više od trideset godina. Bilo bi nam olakšanje da konačno doznamo što se dogodilo.“ Zahvalio je vijećnici George Gardener iz Highdowna za napore koje je uložila da javnosti skrene pozornost na slučaj. „Bez njezine ustrajnosti, Priscilla bi ostala samo statistička brojka.“

Vijećnica Gardener naišla je na slučaj dok je istraživala za knjigu o Howardu Stampu. Stamp je bio optužen za umorstvo svoje bake devet dana nakon nestanka Priscille Trevelyan i policija sada misli da su ta dva slučaja možda povezana.

Stampovu osudu vijećnica Gardener smatra strašnom sudskom pogreškom, koja se uz današnje metode provjere DNK ne bi mogla dogoditi. „Nadam se da će njegovo ime biti oprano“, rekla je, „iako više nije živ da to dočeka“. Tragično je da se Howard 1973. ubio u zatvoru.

Policija moli svjedoke iz toga vremena da se jave. „Spremni smo govoriti sa svakim tko je u prvoj polovici 1970. živio u Colliton Wayu“, rekao je načelnik Wyatt. „Možda imaju podatke koji će nas dovesti do krivca.“

Od: dr. Jonathan Hughes [jon.hughes@london.ac.uk]

Datum: utorak, 15/07/03 19:23

Za: Andrew@spicerandhardy.co.uk

Predmet: George

Dragi A., ovo je dodatak uz prijašnju poruku, koji ne šaljem George. Loša vijest je da se kod nje razvio sekundarni rak kosti - u rebrima. Dobra je vijest da se, čini se nije razvio drugamo. Na nekakvoj je teškoj hormonskoj terapiji i sljedećeg tjedna počinje sa zračenjem. Pozvao sam se k njoj za ljetne praznike da joj budem vozač i da knjiga bude napisana. Čini se da joj se zamisao dopada. Sa sastankom sljedećega tjedna ne bi trebalo biti problema jer na zračenja ide dopodne, ali će sigurno biti umorna. Ona je iznimna žena, ne da se, iako sam je napokon uspio uvjeriti da u domu uzme bolovanje. Reći ću joj da znaš, ali predlažem ti da ne pokazuješ preveliku sućut. Ne smeta joj govoriti o tome, ali sućut ne podnosi!

Svako dobro, Jon

27.

Ured Spker & Hardy, Zapadni London

Srijeda, 23. srpnja 2003. u 14.30

Jonathan je pričekao da George sjedne i zatim se spustio na prazan stolac za goste.

Vragolasto je pogledao prijatelja. - Izgledaš kao mačka koja je pojela vrhnje - rekao je. -

Da pogađam. Uspio si podvostručiti predujam?

- Otkvači.

- Ne izazivajte - rekla je George namještajući se na drugom stolcu.

Jonathanove su oči zlobno zabljesnule. - Onda je to sigurno sukob Titana. Visoki, glamurozni glumac s punom glavom kose izgubio je protiv malenoga, debeloga kita s nezgodnim roditeljima.

George mu je priprijetila prstom. - Prije s nezgodnim prijateljima. Ne sjećam se da ste vi govorili o svojem ljubavnom životu.

-Jer ga nemam.

- Nisam tako čuo - rekao je Andrew. - Tko je ta mongolska frajerica o kojoj George stalno govori?

-Ah, za boga miloga! - prijekorno je rekla George. - Ponašate se kao dva djeteta. Andrew joj je namignuo. - Kako ide kemoterapija?

- Dobro je - odgovorila je - osim Jonathanovih vozačkih sposobnosti. Sumnjam je li njegova vozačka dozvola prava. Većinom vozimo unatrag.

- Gore nego da voziš miss Daisy - promrmljao je Jonathan. - Bla, bla, bla sa stražnjeg sjedišta - a ja da se slomim zato da bi se sestre prema njoj ponašale kao prema kraljici. Ne bi mi smetalo što se moramo voziti tom njezinom starom krtijom.

Uperio je kažiprst u Andrewa. - Nisam ja samo službeni vozač, znaš, nego kućni žigolo. Susjedi se ludo zabavljaju.

George su zaiskrile oči. -Kakva laž. Svima je rekao da mi je sin.

- Samo što ne vjeruju. Više im se sviđa misao da je mjesna vijećnica u svoju lažnu tudorsku kućicu dovela crnog ljubavnika. To joj donosi nevjerojatan ugled. - Načinio je grimasu, kao daje, živeći s njom, naučio oponašati njezine izraze lica. - Kao da živiš s meksičkim graham. Dopodne je gađaju rendgenskim zrakama, a onda cijelo popodne skače uokolo. Kad nije na telefonu, tražeći svjedoke, ganja me po ulicama da dobije osjećaj za mjesto događaja. Ubija me.

Andrew je vidio kako George po licu izbijaju crvene mrlje zadovoljstva. - Ne mogu vam dopustiti da sve sami obavljate -prosvjedovala je. - Moram zaraditi svojih pedeset posto.

- Minus deset, koje dobiva Andrew - rekao je - za koje misli da ih zavrjeđuje zato jer je pola sata zabavljao ludu žensku... i progutao sve što mu je servirala, da ne govorimo da ga je opčinila...

Andrew se nasmiješio. - Nešto od toga je bila istina.

- Na primjer?

- U utorak navečer na balkonskim vratima kod Grace bilo je krvi.

- Tako ona kaže. Roy Trent to poriče.

- Policija joj vjeruje. Inače bje optužili.

Jonathan se nakesio. - Ja bih radije vjerovao Royu. Trenutačno se čini da Louise pere ruke od oba umorstva. Andrew je upitno pogledao George.

- Cista je kao sunce - složila se s uzdahom. - Priznala je samo to da je Grace u ponedjeljak nagovorila da otključa vrata, a kad su dečki došli, pobjegla. Roy je pod povećalom otkada su našli kosti sirote Cill, koja je u ustima još imala smotani rupčić. Vrlo su prepredeni kad je riječ o mogućnosti da na truplu nađu kakve ostatke DNK - koji su vjerojatno dosad već nestali - no sve potvrđuje da je Louisina verzija točna.

- Onda je možda nedužna - rekao je Andrew. - To, da se u utorak vratila k Grace provjeriti je li sve u redu... i počela dobivati napade i vrtoglavice.

- To nije vjerojatno - ljutito je odgovorio Jonathan. - Zašto bi Roy i prijatelji htjeli umoriti Grace? Čak i Louise kaže da su se skrivali iza ograde - dakle, nema dokaza da ih je Grace uopće vidjela. Louise ima problema, jer je ona odvela Cill iz kuće.

- Igram se đavoljeg odvjetnika - blago je rekao Andrew. -Koliko god ti se Louise ne sviđa, morao bi njezinu nedužnost dovesti u ravnotežu. Kada te Jeremy Crossley optuži za „manjkavu analizu“, žalit ćeš se. - Spojio je prste. - Kako to Louise objašnjava?

- Tako da igra na kartu zlostavljanog djeteta. Bila je trinaestogodišnjakinja koja je krvarila... zbunjena, jer se Cill nije vratila kući. Okrenula se jedinim prijateljima, dečkima, koji su joj rekli da će policija opet gnjaviti ako ne uvjere Grace da drži jezik za zubima. Kada je na balkonskom staklu vidjela krv, naravno da se bojala da će je ubiti... ali onda su uhitili Howarda i shvatila je da to nisu mogli učiniti. - Podsmješljivo je podigao obrvu. - Policajac zadužen za slučaj misli da je vrlo uvjerljiva.

- Što o tome misli Fred Lovatt? - Andrew je upitao George.

- Vrlo je skeptičan - ali misli da mi imamo pravo. Poolskoj policiji stalo je do toga da se na temelju njezina svjedočenja osudi Roya. Vrlo je lukava - završila je George s nevoljkim divljenjem. - Sa svakom novom izjavom policija dobiva malo više onoga što želi, dok je Royeva tako puna rupa, da kroz njih mogu proći i konji i kola.

- Hm. - Andrew je pogledao jedno, pa drugo. - I u čemu je problem? Zašto ste tu?

- U knjizi je želimo navesti kao glavnog poticatelja umorstva Cill Trevelyan i kao jedinu ubojicu Grace Jefferies - rekao je Jonathan.

- Možete li dokazati da je umorila Grace Jefferies?

- Ne. Policija je izgubila ili uništila fizičke dokaze iz Graceine kuće.

- Onda će tužiti - rekao je Andrew.

- To i hoćemo - promrmljala je George. - Kako sada što je stvari, dobit će odštetu Colleya Hursta, čime će joj država nadoknaditi zlostavljanje kojega je bila žrtva u djetinjstvu. A uz to malo bogatstvo od novina kojima će prodati svoju priču. To je tako nepravedno.

Andrew je odmahnuo glavom. - I još jedno malo bogatstvo od vašega nakladnika, kad dobije. Na to nitko neće pristati.

- Onda nam nađite nakladnika koji hoće - rekla mu je George. - Moguće je i to da je nagovorila Roya da ubije i Howarda. Konačni ishod bio bi jednak. - Nagnula se naprijed. - Znete li što mi je najstrašnije? Način na koji upotrebljava očevu zlostavljanje kao opravdanje za sve svoje postupke. On je odvratn - i to što joj je učinio ne bih nikada oprostila - i kad gledam objektivno, čak suosjećam s njom - uzdahnula je - ali stotine djece svake godine zlostavljaju njihovi roditelji, ali zato ne postaju ubojice. Pogledajte Roya. I on je bio jednako oštećen, ali ne tvrdi da je za to što je učinio Cill kriv njegov otac.

- Žalite ga, George?

Opet je načinila jednu od svojih čudnih grimasa. - Da - priznala je. - Bez obzira na to što Louise rekla, mislim da Roy i prijatelji nisu ubili Grace. Toga dana se u kadi okupala samotna osoba i bačen je samo jedan par rukavica. I drugi put će pravda strašno podbaciti, kao kod Howarda. Roy je barem pokušao učiti na svojim greškama. Nije odbacio svojega sina. Poštovao je ženinu želju da zadrži gostionicu i prenese je malom. U garaži drži Peterove stvari. Louise je pružio dom... Colleyu je pružio dom.

Na ovaj ili onaj način, za svakog je skrbio. I za mene, kada sam prvi put oboljela od raka. On nije nastavio uništavati ljude.

- A Louise jest?

-Da.

Andrew se pogledao s Jonathanom, koji je, kao i on, znao da nijedan nakladnik neće riskirati tužbu za klevetu. - Što misliš? - upitao je prijatelja.

- Kriva je sto posto - rekao je Jonathan. - Po prirodi je patološki ljubomorna i pokvarena. Za svaku sitnicu plane i, kad joj odgovara, izaziva svađe. Ona je jedina mogla izgubiti sve kad bi Grace rekla policiji o Cillinom nestanku. Sama je zamahnula nožem i uživala je gledati kako Grace umire. Poslije se okupala i zatim se uznemirila, jer je u toj prostoriji zadnji put bila kad je Cill prala djevičansku krv s nogu. - Slegnula je ramenima. -Jedina stvar koju bismo mogli dokazati je negativna: ako je učinila jedino to da je Royu i prijateljima omogućila da uđu u kuću, zašto onda policija nije našla njihove tragove?

- Što još čekate?

- Savjet - rekao je Jonathan. - Nijedan od nas još nije smislio kako dokazati suprotno.

28.

Winchesterski zatvor

Utorak, 29. srpnja 2003. u 15 sati

George je s načelnikom Wyattom čekala deset minuta u pokrajnjoj sobi na hodniku Winchesterskoga zatvora prije nego su Roya doveli iz zatvorskoga krila. Narednik je bio zainteresiraniji za taj projekt nego što je George očekivala i pitala se nije li mu Fred Lovatt štogod prišapnuo. Ili je Louisein šarm počeo blijedjeti. Nije mogla više potiskivati radoznalost i upitala ga je zašto je pristao. Odgovorio je da mu se njezini argumenti i argumenti dr. Hughesa čine sve uvjerljiviji. No, upozorio ju je da su time potkopali dokazivanje nedužnosti Howarda Stampa.

Porotu nećete nikada uvjeriti da je mršava trinaestogodišnjakinja mogla do smrti raniti odraslu osobu - rekao je.

- Bez problema je oborila na pod Roya i Sashu - podsjetila ga je George - a sada nije mnogo veća.

Kad je Roy napokon stigao, odmah je pokazao otpor prema njoj. - Što će ona ovdje? - upitao je, sjeo na stolac na suprotnom kraju stola i pogledao Wyatta. - Rekli su mi da se radi o razgovoru s policijom.

Narednik mu je ponudio cigaretu. - Složio sam se da pitanja postavlja gospoda Gardener.

- Što ako odbijem odgovarati?

- Onda ću pitanja umjesto nje postavljati ja. Roy, to će mnogo dulje trajati, a ništa nećete postići.

Nevoljko je prihvatio ponuđeni upaljač. - Gdje je dotepenec? - prezrivo je upitao gledajući George. - Zašto se ne pridruži našoj maloj zabavi?

Pomračeni um

- Dr. Hughes čeka vani - rekla mu je. Nije se iznenadila zbog Royeve srdžbe, no pitala se osjeća li jednaku naklonjenost kao ona prema njemu. Njihovo prijateljstvo imalo je

svjetlije trenutke i u očima mu se moglo vidjeti nekakvo priznanje da ih se sjeća. Nijedan čovjek nije tako loš, mislila je, da ne bi u sebi imao nečega svjetloga, a Roy je prema njoj prije bio dobar. -Mislilo je da pred njim nećete htjeti govoriti.

Roy ju je nekoliko trenutaka gledao. -1 neću - oštro je rekao - ali neću ni pred tobom govoriti, stara, i zato nisi trebala dolaziti. Trebao sam te poslati van prvi put kad sam te vidio.

-I zašto nisi?

- Jer ti je onaj glupi Jim Longhurst rekao da sam poznao Howarda, pa sam mislio da ćeš posumnjati ako ne pokažem nikakvo zanimanje. - Nalaktio se na stol i napadno gledao jedno pa drugo.

- Gospođa Gardener je na vašoj strani, Roy - blago je rekao načelnik Wyatt. - Ona ne misli da ste ubili Grace.

- Još gluplje od nje. Ako je nismo ubili ja i Colley, onda je Howard, a ona se godinama ubija da dokaže kako je taj drkadžija nevin.

Wyatt se slabašno nasmiješio. - To sam joj pojasnio, no ipak bih htio čuti kako ćete odgovoriti na njezina pitanja. Ovo nije službeni razgovor i ne morate s njom govoriti... ali, predlažem vam da to učinite. Time nemate što izgubiti.

- Bude li iskrivljavala moje riječi tako da ona i onaj njezin pohlepni pisac potvrde da je Howard nevin, izgubit ću sve.

-Ja sam tu zato da osiguram poštnu igru. - Narednik je palcem lupnuo nekoliko puta po stolu. - U pritvoru ste zato što je sud presudio da predstavljate opasnost za svjedokinju - gospođu Fletcher. No, ta opasnost se odnosi samo na umorstvo Grace Jefferies.

- Laže kao pas - ljutito je rekao Roy. - Poslije subote navečer nismo se ni približili Graceinoj kući.

- Onda nas u to uvjerite, pa bi se pritvor mogao ukinuti. Nećemo se protiviti ni jamčevini za ubojicu Cill Trevelyan. Već ste rekli da optužbe nećete pobijati, a to što od 1974 niste osuđivani i što ste u vrijeme umorstva bili maloljetnik ide vam na ruku. - Zašutio je kako bi dao značenje sljedećim riječima. -Ali, želite li reviziju slučaja Jefferies, treba mi nešto uvjerljivije od poricanja i „laže kao pas“.

Roy ga je posprdno pogledao. - Da imam nešto uvjerljivije, mislite da vam ne bih rekao? Kako mogu dokazati da gadura laže ako je Micky mrtav a Coley se ničega živog ne sjeća? Može reći što god hoće... i vi ćete joj povjerovati.

George se nagnula naprijed. - Suprotne stvari je vrlo teško dokazati, Roy. Na ruku ti ide to što policija nije našla dokaze da je, u vrijeme kada je Grace umrla, u kući bilo više osoba. Protiv tebe je Louiseina izjava da vam je ona omogućila ulazak u kuću... da si imao motiv... i da si jedno umorstvo već počinio.

Nije ju htio gledati, ne zbog ljutnje ili zato što joj je zamjerao, mislila je, nego zbog srama. - To je bio nesretan slučaj - rekao je. - Gospodin Wyatt složio se da je nismo htjeli ubiti.

- Na kraju je ispalo isto - odvrtila je George.

- To ne poričem - grubo je odsjekao. -I zato preuzimam odgovornost za umorstvo.

- Žališ li zbog toga? - upitala je.

Na njegovu licu ponovno se vidjela ljutnja. - Jasna stvar da žalim - odbrusio je. -Jadno dijete živjelo bi da je slušala oca i klonila se ovakvih kao mi.

- Kad je Jonathan razgovarao s tobom, sav sretan si klevetao Davida Trevelyana - podsjetila ga je. - Zašto bi itko od nas povjerovao da isto to ne činiš Louise? Njezina verzija drži vodu. Tvoja ne. - Gledala je kao mu se prsti nesvjesno okreću oko cigarete. - Možda ni onaj tko je ubio Grace to nije htio, ali kada je otišao, bila je mrtva... i trenutačno ste, osim Louise i Howarda, ti i tvoji prijatelji jedini koji ste s njom bili u bližoj vezi.

Uzdahnuo je. - Nikada-s-njom-nismo-bili-u-nikakvoj-vezi - rekao je naglašavajući riječi. - Od Howarda smo doznali kako se zove i znali smo gdje stanuje, ali jedini put došli smo u njezinu blizinu kada je te subote navečer izbacila iz kuće Cill.

- Onda mi pomogni da to i dokažem - potaknula ga je. - Ako je nisi ubio ti, tko je?

- Howard - rekao je.

- Što je s Colleyem Hurstom i Mickvjem Hopkinsonom? Roy je odmahnuo glavom. - Uvijek smo bili skupa. Nitko od nas nije to mogao učiniti a da drugi ne znaju.

- Pa zašto onda Louise tvrdi da si to učinio ti? Nestrpljivo je podigao pogled prema njoj. - Da mene strpa ovdje, a Colleya u ludnicu. Kako kaže gospodin Wyatt, da mi se pruži prilika, iščupao bih joj to bijedno srce. Sa svim tim došla je tek kada je izgledalo da ću zbog Cill plaćati jamčevinu.

George je načinila grimasu. - Znači, žališ samo zato što si uhvaćen? Dokle god nitko ne bi doznao za Cill, mogao bi se pred samim sobom pretvarati da je njezina smrt bila samo nesretan slučaj?

Palcem i kažiprstom pritisnuo je kutove očiju. - Nemoj mi popovati - upozorio ju je s prizvukom prijetnje u glasu. - Ti nisi živjela moj život. Ne znaš što žalim a što ne.

- Je li i Grace bila nesretan slučaj? Je li počelo kao šala i završilo umorstvom jer ju je Mickey bockao nožem i počela je vrištati kao Howard? - Gledala je njegovo ljutito lice i ovlažila usta. - Sam si to rekao - nastavila je. - Ako je Howard nije ubio, onda je to bio netko od vas trojice. Vi ste jedini imali motiv.

Roy je gledao Wyatta - Rekao sam vam. Hoće me nasanjhati.

- To je opravdan zaključak - rekao je narednik. - Ako je Grace znala da ste u vrtu kada je Cill otišla, onda ste zacijelo imali motiv.

Roy se zgrbio i cigaretu uperio u narednika. - Tisuću puta sam vam rekao da to nije mogla znati. Nikako nas nije mogla vidjeti. Čak i Lou kaže da smo se skrivali iza ograde.

- Možda joj je Louise rekla da čekate - rekla je George.

- Ah, naravno - odvratio je prezrivo. - I misliš da bi Cill izašla van da je znala da je namjeravaju napasti njezini silovatelji? - Zamišljeno je povukao dim iz cigarete. - Bili bismo ludi da se poslije saslušanja u ponedjeljak ujutro približimo Grace. Mislili smo samo na to da budemo što dalje od svakoga tko poznaje Cill. Da smo vidjeli Howarda, pobjegli bismo glavom bez obzira.

- Užasno smo se bojali da nas je policija pustila samo zato da bi nas slijedili do njezinoga tijela. Mjesecima smo bili u komi... umirali smo od straha svaki put kad bismo na tom zemljištu ugledali buldožere.

- A zašto si lagao o tome da je Howard Colleya napao nožem? - s pravom je upitala George. - To se dalo lako provjeriti i zato je sumnjivo sve što kažeš.

- Jer mi je bila puna kapa i tebe i onog tvog prokletog pisca, bez prestanka ste blebetali o tome da je Howard nevin. Znao sam da je kriv... svi su to znali. Gotovo jedina točna

stvar koju je rekla Lou, jest da je bio perverznojak. Stalno se motao oko djece u Collision Wayu.

- Roy, to je kao da kažeš da su svi perverzni ljudi ubojice. Prema toj logici, Grace je mogao ubiti i Louisein otac.

Slegnuo je ramenima. - Da je za to postojao i najmanji dokaz, i to bi tvrdila. Nije dvaput razmislio prije nego što je nju uništio. Mrzi ga iz dna duše.

George je kimnula. - Kad je razgovarala s Andrewom, na tu je kartu igrala.

Roy je nerado pokazao zanimanje. - Kada je s njim razgovarala?

- Prije gotovo tri mjeseca.

To ga je iznenadilo. - Nije mi rekla.

- Tada je prvi put spomenula i to da je u utorak na Graceinu balkonskom staklu vidjela krv - rekla je Grace. - Nama je to, naravno, odgovaralo, jer je potvrđivalo Howardovu nedužnost... Ali nije odgovaralo tebi i tvojim prijateljima. Jonathan misli da ti je počela namještati otkako se na sceni pojavio on.

Roy se namrštio. - Sashi Spencer je rekla da je to bio Howard. Čuo sam je. Čak je opisala kako je to učinio... iskravši se dok je majka ležala pijana. To je bila istina. Laž je da smo se mi ušuljali u kuću.

- Howarda je imenovala samo zato da bi ostavila dojam kako te se boji. - George je gledala kako bora između njegovih očiju postaje sve dublja. - Htjela je da se uključi i policija. I zato je vjerojatno Jonathanu ukrala novčanik i putovnicu. Ona je privlačna žena i dodijalo joj je glumiti bolničarku jednom invalidu.

- Načinila je grimasu. - Iskreno rečeno, mislim da joj je tako svejedno tko se nađe u mreži, važno je samo da ona može otići i početi iznova. Ona nema tvoju predanost... ni tvoju savjest.

- Što bi to trebalo značiti?

- Je li ikada pokazala da joj je žao što vam je izručila Cill? Zgnječio je zažareni vrh cigarete i bacio ga u pepeljaru. - O tome ne razgovaramo.

- Što si tada rekao? Kako si pojasnio činjenicu da se Cill još nije vratila?

Razmišljao je. - Rekao sam da nam je pobjegla kada smo došli iz uličice.

- I Louise ti je povjerovala?

- Nisam je pitao.

Načelnik Wyatt se nagnuo naprijed. - Kada ste s njom govorili?

- U ponedjeljak popodne. Kada je išla iz škole, nazvala je iz telefonske govornice i htjela znati je li nas policija saslušavala zbog silovanja. Rekao sam da jest i da su nas pustili.

-Što još?

- Rekao sam joj neka šuti o tome što se dogodilo u subotu navečer, jer će inače policija znati da smo lagali za silovanje.

- Jeste li joj prijetili? Roy je kimnuo.

- Čime?

- Rekao sam da ćemo otići na policiju i reći da je to bila njezina zamisao.

- Silovanje ili to što je izvukla Cill iz Graceine kuće?

- Oboje. Lou nam je jednu malu i jedan i drugi put izručila.

- Prazno je gledao u zid iza Wyattove glave. - Sada ne znam zašto smo to učinili, osim što smo znali da se sviđala Howardu. Zapravo smo se njega htjeli dočepati. - Iznenada

se stresao, kao da se hoće otresti sablasti. - Problem je bio njezin predugi jezik. Rekao sam joj da će stradati ako nam dodatno pogorša položaj.

- Govorimo li o razgovoru u vrijeme ručka u subotu ili o razgovoru u ponedjeljak?

- O suboti. Već nas je uvalila time što nas je opisala.

Kimnuo je.

- I? - upitao je Wyatt.

- Došla je s idejom da se Cill zastraši. Ako nas ne imenuje, problem bi bio riješen.

- što je s Grace? - upala je George. - Ona je sigurno znala za silovanje, i gotovo je sigurno znala, ili slutila, da ste vi krivi. Zašto ste mislili da ne bi i nju trebalo zastrašiti? Royeve oči sumnjičavo su se stisnule. - Tako glupi ipak nismo bili. Ako bi Cill porekla da smo bili mi, onda bi bilo svejedno što Grace kaže.

- Je li vam to uopće palo na pamet? - blago je upitao Wyatt.

Roy je oklijevao. - Na to neću odgovoriti - rekao je i bradom pokazao prema George. - Iskrivit ćete moje riječi.

- Dovoljno pošteno. Da vam pitanje postavim drugačije. Je li Louise za subotu navečer predložila to što sada tvrdi da se dogodilo u ponedjeljak - da je omogućila ulazak vama, Mickeyu i Colleyu kako biste prestrašili Grace i uvjerali je da šuti?

Kut Royevih usana počeo se brzo trzati. - Ni na to neću odgovoriti.

- Grace nije mogla umrijeti u subotu - rekla mu je George -jer bi inače našli Cilline otiske prstiju. - U njegovim očima vidjela je da ne razumije. - Nitko ne kaže da ste vi ubili Grace u subotu - pojasnila je. - Zanima nas samo je li vam Louise predložila da uđete s njom u kuću.

Nije odgovorio.

- Trebamo li to shvatiti kao potvrđan odgovor? - upitao je Wyatt. - Vjerojatno biste zaniijekali da nije?

Roy je kratko kimnuo. - Ali nismo ušli. -Jer niste htjeli da vas Grace vidi? Opet je kimnuo.

- Ali vam je bilo svejedno ako vidi Louise?

Slegnuo je ramenima. - To je bila njezina zamisao. Već bi se izgovorila. Mi nismo imali ništa s tim i samo smo u stražnjoj uličici čekali u osam i pol navečer.

- Ali, sve je to bilo prije nego je Cill bila mrtva! - naglasio je da ćete je uplesti u sve ako ikada zucne o tome što se dogodilo u subotu navečer?

- Rasrdila se i posvađali smo se. Rekao sam joj neka više ne naziva. Užasno sam se bojao da će policija doznati da se poznajemo.

- Kakav je bio vaš odnos? - upitala je George. -Jesi li joj se sviđao?

- Sigurno - odgovorio je. - Stalno me zivkala i htjela razgovarati. Ja prema njoj nisam osjećao isto - tada ni na što nije sličila. Ustvari, bila je smiješna.

- Pa ste je odbacili? - upitao je Wyatt.

Roy je slegnuo ramenima. - Za njezino i za naše dobro. Od silovanja se ponašala prilično ludo - optuživala nas je da nam se Cill sviđa. Mickyja je to izluđivalo i čak ni u najboljim trenucima nije bio svoj. - Zašutio je. - Ne kažem da je to pošteno, ali svi smo je krivili za to što se dogodilo. Da nam nije rekla gdje je Cill, nikada to ne bismo učinili.

- Zar se niste bojali da će se osvetiti? - upitao je Wyatt. - Bila je dovoljno uznemirena.

Roy je odmahnuo glavom. - Nije mogla, ne tako da ne naudi i sebi.

- Dok nije bila umorena Grace - rekla je George. - Ona je bila jedina koja je još znala da je i Louise upletena.

Kratko je šutio.

- Tko god da je umorio gospođu Jefferies, bio je riđokos -rekao je načelnik Wyatt. - Bio je to netko komu je sama otvorila... i netko tko je bio vrlo uzrujan.

Roy ih je oprezno gledao.

- Louise je poslije vikenda bila u opasno nestabilnom raspoloženju - rekla je George. - Mnogo nestabilnijem nego Howard, na primjer, koji je tražio posao i našao ga u mljekari Jannerway. U školi su je okrivljavali da je izazvala sukob s Cill, koji je bio izravni povod za njezin bijeg od kuće... Trevelyanovi su je optuživali da laže. Mrzila je oca zbog onoga što joj je činio, mrzila je vas jer ste je odbacili, i pogotovo je mrzila Cill. U srijedu joj je liječnik propisao sredstvo za smirenje.

- Kako je to mogla učiniti? Bila je vrlo sitna djevojčica.

- Koja je zamahivala nožem prema ženi koja je pokušavala pobjeći po stubama. Koja je išla za njom i sjekla je po nogama.

Roy je zakopao šake u oči. - što je bio smisao toga? Lou nije znala da je Cill mrtva.

Mogla se vratiti sljedećega dana i sve bi se smirilo. George je odmahнула glavom. -

Tako razumno nije mogla razmišljati, ali jesi li siguran da nije znala da je Cill mrtva... ili barem naslućivala? Ako je gledala kako odlazite Ulicom Bladen, morala je znati da Cill nije pobjegla kada ste prišli iz uličice. Možda si u ponedjeljak rekao nešto na temelju čega je mogla zaključiti o čemu se radi?

Zurio je u nju. - Hoćeš reći da je to učinila nakon što je razgovarala sa mnom?

- Mislimo da je vjerojatnije bilo u utorak. Ako sljedeći dan nije smjela u školu - a nije smjela - moguće je da joj je navečer prekipjelo. Svi su je okrivljavali. Njezina majka bila je bijesna jer je Trevelyanova vikala na nju na ulici, i otac je bio ljutit jer je David Trevelyan kvario ozračje na poslu. Možda je k Grace otišla čak po utjehu, ali je pobješnjela kad je nije dobila.

Wyatt mu je ponudio još jednu cigaretu. - Opisali ste je kao hirovitu - podsjetio ga je. - što je rekla?

Roy se prisjećao. - Znam da je stalno govorila kako mi se Cill sviđa i to me izluđivalo - rekao je. - Mala je već bila mrtva, ali ona nije popuštala. Louise je bila još uvijek opsjednuta njome. Mislim li da je Cill ljepša? Mislim li da je više seksi? Rekao sam joj da ću je ubiti ako ne prestane. - Pao je u mračnu, zamišljenu šutnju.

- Ona u svojoj izjavi da je mnoge pojedinosti - rekao je Wyatt. - Tvrđi kako je sve to doznala od Mickyja Hopkinsona malo prije nego je umro, ali sve je vrlo precizno za jednu priču koja joj je ispričana petnaest godina poslije događaja. Znala je za rupčić... da su Cilline ruke bile svezane... da joj je Micky držao nož za leđima... da je Cill plakala cijelim putem do pustog zemljišta... da je zakopana u jednoj od jama,

Roy je spustio lice u dlanove. - Da bi sve to znala, morala nas je slijediti... a nije. Nisam glup, gospodine Wyatt. Zar mislite da je do sada ne bih uhvatio u laži? Zar mislite da bih je pustio da sve te godine blebeće da je postojala kakva mogućnost da je ubila Grace?

-Je li imala Mickyjev ili Colleyev broj?

Oklijevao je. - Možda je imala Colleyev. Mickyjevi nisu imali telefon.

- Bi li telefonirala Colleyu?

- Možda... ali to čovjek ne može dokazati. On je sada sve to zaboravio.

- Kada si je sljedeći put vidio? - upitala je Grace.

- Nakon što su Micky i ona prohodali. Odmah sam je prepoznao. Sve je mogla promijeniti, ali oči nije mogla.

-Je li se nazivala Priscilla?

- Tada ne. Tada je bila Daisy. Priscilla je postala kakve tri godine nakon udaje za Mickyja.

-Je li objasnila zašto je uzela to ime?

Vrškom cigarete miješao je pepeo u pepeljari. - Više joj se sviđalo nego Daisy ili Louise.

- Razmišljao je. - Zapravo, čini mi se da je rekla kako se Mickyju više sviđa ime Priscilla nego Daisy ili Louise, a i ona je vjerojatno tako mislila. Nikada nije mislila da se nekom od nas sviđa jer je to što je... moglo bi se reći da je Coley to potvrdio time što je potpuno zaboravio na Louise.

- Je li ikada spomenula Graceino umorstvo ili Howardovu osudu? - upitao je Wyatt.

- Tek kad je na scenu stupila George i počela postavljati pitanja.

- što je rekla?

- Da će George, bude li previše njuškala uokolo, doznati za Cill.

-Još nešto?

- Brinula se zbog analize DNK.

- S čim u vezi? - upitala je George. - Zbog Cillina ili Graceina umorstva?

Roy ju je nekoliko trenutaka gledao. - Graceina - polako je rekao. Mislila je da će Howard biti oslobođen krivnje ako se sačuvao neki fizički dokaz. Bojala se da će policija, ako se to dogodi, ponovno otvoriti slučaj i gotovo sigurno ponovno istražiti Cillin nestanak - zastao je - a time bismo u prvi plan izbili ona, Colley i ja, jer su nas tada sve saslušali.

- Što si ti na to rekao?

Nekoliko trenutaka nije ništa rekao i George je gotovo čula kako mu mozak radi. - Da si mi već rekla kako su fizički dokazi uništeni i kako nema velikih izgleda da uvuku nekoga drugoga.

George se namrštila. - To nisam nikada rekla, Roy. Čak ni policija ne zna postoje li još neki dokazi. Fred Lovatt je pretražio arhive i nije ništa našao... ali ja živim u nadi. Crni muzej u Londonu još čuva dokazni materijal o umorstvima Jacka Rasparača.

Royeva usta iskrivila su se u ciničan osmijeh. - Ponašala se paranoično. Htio sam da ode iz gostionice prije nego privuče pozornost. Baš smiješno, zar ne? Da sam držao jezik za zubima, sada ne bih bio ovdje.

Wyatt i George upitno su se pogledali.

Dva sata poslije ukrala je Jonathanov novčanik i putovnicu -rekla je George. - To je jedini razlog zbog kojega smo se počeli zanimati za Cill Trevelyan. - Kada je vidjela kako Roy počinje shvaćati, iskrivila je lice. - Rekla sam da ona nema tvoje predanosti, Roy, i možda bismo, na kraju krajeva, za to trebali optužiti njezina oca. da je nije uzeo za žrtveno janje za svoje frustracije, i natjerao je da o tome laže, ne bi naučila kako je lako - ili ugodno - vidjeti da je netko drugi kažnjen umjesto nje.

Od: wandr.burton@compuline.com

Datum: utorak, 29/07/03 15:23

Za: robandeileen.burton@uknet.co.uk

Predmet: Louise

Dragi Roberte i Eileen,

pišem vam bez Billyjeva znanja jer je meni i curama zabranio s vama razgovarati, no netko mora reći nešto prije nego ova grozna situacija postane još gora. Ne možete biti tako glupi da i dalje lažete u prilog Louise, kao kad navodi Eileen kao Graceinog ubojicu da bi se Roy Trent uspio izvući iz toga. Možda mislite da joj nešto dugujete jer ju je Robert zlostavljao. Možda mislite da joj alibijem pomažete. Ali, samo SEBE optužujete. Mislim da se držite priče koju ste izmislili prije mnogo godina, ali time samo sebi kopate sve dublju i dublju jamu jer vam policija nije rekla što Louise govori. Billy ZNA da je Eileen u ponedjeljak i utorak popodne otišla na posao kao i obično, što znači da nije MOGLA doći kući prije nego je Robert krenuo iz Brackham & Wrighta. Prestala je odlaziti na posao tek u srijedu, kad je Louise počela dobivati napade. Roberte, ti to također znaš, zašto lažeš o tome? Policija uvijek iznova postavlja Billyju ista pitanja. U koje doba je majka došla kući u utorak? Je li Louise bila kod kuće? Je li majka poslije opet izašla van?

Eileen je već pod sumnjom jer je rekla da je otišla po Louise u školu u ponedjeljak popodne i da ju je cijeli dan držala kod kuće. To je suprotno Louiseinoj verziji, da je poslije škole telefonirala Trentu iz govornice i navečer njemu i prijateljima pomogla doći do Grace. Zbog toga sada ispituju je li Eileen u utorak došla po Louise. Ako ste lagali da zaštitite obitelj, LUDI ste. Za sada je Eileen sljedeća na redu. Eileen, ako si kriva za Graceinu smrt, onda ne suosjećam s tobom, ali ako NISI, onda moraš reći istinu.

Mislim da ste učinili najgore ako ste poslije štitili Louise. Ja bih znala ako bi koja od mojih kćeri učinila nešto loše. Kladam se da je došla u utorak kući mnogo nakon što si se vratila s posla, vjerojatno u nekoj Graceinoj odjeći jer je svoju ostavila na podu u kupaonici. Pretpostavljam da je lagala i rekla da je Grace bila već mrtva kad je došla. I što si ti učinila? Vratila se po odjeću? Jesi i ti obrisala slavine? Toga bi se ti sjetila. Pitam se zašto nisi očistila i kadu, ali možda se krv i kosa nisu vidjeli kad je bila mokra. Naravno, sigurno si bila vrlo uplašena, pa ti je bilo previše slabo da posao obaviš valjano. Jesi li ti porazbijala po kući da izgleda kao razbojstvo?

Ne čudi me da si se tresla kada je policija išla od vrata do vrata. Kladam se da nisi mogla vjerovati svojoj sreći kad nisu našli nikakve otiske prstiju. Pitam se jesi li ti uzela okrvavljene rukavice i odnijela ih u smeće. Vjerojatno si se nadala da Louise nije bila dovoljno pametna da bi ih nosila, pa si ih ostavila tamo gdje bi ih mogli naći u slučaju da dokažu kako je kriv netko drugi.

Ne znam što bih učinila na tvojem mjestu, Eileen, ali nadam se da bih imala hrabrosti - i pameti - da učinim pravu stvar. Ništa nisi riješila za nju ili za sebe time što si izbacila iz glave njezinu krivnju. Uvjerena sam da je sve to bilo nesnosno, naročito zato jer si ZNALA da je Grace mogla na taj način umoriti samo vrlo poremećena osoba. Možda si čak znala zašto je Louise poremećena - ili si barem slutila - i zato snosiš dio njezine krivnje. No, najveća je krivnja na Robertu, jer ju je upotrebljavao kao igračku koju možeš odbaciti kad je se zasiti.

Onda je Howard priznao i mogla si uvjeriti sebe da je Louise govorila istinu. Jadni dečko. Nije imao majku koja je bila spremna lagati za njega. Wynne mu je samo pogoršala položaj kad je rekla da se ozljeđivao zato jer je mislio da je ružan. Billy je

sanjao Cill. E pa, ja sam sanjala Howarda Stampa. Ne ide mi iz glave da u cijelom njegovu životu nitko nije bio prema njemu dobar, osim njegove bake i Cill. Ali kada ih je trebao - kada je bio najosamljeniji - nije ih bilo.

Eileen, Louise nema savjesti, jer ste je ti i Robert naučili da je u redu lagati. Dio mene misli da bi bilo pravedno da ovaj put preuzmeš krivnju na sebe - MORALA si progovoriti 1970. - a drugi dio se tome opire. Zbog toga je jednoga nedužnog čovjeka već poslala u zatvor. Zar ne vidiš kako bi bilo POGREŠNO dopustiti joj da to opet učini. Louise nije tvoje jedino dijete. Ti si i BILLYJEVA majka.

Rachel

29.

Parkiralište Winchesterskoga zatvora

Utorak, 29. srpnja 2003. u 16 sati

Jonathan je stajao pokraj automobila i kroz otvoren prozor slušao radio kada su na mala vrata u velikim hrastovim vratima ušli George i načelnik Wyatt. Gledao je kako hodaju prema dvjesto metara udaljenom parkiralištu, dok je komentator govorio o predstojećoj istrazi vezanoj za zagonetnu smrt stručnjaka za iračko oružje dr. Davida Kellyja.

„...Campbell i Blair moraju dati dokaze za huttonsku istragu... Vlada je optužena...“ Jonathanu, koji je bio još jednako sumnjičav kao u veljači, bila je smiješna misao da bi u istrazi došli do istine ako je glavni lik mrtav. Apsolutnih istina nema. Samo poluistine i interpretacije, koje može izokrenuti svatko dovoljno jak- ili dovoljno odlučan - da svima nametne svoje mišljenje. Svijetom vladaju uskogrudi zeloti - političari, vjerski vode, teroristi, medijski i poslovni moćnici - a većina ih je previše bahata ili glupa da shvate kao su im uvjerenja pogrešna.

Kada su George i načelnik Wyatt prišli bliže, podigao je obrvu. -Jeste li imali sreće? - Za sada još ništa što bismo mogli upotrijebiti - odgovorila je George - ali barem je počeo misliti svojom glavom. - Zahihotala se. - Ne bih se smjela smijati - ne nakon onoga što je učinio jadnoj Cill, ali na kraju se znojio od užasa. Ne može vjerovati kakav je glupan bio... progutao je sve što mu je Louise rekla i ni za trenutak nije pomislio da nešto skriva.

Jonathan je posegnuo rukom u automobil i ugasio radio. -

Njegova sjećanja neće nam pomoći - upozorio ju je. - Istovarit

će ih još tonu ako bi ga to spasilo zatvora. Treba nam nešto što možemo dokazati da bismo je optužili.

- Ah, ne budite tako malodušni - rekla je veselo i potapšala ga po zapešću. - Gospodin Wyatt je vrlo optimističan. Rekao mi je da je sve u ustrajnosti. Ako bude i dalje postavljao pitanja, Louise će se zapetljati. Nije dovoljno bistra da se izvuče - nitko nije. - Njezine pametne oči nasmiješile su mu se. - Različitim verzijama koje nam je ispričala, već nam je dala mnogo streljiva. Jone, to je sindrom zapetljane mreže. Roy se u nju zapleo onoga trenutka kad je pokušao upozoriti na Howardovu krivnju. Laži se uvijek razotkriju pod pritiskom. To sami znate.

Prijazno joj se nasmiješio. - Ali, George, ja se svojih laži nisam tako čvrsto držao.

Zakokodakala je kao kokoš. -Jasno da niste, dragi moj. Previše ste poštteni... a Emma nije bila vrijedna boli koju vam je nanijela. Sasha je mnogo bolja prilika. Kod nje nema ničega skrivenoga... vjerojatno zato jer je njezina mongolska krv tako očita. Takve stvari ne mogu se prikriti, zar ne?

Jonathan je otvorio usta da zaštiti ono malo tajne koja je ostala, no Wyatt ga je preduhitrio. - Nikada se ne prepirite s damom, dr. Hughes... a posebno ako ima pravo. Gospođica Spencer je krasna djevojka i ja sam optimističan. Gospođu Fletcher nisu nikada saslušali o Graceinu umorstvu, a već je u suprotnosti sa svojom prvom izjavom, u kojoj je tvrdila da ništa ne zna. Samo je pitanje vremena kad će se zaplesti.

Jonathan se zagledao u Georgeino lice. - Samo nemojte biti žalosni zbog toga - upozorio ju je.

- Bilo joj je samo trinaest godina.

Podigao je prst. - George, ja sam muško i ne mogu podnijeti više osjećaja.

-Ali...

S prijaznim smiješkom povukao ju je u zagrljaj. - To je moja majka - rekao je Wyattu preko njezine glave. - Prije trideset pet godina jednu je noć provela s čistačem ulica s Jamajke i zbog toga sve vrijeme žali. Ne bi mi to toliko smetalo, ali stalno me pokušava prikazati kao svojeg ljubavnika.

Policajac se sumnjičavo nasmiješio.

Svršetak

